

การศึกษารูปแบบการดำเนินงานในโรงเรียนต้นแบบตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง:
การวิจัยพหุกรณีศึกษา

นางสาววิลาสินี พรรณรัตน์ศิลป์

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาวิจัยการศึกษา ภาควิชาวิจัยและจิตวิทยาการศึกษา

คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ปีการศึกษา 2551

ลิขสิทธิ์ของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

A STUDY OF THE OPERATION MODEL IN PILOT SCHOOLS BASED ON THE
SUFFICIENCY ECONOMY PHILOSOPHY : A MULTICASE STUDY RESEARCH

Miss Wilasinee Punrattanasin

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements
for the Degree of Master of Education Program in Educational Research

Department of Educational Research and Psychology

Faculty of Education

Chulalongkorn University

Academic Year 2008

Copyright of Chulalongkorn University

หัวข้อวิทยานิพนธ์

การศึกษารูปแบบการดำเนินงานในโรงเรียนต้นแบบ
ตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง: การวิจัยพหุ
กรณีศึกษา

โดย

นางสาววิลาสินี พรรณรัตน์ศิลป์

สาขาวิชา

วิจัยการศึกษา

อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก

รองศาสตราจารย์ ดร. ดวงกมล ไตรวิจิตรคุณ

คณะกรรมการ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อนุมัติให้หัวข้อวิทยานิพนธ์ฉบับนี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาโท

..... คณบดีคณะครุศาสตร์
(ศาสตราจารย์ ดร.ศิริชัย กาญจนวาสี)

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

..... ประธานกรรมการ
(รองศาสตราจารย์ ดร.ศิริพันธุ์ สุวรรณมรรคา)

..... อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก
(รองศาสตราจารย์ ดร. ดวงกมล ไตรวิจิตรคุณ)

..... กรรมการภายนอกมหาวิทยาลัย
(ดร.วันทยา วงศ์ศิลปกริมย์)

สถาบันวิจัยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

วิลาสินี พรหมรัตน์ศิลป์ : การศึกษารูปแบบการดำเนินงานในโรงเรียนต้นแบบตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง: การวิจัยพหุกรณีศึกษา. (A STUDY OF THE OPERATION MODEL IN PILOT SCHOOLS BASED ON THE SUFFICIENCY ECONOMY PHILOSOPHY : A MULTICASE STUDY RESEARCH) อ.ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก : รศ. ดร.ดวงกมล ไตรวิจิตรคุณ , 205 หน้า.

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษารูปแบบการดำเนินงานในโรงเรียนต้นแบบตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง และปัจจัยสนับสนุนและปัจจัยที่เป็นอุปสรรคของในการดำเนินงาน ใช้วิธีวิจัยเชิงคุณภาพ ศึกษาในลักษณะแบบพหุกรณีศึกษาระหว่าง โรงเรียนระดับประถมศึกษาที่อยู่ในเขตเมืองและโรงเรียนประถมศึกษาที่อยู่ในเขตนอกเมือง เก็บรวบรวมข้อมูลโดยการสังเกตแบบมีส่วนร่วมและไม่มีส่วนร่วม การสัมภาษณ์แบบเป็นทางการ ไม่เป็นทางการ และแบบเจาะลึก การสนทนากลุ่ม การวิเคราะห์เอกสาร วิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์เนื้อหา สร้างข้อสรุปแบบอุปนัย และวิเคราะห์เปรียบเทียบ

ผลการวิจัยพบว่า

1. รูปแบบการดำเนินงานในโรงเรียนต้นแบบตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง มีดังนี้ ด้านการบริหารจัดการสถานศึกษาพบว่าผู้บริหารทั้งสองโรงเรียนมีความรู้ มีวิสัยทัศน์ ผู้บริหารโรงเรียนในเมืองมีประสบการณ์ด้านเศรษฐกิจพอเพียง เปิดโอกาสให้ครูทุกคนมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน โรงเรียนนอกเมือง มีการเน้นการบริหารงานด้วยระบบคุณภาพ (PDCA) ด้านหลักสูตรและการจัดการเรียนการสอน โรงเรียนในเมืองมีการบูรณาการหลักสูตรเศรษฐกิจพอเพียงบางวิชาโดยใช้แผนต้นแบบจากกระทรวงศึกษาธิการ โรงเรียนนอกเมืองใช้แหล่งการเรียนรู้ที่ชื่อว่า วัสดุแห่งการเรียนรู้มาบูรณาการใช้กับทุกวิชา ด้านกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน โรงเรียนในเมืองเน้นกิจกรรมที่พัฒนาด้านคุณธรรมและจริยธรรม โรงเรียนนอกเมือง มีแหล่งการเรียนรู้ที่หลากหลาย นักเรียนสามารถเรียนรู้ตามความถนัดและความสนใจ ด้านพัฒนาบุคลากร โรงเรียนในเมืองมีการสร้างความตระหนักในเรื่องเศรษฐกิจพอเพียง มีการส่งครูไปอบรมเพื่อเพิ่มความรู้เสมอ โรงเรียนนอกเมือง ครูสนใจหาความรู้เพิ่มเติมด้วยตนเองจากแหล่งข้อมูลต่างๆ

2. ปัจจัยสนับสนุน โรงเรียนทั้งสองมีเหมือนกัน คือ ผู้บริหารมีประสบการณ์ มีภาวะผู้นำ บุคลากรทุกคนมีส่วนร่วมในการดำเนินงานมีการให้กำลังใจกันเสมอเป็นแรงเสริมให้ทุกคนทุ่มเทในการทำงาน

3. ปัจจัยที่เป็นอุปสรรค สำหรับโรงเรียนในเมือง ครูต้องใช้เวลาในการปรับเปลี่ยนแผนการสอนใหม่ทั้งหมดให้สอดคล้องกับแนวทางปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ส่วนโรงเรียนนอกเมือง ครูต้องใช้เวลาและความต่อเนื่องในการปลูกฝังแนวทางปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

ภาควิชา ..... วิจัยและจิตวิทยาการศึกษา .....
สาขาวิชา ..... วิจัยการศึกษา .....
ปีการศึกษา 2551 .....

ลายมือชื่อนิสิตร ..... วิลาสินี .....
ลายมือชื่ออ.ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก .....
/

##4984256127 : MAJOR EDUCATIONAL RESEARCH

KEYWORDS : SUFFICIENCY ECONOMY PHILOSOPHY

WILASINEE PUNRATTANASIN: A STUDY OF THE OPERATION MODEL IN PILOT
SCHOOLS BASED ON THE SUFFICIENCY ECONOMY PHILOSOPHY : A MULTICASE
STUDY RESEARCH. THESIS ADVISOR :DAUANGKAMOL TRAIWICHITKHUN, Ph. D.,
205 pp.

The purposes of the research were to study the operation of model schools of the sufficiency economy philosophy and investigate factors affecting their operation. The study employed a qualitative research with multicase study approach for two primary schools within and outside urban area. The research data were collected by participatory and non-participatory observations, formal and informal interviews, in-depth interviews, group discussion, and analyzing related documents. The data were then analyzed using a comparative analysis approach.

The research results were as follows:

1. The operations of the two pilot schools were studied in 4 main aspects. For the school management aspect, it was found that administrative staffs of both schools possessed knowledge and vision on school management. Administrative staffs of within area school had experiences on sufficiency economy philosophy and provided opportunities for all teachers to participate actively in the school operation, while outside urban area school concentrated more on quality management system. For the curriculum development aspect, within area school integrated the sufficiency economy philosophy concept to some of the subjects taught at school, while outside urban area school integrated the learning source called "Resort of Learning" to every subject. For the student activities aspect, within area school focused its activities on ethic, while outside urban area school provided various learning sources and allowed students to learn based on their skills and interests. For the human development aspect, within area school provided opportunities for teachers to participate in trainings related to sufficiency economy philosophy, while teachers at outside urban area school usually seek for new knowledge and information by themselves.
2. Similar supporting factors found in both schools included leadership skills of the administrative staffs and active participation of staffs in the school operation.
3. Obstacle found at within area school was that teachers had to adjust entire teaching plan to be in consistent with the sufficiency economy philosophy concept. At outside urban area school it took quite some time to raise awareness on the sufficiency economy philosophy among students.

Department : ..... Educational Research and Psychology ..... Student's Signature : *Wilasinee*
Field Study : ..... Educational Research ..... Advisor's Signature : *Duangkamol T.*
Academic Year : 2008 .....

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลุล่วงได้ด้วยดีเนื่องด้วยความเมตตากรุณาและเอื้ออาทรอย่างสูงยิ่ง จากรองศาสตราจารย์ ดร.ดวงกมล ไตรวิจิตรคุณ อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ ผู้ซึ่งให้โอกาสผู้วิจัยได้เรียนรู้วิถีวิทยาการวิจัยที่ผู้วิจัยสนใจ อันนำมาสู่การพัฒนาศักยภาพของผู้วิจัยทั้งด้านการวิเคราะห์และสังเคราะห์ ขอขอบพระคุณที่ท่านให้กำลังใจคอยติดตามความก้าวหน้าตลอดจนให้คำแนะนำที่มีคุณค่าซึ่งทำให้วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ครบถ้วนสมบูรณ์ ผู้วิจัยรู้สึกซาบซึ้งและขอกราบขอบพระคุณท่านอาจารย์เป็นอย่างสูงมา ณ โอกาสนี้

ขอกราบขอบพระคุณรองศาสตราจารย์ ดร.ศิริพันธุ์ สุวรรณมรรคา และ ดร.วันทยา วงศ์ศิลปกริมย์ ประธานและกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ที่กรุณาให้คำแนะนำ แก้ไขข้อบกพร่องทำให้วิทยานิพนธ์ฉบับนี้มีความสมบูรณ์มากยิ่งขึ้น ขอขอบพระคุณคณาจารย์ทุกท่าน ที่ได้ประสิทธิ์ประสาทวิชาความรู้อันเป็นประโยชน์ให้แก่ผู้วิจัย

ขอกราบขอบพระคุณผู้อำนวยการ คณาจารย์ ผู้ปกครองและนักเรียนทุกคนของโรงเรียนกรณีศึกษาทั้ง 2 แห่ง ที่ให้ความร่วมมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลสำหรับการวิจัยในครั้งนี้เป็นอย่างดี

ขอขอบคุณ(พีจักร)จักรพันธ์ (ปุก)เพ็ญศิริ (จุก)ไกรมี เบียร์(อภิรดา) ฟินิด(ชนิษฐา) (พี่ป้อม)กมลวดี (ก้อย)เบญจวรรณ (ตุ)สุริยา (ดาว)กฤษณา ปุ่ม(ธีรพันธุ์) พีเค(วราคม) พี่ๆที่โรงเรียนสาธิตเกษตรไอพี ที่คอยให้ความช่วยเหลือ ให้คำปรึกษา และให้กำลังใจแก่ผู้วิจัยเสมอมา รวมทั้งเพื่อนๆ สาขาวิจัยทุกคน

ท้ายนี้ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณครอบครัว พรรณรัตน์ศิลป์ คุณพ่อ คุณแม่ พี่สาว พี่ชาย และน้องชาย ผู้เป็นกำลังใจอันยิ่งใหญ่ คอยผลักดัน สนับสนุน ให้ความรักและความห่วงใย คอยช่วยเหลือผู้วิจัยดีเสมอมา

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	จ
กิตติกรรมประกาศ.....	ฉ
สารบัญ.....	ช
สารบัญตาราง.....	ฌ
สารบัญภาพ.....	ญ
สารบัญแผนภาพ.....	ฎ
บทที่	
1 บทนำ.....	1
ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา.....	1
คำถามของการวิจัย.....	4
วัตถุประสงค์ของการวิจัย.....	5
ขอบเขตของการวิจัย.....	5
นิยามศัพท์เฉพาะ.....	5
ประโยชน์ที่ได้รับ.....	6
2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	8
ตอนที่ 1 หลักและแนวคิดของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง.....	8
ตอนที่ 2 การขับเคลื่อนปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่สถานศึกษา.....	13
ตอนที่ 3 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง.....	22
ตอนที่ 4 การดำเนินงานในโรงเรียน.....	26
ตอนที่ 5 การวิจัยพหุกรณี.....	42
กรอบแนวคิดในการวิจัย.....	66
3 วิธีดำเนินการวิจัย.....	68
ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาเอกสาร แนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	68
ขั้นตอนที่ 2 การศึกษาภาคสนาม.....	68

บทที่	หน้า
4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล.....	79
ตอนที่ 1 บริบทของโรงเรียนต้นแบบตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง.....	80
ตอนที่ 2 รูปแบบการดำเนินงานของโรงเรียนต้นแบบตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของโรงเรียนในเมือง.....	86
ตอนที่ 3 รูปแบบการดำเนินงานของโรงเรียนต้นแบบตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของโรงเรียนนอกเมือง.....	111
ตอนที่ 4 การเปรียบเทียบรูปแบบการดำเนินงาน ปัจจัยสนับสนุนและปัจจัยที่เป็นอุปสรรคในการดำเนินงานของโรงเรียนต้นแบบตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง.....	133
5 สรุปผลการวิจัย อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ.....	138
สรุปผลการวิจัย.....	138
อภิปรายผลการวิจัย.....	149
ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้.....	153
ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป.....	156
รายการอ้างอิง.....	157
ภาคผนวก ก หนังสือความร่วมมือในการวิจัย.....	161
ภาคผนวก ข เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย.....	164
ภาคผนวก ค ตัวอย่างโครงการของโรงเรียนนอกเมืองที่สอดคล้องกับแนวทางของปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง.....	173
ประวัติผู้เขียนวิทยานิพนธ์.....	205

สารบัญตาราง

ตารางที่		หน้า
1	แหล่งข้อมูลบุคคล.....	70
2	การเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนาม โรงเรียนนอกเมือง	76
3	การเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนาม โรงเรียนในเมือง	77
4	รูปแบบการดำเนินงานของ โรงเรียนต้นแบบตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของ โรงเรียนในเมือง.....	106
5	รูปแบบการดำเนินงานของ โรงเรียนต้นแบบตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของ โรงเรียนนอกเมือง.....	127
6	การเปรียบเทียบรูปแบบการดำเนินงาน ปัจจัยสนับสนุนและปัจจัยที่เป็นอุปสรรคใน การดำเนินงานของโรงเรียนต้นแบบตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง.....	136

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

สารบัญภาพ

ภาพที่		หน้า
4.1	แสดงที่ตั้งของ โรงเรียนในเมือง.....	80
4.2	ผังอาคารเรียน โรงเรียนในเมือง.....	81
4.3	สภาพภายในบริเวณ โรงเรียนในเมือง.....	82
4.4	แสดงที่ตั้งของ โรงเรียนนอกเมือง.....	83
4.5	ผังอาคารเรียน โรงเรียนนอกเมือง.....	84
4.6	สภาพภายในบริเวณ โรงเรียนนอกเมือง.....	85
4.7	โครงสร้างการบริหารงาน โรงเรียนในเมือง.....	89
4.8	ภาพอาคารสถานที่ภายใน โรงเรียนในเมือง.....	92
4.9	สภาพชุมชนบริเวณคลองหลัง โรงเรียนในเมือง.....	95
4.10	แหล่งการเรียนรู้ภายใน โรงเรียนในเมือง.....	100
4.11	ชมรมของ โรงเรียนในเมือง.....	103
4.12	รูปแบบการดำเนินงาน โรงเรียนนอกเมือง.....	113
4.13	อาคารสถานที่ภายใน โรงเรียนนอกเมือง.....	116
4.14	แหล่งการเรียนรู้ภายใน โรงเรียนนอกเมือง.....	121

สารบัญแผนภาพ

แผนภาพที่		หน้า
1	องค์ประกอบและเงื่อนไขแห่งปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง.....	11
2	ความต่อเนื่องและเกี่ยวข้องสัมพันธ์ของการวิเคราะห์ข้อมูล.....	50
3	กรอบแนวคิดในการวิจัย.....	67
4	รูปแบบการดำเนินงานตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของโรงเรียนในเมือง.....	108
5	รูปแบบการดำเนินงานตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของโรงเรียนนอกเมือง.....	130

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ดังเป็นที่ประจักษ์แก่ประชาคมโลกโดยทั่วกันแล้วว่าปวงชนชาวไทยทุกหมู่เหล่าและทุกระดับต่างถวายความจงรักภักดีและเคารพรักอย่างแรงกล้าแก่ “พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพล อดุลยเดช” ทรงเป็นศูนย์รวมแห่งจิตใจและเชื่อมความรักสามัคคี ของปวงชนทั้งชาติให้สมานฉันท์เป็นหนึ่งเดียวกันทรงเป็นองค์ศาสนูปถัมภกและทรงเปรียบเสมือนสัญลักษณ์เชื่อมระหว่าง “ความรักชาติ” และ “ความศรัทธาในศาสนา” ตลอดทั้งทรงเป็นสัญลักษณ์ของความดีเลิศแห่ง เอกลักษณ์ของชาติการสืบทอดจารีตประเพณี ความมั่นคงแห่งระบอบการปกครอง และความหวังแห่งอนาคตของชาติไทยและของโลก นับตั้งแต่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเสด็จเถลิงถวัลยราชสมบัติ เมื่อวันที่ 9 มิถุนายน พุทธศักราช 2489 ถึงปัจจุบันถือได้ว่ายั่งยืนนานที่สุดในประวัติศาสตร์ของชาติไทย พระองค์ทรงดำรงไว้ ซึ่ง “ธรรม” ทั้งปวงและทรงเปรียบประดุจแสงสว่างที่คอยส่องนำทางการพัฒนาประเทศให้เกิดความมั่นคงและยั่งยืนมาโดยตลอดเวลาอันยาวนานนี้ด้วยมีพรปณิธานอันแกร่งกล้าที่จะทรงเสียดสละประโยชน์ส่วนพระองค์ เพื่อพสกนิกรชาวไทยทั้งมวล โดยไม่ทรงแบ่งแยกสถานะ ศาสนา ชาติพันธุ์หรือหมู่เหล่า และทรงถือว่าทุกข์ของพสกนิกรคือทุกข์ของพระองค์ จึงได้ทรงอุทิศพระวรกาย ทูลมทพระสติปัญญา และพระราชทรัพย์ในการบำเพ็ญพระราชกรณียกิจหลากหลายนานัปการด้วยพระวิริยะอุตสาหะ ทั้งพระราชทานคำสอนและมีพระจริยวัตรอันเป็นแบบอย่างที่ดีงามซึ่งล้วนแต่ นำประโยชน์สุขมาสู่พสกนิกรชาวไทยทั้งชาติสมดังที่ได้พระราชทานพระปฐมบรมราชโองการเป็นพระราชสัตยาธิษฐานเนื่องในพระราชพิธีบรมราชาภิเษก เมื่อวันที่ 5 พฤษภาคม พุทธศักราช 2493 ที่ว่า “เราจะครองแผ่นดินโดยธรรมเพื่อประโยชน์สุข แห่งมหาชนชาวสยาม” (สำนักงานคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ, 2550)

สังคมไทยเปิดกว้างสู่โลกาภิวัตน์ และเกิดการเลื่อนไหลของวัฒนธรรมอย่างไร้พรมแดนเข้าสู่สังคมไทยโดยขาดความรู้ที่จะเป็นภูมิคุ้มกันในการกลั่นกรองที่ดี ได้ส่งผลกระทบต่อระบบคุณค่า ความเชื่อ พฤติกรรมการดำรงชีวิต และการปฏิสัมพันธ์ ในสังคมไทยให้ปรับเปลี่ยนไปจากเดิม คนไทยมีค่านิยมและพฤติกรรมที่เน้นวัตถุนิยมและบริโภคนิยมเพิ่มมากขึ้น ขาดจิตสำนึกสาธารณะ ให้ความสำคัญส่วนตนมากกว่าส่วนรวม การให้คุณค่าและศักดิ์ศรีของความเป็นคนและการยึดหลักธรรมในการดำรงชีวิตเริ่มเสื่อมถอยลง วัฒนธรรมและภูมิปัญญาของชาติถูก

ละเลยและมีการถ่ายทอดสู่คนรุ่นใหม่มีน้อยขณะที่การพัฒนาศักยภาพคนแม่ผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษาโดยรวมอยู่ในระดับสูงขึ้น แต่ยังคงมีปัญหาในเชิงคุณภาพการศึกษาและกระบวนการเรียนรู้ที่ต้องเร่งพัฒนาอย่างเร่งด่วนเนื่องจากกระบวนการศึกษาในปัจจุบันเป็นระบบคิดแยกส่วนออกจากวิถีชีวิตโดยเอาตำราหรือวิชาเป็นตัวตั้งซึ่งเป็นความรู้นอกตัว ยังไม่ให้ความสำคัญต่อการศึกษาให้รู้จักชีวิตหรือรู้จักตัวเอง (ประเวศ วะสี , 2547)

จากการพัฒนาที่ไม่สมดุลดังกล่าวข้างต้น ได้ทำให้ประชาชนชาวไทยทุกระดับในทุกภาคส่วนของสังคม ทั้งภาครัฐ เอกชน ประชาสังคม นักวิชาการ ย้อนกลับมาพิจารณาและทบทวนวิถีการดำเนินชีวิตและยุทธศาสตร์การพัฒนาในช่วงที่ผ่านมาแล้วให้ความสำคัญกับการพัฒนาและดำรงวิถีชีวิตตามแนวพระราชดำริเศรษฐกิจพอเพียงของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวจนเกิดกลุ่มนักคิดและนักปฏิบัติจากหลายหน่วยงานและหลายสาขาอาชีพให้ความสนใจศึกษาค้นคว้าพัฒนาความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง ทั้งในเชิงกรอบแนวคิดทางทฤษฎีและนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันอย่างจริงจังมากยิ่งขึ้น(สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2549)

เศรษฐกิจพอเพียงเป็นปรัชญาที่พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช พระราชทานแก่ประชาชนชาวไทยเพื่อเป็นแนวทางการดำรงอยู่และปฏิบัติตนของประชาชนในทุกระดับตั้งแต่ระดับครอบครัว ระดับชุมชนจนถึงระดับรัฐ ทั้งในการพัฒนาและบริหารประเทศให้ดำเนินไปในทางสายกลางโดยเฉพาะการพัฒนาเศรษฐกิจเพื่อให้ก้าวทันต่อโลกยุคโลกาภิวัตน์ ความพอเพียง หมายถึง ความพอประมาณ ความมีเหตุผล รวมถึงความจำเป็นที่จะต้องมีการมีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดีพอสมควรต่อการมีผลกระทบใดๆ อันเกิดจากการเปลี่ยนแปลงทั้งภายนอกและภายใน ทั้งนี้จะต้องอาศัยความรอบรู้ ความรอบคอบ และความระมัดระวังอย่างยิ่งในการนำวิชาการต่างๆ มาใช้ในการวางแผนและการดำเนินการทุกขั้นตอน และขณะเดียวกันจะต้องเสริมสร้างพื้นฐานจิตใจของคนในชาติโดยเฉพาะเจ้าหน้าที่ของรัฐ นักทฤษฎีและนักธุรกิจในทุกระดับให้มีสำนึกในคุณธรรม ความซื่อสัตย์สุจริตและให้มีความรู้ที่เหมาะสม ดำเนินชีวิตด้วยความอดทน ความเพียร มีสติ ปัญญา และความรอบคอบเพื่อให้สมดุลและพร้อมต่อการรองรับการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วและกว้างขวางทั้งด้านวัตถุ สังคม สิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรมจากโลกภายนอก (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2549)

แม้ว่าหน่วยงานและประชาชนที่เริ่มต้นตัว และต้องการจะนำหลักเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ แต่ส่วนใหญ่ยังมีความเข้าใจที่หลากหลายและไม่ชัดเจนถึงความหมายและหลักแนวคิดที่แท้จริงของปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ทำให้เกิดคำถามขึ้นว่า ปรัชญาแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงสามารถนำมาใช้ได้จริงมากน้อยเพียงใด

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (สศช.) ตระหนักถึงความสำคัญของพระราชดำริดังกล่าว จึงได้เชิญผู้ทรงคุณวุฒิจากสาขาต่าง ๆ มาร่วมกันพิจารณา

กลิ่นกรองพระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวที่ได้พระราชทานในโอกาสต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับเรื่องเศรษฐกิจพอเพียง สรุปลอกมาเป็นนิยามความหมาย “ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง” ในการนำหลักเศรษฐกิจพอเพียงไปประยุกต์ใช้ให้เกิดผลต่อการพัฒนานั้น ต้องเข้าใจ “กรอบแนวคิด” ว่าเป็นปรัชญาที่ชี้แนะแนวทางการดำรงอยู่และปฏิบัติตนในทางที่ควรจะเป็น โดยมีพื้นฐานมาจากวิถีชีวิตดั้งเดิมของสังคมไทยซึ่งสามารถนำมาประยุกต์ใช้ได้ตลอดเวลา และเป็นการมองโลกเชิงระบบที่มีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา มุ่งเน้นการรอดพ้นจากภัยและวิกฤต เพื่อความมั่นคงและความยั่งยืนของการพัฒนา ขณะเดียวกันก็ต้องเข้าใจคุณลักษณะว่าเศรษฐกิจพอเพียงสามารถนำมาประยุกต์ใช้กับการปฏิบัติตนได้ในทุกระดับ โดยเน้นการปฏิบัติบนทางสายกลางและการพัฒนาอย่างเป็นขั้นตอน

กระทรวงศึกษาธิการได้แต่งตั้งคณะกรรมการบริหาร โครงการขับเคลื่อนปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่สถานศึกษาโดยขณะนี้มีความก้าวหน้าของการขับเคลื่อนคือคณะทำงานบูรณาการเศรษฐกิจพอเพียงสู่การเรียนการสอน ได้จัดทำหน่วยการเรียนรู้ที่บูรณาการเรื่องเศรษฐกิจพอเพียงกับการเรียนรู้กลุ่มสาระการเรียนรู้ต่าง ๆ ในทุกระดับ เพื่อส่งเสริมและปลูกฝังวิธีการคิดและการปฏิบัติตนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง โดยใช้คุณธรรมนำความรู้เพื่อนำไปสู่การพัฒนาตนให้ก้าวหน้าไปพร้อมรับต่อการเปลี่ยนแปลงในด้านวัตถุ สังคม สิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรมได้อย่างมั่นคงและยั่งยืน อีกทั้งกระทรวงศึกษาธิการยังมีการติดตามและประเมินผลการดำเนินงานโรงเรียนแกนนำตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงและโรงเรียนอื่น ๆ ที่ สมัครเข้าร่วมรับการประเมินผลการดำเนินงาน โครงการขับเคลื่อนปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง สู่สถานศึกษาให้เสร็จสิ้นภายในเดือนพฤศจิกายน 2550 อีกด้วย (กระทรวงศึกษาธิการ, 2549)

การคัดเลือกโรงเรียนแกนนำตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในระยะแรกกลุ่มงานเศรษฐกิจพอเพียง (สทพ.) ภายใต้สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (สศช.) มีโครงการจัดประกวดความเรียง โดยได้คัดเลือกโรงเรียนที่ได้รับรางวัลชนะเลิศจากการประกวดความเรียง และได้ค้นหาโรงเรียนจากทางเว็บไซต์ โรงเรียนในพระราชดำริ โดยมีเกณฑ์ในการคัดเลือกตามมาตรฐาน คือ พิจารณากิจกรรมที่โรงเรียนนั้นได้ทำดำเนินการอยู่แล้ว ว่าสอดคล้องกับหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง และใช้ความรู้คู่คุณธรรม โดยทางกระทรวงศึกษาธิการได้คัดเลือกโรงเรียนแกนนำตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงจากทั่วประเทศทั้งสิ้น 83 โรงเรียน เมื่อพบว่าโรงเรียนต่างๆ เริ่มนำแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเข้าไปประยุกต์ใช้ในโรงเรียนต่างๆ มากขึ้น กระทรวงศึกษาธิการได้เปิดรับสมัคร โรงเรียนที่พร้อมเข้ารับการประเมินผลการดำเนินงานโครงการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียงรุ่นที่ 1 โดยขณะนี้ มีโรงเรียนที่ผ่านการประเมินเป็นโรงเรียนต้นแบบเศรษฐกิจพอเพียงทั้งสิ้น 135 โรงเรียน แบ่งตามสังกัดดังนี้ สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน 119 โรงเรียน สังกัดสำนักงานคณะกรรมการอาชีวศึกษา 3 โรงเรียน สังกัดสำนักงานการศึกษาเอกชน 8 โรงเรียน สังกัดสำนักบริหารงานการศึกษานอก

โรงเรียน 3 โรงเรียน สังกัดกรุงเทพมหานคร 3 โรงเรียน และสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น 1 โรงเรียน (กระทรวงศึกษาธิการ, 2550)

พอเพียงสามารถดำเนินการได้ใน 2 ส่วน คือการบริหารสถานศึกษาเป้าหมายสำคัญของการจัดการศึกษาตามแนวทางปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง คือ การปลูกฝังให้เด็กและเยาวชนรู้จักการใช้ชีวิตที่พอเพียง เห็นคุณค่าของทรัพยากรต่างๆ ฝึกการอยู่ร่วมกับผู้อื่นอย่างเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่และแบ่งปัน มีจิตสำนึกรักสิ่งแวดล้อม และเห็นคุณค่าของวัฒนธรรมค่านิยม เอกลักษณ์ความเป็นไทย การจัดการศึกษาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจในด้านต่างๆ และการจัดการเรียนรู้ของผู้เรียนซึ่งประกอบด้วย การสอดแทรกสาระเศรษฐกิจพอเพียงในหลักสูตรและสาระเรียนรู้ในห้องเรียน การประยุกต์หลักเศรษฐกิจพอเพียงในการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนนอกห้องเรียน การขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียงในสถานศึกษานั้นต้องเริ่มที่แต่ละบุคคล โดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้อำนวยการสถานศึกษา และครูจะต้องเห็นคุณค่า มีความศรัทธาที่จะใช้ชีวิตอย่างพอเพียงและมีแรงจูงใจทำงานอย่างต่อเนื่อง อย่างไรก็ตาม การศึกษาในโรงเรียนเป็นเพียงส่วนหนึ่งของระบบการศึกษาโดยรวม ความยั่งยืนของการพัฒนาบนพื้นฐานปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงจะเป็นจริงได้ต้องมีการปลูกจิตสำนึกพอเพียงให้กลายเป็นส่วนสำคัญในวัฒนธรรมการพัฒนาของประเทศ (ปรียานุช พิบูลสรารุช, 2550)

จากการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงพบว่างานวิจัยส่วนใหญ่เน้นแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงในลักษณะเกษตรทฤษฎีใหม่ใช้ในระดับชุมชน ในส่วนงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมีผู้ศึกษาในลักษณะเรื่องความเข้าใจเรื่องปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของผู้บริหาร การบูรณาการปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในการจัดการเรียนรู้ การปลูกฝังค่านิยมของปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง และเรื่องการพัฒนาตัวบ่งชี้ร่วมความสำเร็จในการดำเนินงานตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของโรงเรียนแกนนำ จากงานวิจัยที่ศึกษาเกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียงดังกล่าว จะเห็นได้ว่ายังไม่มีการศึกษาเกี่ยวกับรูปแบบการดำเนินงานของโรงเรียนต้นแบบตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงจึงทำให้ผู้วิจัยสนใจที่จะศึกษาประเด็นดังกล่าว ในลักษณะงานวิจัยเชิงคุณภาพเพื่อได้ข้อมูลรูปแบบการดำเนินงานมาปฏิบัติซึ่งจะเป็นประโยชน์ต่อการดำเนินงานของโรงเรียนต้นแบบและโรงเรียนอื่นๆ ต่อไป

คำถามวิจัย

1. โรงเรียนที่เป็นต้นแบบตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมีรูปแบบการดำเนินงานอย่างไร
2. มีปัจจัยใดบ้างที่สนับสนุนให้รูปแบบการดำเนินงานในโรงเรียนที่เป็นต้นแบบตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงประสบความสำเร็จ

3. มีปัจจัยใดบ้างที่เป็นอุปสรรคให้รูปแบบการดำเนินงานในโรงเรียนที่เป็นต้นแบบตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ไม่ประสบความสำเร็จและมีวิธีการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นอย่างไร
4. โรงเรียนต้นแบบตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงที่ตั้งอยู่ในเมืองและนอกเมืองมีรูปแบบการดำเนินงาน มีปัจจัยสนับสนุนและปัจจัยที่เป็นอุปสรรคเหมือนหรือต่างกันอย่างไร

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษารูปแบบการดำเนินงานใน โรงเรียนที่เป็นต้นแบบตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง
2. เพื่อศึกษาปัจจัยสนับสนุนและปัจจัยที่เป็นอุปสรรคของรูปแบบการดำเนินงานในโรงเรียนที่เป็นต้นแบบตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง
3. เพื่อเปรียบเทียบรูปแบบการดำเนินงาน ปัจจัยสนับสนุนและปัจจัยที่เป็นอุปสรรคในโรงเรียนต้นแบบตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงที่ตั้งอยู่ในบริบทที่แตกต่างกัน

ขอบเขตของการวิจัย

1. การวิจัยครั้งนี้ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ ศึกษารูปแบบการดำเนินงานในโรงเรียนต้นแบบตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในลักษณะพหุกรณีศึกษา (multicase study) กรณีศึกษาเป็นโรงเรียนต้นแบบตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงโดยใช้กรณีศึกษา 2 โรงเรียน ได้แก่ โรงเรียนที่ตั้งอยู่ในเมือง 1 โรงเรียน และโรงเรียนที่ตั้งอยู่นอกเมือง 1 โรงเรียน
2. ในการศึกษาครั้งนี้ผู้วิจัยศึกษารูปแบบการดำเนินงาน 4 ด้าน คือ ด้านการบริหารจัดการสถานศึกษา ด้านหลักสูตรและการเรียนการสอน ด้านกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน และด้านการพัฒนาบุคลากรของสถานศึกษา

นิยามศัพท์เฉพาะ

ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง หมายถึง แนวพระราชดำริที่พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชพระราชนานให้แก่ประชาชนชาวไทยที่ชี้ถึงการดำรงอยู่และการปฏิบัติตนของประชาชนในทุกระดับ มุ่งให้เกิดความสมดุลและพร้อมต่อการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วและกว้างขวางทั้งทางเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อมและวัฒนธรรมจากภายนอกได้ ตามหลัก 3 ห่วง 2 เงื่อนไข คือ ความพอประมาณ ความมีเหตุผล การสร้างภูมิคุ้มกันที่ดีในตัว บนเงื่อนไขความรู้

ประกอบด้วยความรู้ ความรอบคอบ ความระมัดระวัง และเงื่อนไขคุณธรรม ประกอบด้วย ความซื่อสัตย์สุจริต ความอดทน ความเพียร ความมีสติปัญญา

โรงเรียนต้นแบบตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง หมายถึง โรงเรียนที่ได้รับคัดเลือกจาก กระทรวงศึกษาธิการให้เป็นโรงเรียนต้นแบบเศรษฐกิจพอเพียงเนื่องจากมีการจัดกิจกรรมการเรียน การสอน หรือบูรณาการหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งประกอบไปด้วย ตามหลัก 3 ห่วง 2 เงื่อนไข คือ ความพอประมาณ ความมีเหตุผล การสร้างภูมิคุ้มกันที่ดีในตัว บนเงื่อนไขความรู้ ประกอบด้วยความรู้ ความรอบคอบ ความระมัดระวัง และเงื่อนไขคุณธรรม ประกอบด้วย ความซื่อสัตย์สุจริต ความอดทน ความเพียร ความมีสติปัญญาเข้ากับสาระการเรียนรู้ต่างๆ

รูปแบบการดำเนินงานในโรงเรียนต้นแบบตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง หมายถึง การปฏิบัติงานของบุคคลต่าง ๆ ในโรงเรียน โดยการวิจัยครั้งนี้ศึกษารูปแบบการดำเนินงานของ โรงเรียนต้นแบบตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง 4 ด้านดังนี้ ด้านการบริหารจัดการ สถานศึกษา ด้านหลักสูตรและการเรียนการสอน ด้านกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน และด้านการพัฒนา บุคลากรของสถานศึกษา

ปัจจัยสนับสนุนของโรงเรียนต้นแบบตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง หมายถึง สิ่ง ที่ช่วยให้รูปแบบการดำเนินงานของโรงเรียนต้นแบบตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงประสบความสำเร็จ

ปัจจัยที่เป็นอุปสรรคของโรงเรียนต้นแบบตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง หมายถึง สิ่ง ที่ทำให้รูปแบบการดำเนินงานของโรงเรียนต้นแบบตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไม่ประสบความสำเร็จ

การวิจัยพหุกรณีศึกษา หมายถึง วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลและจัดระบบของข้อมูลจากรณี ตัวอย่างในการวิจัยตั้งแต่ 2 กรณีตัวอย่างขึ้นไป เพื่อที่จะทำความเข้าใจสิ่งที่ต้องการศึกษาได้อย่าง ลึกซึ้งและสามารถนำผลการวิจัยไปประยุกต์ใช้กับบริบทที่ใกล้เคียงได้

โรงเรียนในเมือง หมายถึง โรงเรียนที่ตั้งอยู่ในเขตอำเภอเมือง

โรงเรียนนอกเมือง หมายถึง โรงเรียนที่ตั้งอยู่อำเภออื่นๆ ที่ไม่ใช่อำเภอเมือง

ประโยชน์ที่ได้รับ

1. ได้ทราบถึงรูปแบบการดำเนินงาน ปัญหา อุปสรรค และแนวทางแก้ไขที่เกิดขึ้นใน โรงเรียนต้นแบบตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งผลการวิจัยที่ได้สามารถนำไปพัฒนา ปรับปรุงการจัดการเรียนรู้ให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุดต่อไป

2. ได้ข้อมูลที่เป็นประโยชน์ต่อโรงเรียนที่จัดการเรียนรู้ตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง และโรงเรียนที่ยังไม่ใช้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงนำไปประยุกต์ใช้เป็นแนวทางในการวางแผนดำเนินงานของโรงเรียนให้สามารถจัดการเรียนรู้ได้อย่างมีคุณภาพ

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บทที่ 2

เอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยครั้งนี้ ศึกษาเกี่ยวกับรูปแบบการดำเนินงานในโรงเรียนต้นแบบตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง: การวิจัยพหุกรณีศึกษา ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง โดยนำเสนอสาระสำคัญแบ่งออกเป็น 7 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 หลักและแนวคิดของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

ตอนที่ 2 การขับเคลื่อนปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงสู่สถานศึกษา

ตอนที่ 3 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

ตอนที่ 4 การดำเนินงานในโรงเรียน

ตอนที่ 5 การวิจัยพหุกรณี

ตอนที่ 1 หลักและแนวคิดของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

ในส่วนรายละเอียดเกี่ยวกับหลักและแนวคิดของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงแบ่งเป็นประเด็นย่อย 3 เรื่อง ได้แก่ 1) ความเป็นมาของแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง 2) นิยามและความหมายของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง 3) ความหมายของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงตามทัศนะของบุคคลต่างๆ ดังมีรายละเอียดต่อไปนี้

1. ความเป็นมาของแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

จากการพัฒนาประเทศที่ผ่านมาทำให้สังคมไทยอ่อนแอ เหตุเพราะสังคมมิได้สร้าง “กระบวนการเรียนรู้” ให้กับคนส่วนใหญ่ ด้วยขาด “ปัญญา” ไม่สามารถแก้ปัญหาได้ด้วยตนเอง ประกอบกับผู้มีโอกาสทางสังคมมักขาดคุณธรรมจริยธรรมเกิดปัญหาทุจริตประพฤติมิชอบขึ้น ในทุกระดับ ขณะเดียวกับที่ผู้ด้อยโอกาสมักถูกเอารัดเอาเปรียบ (สุเมธ ตันติเวชกุล, 2544)

ด้วยเหตุต่าง ๆ ที่ผ่านมามีผลกระทบต่อปัญหาภาวะเศรษฐกิจที่ประเทศไทยกำลังประสบอยู่ ทำให้ประชาชนในชาติล้มลุกคลุกคลาน หวังเพียงเพื่อให้ตนเองอยู่รอด พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชมหาราชทรงตระหนักและห่วงใยในทุกข์สุขของพสกนิกรไทยยิ่งนัก เห็นได้จาก พระราชดำรัส เรื่อง “เศรษฐกิจพอเพียง” ที่ได้พระราชทานไว้ถึง 2 ครั้งในวันเฉลิมพระชนมพรรษา ปี 2540 และ 2541 ซึ่งได้มีการงานรับแนวคิดเรื่อง

เศรษฐกิจพอเพียงไปปฏิบัติกันหลายหน่วยงาน ซึ่งคนมักเข้าใจว่าเศรษฐกิจพอเพียงเป็นเรื่องของเกษตรกรในชนบทเท่านั้น แต่แท้ที่จริงผู้ประกอบการอาชีพอื่น ๆ เช่น พ่อค้า ข้าราชการ และบริษัทต่าง ๆ สามารถนำแนวพระราชดำริเศรษฐกิจพอเพียงไปประยุกต์ใช้ได้ เพราะเศรษฐกิจพอเพียงนั้นเปรียบเสมือนเป็นการปักเสาเข็มก่อนจะสร้างบ้าน หรืออีกนัยหนึ่งเป็นการวางรากฐานของบ้านให้มั่นคงก่อนจะก่อสร้างตัวบ้านต่อไป ฉะนั้นเศรษฐกิจพอเพียง คือ การวางรากฐานอันมั่นคงและยั่งยืนของชีวิตเรานั้นเอง (สุเมธ ตันติเวชกุล , 2544)

จากพระราชดำรัสเศรษฐกิจพอเพียง มิได้จำกัดเฉพาะของเกษตรกรหรือชาวไร่นาเพียงเท่านั้น แต่เป็นเศรษฐกิจของทุกคนทุกอาชีพ ทั้งมีอยู่ในเมืองและอยู่ในชนบท เช่น ผู้ที่เป็นเจ้าของโรงงานอุตสาหกรรม และบริษัทในระบบเศรษฐกิจพอเพียง ถ้าจะต้องขยายกิจการเพราะความเจริญเติบโตจากเนื้อของงาน โดยอาศัยการขยายตัวอย่างค่อยเป็นค่อยไป หรือหากจะกู้ยืมก็กระทำตามความเหมาะสม ไม่ใช่กู้มาลงทุนจนเกินตัวจนไม่เหลือที่มั่นให้ยืนอยู่ได้ ต้องรู้จักใช้จ่าย ไม่ฟุ่มเฟือยเกินตัวดังนั้นเศรษฐกิจพอเพียงจึงหมายถึงเศรษฐกิจที่สามารถอุ้มชูตัวเอง (Relative self-sufficiency) อยู่ได้โดยไม่ต้องเดือดร้อน โดยต้องสร้างพื้นฐานของเศรษฐกิจของตนเองให้ดีเสียก่อน คือตั้งตัวให้มีความพอกินพอใช้ ไม่ใช่มุ่งหวังแต่จะทุ่มเทสร้างความสำเร็จ ยกเศรษฐกิจให้รวดเร็วแต่เพียงอย่างเดียว เพราะผู้ที่มีอาชีพและฐานะเพียงพอที่จะพึ่งตนเอง ย่อมสามารถสร้างความเจริญก้าวหน้าและฐานะทางเศรษฐกิจขั้นที่สูงขึ้นไปตามลำดับต่อไปได้ (สุเมธ ตันติเวชกุล , 2544)

2. นิยามและความหมายของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเป็นแนวคิดในการพัฒนาที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานของความพอเพียงซึ่งหมายถึง ความพอประมาณ ความมีเหตุผล รวมถึงความจำเป็นที่ต้องมีระบบภูมิคุ้มกันในตัวที่ดีพอสมควรต่อผลกระทบใดๆ อันเกิดจากการเปลี่ยนแปลงทั้งภายนอกและภายใน การตัดสินใจและการดำเนินกิจกรรมต่างๆ ให้อยู่ในระดับพอเพียงนั้น ต้องอาศัยทั้งความรู้และคุณธรรมเป็นพื้นฐาน กล่าวได้ว่าหากทุกภาคส่วนของสังคมมีการดำเนินกิจกรรมทางเศรษฐกิจโดยยึดหลักความพอดีกับศักยภาพของตนเองบนพื้นฐานของการพึ่งตนเอง สามารถดำรงชีวิตอย่างไม่เดือดร้อน มีความเป็นอยู่อย่างประมาณตน ตามฐานะ ตามอัตภาพรวมทั้งมีความเอื้ออาทรต่อคนอื่น ๆ และที่สำคัญไม่หลงใหลไปตามกระแสของวัตถุนิยม มีอิสรภาพ ไม่มีพันธนาการอยู่กับสิ่งใด หากกล่าวโดยสรุปคือ หันกลับมายึดเส้นทางสายกลางในการดำเนินชีวิตนั่นเอง (สุเมธ ตันติเวชกุล, 2544)

3 ห่วง ประกอบด้วย ความพอประมาณ ความมีเหตุผล และการมีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี

ความพอประมาณ หมายถึง ความพอดีที่ไม่น้อยเกินไปและไม่มากเกินไป โดยไม่เบียดเบียนตนเองและผู้อื่น เช่น การผลิตและการบริโภคที่อยู่ในระดับพอประมาณ

ความมีเหตุผล หมายถึง การตัดสินใจเกี่ยวกับระดับของความพอเพียงจะต้องเป็นไปอย่างมีเหตุผล โดยพิจารณาจากเหตุปัจจัยที่เกี่ยวข้อง และคำนึงถึงผลที่คาดว่าจะเกิดขึ้นจากการกระทำนั้นๆ อย่างรอบคอบ

การมีภูมิคุ้มกันที่ดีในตัว หมายถึง การเตรียมตัวให้พร้อมรับผลกระทบและการเปลี่ยนแปลงด้านต่างๆ ที่จะเกิดขึ้น โดยคำนึงถึงความเป็นไปได้ของสถานการณ์ต่างๆ ที่คาดว่าจะเกิดขึ้นในอนาคต

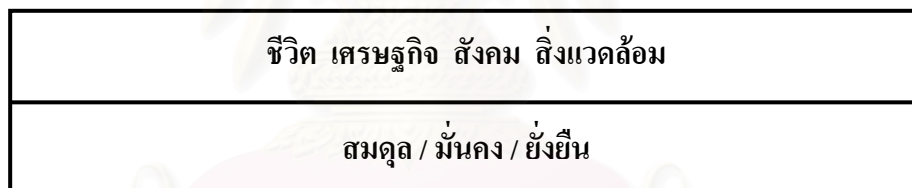
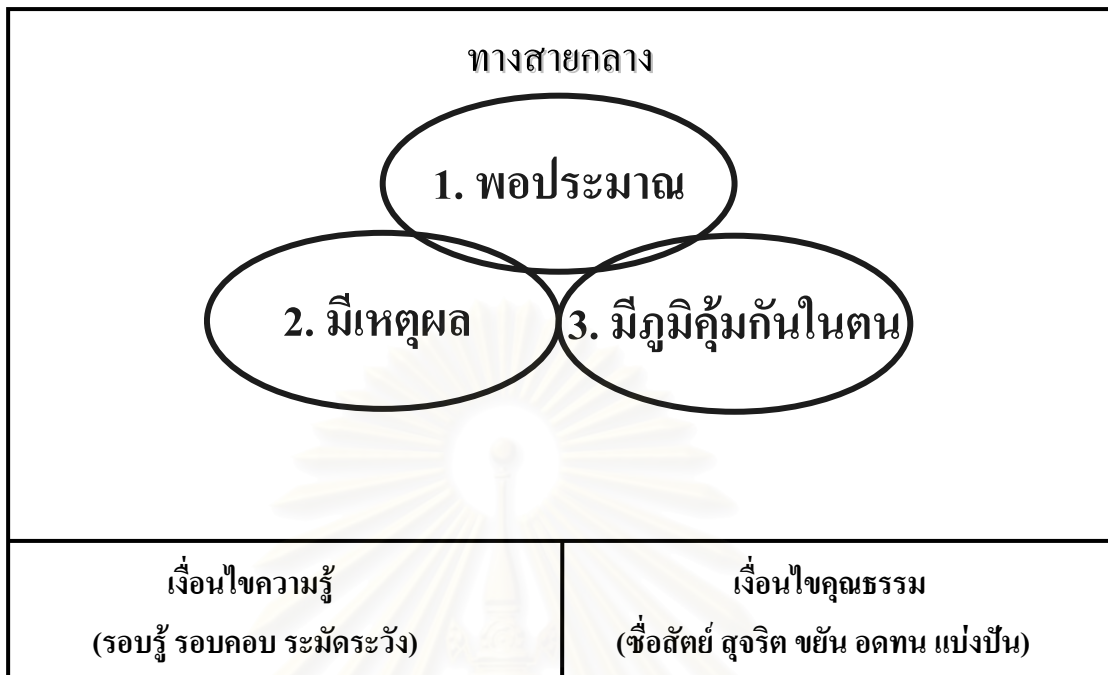
2 เงื่อนไข ประกอบด้วย เงื่อนไขความรู้ และเงื่อนไขคุณธรรม

เงื่อนไขความรู้ ประกอบด้วย ความรอบรู้เกี่ยวกับวิชาการต่างๆ ที่เกี่ยวข้องอย่างรอบด้าน ความรอบคอบที่จะนำความรู้เหล่านั้นมาพิจารณาให้เชื่อมโยงกัน เพื่อประกอบการวางแผน และความระมัดระวังในขั้นปฏิบัติ

เงื่อนไขคุณธรรม ประกอบด้วย มีความตระหนักในคุณธรรม มีความซื่อสัตย์สุจริตและมีความอดทน มีความเพียร ใช้สติปัญญาในการดำเนินชีวิตการอาศัยความรอบรู้รอบคอบ และระมัดระวังอย่างยิ่งในการนำวิชาการต่างๆ มาใช้ในการวางแผนและการดำเนินการทุกขั้นตอน รวมถึงการเสริมสร้างพื้นฐานจิตใจของคนในชาติเป็นเรื่องที่สำคัญอย่างยิ่ง โดยเฉพาะเจ้าหน้าที่ของรัฐ นักทฤษฎี และนักธุรกิจในทุกระดับ เพื่อให้มีสำนึกในคุณธรรม ความซื่อสัตย์สุจริตและให้มีความรอบรู้ที่เหมาะสม ก่อให้การดำเนินชีวิตเป็นไปด้วยความซื่อสัตย์สุจริต อดทน มีความเพียร มีสติปัญญา และแบ่งปัน การใช้ความรู้ควบคู่กับคุณธรรมจะก่อให้เกิดสมดุลและพร้อมต่อการรองรับการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วและกว้างขวางทั้งด้านวัตถุ สังคม สิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรมจากโลกภายนอกเป็นอย่างดี สำหรับองค์ประกอบและเงื่อนไขแห่งปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงแสดงได้ดังแผนภาพที่ 1

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

องค์ประกอบและเงื่อนไขแห่งปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

แผนภาพที่ 1 องค์ประกอบและเงื่อนไขแห่งปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง
ที่มา : สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ พ.ศ.2550

3. ความหมายของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงตามทัศนะของบุคคลต่างๆ

การนำเสนอความหมายของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงตามทัศนะของบุคคลต่างๆ ประกอบไปด้วยทัศนะของนักวิชาการต่างๆดังต่อไปนี้

สุเมธ ตันติเวชกุล (2541) ได้กล่าวถึงปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไว้ว่า เศรษฐกิจพอเพียงตามแนวพระราชดำริเป็นแนวทางที่เน้นการบูรณาการในชีวิต สร้างระบบชีวิตที่สอดคล้องกับความเป็นจริงและความเป็นไทย ดังนั้นพระราชดำริในเรื่องเศรษฐกิจพอเพียงจึงสามารถใช้เป็นเครื่องควบคุมความขาดสติและยังคิด อันเนื่องมาจากการขยายตัวทางเศรษฐกิจอย่างรวดเร็ว เนื้อแท้ของเศรษฐกิจพอเพียงตามแนวพระราชดำริ คือ ความพอประมาณ ที่ตั้งอยู่

บนความซื่อสัตย์โดยไม่เบียดเบียนผู้อื่น ความมีเหตุมีผล ซึ่งทำให้ไม่ขาดสติ ไม่ฟุ้งเฟ้อ และรู้รักสามัคคีซึ่งเกิดจากความรัก ความเมตตา ความเอื้ออาทรต่อกัน อันเกิดผลในทางสร้างสรรค์ต่อสังคม

ประเวศ วะสี (2542) ได้กล่าวถึงปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไว้ว่า เศรษฐกิจพอเพียงคือ เศรษฐกิจที่มีรูปแบบเป็นทางสายกลางหรือเศรษฐกิจแบบมัธยมาปฏิปทา เพราะเชื่อมโยงทุกเรื่อง เข้ามาด้วยกันทั้งเศรษฐกิจ จิตใจ สังคม วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อม ที่จริงคำว่า เศรษฐกิจ เป็นคำที่มีความหมายในทางที่ดี ที่หมายถึงความเจริญที่เชื่อมโยง กาย ใจ สังคม วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อม เข้าด้วยกัน แต่ได้มีการนำเอาคำว่า เศรษฐกิจ ไปใช้ในลักษณะที่แยกส่วน ที่หมายถึงการแสวงหาเงินเท่านั้น เมื่อแยกส่วนก็ทำลายส่วนอื่นๆ จนเสียสมดุลและวิกฤติ

ไสว บุญมา (2543) ได้กล่าวถึงปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไว้ว่า เศรษฐกิจพอเพียงเป็น ความหมายทางปรัชญาการดำเนินชีวิตซึ่งมีความกว้างและลึกแตกต่างกันในแต่ละบุคคล โดยในความหมายของคำว่า "พอเพียง" ในด้านปรัชญาการดำเนินชีวิต มีความหมายสำคัญยิ่งกว่าความหมายทางด้านเศรษฐกิจ ทั้งนี้เพราะมนุษย์จะไม่มีความรู้สึก "พอเพียง" ในด้านจิตใจ ซึ่งมีฐานอยู่บนหลักเกณฑ์ทางศีลธรรมจรรยา อีกนัยหนึ่งคือ การพัฒนาเศรษฐกิจจะไม่สำเร็จและยั่งยืน หากฐานทางสังคมและการเมืองไม่มั่นคงพอ ทั้งนี้ฐานทางสังคมและการเมืองจะมั่นคงได้ต่อเมื่อสมาชิกในสังคมปฏิบัติตนตามกฎเกณฑ์ของส่วนรวม ซึ่งวางอยู่บนกรอบของศีลธรรม

อำพล เสนาณรงค์ (2542) ได้กล่าวถึงปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไว้ว่า เศรษฐกิจพอเพียง หมายถึงการพยายามพึ่งตนเอง ช่วยตัวเองให้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้ ให้พอมีพอกิน โดยเฉพาะอาหารและที่อยู่อาศัย ส่วนที่ไม่สามารถผลิตเองได้ ก็แลกเปลี่ยนหรือซื้อจากภายนอกบ้าง แต่ควรซื้อและใช้ของจากที่ผลิตได้ในท้องถิ่นหรือในประเทศมากที่สุด พยายามก่อนนี้ให้น้อยที่สุดและควรมีชีวิตความเป็นอยู่ที่เรียบง่าย และพอใจในสิ่งที่ได้รับมาโดยชอบธรรม ไม่ฟุ้งเฟ้อ ฟุ้งเฟ้อ เพื่อให้รายจ่ายไม่เกินรายรับ

ชัยอนันต์ สมุทวณิช (2541) ได้กล่าวถึงปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไว้ว่า เป็นวิถีคิดแบบตะวันออก ที่มองว่าทฤษฎีกับสิ่งรอบข้างมีความอิงอาศัยกัน (Harmony) เป็นแนวความคิดที่ก้าว พ้นพหุคูณความคิดแบบตะวันตก ซึ่งมีอิทธิพลต่อทฤษฎีและวิธีการปฏิบัติทางการพัฒนาที่เป็นมา ซึ่งมักจะเป็นแบบนิยมเอกภาพ ความเป็นหนึ่งเดียว แบบฉบับเดียว หรือเป็นแบบทวินิยม ที่ไม่ เป็นแบบนี้ก็จะเป็นอย่างนั้น มีทางเลือกเพียงสองด้าน ในขณะที่วิถีคิดตามทฤษฎีใหม่เป็นแบบพหุนิยมมีความหลากหลายผสมผสานกันไป เช่น แทนที่จะเป็นการพัฒนา

ไปสู่การส่งออกอย่างเดียวกลับมองในมิติอื่นๆ ด้วยเช่น มองถึงความพอเพียง พออยู่พอกิน เป็นเป้าหมาย

ตอนที่ 2 การขับเคลื่อนปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่สถานศึกษา

ในส่วนรายละเอียดเกี่ยวกับการขับเคลื่อนปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่สถานศึกษา แบ่งเป็นประเด็นย่อย 3 เรื่อง ได้แก่ 1) การขับเคลื่อนปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่สถานศึกษา 2) ยุทธศาสตร์และแนวทางการขับเคลื่อน 3) การติดตามประเมินผลการขับเคลื่อนปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่สถานศึกษา ดังมีรายละเอียดต่อไปนี้

1. การขับเคลื่อนปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่สถานศึกษา สามารถสรุปได้ดังนี้

การขับเคลื่อนปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่สถานศึกษานั้นมีวัตถุประสงค์ เพื่อให้สถานศึกษานำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้ในการจัดการเรียนการสอน การจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน และการบริหารจัดการสถานศึกษา เพื่อให้เกิดผลในทางปฏิบัติในทุกระดับได้อย่างมีประสิทธิภาพ และมีประสิทธิผล เกิดการปรับเปลี่ยนกระบวนทัศน์ ในการดำเนินชีวิตบนพื้นฐานของหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงอย่างต่อเนื่อง โดยมีเป้าหมาย 3 ระยะดังนี้

ระยะที่ 1 ปี 2550 กำหนดให้มีสถานศึกษาที่สามารถเป็นแบบอย่างในการจัดกระบวนการเรียนการสอนและการบริหารจัดการตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ไม่น้อยกว่า จำนวน 80 แห่ง

ระยะที่ 2 ปี 2551-2552 พัฒนาและขยายเครือข่ายสถานศึกษาที่เป็นแบบอย่างในการจัดกระบวนการเรียน การสอนและการบริหารจัดการตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ทุกจังหวัดเป็นจำนวน 800 แห่ง

ระยะที่ 3 ปี 2553-2554 พัฒนาให้สถานศึกษาสามารถนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ ในการจัดกระบวนการเรียนการสอนและการบริหารจัดการที่เหมาะสมกับบริบทของแต่ละสถานศึกษาได้ครบทุกแห่งทั่วประเทศ

2. ยุทธศาสตร์และแนวทางการขับเคลื่อน

ยุทธศาสตร์และแนวทางการขับเคลื่อนมีทั้งสิ้น 5 ยุทธศาสตร์ ได้แก่ 1) ยุทธศาสตร์การพัฒนาแนวทางการจัดการศึกษาตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง 2) ยุทธศาสตร์การพัฒนา

บุคลากร 3) ยุทธศาสตร์การขยายผลและพัฒนาเครือข่าย 4) ยุทธศาสตร์การเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ 5) ยุทธศาสตร์การพัฒนากระบวนการติดตามและประเมินผล ดังมีรายละเอียดดังนี้ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2550)

1.ยุทธศาสตร์การพัฒนาแนวทางการจัดการศึกษาตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง มีแนวทางการขับเคลื่อนดังนี้

1.1 ศึกษา วิเคราะห์ วิจัยแนวทางการนำแนวปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปจัดการการศึกษา

1.2 จัดทำแนวทางการจัดการเรียนรู้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่การเรียนรู้การสอนทุกระดับการศึกษา โดยสอดแทรกสาระเศรษฐกิจพอเพียงไว้ในในสาระการเรียนรู้ และกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน เพื่อให้เกิดการพัฒนาตามลำดับ โดยเริ่มให้เกิดการพัฒนาการเรียนรู้ระดับบุคคลและครอบครัว รู้จักนำไปประยุกต์ใช้ นำไปขยายผลในครอบครัวและชุมชนเพื่อให้เกิดประโยชน์ต่อสังคมและประเทศ

1.3 จัดทำแนวทางการจัดระบบบริหารจัดการของสถานศึกษาตามแนวทางการปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

2. ยุทธศาสตร์การพัฒนาบุคลากร มีแนวทางการขับเคลื่อนดังนี้

2.1 อบรมสัมมนาผู้บริหารการศึกษาให้เกิดความรู้ ความเข้าใจในหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

2.2 ฝึกอบรมและพัฒนา ผู้บริหารสถานศึกษาข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาในสถานศึกษากลุ่มเป้าหมาย ให้สามารถนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปบูรณาการสู่การเรียนการสอนและการบริหารจัดการ

3. ยุทธศาสตร์การขยายผลและพัฒนาเครือข่าย มีแนวทางการขับเคลื่อนดังนี้

3.1 ให้สถานศึกษาที่เป็นแบบอย่างเข้าไปช่วยเหลือพัฒนาสถานศึกษาที่เข้าร่วมโครงการ 1:10 แห่ง ในการนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ไปประยุกต์ใช้ในการจัดการเรียนการสอนและการบริหารจัดการ

3.2 ให้มีระบบการแลกเปลี่ยนเรียนรู้และส่งเสริม สนับสนุน ประสานการดำเนินงานของเครือข่าย

3.3 จัดทำระบบข้อมูลสารสนเทศและเชื่อมโยงเครือข่ายกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

4. ยุทธศาสตร์การเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ มีแนวทางการขับเคลื่อนดังนี้

- 4.1 เผยแพร่การประยุกต์ใช้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในการจัดการศึกษา โดยจัดทำสื่อรูปแบบต่าง ๆ
- 4.2 เผยแพร่ข้อมูลข่าวสาร ความก้าวหน้าของการจัดการศึกษาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

5. ยุทธศาสตร์การพัฒนากระบวนการติดตามและประเมินผล มีแนวทางการขับเคลื่อนดังนี้

- 5.1 จัดให้มีคณะกรรมการติดตามประเมินผลระดับกระทรวง ระดับภูมิภาค และระดับสถานศึกษา โดยให้คณะกรรมการมีหน้าที่ติดตาม ประเมินผลและรายงานผล การดำเนินงานในภาพรวม ระดับภูมิภาคและสถานศึกษา
- 5.2 กำหนดรูปแบบ แนวทาง เครื่องมือและคู่มือในการติดตามและประเมินผล
- 5.3 ดำเนินการติดตามประเมินผลและรายงานผล

3 การติดตามประเมินผลการขับเคลื่อนปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่สถานศึกษา

กระทรวงศึกษาธิการมีนโยบายให้มีการขับเคลื่อนปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่สถานศึกษา โดยได้กำหนดเป้าหมาย ในปี 2550 ให้มีสถานศึกษาที่สามารถเป็นแบบอย่างในการจัดกระบวนการเรียนการสอนและการบริหารจัดการตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงได้ไม่ต่ำกว่า 80 แห่งขณะนี้ มีโรงเรียนที่ผ่านการประเมินเป็นโรงเรียนต้นแบบตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงทั้งสิ้น 135 โรงเรียน การติดตามว่าสถานศึกษาสามารถนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ในการจัดกระบวนการเรียนการสอนและการบริหารจัดการได้อย่างเหมาะสมกับบริบทของแต่ละสถานศึกษาได้หรือไม่ นั้นทางกระทรวงศึกษาได้มอบหมายให้คณะอนุกรรมการด้านการติดตามและประเมินผลพัฒนาเครื่องมือติดตามประเมินผลการขับเคลื่อนปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่สถานศึกษาเพื่อติดตามประเมินผลโรงเรียนที่มีการดำเนินงานที่ยึดแนวหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง โดยได้จัดทำและเสร็จสิ้นเมื่อเดือนสิงหาคม 2550 ซึ่งประกอบด้วย 4 ด้าน 17 องค์ประกอบ และ 68 ตัวบ่งชี้ดังต่อไปนี้ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2550)

1. ด้านการบริหารจัดการสถานศึกษา ประกอบด้วย 5 องค์ประกอบดังนี้ ด้านการวางแผนขับเคลื่อนปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่สถานศึกษา ด้านวิชาการ ด้านอาคารสถานที่ ด้านงบประมาณ ด้านความสัมพันธ์กับชุมชน โดยแต่ละองค์ประกอบประกอบด้วยตัวชี้วัดดังนี้

1.1 ด้านการวางแผน ประกอบด้วย ตัวชี้วัด 4 ตัวดังนี้

1. มีโครงการขับเคลื่อนปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของสถานศึกษาในแผนปฏิบัติงานประจำปี
2. มีคำสั่งมอบหมายงานผู้รับผิดชอบการปฏิบัติงานขับเคลื่อนปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ที่ชัดเจน
3. มีการจัดกิจกรรมตามโครงการขับเคลื่อนปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของสถานศึกษา
4. มีการติดตามประเมินผลโครงการขับเคลื่อนปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของสถานศึกษา

1.2 ด้านวิชาการ ประกอบด้วย ตัวชี้วัด 4 ตัวดังนี้

1. มีการส่งเสริมบูรณาการปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่การจัดการเรียนการสอน
2. มีการส่งเสริมกิจกรรม โครงการงาน หรือนิทรรศการ เกี่ยวกับปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง
3. มีการส่งเสริมการศึกษาวิจัย หรือ การนิเทศ เพื่อขับเคลื่อนปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง
4. มีการติดตามประเมินผลการขับเคลื่อนปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของสถานศึกษาอย่างสม่ำเสมอ

1.3 ด้านอาคารสถานที่ ประกอบด้วยตัวชี้วัด 4 ตัวดังนี้

1. มีแหล่งเรียนรู้ที่ส่งเสริมสนับสนุนการเรียนรู้เกี่ยวกับปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในสถานศึกษา
2. มีการจัดภูมิทัศน์ที่สวยงาม สะอาด เรียบร้อย สงบ ร่มรื่น เหมาะสมปลอดภัย เอื้อต่อการเรียนรู้ เกี่ยวกับปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง
3. มีการจัดใช้อาคารสถานที่อย่างประหยัด คุ่มค่า เกิดประโยชน์สูงสุด

4. บุคลากรสถานศึกษาและผู้เรียนมีส่วนร่วมในการดูแลรักษาอาคารสถานที่ สภาพแวดล้อมของสถานศึกษา

1.4 ด้านงบประมาณ ประกอบด้วยตัวชี้วัด 4 ตัวดังนี้

1. มีการใช้งบประมาณตามแผนที่กำหนดไว้โดยยึดหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง
2. มีการติดตามประเมินผลการใช้งบประมาณ เป็นระยะๆ อย่างเป็นระบบ โดยยึดหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง
3. มีการสนับสนุนงบประมาณเพื่อการขับเคลื่อนปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในสถานศึกษาอย่างเหมาะสม
4. มีการระดมทุนจากองค์กร หรือ หน่วยงาน หรือ ชุมชน เพื่อขับเคลื่อนปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในสถานศึกษา

1.5 ด้านความสัมพันธ์กับชุมชน ประกอบด้วยตัวชี้วัด 4 ตัวดังนี้

1. สถานศึกษามีแผนร่วมกับชุมชนเพื่อขับเคลื่อนปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง
2. สถานศึกษาให้บริการสถานที่แก่ชุมชนเพื่อใช้เป็นแหล่งเรียนรู้เกี่ยวกับปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง
3. สถานศึกษาร่วมมือกับชุมชนจัดกิจกรรมพัฒนาสิ่งแวดล้อมหรือสังคมหรือเศรษฐกิจหรือ วัฒนธรรมตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง
4. สถานศึกษาระดมทรัพยากรร่วมกับชุมชนเพื่อขับเคลื่อนปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในชุมชน

2. ด้านหลักสูตรและการจัดการเรียนการสอน ประกอบด้วย 5 องค์ประกอบดังนี้ การบูรณาการปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่การเรียนการสอน การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง สื่อและแหล่งเรียนรู้เกี่ยวกับปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ผู้เรียนมีความรู้และปฏิบัติตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง การวัดและประเมินผล

2.1 การบูรณาการปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่การเรียนการสอนประกอบด้วย ตัวชี้วัด 4 ตัวดังนี้

1. มีการจัดแผนจัดการเรียนรู้ที่บูรณาการปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง อย่างน้อย 1 กลุ่มสาระ/รายวิชา/รายภาค/แผนก/อื่นๆ
2. มีการจัดทำแผนจัดการเรียนรู้ที่บูรณาการปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง 2-3 กลุ่มสาระ/รายวิชา/รายภาค/แผนก/อื่นๆ
3. มีการจัดทำแผนจัดการเรียนรู้ที่บูรณาการปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง 4-5 กลุ่มสาระ/รายวิชา/รายภาค/แผนก/อื่นๆ
4. มีการจัดทำแผนจัดการเรียนรู้ที่บูรณาการปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมากกว่า 5 กลุ่มสาระ/รายวิชา/รายภาค/แผนก/อื่นๆ ขึ้นไป

2.2 การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ประกอบด้วยตัวชี้วัด 4 ตัวดังนี้

1. มีการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง
2. ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง
3. มีผู้เรียนมีส่วนร่วม และมีร่องรอยที่นักเรียนปฏิบัติการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง
4. ผู้เรียนมีส่วนร่วม และมีผลงานของนักเรียนปรากฏ ให้เห็นประจักษ์ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

2.3 สื่อและแหล่งเรียนรู้เกี่ยวกับปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ประกอบด้วย ตัวชี้วัด 4 ตัวดังนี้

1. มีการใช้สื่อการเรียนรู้ เพื่อบูรณาการหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในการจัดการเรียนการสอน
2. มีการผลิตสื่อขึ้นใช้เองในสถานศึกษาเพื่อสนับสนุนการเรียนรู้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง
3. มีการเผยแพร่สื่อ/แหล่งเรียนรู้เกี่ยวกับหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของสถานศึกษาสู่ชุมชน
4. มีการค้นหาหรือมีส่วนร่วมในการพัฒนาแหล่งเรียนรู้เกี่ยวกับหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในชุมชน

2.4 ผู้เรียนมีความรู้และปฏิบัติตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ประกอบด้วยตัวชี้วัด 4 ตัวดังนี้

1. ผู้เรียน 50% มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง
2. ผู้เรียน 25 % มีส่วนร่วมในการเผยแพร่หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงภายในสถานศึกษา
3. ผู้เรียน 25 % สามารถเผยแพร่หลักปรัชญาของเศรษฐกิจ พอเพียงสู่ครอบครัว / ชุมชน / องค์กร / หน่วยงาน
4. ผู้เรียน 25 % ได้นำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปปฏิบัติในชีวิตประจำวัน

2.5 การวัดและประเมินผลประกอบด้วยตัวชี้วัด 4 ตัวดังนี้

1. มีการเรียนการสอนหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง แต่ไม่มีการวัดผลประเมินผล
2. มีการวัดผล ประเมินผล ที่เกิดจากการเรียนการสอนบูรณาการหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงแต่ไม่ครบทุกกลุ่มสาระ/รายวิชา/ภาควิชาที่เปิดสอน
3. มีการวัดผล ประเมินผล ครบทุกกลุ่มสาระ/รายวิชา /ภาควิชาที่เปิดสอน แต่ขาดการนำมาปรับปรุงพัฒนา
4. มีการวัดผล ประเมินผล ครบทุกกลุ่มสาระ/รายวิชา/ภาควิชา และนำผลการประเมินมาปรับปรุงพัฒนาการขับเคลื่อนปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงให้มีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น

3. ด้านการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน ประกอบด้วย 4 องค์ประกอบดังนี้ การแนะนำและระบบดูแลผู้เรียน กิจกรรมลูกเสือ หรือ เนตรนารี หรือ ยุวกาชาด หรือ ผู้บำเพ็ญประโยชน์ โครงการ ชุมนุม/ชมรม

3.1 การแนะนำและระบบดูแลผู้เรียน ประกอบด้วยตัวชี้วัด 4 ตัวดังนี้

1. มีกิจกรรมให้ผู้เรียนรู้จักศักยภาพ/อัตภาพ ของตนเองตาม หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง
2. มีกิจกรรมแนะนำการศึกษาตาม หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง
3. มีกิจกรรมส่งเสริมการปรับปรุงหรือพัฒนาการศึกษาและการประกอบอาชีพ ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง
4. มีการจัดกิจกรรมให้ผู้เรียนได้วางแผนอนาคตของตนเองที่สอดคล้องกับหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

3.2 กิจกรรมลูกเสือ หรือ เนตรนารี หรือ ยุวกาชาด หรือ ผู้นำเพื่อประโยชน์ ประกอบด้วยตัวชีวิต 4 ตัวดังนี้

1. มีการจัดกิจกรรมลูกเสือ / เนตรนารี / ยุวกาชาด / ผู้นำเพื่อประโยชน์ ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง
2. มีการจัดกิจกรรมลูกเสือ / เนตรนารี / ยุวกาชาด / ผู้นำเพื่อประโยชน์เพื่อก่อให้เกิดประโยชน์ภายในสถานศึกษาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง
3. มีการจัดกิจกรรมลูกเสือ / เนตรนารี / ยุวกาชาด / ผู้นำเพื่อประโยชน์ ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อร่วมบำเพ็ญประโยชน์แก่ชุมชน
4. จัดกิจกรรม/โครงการที่เน้นการมีส่วนร่วมระหว่าง ครู ผู้เรียน ผู้ปกครอง ชุมชน เพื่อให้ผลของกิจกรรมมีความยั่งยืน ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

3.3 โครงการ ประกอบด้วยตัวชีวิต 4 ตัว ดังนี้

1. มีการส่งเสริมให้ผู้เรียนจัดทำโครงการเรียนรู้ที่หลากหลายตามภูมิสังคม อย่างสอดคล้องกับหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง
2. โครงการที่ผู้เรียนจัดทำมีส่วนในการแก้ปัญหา และพัฒนาสถานศึกษา/ชุมชน ด้านเศรษฐกิจหรือสังคมหรือสิ่งแวดล้อมหรือวัฒนธรรมตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง
3. โครงการที่ผู้เรียนจัดทำมีการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นหรือวัฒนธรรม หรือหลักคำสอนทางศาสนา มาประยุกต์ใช้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง
4. โครงการที่ผู้เรียนจัดทำตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง มีการเผยแพร่และขยายผลสู่ชุมชน

3.4 ชุมนุม/ชมรม ประกอบด้วยตัวชีวิต 4 ตัวดังนี้

1. ส่งเสริมให้ผู้เรียนจัดตั้งชุมนุม /ชมรม ที่สอดคล้องกับหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง
2. จัดกิจกรรมชุมนุม/ชมรมที่มุ่งเน้นให้เกิดความก้าวหน้าอย่างสมดุลตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง
3. จัดกิจกรรม/ชุมนุม/ชมรมที่เน้นจิตอาสา / จิตสาธารณะตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง
4. ขยายผลกิจกรรมชุมนุม/ชมรม ที่สอดคล้องกับหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปสู่ชุมชน

4. ด้านการพัฒนาบุคลากร ประกอบด้วย 3 องค์ประกอบดังนี้ การสร้างความตระหนักและเข้าใจในเรื่องเกี่ยวกับหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ส่งเสริมให้มีการพัฒนาบุคลากรตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง การปรับเปลี่ยนวิถีชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง

4.1 การสร้างความตระหนักและเข้าใจในเรื่อง เกี่ยวกับหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ประกอบด้วยตัวชี้วัด 4 ตัวดังนี้

1. มีโครงการพัฒนาบุคลากรของสถานศึกษาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง
2. มีการจัดประชุม /อบรม /สัมมนาเพื่อสร้างความรู้ ความเข้าใจ และความตระหนักในคุณค่าของหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง
3. มีการศึกษาดูงานแหล่งเรียนรู้เพื่อส่งเสริมการประยุกต์ใช้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง
4. มีความร่วมมือกับชุมชนในการพัฒนาบุคลากรตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

4.2 ส่งเสริมให้มีการพัฒนาบุคลากรตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ประกอบด้วยตัวชี้วัด 4 ตัวดังนี้

1. สำรวจความต้องการ/ความจำเป็นของบุคลากรในสถานศึกษาที่จะพัฒนาตนเองบนพื้นฐานของหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง
2. จัดกิจกรรม/โครงการพัฒนาบุคลากรเพื่อส่งเสริมให้บุคลากรในสถานศึกษานำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปประยุกต์ใช้
3. มีการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เกี่ยวกับหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงแก่บุคลากรในสถานศึกษา อย่างสม่ำเสมอ
4. มีการติดตามประเมินผลการพัฒนาบุคลากรตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเป็นระยะ ๆ

4.3 การปรับเปลี่ยนวิถีชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง ประกอบด้วยตัวชี้วัด 4 ตัวดังนี้

1. บุคลากรของสถานศึกษามีการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมการใช้ยาให้มีความสมดุลและพร้อมรับการเปลี่ยนแปลง
2. บุคลากรของสถานศึกษามีจิตสำนึกด้านจิตอาสา /จิตสาธารณะ ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง
3. บุคลากรของสถานศึกษามีการดำเนินชีวิตตามวิถีไทย /วัฒนธรรมประเพณี

ไทยอันดิงาม

4. บุคลากรของสถานศึกษามีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

ตอนที่ 3 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

สกต พรหมสิน (2546) ได้ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการดำเนินชีวิตแบบเศรษฐกิจพอเพียงกับคุณภาพชีวิตของประชาชนตำบลหงษ์เจริญ อำเภอบ้านไผ่ จังหวัดขอนแก่น การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อระดับการดำเนินชีวิตแบบเศรษฐกิจพอเพียง และระดับคุณภาพชีวิตของประชาชน รวมทั้งความสัมพันธ์ระหว่างการดำเนินชีวิตแบบเศรษฐกิจพอเพียง กลุ่มตัวอย่างได้แก่ ประชาชน 14 หมู่บ้าน ในตำบลหงษ์เจริญ อำเภอบ้านไผ่ จังหวัดขอนแก่น จำนวน 195 คน เก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสอบถาม วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูปกำหนดระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.5 สถิติที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ สถิติเชิงพรรณนา ค่าร้อยละ ค่าความถี่ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การวิเคราะห์จำแนกเพศ ผลการวิจัยพบว่า กลุ่มครัวเรือนตัวอย่างส่วนใหญ่มีการดำเนินชีวิตแบบเศรษฐกิจพอเพียงระดับสูง ระดับปานกลาง และระดับต่ำ คิดเป็นร้อยละ 50.8 48.7 และ 0.5 ตามลำดับ มีคุณภาพชีวิตระดับปานกลาง และระดับสูงคิดเป็นร้อยละ 64.4 และ 35.4 ตามลำดับ การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยต่างๆ ทั้ง 4 ด้านกับคะแนนคุณภาพชีวิตของประชาชนตำบลหงษ์เจริญ อำเภอบ้านไผ่ จังหวัดขอนแก่น พบว่ากลุ่มตัวอย่าง มีปัจจัยด้านครอบครัวเข้มแข็ง สามารถอธิบายความแปรปรวนชีวิตได้ดีกว่าปัจจัยด้านรายได้พอเพียง

เทพวณิ วินิจกำธร (2548) ได้ศึกษาการปลูกฝังค่านิยมปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โดยใช้กระบวนการตามแนวคิดของบลูมและแรทส์ การวิจัยครั้งนี้เพื่อศึกษาการปลูกฝังค่านิยมตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ได้แก่ ความซื่อสัตย์สุจริต ความอดทน ความเพียร และความรอบคอบสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โดยใช้กระบวนการตามแนวคิดของบลูมและแรทส์ ตัวอย่างประชากรได้แก่ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ปีการศึกษา 2547 จำนวน 23 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยประกอบด้วย แบบวัดความรู้ ความเข้าใจของนักเรียนตามเนื้อหาสาระค่านิยม แบบวัดเจตคติของนักเรียนตามค่านิยม และแบบวัดพฤติกรรมการปฏิบัติตนของนักเรียนตามค่านิยมที่ต้องการปลูกฝังตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง รวมทั้งแบบบันทึกการเรียนรู้ วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการทดสอบค่าที (t-test) ผลการวิจัยพบว่า 1. ค่าเฉลี่ยของคะแนนความรู้ ความเข้าใจของนักเรียนตามเนื้อหาสาระค่านิยมที่ต้องการปลูกฝังในเรื่องความซื่อสัตย์สุจริต ความอดทน ความเพียร และความรอบคอบของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ภายหลังการเข้าร่วม

กิจกรรมมีค่าเฉลี่ยของคะแนนสูงกว่าก่อนเข้าร่วมกิจกรรมการปลูกฝังค่านิยม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 2. ค่าเฉลี่ยของคะแนนเจตคติของนักเรียนตามค่านิยมที่ต้องการปลูกฝังในเรื่องความซื่อสัตย์สุจริต ความอดทน ความเพียร และความรอบคอบของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ภายหลังจากเข้าร่วมกิจกรรมมีค่าเฉลี่ยของคะแนนสูงกว่าก่อนการเข้าร่วมกิจกรรมการปลูกฝังค่านิยมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 3. ค่าเฉลี่ยของคะแนนพฤติกรรมการปฏิบัติตนของนักเรียนตามค่านิยมที่ต้องการปลูกฝังในเรื่องความซื่อสัตย์สุจริต ความอดทน ความเพียร และความรอบคอบของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โดยใช้กระบวนการตามแนวคิดของบลูมและแรทส์ภายหลังจากเข้าร่วมกิจกรรมมีค่าเฉลี่ยของคะแนนสูงกว่าก่อนการเข้าร่วมกิจกรรมการปลูกฝังค่านิยมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 4. จากแบบบันทึกการเรียนรู้ที่นักเรียนได้เขียนบรรยายสิ่งที่ได้เรียนรู้ ความรู้สึกของการเข้าร่วมกิจกรรม ประโยชน์ที่ได้รับ และการนำความรู้ที่ได้รับไปใช้ในชีวิตประจำวัน พบว่านักเรียนได้รับความรู้ ความเข้าใจเนื้อหาสาระของค่านิยม รู้ถึงคุณค่าและความสำคัญของการมีค่านิยมทั้ง 4 เรื่อง และนักเรียนสามารถบอกแลแสดงพฤติกรรมการปฏิบัติตนที่แสดงออกถึงการมีค่านิยมทั้ง 4 เรื่องได้ ในส่วนของความรู้สึกต่อการเข้าร่วมกิจกรรมนักเรียนได้ปฏิบัติจริง ได้มีโอกาสทำงานร่วมกับเพื่อนในห้อง นักเรียนรู้สึกสนใจ สนุก เพลินเพลิน ชอบกิจกรรมต่างๆ และตั้งใจที่มีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆ ในส่วนประโยชน์ที่นักเรียนได้รับนั้น นักเรียนสามารถทำงานประดิษฐ์

สหทยา พลปัดพี (2548) ได้ศึกษาการนำเสนอแนวทางการพัฒนาคนให้มีคุณลักษณะตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง มีความมุ่งหมายเพื่อวิเคราะห์กิจกรรมทางเศรษฐกิจพอเพียงในชุมชนที่ดำเนินการตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง วิเคราะห์การเรียนรู้ของชุมชนเพื่อพัฒนาคนไปสู่คุณลักษณะตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง นำเสนอแนวทางการพัฒนาคนในชุมชนให้มีคุณลักษณะตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง งานวิจัยนี้เป็นงานวิจัยคุณภาพ โดยใช้การวิจัยเอกสาร เพื่อกำหนดคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของคนตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง และใช้การวิจัยภาคสนาม เพื่อวิเคราะห์กิจกรรมทางเศรษฐกิจพอเพียงและการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นจริงในชุมชน การเก็บรวบรวมข้อมูลใช้วิธีสัมภาษณ์เจาะลึก การสังเกตแบบมีส่วนร่วมและไม่มีส่วนร่วมในชุมชนชนบท 3 แห่งในภาคใต้ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และภาคเหนือ ผลการวิจัยพบว่า 1) คุณลักษณะที่พึงประสงค์ของคนตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงแบ่งเป็น 3 ประการคือ พอประมาณ ได้แก่ พอประมาณกับศักยภาพของตน พอประมาณกับสภาพแวดล้อม และไม่โลภเกินไปจนเบียดเบียนผู้อื่น มีเหตุผล ได้แก่ ไม่ประมาท รู้ถึงสาเหตุพิจารณาค้นหาปัจจัยที่เกี่ยวข้อง และคำนึงถึงผลกระทบที่เกิดขึ้นจากการกระทำ มีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี ได้แก่ พึ่งตนเองได้ทางเศรษฐกิจ พึ่งตนเองได้ทางสังคม คำนึงถึงผลระยะยาวมากกว่าระยะสั้น รู้เท่าทันและพร้อมรับการเปลี่ยนแปลง ซึ่งคุณลักษณะทั้ง 3 ประการจะเกิดขึ้นได้

จากการพัฒนาความรู้และคุณธรรม ซึ่งเป็นเงื่อนไขหลักของการพัฒนาคน 2) กิจกรรมทางเศรษฐกิจพอเพียงในชุมชนที่ดำเนินการตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสามารถแบ่งได้ 4 ด้าน คือ กิจกรรมเพื่อสร้างความพอเพียงด้านเศรษฐกิจ กิจกรรมเพื่อสร้างความพอเพียงด้านสังคม กิจกรรมเพื่อสร้างความพอเพียงด้านสิ่งแวดล้อม และกิจกรรมเพื่อสร้างความพอเพียงด้านจิตใจ ซึ่งกิจกรรมเหล่านี้จำเป็นต้องมีการดำเนินงานไปพร้อมกันอย่างสมดุลจึงจะสร้างความพอเพียงให้เกิดขึ้นในชุมชนได้ 3) การเรียนรู้ของชุมชนเพื่อพัฒนาคน ไปสู่คุณลักษณะตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ประกอบด้วย 2 รูปแบบ คือ การเรียนรู้เพื่อพัฒนาคนโดยตรง และการเรียนรู้เพื่อพัฒนาระบบที่ช่วยสนับสนุนการเปลี่ยนแปลง 4. แนวทางการพัฒนาคนไปสู่คุณลักษณะตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงแบ่งได้เป็น 2 ระดับ คือ การพัฒนาความรู้และคุณธรรมในตัวบุคคลผ่านการศึกษาทั้งในและนอกระบบ และการพัฒนาชุมชนให้มีการดำเนินกิจกรรมทางเศรษฐกิจพอเพียงทั้ง 4 ด้านอย่างสมดุล เพื่อนำไปสู่ความยั่งยืนและพร้อมรับการเปลี่ยนแปลง

ศุจิตรา ทิพย์บุรี (2550) ศึกษาเรื่องการรับรู้ การนำไปใช้ และความเข้าใจเกี่ยวกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของผู้บริหาร โรงเรียนเอกชน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานนทบุรี เขต 2 มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการรับรู้ การนำไปใช้ และความเข้าใจเกี่ยวกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของผู้บริหาร โรงเรียนเอกชน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานนทบุรี เขต 2 จำนวน 54 คน เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาเป็นแบบสอบถาม วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ค่าสถิติคือ ค่าแจกแจงความถี่ ค่าร้อยละ ผลการวิจัยพบว่า ผู้บริหารส่วนใหญ่รับรู้เกี่ยวกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในระดับมากจากการคูโอร์ทศน์ ผู้บริหารส่วนใหญ่ นำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ในการดำเนินชีวิต และนำไปใช้ในการจัดการศึกษาภายในโรงเรียน ส่วนใหญ่เห็นด้วยกับแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงเพราะสามารถนำไปสู่การพัฒนาคน สังคม และประเทศชาติ

สุริพร เอี่ยวถาวร (2550) ศึกษาเรื่องการบูรณาการปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในการจัดการเรียนรู้ของครู กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ครูโรงเรียนนวมินทราชินูทิศ หอวัง นนทบุรี จำนวน 125 คน มีวัตถุประสงค์ของการศึกษาเพื่อ การรับรู้ การนำไปใช้ และความเข้าใจเกี่ยวกับปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของครู การบูรณาการปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในการจัดการเรียนรู้ เครื่องมือที่ใช้เป็นแบบสอบถาม ผลการศึกษาพบว่า ครูส่วนใหญ่เคยรับรู้ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ครูมีระดับการรับรู้แต่ไม่ค่อยเข้าใจในปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ครูส่วนใหญ่ นำแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิต ครูเห็นว่าควรนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ในการศึกษาเนื่องจากเป็นการสร้างพื้นฐานความรู้ให้แก่นักเรียน สาระการเรียนรู้สังคศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมมีการใช้หลักปรัชญาเศรษฐกิจ

พอเพียงมาบูรณาการในรายวิชามากที่สุด ครูในโรงเรียนมีการส่งเสริมให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงค่อนข้างมาก

เทวิล ศรีสองเมือง (2551) ศึกษาเรื่องการพัฒนา รูปแบบเครือข่ายการจัดการเรียนการสอนตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาองค์ประกอบของเครือข่ายการจัดการเรียนการสอนตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ศึกษาบทบาทหน้าที่ของแต่ละองค์ประกอบรวมทั้งความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกับระหว่างองค์ประกอบของเครือข่ายในการจัดการเรียนการสอนตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน และพัฒนารูปแบบเครือข่ายการจัดการเรียนการสอนตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน การวิจัยครั้งนี้ใช้การวิจัยผสมผสานระหว่างการวิจัยเชิงคุณภาพและการวิจัยเชิงปริมาณ เก็บรวบรวมข้อมูลโดยการสัมภาษณ์ การสนทนากลุ่มและการสำรวจความคิดเห็น โดยใช้แบบสอบถาม วิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์เนื้อหา การสร้างข้อสรุปแบบอุปนัย และวิเคราะห์ค่าเฉลี่ยส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของความเหมาะสมและความเป็นไปได้ในการนำรูปแบบเครือข่ายไปใช้ ผลการวิจัยพบว่า รูปแบบเครือข่ายการจัดการเรียนการสอนที่พัฒนาขึ้นประกอบด้วยองค์ประกอบหลัก 6 องค์ประกอบ คือ โครงสร้างของเครือข่าย วัตถุประสงค์ของเครือข่าย บทบาทหน้าที่ของสมาชิกเครือข่าย กิจกรรมของเครือข่าย ผลลัพธ์ที่เกิดจากเครือข่าย และปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อความสำเร็จของเครือข่าย บทบาทหน้าที่ของแต่ละองค์ประกอบของเครือข่ายประกอบด้วย กำหนดกรอบการประสานงานและความร่วมมือของสมาชิกเครือข่าย กำหนดเป้าหมายที่ต้องการให้เกิดขึ้นจากการดำเนินงานของเครือข่าย กำหนดภารกิจหรืองานที่สมาชิกในเครือข่ายร่วมกันทำ กำหนดแนวทางการดำเนินกิจกรรมของเครือข่าย กำหนดผลลัพธ์ที่ต้องการให้เกิดขึ้นกับเครือข่าย และกำหนดปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อความสำเร็จของเครือข่ายซึ่งองค์ประกอบของเครือข่ายทั้ง 6 ด้านมีความสัมพันธ์เกี่ยวเนื่องซึ่งกันและกัน

สุชีรา วิบูลย์สุข (2551) ศึกษาเรื่องบทบาทของภาคีหุ้นส่วนในการส่งเสริมปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา : พหุกรณีศึกษา การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาบทบาทและยุทธวิธีการดำเนินงานของภาคีหุ้นส่วนในการส่งเสริมปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงตามกรอบแนวคิด 5 มาตรการ เพียงพอเพื่อพอเพียง 2) เพื่อศึกษาผลที่ภาคีหุ้นส่วนได้รับจากการดำเนินบทบาท 3) เพื่อประเมินผลสำเร็จของการส่งเสริมปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงโดยประยุกต์ใช้แผนที่ผลลัพธ์ ดำเนินการวิจัยโดยใช้การวิจัยเชิงคุณภาพแบบพหุกรณีศึกษา เก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้การศึกษาเอกสาร การสังเกตแบบมีส่วนร่วมและไม่มีส่วนร่วม การสัมภาษณ์และการประชุมกลุ่มโดยประยุกต์ใช้แนวคิดของแผนที่ผลลัพธ์ วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้การวิเคราะห์เนื้อหา จำแนกชนิดของข้อมูล เปรียบเทียบและสร้างข้อสรุปแบบอุปนัย ผลการวิจัยพบว่า ภาคีที่มีบทบาทสำคัญคือ ผู้บริหาร เป็นผู้นำและให้

การสนับสนุน ยุทธวิธีที่ใช้คือ การอบรมบุคลากรและมีการต่อ ยอดองค์ความรู้ในรูปแบบโครงการเกษตรและโครงการออมเงิน ภาคที่มีบทบาททรงลงมาคือ ครู เป็นกำลังสำคัญในการสอนและสร้างความตระหนักให้เกิดแก่ผู้เรียน ผลการประเมินความสำเร็จของการส่งเสริมปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง โดยประยุกต์ใช้แผนที่ผลลัพธ์พบว่าในระดับที่คาดหวังว่าจะเกิดของครูทั้งสองวิทยาลัยมีการดำเนินงานตามเกณฑ์บ่งชี้ความก้าวหน้าครบทุกข้อ ในส่วนของผู้เรียนวิทยาลัยสารพัดช่างพอเพียงมีการดำเนินงานตามเกณฑ์ครบทุกข้อ วิทยาลัยการอาชีพพอเพียงยังดำเนินการไม่ครบถ้วน ในระดับที่อยากจะให้เกิดขึ้นของครูและผู้เรียนยังมีการดำเนินงานไม่ครบตามเกณฑ์ และในระดับที่ถ้าเกิดขึ้นได้ก็ดี ทั้งครูและผู้เรียนไม่พบการดำเนินงานเช่นกันทั้งสองวิทยาลัย

ตอนที่ 4 การดำเนินงานในโรงเรียน

ในส่วนการดำเนินงานในโรงเรียนแบ่งเป็นประเด็นย่อย 2 เรื่อง ได้แก่ 1) การดำเนินงานในโรงเรียน 2) งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินงานในโรงเรียน ดังมีรายละเอียดต่อไปนี้

1. การดำเนินงานในโรงเรียน

ในส่วนรายละเอียดเกี่ยวกับการดำเนินงานใน โรงเรียนแบ่งเป็นประเด็นย่อย 7 เรื่อง ได้แก่ 1) การดำเนินงานโรงเรียนตามทัศนะของบุคคลต่างๆ 2) การดำเนินงานวิชาการ 3) การดำเนินงานกิจการนักเรียน 4) การดำเนินงานบุคลากร 5) การดำเนินงานธุรการ การเงินและพัสดุ 6) การดำเนินงานอาคารสถานที่ 7) การดำเนินงานความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน ดังมีรายละเอียดต่อไปนี้

1. การดำเนินงานโรงเรียนตามทัศนะของบุคคลต่างๆ

ความหมายของการดำเนิน โรงเรียน ได้มีผู้ให้ทัศนะเกี่ยวกับความหมายของการดำเนินงานโรงเรียนไว้หลายประการ ดังนี้

สมบูรณ์ พรธนาภพ (2521) กล่าวว่า เป็นการสั่งการควบคุมดูแลงานและการจัดกิจกรรมต่าง ๆ ที่เป็นภาระหน้าที่ของโรงเรียน เพื่อให้การปฏิบัติงานเหล่านั้นนำไปสู่ความสำเร็จสัมฤทธิ์ผล ในการจัดการศึกษาได้ตรงตามเป้าหมายทุกประการ

นิพนธ์ กินาวงศ์ (2526) กล่าวว่า เป็นกิจกรรมต่าง ๆ ภายใต้การดำเนินงานของผู้บริหารงานของโรงเรียน ซึ่งการดำเนินงานนั้น ๆ เป็นไปตามวัตถุประสงค์ของการให้บริการ

ทางการศึกษา ผู้บริหารต้องอาศัยความรู้ ความเข้าใจในเรื่องของกระบวนการบริหาร โรงเรียน เพื่อจัดกิจกรรมต่าง ๆ ให้เกิดประสิทธิภาพ

ไพฑูรย์ เจริญพันธุ์วงศ์ (2529) กล่าวว่า เป็นการดำเนินงานของกลุ่มบุคคลเพื่อบริการทางการศึกษาแก่สมาชิกในสังคมเพื่อให้เป็นสมาชิกที่ดีของสังคม

อำนาจ ถาวร (2530) กล่าวว่า เป็นกิจกรรมที่กลุ่มบุคคลร่วมมือกันดำเนินการให้การศึกษาก่อสมาชิกของสังคม เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ตามที่สังคมกำหนดไว้โดยใช้กระบวนการและทรัพยากรที่เหมาะสม

ซึ่งสามารถสรุปความหมายของการดำเนินงานโรงเรียนได้ว่า การดำเนินงานโรงเรียนเป็น กระบวนการดำเนินกิจกรรมบริการทางการศึกษาของผู้บริหาร และบุคลากรในโรงเรียน โดยมีจุดหมายที่จะพัฒนาบุคคล ให้เป็นสมาชิกที่ดีของสังคม

1.1 ขอบข่ายการดำเนินโรงเรียน

การดำเนินงานโรงเรียนได้มีนักการศึกษาและหน่วยงานทางการศึกษาได้เสนอแนวคิดเกี่ยวกับขอบข่ายของการดำเนินงานโรงเรียนไว้ ดังนี้

กิติมา ปรีดีคิดถ (2532) ได้จำแนกขอบข่ายของการดำเนินโรงเรียนเป็น 6 ประเภท ได้แก่ การดำเนินงานวิชาการ การดำเนินงานธุรการและการเงิน การดำเนินงานบุคคล การดำเนินงานอาคารสถานที่ การดำเนินงานกิจการนักเรียน และการสร้างความสัมพันธ์กับชุมชน

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2532) ได้กล่าวถึงการดำเนินโรงเรียนประถมศึกษาว่า ผู้บริหารโรงเรียนควรศึกษาขอบข่ายของการดำเนินโรงเรียนทั้ง 6 ด้านอย่างลึกซึ้ง เพื่อนำมาใช้ในการบริหารงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ โรงเรียนคือ งานวิชาการ งานบุคลากร งานกิจการนักเรียน งานธุรการการเงินและพัสดุ งานอาคารสถานที่ และงานความสัมพันธ์กับชุมชน

จากการศึกษาแนวคิดของนักการศึกษาและหน่วยงานทางการศึกษา พบว่าขอบข่ายงานการบริหารงานโรงเรียนส่วนใหญ่ประกอบด้วย 6 งาน คือ

- 1.งานวิชาการ
- 2.งานกิจการนักเรียน
- 3.งานธุรการการเงินและพัสดุ
- 4.งานบุคลากร
- 5.งานอาคารสถานที่
- 6.งานสร้างความสัมพันธ์กับชุมชน

2. การดำเนินงานวิชาการ

2.1 ความหมายของการดำเนินงานวิชาการ

กัญญา สาทร (2526) ได้กล่าวว่า การดำเนินงานวิชาการ หมายถึง การบริหารกิจกรรมทุกชนิดในโรงเรียนซึ่งเกี่ยวกับการปรับปรุงพัฒนาการสอนของนักเรียนให้ได้ผลดีและมีประสิทธิภาพที่สุด ผู้บริหารสถานศึกษาหรือครูใหญ่ทุกคนควรรับผิดชอบเป็นผู้นำของครูในด้านวิชาการเป็นอันดับแรกเพราะหน้าที่ของผู้บริหารสถานศึกษาหรือโรงเรียนทุกแห่งคือให้ความรู้ในด้านวิชาการแก่ผู้เรียน ครูใหญ่เป็นผู้นำทางด้านวิชาการมีการทำงานร่วมกับครูกระตุ้นเตือนครูให้คำแนะนำครูและประสานงานให้ครูทุกคนทำงานร่วมกันอย่างมีประสิทธิภาพในการเรียนการสอน

อุทัย ธรรมเตโช (2527) กล่าวว่า การดำเนินงานวิชาการ หมายถึง การบริหารกิจกรรมทุกชนิดภายในโรงเรียนที่เกี่ยวกับการปรับปรุงพัฒนาการเรียนการสอนให้ได้ผลดีและมีประสิทธิภาพที่สุด

กิติมา ปรีดีดิลก (2532) กล่าวว่า การดำเนินงานวิชาการ หมายถึง การบริหารกิจกรรมทุกชนิดในโรงเรียนที่เกี่ยวกับการปรับปรุง พัฒนาการเรียนการสอนให้ได้ผลดี และมีประสิทธิภาพที่สุด

ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์ (2535) กล่าวว่า การดำเนินงานวิชาการ หมายถึง การบริหารสถานศึกษาโดยมีการจัดกิจกรรมทุกสิ่งทุกอย่างเกี่ยวกับการปรับปรุงพัฒนาการเรียนการสอนให้ได้ผลดี และมีประสิทธิภาพให้เกิดประโยชน์สูงสุดกับผู้เรียน

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2536) ได้กล่าวถึงการดำเนินงานวิชาการ หมายถึง การบริหารกิจกรรมทุกชนิดในโรงเรียน ซึ่งเกี่ยวข้องกับการปรับปรุงพัฒนาการเรียนการสอนให้ได้ผลดีให้เหมาะสมกับเป้าหมายของหลักสูตร

สรุปได้ว่า การดำเนินงานวิชาการ หมายถึง การบริหารกิจกรรมที่พัฒนาการเรียนการสอนให้ได้ผลดีและมีประสิทธิภาพที่สุดซึ่งจะประกอบด้วยงานด้านหลักสูตรและการจัดการเรียนการสอน การจัดบุคลากรที่เกี่ยวข้อง การส่งเสริมงานด้านวิชาการให้มีประสิทธิภาพให้เกิดประโยชน์สูงสุดกับผู้เรียน

2.2 ขอบข่ายการดำเนินงานวิชาการ

ได้มีนักการศึกษาและหน่วยงานทางการศึกษาได้เสนอแนวคิดเกี่ยวกับขอบข่ายการดำเนินงานวิชาการไว้ ดังนี้

ธีรารัตน์ บัวศรี (2531) กล่าวถึงขอบข่ายงานวิชาการ ได้แก่ การจัดหลักสูตรการวางแผนการสอน และการวัดผล การจัดตารางสอน การเตรียมการสอนก่อนเปิดภาคเรียน

กิติมา ปรีดีดิลก (2532) ได้แบ่งขอบข่ายงานวิชาการออกเป็น 6 ประการใหญ่ ๆ ดังนี้

1. แผนปฏิบัติงานด้านวิชาการ
2. หลักสูตรและการสอน ประกอบด้วยหลักสูตร โครงการสอน ประมวลการสอน

3. การจัดการเรียนการสอนประกอบด้วยงาน การจัดตารางสอนการจัดชั้นเรียน การจัดครูเข้าสอน การจัดแบบเรียน การจัดห้องสมุด การจัดทำคู่มือครู

4. สื่อการสอน

5. การปรับปรุงการเรียนการสอน การนิเทศการสอน การฝึกอบรม

6. วัดและประเมินผล

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2536) ได้กำหนดให้งานวิชาการเป็นงานหลักของโรงเรียน ผู้บริหารโรงเรียนจะต้องเข้าใจขอบข่ายของงานวิชาการ เพื่อจะได้บริหารได้ครอบคลุมภารกิจ สำหรับโรงเรียนประถมศึกษา มีขอบข่ายงานวิชาการ ดังต่อไปนี้

1. งานด้านหลักสูตรและการนำหลักสูตรไปใช้ จัดให้มีหลักสูตร เอกสารหลักสูตร คู่มือใช้หลักสูตร ให้เพียงพอสำหรับการปฏิบัติงานของครู ศึกษาและทำความเข้าใจหลักสูตรให้ชัดเจน วางแผนการ นำหลักสูตรไปใช้ นิเทศติดตามการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน และประเมินผลการนำหลักสูตรไปใช้ ดำเนินแก้ไขปัญหาที่เกิดจากการใช้หลักสูตร พัฒนาตนเองและพัฒนาครู ผู้สอนให้มีความรู้ความเข้าใจ เกี่ยวกับหลักสูตรอยู่เสมอ

2. งานด้านการเรียนการสอน จัดให้มีแผนการสอนทุกชั้นทุกกลุ่มประสบการณ์ จัดห้องเรียนให้เหมาะสมและสอดคล้องกับจำนวนนักเรียน สนับสนุนปรับปรุงและการพัฒนากระบวนการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพสูงสุดบรรลุตามจุดหมายของหลักสูตร ตามสภาพความพร้อมของโรงเรียน นักเรียน ชุมชนและสิ่งแวดล้อม

3. งานวัสดุประกอบหลักสูตรและสื่อการเรียนการสอน จัดให้มีอุปกรณ์การเรียนการสอนตามที่หลักสูตรกำหนดให้ครบถ้วนทุกกลุ่มประสบการณ์ ส่งเสริมให้ครูผู้สอนผลิต และใช้อุปกรณ์การสอนให้ตรงกับเนื้อหา และกิจกรรมที่กำหนดในแผนการสอน ส่งเสริมให้ครูแสวงหาวิทยาการ ใหม่ๆ และสื่อการสอนในชุมชน หรือท้องถิ่นมาใช้ประโยชน์ทางการเรียนการสอน

4. งานวัดผลและประเมินผล จัดให้มีการวัดผลและประเมินผลให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์ที่ระเบียบ กำหนดไว้ สร้างและปรับปรุงเครื่องมือวัดผลให้มีมาตรฐาน และมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น มีการติดตาม และตรวจสอบการจัดทำเอกสาร ที่เกี่ยวข้องกับการวัดผลและประเมินผลอย่างสม่ำเสมอ วิเคราะห์ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน และนำผลจากการวิเคราะห์มาปรับปรุงการเรียนการสอน

5. งานห้องสมุดจัดให้มีห้องสมุด หรือมุมหนังสือที่เหมาะสม และสอดคล้องกับจำนวนนักเรียน จัดทำและจัดหาเอกสาร หนังสือ สำหรับค้นคว้าหาความรู้ สำหรับครูและนักเรียนให้เพียงพอ เพื่อสนับสนุนกิจกรรมการเรียนการสอนให้มีคุณภาพ ช่วยเหลือครูและนักเรียนมีความรู้กว้างขวางและทันสมัยอยู่เสมอ

6. งานนิเทศภายใน จัดให้มีคณะกรรมการนิเทศภายใน สนับสนุนให้มีการนิเทศภายในโรงเรียน อย่างสม่ำเสมอ ใช้กิจกรรมการนิเทศที่สอดคล้องและเหมาะสม จัดให้มีการ

ประเมินผลการนิเทศภายใน เพื่อพัฒนาความรู้ความสามารถของครู และพัฒนาการเรียนการสอน

7. งานประชุมอบรมทางวิชาการ จัดให้มีการวางแผนการประชุมอบรม จัดให้มีการประชุมครู ในโอกาสต่าง ๆ สนับสนุนให้ครูมีโอกาสเข้ารับการประชุม อบรมทางวิชาการเพื่อประโยชน์ ในการแลกเปลี่ยนความรู้ทางวิชาการ ตลอดจนประสบการณ์ที่เกี่ยวกับการเรียนการสอนเพื่อนำมาพัฒนาการเรียนการสอนให้ดียิ่งขึ้น

โดยสรุปขอขยาย การดำเนินงานวิชาการประกอบด้วย งานด้านหลักสูตร การจัดการเรียนการสอน การวัดผลและประเมินผล ตลอดจนกิจกรรมต่าง ๆ ซึ่งสนับสนุนการพัฒนาการเรียนการสอนให้ได้ผลดีมีประสิทธิภาพ การบริหารงานกิจการนักเรียนงานกิจการนักเรียนเป็นงานที่เกี่ยวกับตัวนักเรียน และกิจกรรมนักเรียนทั้งหมดล้วนกิจกรรมที่เกี่ยวกับการเรียนการสอนในห้องเรียน ซึ่งการดำเนินงานดังกล่าว จะช่วยส่งเสริมการเรียนการสอน ในหลักสูตรให้บรรลุผลยิ่งขึ้น

3. การดำเนินงานกิจการนักเรียน

3.1 ความหมายของการดำเนินงานกิจการนักเรียน

กัญญา สาทร (2526) กล่าวว่า การบริหารงานกิจการนักเรียน (pupil personnel administration) หมายถึง การบริหารและนิเทศบรรดากิจการต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับนักเรียนในส่วนที่ไม่เกี่ยวกับการสอนในห้องเรียน

อุทัย ธรรมเดโช (2527) กล่าวว่า เป็นการบริหารและกิจการต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับนักเรียนในส่วนที่ไม่เกี่ยวกับการเรียนการสอนภายในห้องเรียน

กิติมา ปรีดีดิถก (2532) กล่าวว่า เป็นการจัดดำเนินกิจการต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับนักเรียนในส่วนที่ไม่เกี่ยวข้องกับนักเรียนทั้งในโรงเรียนและนอกโรงเรียน และเริ่มตั้งแต่ก่อนที่นักเรียนจะเข้าเรียน ระหว่างอยู่ในโรงเรียน จนกระทั่งออกจากโรงเรียน

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2532) กล่าวว่า งานกิจการนักเรียนเป็นการจัดกิจกรรมในด้านต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับนักเรียน มีวัตถุประสงค์เพื่อ สนับสนุนและส่งเสริมการเรียนของนักเรียนในห้องเรียนให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้นซึ่งสอดคล้องกับจุดหมายของหลักสูตรงานกิจการนักเรียนในโรงเรียนประถมศึกษาจะดำเนินไปได้ผลเพียงใดขึ้นอยู่กับผู้บริหาร โรงเรียนเป็น สำคัญ

สรุปการดำเนินงานกิจการนักเรียน หมายถึง การบริหารกิจกรรมที่เกี่ยวกับตัวนักเรียนที่ไม่เกี่ยวกับการเรียนการสอนในห้องเรียนทั้งในโรงเรียนและนอกโรงเรียนและเริ่มตั้งแต่ก่อนที่นักเรียนจะเข้าเรียน ระหว่างอยู่ในโรงเรียน จนกระทั่งออกจากโรงเรียนในเรื่องของการ

บริหารงานกิจการนักเรียนได้มีนักการศึกษาและหน่วยงานทางการศึกษาให้ทัศนะในเรื่อง ขอบข่ายของการบริหารงานกิจการนักเรียน ไว้ดังนี้

3.2 ขอบข่ายของการดำเนินงานกิจการนักเรียน

นพพงษ์ บุญจิตราคุลย์ (2525) ได้สรุป ขอบข่ายการดำเนินงานกิจการนักเรียนไว้ดังนี้ คือ

1. การสำรวจนักเรียนที่มีอายุอยู่ในเกณฑ์บังคับ ที่เรียกว่าทำสำมะโนนักเรียน
2. การรับเด็กเข้าเรียน
3. การลงทะเบียนเรียน
4. การแบ่งกลุ่มแบ่งชั้นเรียน
5. การปฐมนิเทศ
6. การจัดให้ทุนการศึกษา
7. การจัดกิจกรรมนักเรียนหรือกิจกรรมเสริมหลักสูตร
8. การจัดบริการและสวัสดิการต่าง ๆ
  - 8.1 บริการเรื่องอาหารกลางวัน
  - 8.2 บริการสุขภาพอนามัย
  - 8.3 บริการหอพัก
  - 8.4 บริการให้คำปรึกษาหรือแนะแนว
  - 8.5 บริการสอนซ่อมเสริม
9. การรักษาวินัยและความประพฤตินักเรียน
10. การทำระเบียบสะสมเก็บหลักฐานและประวัตินักเรียน
11. การวิจัยประเมินผลและติดตามผลนักเรียนสำเร็จไปแล้ว

4. การดำเนินงานบุคลากร

4.1 ความหมายของการดำเนินงานบุคลากร

ภิญโญ สาร (2526) กล่าวว่า เป็นการใช้คนให้ได้ผลดีที่สุด โดยใช้เวลาน้อยที่สุด และสิ้นเปลืองเงินและวัสดุในการทำงานนั้นๆ น้อยที่สุด ในขณะที่เดียวกันคนที่ทำงานนั้นมีความสุข มีความพอใจที่จะทำตามที่มีผู้บริหารต้องการ หรืออีกนัยหนึ่งก็คือการบริหารให้บรรดาบริการต่างๆ ของฝ่ายผู้ให้การศึกษาดำเนินไปด้วยดีและเกิดประโยชน์ตามความมุ่งหมายของการศึกษา โดยอาศัยเทคนิค ในการคัดเลือกบุคคลที่มีงานให้เหมาะสม และเทคนิคในการพัฒนาบุคคลที่มีอยู่แล้ว ให้มีความรู้ความสามารถที่จะทำงานให้เกิดประโยชน์ ขณะเดียวกันก็ส่งเสริมให้คนเหล่านั้น มีความเจริญก้าวหน้า และได้รับผลตอบแทนเป็นที่พอใจ และความสุขในการทำงาน

อุทัย ธรรมเตโช (2527) กล่าวว่า เป็นการเสาะแสวงหาคนดี มีความรู้ ความสามารถ ให้มาทำงานเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ของหน่วยงาน และเมื่อได้มาแล้วก็ส่งเสริม ขวัญกำลังใจ ให้ความดีความชอบ ให้สวัสดิการ ส่งเสริมให้มีความเจริญก้าวหน้า เพื่อให้อยู่และทำประโยชน์ในหน่วยงานให้นานที่สุด จนกระทั่งพ้นจากงาน และเมื่อพ้นไปแล้วก็มีบำเหน็จบำนาญ และสวัสดิการให้

กิติมา ปรีดีดิถก (2532) กล่าวว่า เป็นการจัดและดำเนินการเกี่ยวกับการวางแผนนโยบายเกี่ยวกับตัวบุคคลที่ปฏิบัติงานในองค์กร ตั้งแต่การสรรหาผู้มีความรู้ ความสามารถ ที่มีจำนวนเพียงพอเข้ามาดำเนินงานให้เกิดประโยชน์เต็มที่ ตลอดจนทั้งการบำรุงรักษา ส่งเสริม และพัฒนาสมรรถภาพของผู้ปฏิบัติงานให้สามารถปฏิบัติงานอย่างมีประสิทธิภาพ และบรรลุผลสำเร็จตามความมุ่งหมายขององค์กร

โดยสรุป การดำเนินงานบุคลากร หมายถึง การบริหารงานเกี่ยวกับบุคลากรตั้งแต่การสรรหาบุคลากรเข้าปฏิบัติงาน การบำรุงรักษา และพัฒนาให้บุคลากรมีความสามารถในการปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ บรรลุผลสำเร็จตามความมุ่งหมายขององค์กรในเรื่องของการบริหารงานบุคลากร

4.2 ขอบข่ายการดำเนินงานบุคลากร

ได้มีนักการศึกษาและหน่วยงานทางการศึกษาได้เสนอแนวคิดเกี่ยวกับขอบข่ายการดำเนินงานบุคลากร ไว้ดังนี้

นพพงษ์ บุญจิตราคุลย์ (2525) ได้สรุป หลักสำคัญของการดำเนินงานบุคลากรไว้ 4 ประการ คือ

1. การคัดเลือก
2. การบำรุงรักษาบุคลากร
3. การพัฒนาบุคลากร
4. การให้บุคลากรพ้นจากงาน

ภิญโญ สาร (2526) กล่าวว่า ขอบข่ายของการดำเนินงานบุคลากรมี 4 ลักษณะคือ การแสวงหาบุคคล การทำนุบำรุงและรักษาบุคคล การพัฒนาบุคคล และการให้บุคคลพ้นจากงาน

5. การดำเนินงานธุรการ การเงินและพัสดุ

5.1 ความหมายของการดำเนินงานธุรการ การเงินและพัสดุ

ความหมายของ การดำเนินงานธุรการการเงินและพัสดุซึ่งได้มีนักการศึกษาได้เสนอแนวคิดเกี่ยวกับความหมายของการดำเนินงานธุรการ ไว้ดังนี้

พนัส หันนาคินทร์ (2524) กล่าวว่า งานธุรการเป็นการบริการหน่วยต่าง ๆ ของโรงเรียน ให้สามารถดำเนินไปตามจุดมุ่งหมายที่ต้องการหรือที่วางไว้แล้ว

อุทัย ธรรมเตโช (2527) กล่าวว่า การดำเนินงานธุรการการเงิน อาคารสถานที่และ บริการ ประกอบด้วยงานธุรการ โรงเรียนงานสารบรรณ การเงิน ทั้งในและนอกงบประมาณ การจัดสำนักงานธุรการ โรงเรียนการจัดอาคารสถานที่และบริเวณ โรงเรียน การประชาสัมพันธ์ การรักษาความปลอดภัยของนักเรียนตลอดจนเกี่ยวกับการบริหารงานบุคคล ที่ไม่ได้ทำหน้าที่ ฝ่ายวิชาการ

กิติมา ปรีดีคิลก (2532) กล่าวว่า งานธุรการ โรงเรียนเป็นงานที่เกี่ยวกับการบริการ ต่าง ๆ เพื่อให้หน่วยงานอื่น ๆ สามารถดำเนินงานไปได้โดยไม่มีอุปสรรค ทำให้งานคล่องตัว และเกิดประสิทธิภาพ

โดยสรุป การดำเนินงานธุรการการเงินและพัสดุ หมายถึง การบริหารงานที่เกี่ยวกับการ บริการที่สนับสนุนงานอื่น ๆ ให้ดำเนินงานไปสู่เป้าหมายที่กำหนดได้อย่างมีประสิทธิภาพใน เรื่องของการบริหารงานธุรการการเงินและพัสดุ ได้มีนักการศึกษาและหน่วยงานทางการศึกษา ได้เสนอแนวคิดเกี่ยวกับ ขอบข่ายการบริหารงานธุรการ ไว้ดังนี้

5.2 ขอบข่ายของการดำเนินงานธุรการ การเงินและพัสดุ

ได้มีนักการศึกษาและหน่วยงานทางการศึกษาได้เสนอแนวคิดเกี่ยวกับขอบข่ายของ การดำเนินงานธุรการ การเงินและพัสดุไว้ดังนี้

พนัส หันนาคินทร์ (2524) ได้กำหนด ขอบข่ายงานธุรการในโรงเรียนไว้ 9 ประการ ดังนี้

1. งานเกี่ยวกับการสารบรรณ คือ การติดต่อทางจดหมายหรือสื่อมวลชนอื่น ๆ เช่น โทรศัพทกับ องค์การเอกชนอื่น ๆ
2. งานเกี่ยวกับการเงิน ได้แก่ การรับและเบิกจ่ายเงิน การจัดทำบัญชีรายรับ รายจ่ายการซื้อวัสดุ ครุภัณฑ์ ตลอดจนการควบคุมและตรวจสอบเกี่ยวกับการเงินการบัญชีของโรงเรียน
3. งานเกี่ยวกับการจัดทำงบประมาณประจำปี
4. งานเกี่ยวกับการควบคุมพัสดุและครุภัณฑ์
5. งานเกี่ยวกับการทะเบียนของนักเรียนตลอดจนการออกไปรับของต่าง ๆ แก่นักเรียนงาน เกี่ยวกับการจัดทำและรายงานกิจการต่าง ๆ แก่ผู้บังคับบัญชาเหนือขึ้นไป เช่น รายงาน ประจำเดือน การจัดทำสมุดหมายเหตุรายวัน เป็นต้น
6. งานเกี่ยวกับการดูแลรักษาอาคารสถานที่ ตลอดจนการซ่อมแซมอาคารสถานที่และครุภัณฑ์ ของโรงเรียน ให้อยู่ในสภาพเรียบร้อยอยู่เสมอ
7. งานเกี่ยวกับการประชาสัมพันธ์ เช่น การติดต่อกับประชาชนในนามของโรงเรียน
8. งานเกี่ยวกับการรักษาความปลอดภัยให้แก่นักเรียนในขณะที่อยู่ใน โรงเรียน
9. การควบคุมตัวบุคคลที่ไม่ได้เกี่ยวกับการสอน

6. การดำเนินงานอาคารสถานที่

6.1 ความหมายของการดำเนินงานอาคารสถานที่

ได้มีนักการศึกษาได้แสดงทัศนะเกี่ยวกับความหมายของการดำเนินงานอาคารสถานที่ไว้ดังนี้

กิติมา ปรีดีติลล (2532) กล่าวว่า เป็นการรู้จักจัดหา รู้จักใช้อาคารให้เกิดประโยชน์สูงสุด รวมทั้งการควบคุมดูแลรักษา การให้บริการแก่ชุมชน และการรู้จัก ส่งเสริมทะนุบำรุงอาคารที่มีอยู่ให้คงสภาพดีและสนองความต้องการ ได้อย่างเพียงพอ

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2532) กล่าวว่า เป็นการที่ผู้บริหารใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ดำเนินอาคารสถานที่ร่วมกับบุคลากรภายในโรงเรียน ให้บรรลุเป้าหมายที่กำหนดไว้

โดยสรุปการบริหารอาคารสถานที่หมายถึงการจัดการใช้อาคารสถานที่ให้เกิดประโยชน์สูงสุด รวมทั้งการควบคุมดูแลรักษาให้อยู่ในสภาพดี สามารถให้บริการแก่บุคลากรในโรงเรียนและชุมชนในเรื่องของการบริหารงานอาคารสถานที่

6.2 ขอบข่ายของการดำเนินงานอาคารสถานที่

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2536) ได้กำหนดขอบข่ายของงานอาคารสถานที่ 5 ประการ คือ

1. การจัดสร้างอาคารสถานที่ อันรวมถึงการวางผังบริเวณที่ตั้งอาคาร การควบคุมการก่อสร้าง การตกแต่ง จัดระเบียบ ให้เป็นไปตามหลักการจัดอาคารสถานที่ของโรงเรียน ตลอดจนการรื้อถอนอาคารสถานที่
2. การใช้อาคารสถานที่ หมายถึง การกำหนดวางแผนการใช้อาคารสถานที่ให้เกิดประโยชน์ใช้สอยมากที่สุด ต่อการเรียนการสอนโดยตรง ต่อการเกิดการเรียนรู้ในห้องเรียนของนักเรียน และต่อชุมชน
3. การบำรุงรักษาอาคารสถานที่ การประดับตกแต่ง และซ่อมแซมอาคารสถานที่ให้คงสภาพเดิม หรือเพิ่มเติมเพื่อให้ประโยชน์โดยคุ้มค่าที่สุด
4. การควบคุมดูแลอาคารสถานที่ คือ การควบคุมดูแลโดยทั่วไป เป็นการกำกับหรือติดตามผลการใช้ การบำรุงรักษา การตกแต่ง รวมถึงการควบคุมการปฏิบัติงานอาคารสถานที่ให้เป็นไปตามกฎ ระเบียบ ข้อบังคับ และแบบแผนของทางราชการที่เกี่ยวข้อง
5. การประเมินผลการใช้อาคารสถานที่ เป็นการดำเนินการประเมินผลการใช้เพื่อปรับปรุง และเปลี่ยนแปลงแนวทางการดำเนินงานด้านนี้ ให้เหมาะสมเพื่อประโยชน์สูงสุดและเพื่อเก็บข้อมูลสำหรับการวางแผนดำเนินงานอาคารสถานที่ของปีถัดไป

7. การดำเนินงานความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน

7.1 ความหมายของการดำเนินงานความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน

การดำเนินงานความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน เป็นงานที่สนับสนุนงานวิชาการเพื่อให้ชุมชนมีความเข้าใจที่ดีต่อโรงเรียนซึ่งทำให้โรงเรียนได้รับการสนับสนุนส่งเสริมความร่วมมือ และความช่วยเหลือจากชุมชน ซึ่งจะเอื้ออำนวยให้โรงเรียน ได้ดำเนินงานด้านต่าง ๆ ด้วยดี (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ, 2532) ซึ่งการบริหารงานความสัมพันธ์กับชุมชน มีลักษณะความสัมพันธ์เป็น 2 ทาง คือ ทั้งโรงเรียนและชุมชนมีบทบาทเป็นทั้งผู้ให้และผู้รับ งานความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนจึงเกี่ยวพันอยู่กับการดำเนินการเพื่อให้โรงเรียนสามารถแสดงบทบาทของการให้และการรับความร่วมมือการสนับสนุนและความช่วยเหลืออย่างเต็มที่

ได้มีนักการศึกษาเสนอแนวคิดเกี่ยวกับความหมายของการดำเนินงานความสัมพันธ์กับชุมชนไว้ดังนี้

ประทีป สยามชัย (2526) กล่าวว่า เป็นกระบวนการทางสังคม ที่โรงเรียนต้องการให้ชุมชนทราบวัตถุประสงค์ โครงการ ความต้องการ และสภาพอันแท้จริงของโรงเรียน และโรงเรียนจะต้องทราบถึงวัตถุประสงค์ โครงการ ความต้องการและสภาพของชุมชน

กิติมา ปรีดีติลล (2532) กล่าวว่า เป็นกระบวนการในวางแผน การควบคุม การประสานงาน การจัดบุคลากร และเผยแพร่ความรู้ต่อชุมชน เพื่อร่วมกันพัฒนาชุมชนและโรงเรียนให้เจริญก้าวหน้าไปพร้อม

ปรีชา นิพนธ์พิทยา (2536) กล่าวว่า เป็นงานสนับสนุนวิชาการ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้ชุมชนมีความเข้าใจที่ดีต่อโรงเรียน อันจะทำให้โรงเรียน ได้รับการส่งเสริมสนับสนุนความร่วมมือ และความช่วยเหลือจากชุมชนและโรงเรียนให้เจริญก้าวหน้าไปพร้อมกัน

สรุปว่างานความสัมพันธ์กับชุมชน หมายถึง กระบวนการที่ช่วยให้ชุมชนมีความเข้าใจที่ดี ต่อกันระหว่างโรงเรียนกับชุมชน เพื่อร่วมกันพัฒนาชุมชน และโรงเรียนให้เจริญก้าวหน้าไปพร้อมกันในเรื่องขอบข่ายความสัมพันธ์กับชุมชน ได้มีนักการศึกษาและหน่วยงานทางการศึกษาได้เสนอแนวคิด เกี่ยวกับ ความหมายของการบริหารงานสัมพันธ์กับชุมชน ไว้ดังนี้

7.2 ขอบข่ายของการดำเนินงานความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2532) การดำเนินงานความสัมพันธ์กับชุมชน มีลักษณะเป็นความสัมพันธ์ 2 ทาง คือ ทั้งโรงเรียนและชุมชนมีบทบาทเป็นทั้งผู้ให้และผู้รับ งานความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนจึงเกี่ยวพันอยู่กับการดำเนินการ เพื่อให้โรงเรียนสามารถแสดงบทบาทของการให้และการรับความร่วมมือ การสนับสนุนและความช่วยเหลืออย่างเต็มที่ ซึ่งมีขอบข่ายครอบคลุมงานทั้ง 5 รายการ ดังต่อไปนี้

1. การประชาสัมพันธ์โรงเรียน หมายถึง การเผยแพร่ข่าวสาร การดำเนินงานของโรงเรียน เพื่อสร้างความเข้าใจอันดี ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน อันจะช่วยให้โรงเรียนปฏิบัติงานได้สะดวกยิ่งขึ้น
2. การให้บริการแก่ชุมชน หมายถึง การให้บริการด้านต่าง ๆ แก่ชุมชนตามกำลังความสามารถที่โรงเรียนจะดำเนินการได้
3. การร่วมกิจกรรมของชุมชน หมายถึง การเข้าร่วมในกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ของชุมชนเท่าที่โรงเรียนมีความสามารถ และอยู่ในวิสัยที่เป็นไปได้
4. การให้ชุมชนมีส่วนร่วมในกิจกรรมของโรงเรียน หมายถึง การเปิดโอกาส เชิญชวนหรือหาทางให้บุคคลในชุมชน ได้เข้าร่วมในกิจกรรมของโรงเรียน
5. การสร้างเสริมความสัมพันธ์กับชุมชน และหน่วยงานอื่นในท้องถิ่น หมายถึงการดำเนินงานและกิจกรรมต่าง ๆ ที่เอื้ออำนวยให้เกิดความสัมพันธ์ที่ดีต่อกันระหว่างโรงเรียนกับชุมชน

สรุป ขอบข่ายของการบริหารงานความสัมพันธ์กับชุมชน ประกอบด้วย การประชาสัมพันธ์โรงเรียน การให้บริการแก่ชุมชน การมีส่วนร่วมในกิจกรรมของชุมชน การให้ชุมชนมีส่วนร่วมในกิจกรรมของโรงเรียน การสร้างเสริมความสัมพันธ์กับชุมชน และหน่วยงานอื่นในท้องถิ่นตลอดจนการใช้ทรัพยากรร่วมกันอย่างเกิดประโยชน์

2. งานวิจัยที่เกี่ยวข้องเกี่ยวกับการดำเนินงานในโรงเรียน

สิทธิชัย ลีวเวหา (2534) ได้ศึกษาการบริหารงานบุคคลในโรงเรียนประถมศึกษาสังกัดกรุงเทพมหานคร ผลการวิจัยพบว่า 1) การบริหารงานบุคคลในโรงเรียน ในด้านการจัดหาโรงเรียนไม่มีโอกาสในการสรรหาและคัดเลือกครู ครูใหม่ที่ได้มาเป็นครูที่ย้ายมาจากที่อื่น และไม่ตรงตามที่โรงเรียนต้องการ ในด้านการบำรุงรักษาผู้บริหารได้ปฏิบัติตามหลักการบริหารงานบุคคลเป็นส่วนใหญ่ และเห็นว่าวิธีการบำรุงรักษาบุคลากรที่ได้ผลดีอย่างมาก คือ การให้ขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติงานแก่ครูอยู่เสมอ โดยใช้วิธีการสร้างสัมพันธ์อันดีกับผู้บังคับบัญชา ในด้านการพัฒนาครูส่วนใหญ่ได้รับการสนับสนุนให้ไปฝึกอบรมมากที่สุด คือ การประชุมเชิงปฏิบัติการ ในด้านการให้พ้นจากงานครูมีการพ้นจากตำแหน่งหน้าที่ในโรงเรียนโดยการย้ายมากที่สุด 2) ปัญหาในการบริหารงานบุคคลที่พบมากในด้านการจัดหา ได้แก่ ครูมีวุฒิไม่ตรงตามที่ต้องการ การได้ครูมาล่าช้าไม่ทันตามต้องการ ในด้านการบำรุงรักษา ได้แก่ การจัดครูเข้าปฏิบัติงานทำได้ยากเพราะคุณสมบัติไม่ตรงตามต้องการ และครูขาดความกระตือรือร้นในการปฏิบัติงาน ในด้านการพัฒนา ได้แก่ ครูไม่เห็นความสำคัญของ

การสร้างผลงานทางวิชาการ ในด้านการให้พ้นจากงาน ได้แก่ ครูไม่ได้รับความเป็นธรรมในเรื่องการย้าย

นิชาภา ประสพอรยา (2543) ได้ศึกษาการบริหารงานบุคคลในโรงเรียนประถมศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน กรุงเทพมหานคร กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ผู้บริหารโรงเรียนจำนวน 118 คน และครูผู้ปฏิบัติการสอนจำนวน 346 คน แบบสอบถามสร้างขึ้นโดยอาศัยกรอบแนวคิดการบริหารงานบุคคลของ Castetter (1976) ซึ่งประกอบด้วยกระบวนการต่างๆ ได้แก่ การวางแผนกำลังคน, การสรรหา, การคัดเลือก, การนำเข้าสู่หน่วยงาน, การประเมินผลการปฏิบัติงาน การพัฒนา, ค่าตอบแทนหรือสิ่งจูงใจ, การปฏิบัติงานต่อเนื่อง, ความมั่นคงในการปฏิบัติงาน, การไกล่เกลี่ยปัญหาด้านบุคคล และการให้ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับบุคคล ผลการวิจัยพบว่าสภาพการบริหารงานบุคคล ดังนี้ 1. มีการจัดทำแผนกำลังคน โดยจะทำการวางแผนเพื่อพัฒนากำลังคนในระยะเวลาต่างๆ เป็นแผนปฏิบัติการ 1-2 ปี 2. มีการดำเนินการสรรหา โดยการเปลี่ยนตำแหน่งบุคลากรที่มีความสามารถในโรงเรียนขึ้นมาแทน และจะดำเนินการสรรหาเพื่อบรรจุในตำแหน่งที่ว่างโดยการสรรหาจากบุคคลภายนอกที่มีคุณสมบัติเหมาะสม 3. มีการดำเนินการคัดเลือกบุคคลเข้าทำงาน โดยผู้บริหารใช้อำนาจตัดสินใจในการคัดเลือกในขอบเขตที่พึงกระทำได้ ใช้เกณฑ์การคัดเลือกโดยพิจารณาจากคุณวุฒิ บุคลิกภาพ ความสามารถและความรู้ตรงตามสาขาวิชาที่ต้องการ 4. มีการนำบุคคลเข้าสู่หน่วยงาน โดยผู้บริหารแต่ละฝ่ายและหัวหน้างานแนะนำการปฏิบัติงานและรายละเอียดอื่นๆ 5. มีการติดตามประเมินผลการปฏิบัติงานของบุคลากรใหม่ โดยการให้รับมอบหมายติดตาม และรายงานการปฏิบัติงานเป็นระยะ 6. มีการวิเคราะห์ความจำเป็นในการพัฒนาบุคลากร โดยการนำความเคลื่อนไหวทางการศึกษาใหม่ๆ มาดำเนินการพัฒนาให้บุคลากรเข้าใจและนำไปปฏิบัติและพัฒนาบุคลากรโดยการฝึกอบรม 7. มีการจัดผลประโยชน์ที่นอกเหนือจากเงินเดือน โดยการแจ้งรายละเอียดเกี่ยวกับสวัสดิการต่างๆ ที่บุคลากรมีสิทธิได้รับ 8. มีการมอบหมายงานที่ทำให้ผู้ปฏิบัติมีความรู้สึกรักอยากทำงานต่อเนื่อง โดยการพิจารณาถึงความรู้ ความสามารถ และประสบการณ์ของบุคลากร 9. มีดำเนินการที่ทำให้บุคลากรเกิดความรู้สึกมั่นคงในการปฏิบัติงาน โดยการบริหารให้คำปรึกษาต่างๆ จัดบริการด้านสุขภาพอนามัย ความปลอดภัยในโรงเรียน 10. มีการดำเนินการในเรื่องการไกล่เกลี่ยปัญหาด้านบุคคลในโรงเรียน โดยการจัดประชุมบุคลากรเป็นประจำทุกเดือน 11. มีการบันทึกข้อมูลเกี่ยวกับโรงเรียนและบุคคลที่ทันสมัย ส่วนปัญหาพบว่าโรงเรียนส่วนใหญ่มีปัญหาในการในการบริหารจำแนกเป็น 2 ระดับ ได้แก่ 1. กลุ่มที่มีปัญหาอยู่ในระดับน้อย ได้แก่ การวางแผนกำลังคน การสรรหา การคัดเลือก การประเมินผลการปฏิบัติงาน การพัฒนา และค่าตอบแทนหรือสิ่งจูงใจ 2. กลุ่มที่มีปัญหาอยู่ในระดับน้อยที่สุด ได้แก่ การนำเข้าสู่หน่วยงาน การปฏิบัติงานต่อเนื่อง ความมั่นคงในการปฏิบัติงาน การไกล่เกลี่ยปัญหาด้านบุคคลและการให้บริการข้อมูลข่าวสาร

วิฑูรย์ เจริญอาชาชัย (2545) ได้ศึกษาการศึกษาการดำเนินงานการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาของโรงเรียนแกนนำ สังกัดกองการศึกษาสงเคราะห์ กรมสามัญศึกษา โดยศึกษาการดำเนินงานและปัญหาการดำเนินงานการจัดทำหลักสูตร สถานศึกษาของโรงเรียนแกนนำ สังกัดกองการศึกษาสงเคราะห์ กรมสามัญศึกษา ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ โรงเรียนแกนนำ สังกัดกองการศึกษาสงเคราะห์ กรมสามัญศึกษา จำนวน 3 โรงเรียน ผู้ให้ข้อมูลคือคณะกรรมการบริหารหลักสูตรจำนวน 39 คน ครูผู้สอนจำนวน 51 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง 2 ฉบับ สำหรับคณะกรรมการบริหารหลักสูตร และสำหรับครูผู้สอน และ แบบศึกษาเอกสาร วิเคราะห์ข้อมูลที่ได้ โดยการวิเคราะห์เนื้อหา แจกแจงความถี่ หาค่าร้อยละ แล้วนำเสนอเป็นความเรียง ผลการวิจัยพบว่า ขั้นตอนการเตรียมการฝ่ายวิชาการของสถานศึกษาสร้างความตระหนักในการจัดทำสาระของหลักสูตรแต่งตั้งคณะกรรมการบริหารหลักสูตร พัฒนาบุคลากร จัดทำระบบข้อมูล สารสนเทศ และจัดทำแผนพัฒนาคุณภาพ ปัญหาที่พบได้แก่ ครูผู้สอนบางส่วนขาดการพัฒนาตนเองเกี่ยวกับการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา ฝ่ายแผนงานของสถานศึกษาขาดการประสานงานในการเก็บข้อมูลสารสนเทศอย่างเป็นระบบ ตลอดจนข้อมูลบางส่วนไม่เป็นปัจจุบัน ขั้นตอนการดำเนินการสถานศึกษากำหนดวิสัยทัศน์ ภารกิจ เป้าหมาย และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ โดยบุคลากรในสถานศึกษาและผู้เกี่ยวข้องทุกคน เพื่อใช้เป็นแนวทางในการจัดโครงสร้างของหลักสูตรสถานศึกษา แล้วครูผู้สอนจัดทำสาระของหลักสูตรโดยกำหนดผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง กำหนดสาระการเรียนรู้รายปีหรือรายภาค กำหนดเวลาจำนวนหน่วยกิต จัดทำคำอธิบายรายวิชา จัดทำหน่วยการเรียนรู้ ออกแบบการเรียนรู้ จัดการเรียนรู้ใช้สื่อการเรียนรู้ที่หลากหลาย ฝ่ายวิชาการของสถานศึกษากำหนดการวัดผลประเมินผล ตลอดจนออกแบบกิจกรรมพัฒนา ผู้เรียน ปัญหาที่พบ ได้แก่ ครูผู้สอนบางส่วนขาดความเข้าใจที่ชัดเจนในการกำหนดวิสัยทัศน์ ภารกิจ เป้าหมาย และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ การกำหนดโครงสร้างของหลักสูตร การจัดทำหน่วยการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับวิสัยทัศน์ ที่กำหนดขึ้น ตลอดจนการจัดการเรียนรู้ขาดการบูรณาการข้ามกลุ่มสาระการเรียนรู้และงบประมาณด้านสื่อการเรียนรู้ไม่เพียงพอ ขั้นตอนนิเทศและติดตามผล บุคลากรของสถานศึกษาได้รับการนิเทศและติดตามผลจากฝ่ายวิชาการและศึกษานิเทศก์ ไม่พบปัญหานิเทศติดตามผล

โสธรรักรักษ์ ชุนรักญาติ (2546) ได้ศึกษาการศึกษาการดำเนินงานการจัดทำหลักสูตรของโรงเรียนวิถิพุทธ ศึกษาการดำเนินงานและปัญหาการดำเนินงานการจัดทำหลักสูตรของโรงเรียนวิถิพุทธ ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ สถานศึกษาที่จัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน ที่เป็นผู้ริเริ่มดำเนินการในการจัดการศึกษาแนวพุทธ ได้ดำเนินการและมีผลงานอย่างต่อเนื่อง ตามรายงานผลการปฏิบัติงานจากคณะทำงานโรงเรียนวิถิพุทธ กระทรวงศึกษาธิการ จำนวน 6 แห่ง ผู้ให้ข้อมูลประกอบด้วย ผู้บริหาร สถานศึกษา รองผู้บริหารสถานศึกษาฝ่ายวิชาการ ครูหัวหน้า

กลุ่มสาระการเรียนรู้ ครูผู้สอนและครูหัวหน้า กิจกรรมพัฒนาผู้เรียน เครื่องมือที่ใช้ ได้แก่ แบบ สัมภาษณ์ถึงโครงสร้างและแบบศึกษาเอกสาร วิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์เนื้อหา แจกแจง ความถี่และหาค่าร้อยละ ผลการวิจัยพบว่า 1) ด้านการเตรียมการจัดหลักสูตร โรงเรียนวิถีพุทธมี การจัดหาที่ปรึกษา จัดหาแหล่งศึกษา จัดหาเอกสารข้อมูล การจัดเตรียมบุคลากร การเตรียม คณะกรรมการสถานศึกษา การเตรียมนักเรียน การเตรียมผู้ปกครองและชุมชน การกำหนด ธรรมเนียมสถานศึกษาและการจัดแผนปฏิบัติการ ไม่พบปัญหาในการเตรียมการจัดหลักสูตร 2) ด้านการดำเนินงานการจัดหลักสูตร โรงเรียนวิถีพุทธมีการจัดหลักสูตรสถานศึกษา โดยการ เพิ่มเติมพุทธธรรมเป็นจุดเน้นของสถานศึกษา ที่สะท้อนการพัฒนาตามหลักไตรสิกขา (ศีล สมาธิ ปัญญา) แบบบูรณาการ การจัดการเรียนรู้และในชีวิตประจำวัน มีการจัดหน่วยการเรียนรู้ โดยการบูรณาการพุทธธรรมในทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้ การจัดแผนการจัดการเรียนรู้ เน้นการ นำพุทธธรรมมาเป็นเกณฑ์ตรวจสอบการเรียนรู้ การปฏิบัติหรือการเชื่อมโยงการเรียนรู้ทุกกลุ่ม สาระ มีการกำหนดกิจกรรมนักเรียน โดยเน้นส่งเสริมการ "กิน อยู่ ดู ฟังเป็น" การจัดสภาพ กายภาพของสถานศึกษา มีการจัดสิ่งแวดล้อมของสถานศึกษาที่ชวนให้ระลึกถึงพระรัตนตรัย การจัดบรรยากาศปฏิสัมพันธ์ เน้นการจัดกิจกรรมส่งเสริมการ "กิน อยู่ ดู ฟังเป็น" การจัดการ เรียนรู้ตามหลักสูตร เน้นการประสานความร่วมมือกับวัด/คณะสงฆ์และชุมชนในการจัดการ เรียนรู้ ที่พัฒนาผู้เรียนรอบด้านทั้งกาย (กายภาวนา) ความประพฤติก (ศีลภาวนา) จิตใจ (จิตต ภาวนา) และปัญญา (ปัญญาภาวนา) มีการพัฒนาบุคลากรและผู้เกี่ยวข้อง โดยส่งเสริมการศึกษา และการปฏิบัติธรรมด้วยตนเอง มีการนิเทศ ติดตามอย่างสม่ำเสมอ และมีการสนับสนุน ทรัพยากรโดยการจัดหาข้อมูลทางวิชาการ เพื่อเป็นประโยชน์ในการจัดการเรียนรู้ ไม่พบปัญหา ในการดำเนินงานการจัดหลักสูตร 3) ด้านการติดตามประเมินผลการจัดหลักสูตร โรงเรียนวิถี พุทธ มีการดำเนินการติดตามประเมินผลการจัดหลักสูตร โดยการสอบถามจากรองผู้บริหาร สถานศึกษา ฝ่ายวิชาการและครูหัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้ศึกษา จากแผนปฏิบัติการของ สถานศึกษาและสังเกตจากการปฏิบัติงานของครูผู้สอน มีการติดตามประเมินผลการดำเนินงาน การจัดหลักสูตรตลอดทั้งปีการศึกษา และมีการเผยแพร่ผลการดำเนินงานการจัดหลักสูตร โดย การจัดนิทรรศการเผยแพร่ผลการดำเนินงาน และจัดตั้งองค์กรความร่วมมือทางการเป็นผู้นำการ จัดการศึกษาแนวพุทธ ไม่พบปัญหาในการติดตามประเมินผลการจัดหลักสูตร

เสาวภา จันทร์สงค์ (2547) ได้ศึกษาการดำเนินงานการจัดหลักสูตร English Program ในโรงเรียนสองภาษา ระดับประถมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสภาพและปัญหาการดำเนินงานการจัดหลักสูตร English Program ในโรงเรียนสองภาษา ระดับประถมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษา ขั้นพื้นฐาน ประชากรที่ใช้ในการวิจัย คือ โรงเรียนสองภาษา English Program จำนวน 10 โรงเรียน ผู้ให้ข้อมูลประกอบด้วย หัวหน้าโครงการ หัวหน้าฝ่ายวิชาการ เลขานุการ โครงการ

เครื่องมือที่ใช้ได้แก่ แบบสัมภาษณ์ชนิดมีโครงสร้างและแบบศึกษาเอกสาร วิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์เนื้อหา แล้วนำเสนอในลักษณะความเรียง และตารางประกอบคำบรรยาย ผลการวิจัยพบว่า 1) ด้านการเตรียมการจัดหลักสูตร โรงเรียนวางแผนการจัดหลักสูตรโดยใช้ข้อมูลด้านความพร้อมของ โรงเรียนและความพร้อมของผู้ปกครอง จัดเตรียมอาจารย์ผู้สอนชาวไทยโดยการส่งเข้ารับการอบรม ประชุม สัมมนา ศึกษาดูงาน ส่วนอาจารย์ผู้สอนชาวต่างชาติจัดเตรียมโดยการจัดอบรมการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนภายในโรงเรียนและส่งไปศึกษาดูงาน มีการจัดทำแผนการสอนระยะสั้นรายสัปดาห์ จัดเตรียมอาคารสถานที่โดยการปรับปรุงชั้นเรียนใหม่ โรงเรียนใช้เอกสารประกอบหลักสูตรจากต่างประเทศ โรงเรียนมีการประชาสัมพันธ์หลักสูตรโดยการจัดทำเอกสารประชาสัมพันธ์ มีการจัดงบประมาณในการจัดซื้อสื่อการเรียนการสอน จัดเตรียมการประเมินผลการจัดหลักสูตรโดยการส่งเข้ารับการอบรม ประชุม สัมมนา ศึกษาดูงาน ปัญหาที่พบได้แก่ ผู้ปกครองขาดความเชื่อมั่นในการจัดหลักสูตร บุคลากรชาวต่างชาติขาดแคลนและต้องการค่าตอบแทนสูง มีการเปลี่ยนแปลงบ่อย ขาดบุคลากรชาวไทยที่มีความรู้ความสามารถทางภาษาอังกฤษ บุคลากรชาวต่างชาติขาดความรู้ความเข้าใจเรื่องการจัดทำแผนการสอน อาคารสถานที่ไม่เพียงพอและสภาพชั้นเรียนไม่เอื้อต่อการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน 2) ด้านการดำเนินการจัดหลักสูตร โรงเรียนจัดกิจกรรมการเรียนการสอนยึดนักเรียนเป็นศูนย์กลาง มีการจัดทัศนศึกษาและกิจกรรมกีฬาเป็นกิจกรรมเสริมหลักสูตร โรงเรียนมีสื่อการเรียนการสอนประเภท ของจริง ของจำลอง บัตรคำ เทปเสียง ซีดี และโปรแกรมคอมพิวเตอร์ มีการวัดผลประเมินผลโดยใช้การทดสอบ การสังเกต การสัมภาษณ์ นิเทศการจัดการเรียนการสอน โดยการสังเกตการสอนในชั้นเรียนและเยี่ยมชั้นเรียน ปัญหาที่พบได้แก่ นักเรียน มีความรู้พื้นฐานแตกต่างกัน 3) การติดตามประเมินผลการจัดหลักสูตร โรงเรียนมีการติดตามประเมินผลการเตรียมการจัดหลักสูตร โดยการสอบถามบุคลากรในโครงการและสอบถามผู้ปกครอง และมีการติดตามประเมินผลการดำเนินการจัดหลักสูตรโดยการพิจารณาจากผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน สอบถามอาจารย์ผู้สอน นักเรียนและผู้ปกครอง มีการติดตามประเมินผลการดำเนินการจัดหลักสูตรเมื่อสิ้นปีการศึกษา

สุเพ็ญพร นิลชัย (2547) ได้ศึกษาการดำเนินการจัดหลักสูตรท้องถิ่น กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมของ โรงเรียนนาร่อง โครงการกองทุนหมู่บ้านสืบสานด้วยโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาร้อยเอ็ด การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสภาพและปัญหาการดำเนินการจัดหลักสูตรท้องถิ่น กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมของโรงเรียนนาร่อง โครงการกองทุนหมู่บ้านสืบสานด้วยโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาร้อยเอ็ด ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ คณะกรรมการจัดทำหลักสูตรในระดับจังหวัด 7 คน ผู้บริหารและครูผู้สอนจากโรงเรียนนาร่อง 72 คน รวมทั้งสิ้น 79 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง และ

แบบศึกษาเอกสาร วิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์เนื้อหา แจกแจงความถี่ และหาค่าร้อยละ ผลการวิจัยพบว่า 1) การดำเนินการจัดทำหลักสูตรในระดับจังหวัด มีการแต่งตั้งคณะทำงานตาม ความรู้ความสามารถ และศึกษาข้อมูลพื้นฐานทางด้านสังคม เศรษฐกิจ และการเมืองก่อนจัดทำ หลักสูตร กำหนดเนื้อหาสาระของหลักสูตร โดยยึดหลักมีประโยชน์และคุณค่าต่อผู้เรียน กำหนดกิจกรรมการเรียนรู้ และวิธีการวัดผลและประเมินผล โดยคำนึงถึงความสอดคล้องกับ วิชา ความรู้ ความสามารถของผู้เรียนและเน้นการวัดผลประเมินที่หลากหลาย การคัดเลือกโรงเรียน ที่จะนำหลักสูตรไปใช้ พิจารณาจากเป็นโรงเรียนระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษาในแต่ละ อำเภอโดยหน่วยงานพัฒนาชุมชน และกำหนดเกณฑ์และขอบเขตการประเมินผลหลักสูตรไว้ แต่ไม่ได้ดำเนินการประเมินผลหลักสูตร ปัญหาที่พบส่วนใหญ่ ได้แก่ ไม่มีความชัดเจนในการ แต่งตั้งมอบหมายผู้ประเมินผลการจัดหลักสูตร 2) การนำหลักสูตรไปใช้มี 3 ด้าน ดังนี้ 1) ด้าน การเตรียมการจัดหลักสูตร โรงเรียนจัดประชุมวางแผนการจัดหลักสูตรประสานงานติดต่อขอ ความร่วมมือ เตรียมความพร้อมของบุคลากร โดยประชุมชี้แจง จัดตารางสอน โดยยึดโครงสร้าง ของหลักสูตรและจัดแบบยืดหยุ่น เตรียมอาคารสถานที่ เตรียมหลักสูตรและเอกสารประกอบ หลักสูตร สื่อวัสดุการสอน โดยการติดต่อกับหน่วยงานที่รับผิดชอบ และส่งเสริมให้ครูใช้ ทรัพยากรหรือแหล่งการเรียนรู้ในท้องถิ่น เตรียมการวัดผลและประเมินผล โดยการศึกษา เอกสารตำรา เตรียมการนิเทศโดยประชุมแต่งตั้งคณะกรรมการนิเทศในเรื่องการผลิตสื่อ และ ใช้แหล่งการเรียนรู้ในท้องถิ่น มีการประชาสัมพันธ์หลักสูตรโดยการประชุมชี้แจงครูผู้สอน ผู้ปกครอง ชุมชน ซึ่งผู้มีส่วนร่วมในการเตรียมการจัดหลักสูตร ได้แก่ ผู้บริหาร ครูผู้สอน ผู้ปกครองและชุมชน ปัญหาที่พบส่วนใหญ่ ได้แก่ สิ่งพิมพ์เกี่ยวกับกองทุนหมู่บ้านไม่เพียงพอ และขาดงบประมาณ 2) ด้านการดำเนินการจัดหลักสูตร มีการวางแผนการสอน จัดกิจกรรมการ เรียนการสอนและกิจกรรมเสริมหลักสูตร โดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ เลือกใช้สื่อการสอนที่ สอดคล้องกับจุดประสงค์และเนื้อหาและใช้สื่อจากแหล่งเรียนรู้ในชุมชน วัดผลและประเมินผล หลังเรียน มีการสอนซ่อมเสริม นิเทศติดตามผลการเรียนเพื่อแก้ปัญหาของผู้เรียนโดยใช้การ สนทนาซักถามทางวิชาการ และผู้มีส่วนร่วมในการดำเนินการจัดหลักสูตร ประกอบด้วย ครูผู้สอน ผู้เรียน ผู้ปกครองและชุมชน ปัญหาที่พบส่วนใหญ่ ได้แก่ ขาดสื่อสิ่งพิมพ์เรื่อง กองทุนหมู่บ้าน เวลาในการจัดกิจกรรมไม่เพียงพอ และขาดงบประมาณและ 3) ด้านการนิเทศ ติดตามผลการจัดหลักสูตร นิเทศติดตามผลการ เตรียมการจัดหลักสูตรโดยผู้บริหาร ซึ่ง กิจกรรมที่ใช้ คือ การสนทนาซักถาม และมีการนิเทศติดตามผลการดำเนินการจัดหลักสูตร โดย ผู้บริหาร ภาคเรียนละ 1 ครั้ง ซึ่งกิจกรรมที่ใช้คือ การจัดนิทรรศการและการเยี่ยมชมเรียน ปัญหาที่พบส่วนน้อยได้แก่ ขาดการกำหนดแนวทางการนิเทศติดตามผลที่ชัดเจน นิเทศไม่ ต่อเนื่อง และขาดเครื่องมือการนิเทศติดตามผล

จากการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้อง พบว่า สภาพการดำเนินงานของโรงเรียนแต่ละแห่งมีความแตกต่างกันตามแต่บริบทของโรงเรียนนั้น แต่งานวิจัยหลาย ๆ เล่มได้ศึกษาถึงการดำเนินการของแต่ละโรงเรียนในด้านกายภาพของโรงเรียน และบทบาทของผู้บริหารในการบริหารจัดการ การร่วมมือของชุมชนในการพัฒนาโรงเรียน โรงเรียนที่จะพัฒนาตนเองให้มีคุณภาพได้นั้นควรจะต้องเป็นโรงเรียนที่มีความพร้อมในการพัฒนา เช่น ผู้บริหาร ครูและชุมชนร่วมมือร่วมใจกันปัญหาที่พบส่วนใหญ่เป็นเรื่องของครูไม่ให้ความสนใจกับการเปลี่ยนแปลง โดยให้เหตุผลว่าไม่มีเวลา นอกจากนี้ยังมีปัญหาเรื่องงบประมาณไม่เพียงพอ จากงานวิจัยที่ศึกษาดังกล่าว จะเห็นได้ว่ายังไม่มีการศึกษาเกี่ยวกับรูปแบบการดำเนินงานของโรงเรียนต้นแบบตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงจึงทำให้ผู้วิจัยสนใจที่จะศึกษาประเด็นดังกล่าวในลักษณะงานวิจัยเชิงคุณภาพเพื่อได้ข้อมูลรูปแบบการดำเนินงานมาปฏิบัติซึ่งจะเป็นประโยชน์ต่อการดำเนินงานของโรงเรียนต้นแบบและโรงเรียนอื่นๆ ต่อไป

ตอนที่ 5 การวิจัยพหุกรณีศึกษา

ในส่วนรายละเอียดเกี่ยวกับวิธีการวิจัยพหุกรณีศึกษา จะแบ่งนำเสนอเป็น 2 ส่วน คือ 1) การวิจัยพหุกรณีศึกษา 2) เทคนิควิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล 3) งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการวิจัยพหุกรณีศึกษา ดังรายละเอียดต่อไปนี้

1. การวิจัยพหุกรณีศึกษา (Multiple case study research)

การวิจัยพหุกรณีศึกษาในตอนนี้จะแยกนำเสนอเนื้อหาออกเป็น 4 ส่วน ดังนี้

- 1.1 ลักษณะของการวิจัยพหุกรณีศึกษา
- 1.2 องค์ประกอบและขั้นตอนการวิจัยคุณภาพ
- 1.3 วิธีการวิจัย : เทคนิคการวิจัยภาคสนาม
- 1.4 การวิเคราะห์ข้อมูล

1.1 ลักษณะของการวิจัยพหุกรณีศึกษา

การวิจัยพหุกรณีศึกษา เป็นวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลและจัดระบบของข้อมูลจากกรณีตัวอย่างในการวิจัยตั้งแต่ 2 กรณีตัวอย่างขึ้นไป เพื่อที่จะทำความเข้าใจสิ่งที่ต้องการศึกษาได้อย่างลึกซึ้งและสามารถนำผลการวิจัยไปประยุกต์ใช้กับบริบทที่ใกล้เคียงได้มากขึ้นเพราะการวิจัยแบบพหุกรณีศึกษาเป็นวิธีการวิจัยที่ทำให้ผู้วิจัยได้ข้อมูลที่ครอบคลุมและสมบูรณ์มากกว่าการวิจัยรายกรณี ซึ่งในการวิจัยเชิงคุณภาพทั่ว ๆ ไปนั้น สนใจลักษณะของข้อมูลที่เป็นปรากฏการณ์ทางสังคมมองภาพรวมของปรากฏการณ์ ความรู้สึกนึกคิด จิตใจ เน้นการศึกษา

ติดตามเจาะลึกโดยที่นักวิจัยไม่มีส่วนเกี่ยวข้องกับเหตุการณ์ต่าง ๆ ในบริบทการวิจัยนั้น ๆ เป็นปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นตามธรรมชาติแต่ผลการวิจัยที่ได้มีจุดอ่อนในการสรุปอ้างอิงสู่บริบทการวิจัยอื่น ดังนั้นการวิจัยในครั้งนี้ผู้วิจัยจึงเลือกใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพโดยการวิจัยพหุกรณีศึกษา

Yin (1994 อ้างถึงใน พรหมรส นนทภักดิ์, 2547) กล่าวว่าวัตถุประสงค์ของกรณีศึกษามี 3 ข้อ คือ เพื่ออธิบาย (Explanation) เพื่อบรรยาย (Description) และเพื่อแสวงหา (Exploratory) ส่วนประกอบของกรณีศึกษา จำแนกตามการออกแบบการวิจัย สามารถแบ่งกรณีศึกษาออกเป็น 2 ประเภทคือ

1. กรณีศึกษาเดี่ยว (Single Case Study) เป็นการวิจัยที่มุ่งศึกษาเฉพาะกลุ่มบุคคล กลุ่มคนปรากฏการณ์ใดปรากฏการณ์หนึ่ง หรือกรณีใดกรณีหนึ่งเพียงกรณีเดียวภายใต้เงื่อนไขเดียวกัน เพื่อแสวงหาคำตอบที่จะอธิบายหรือหาเหตุผลของการเปิดปรากฏการณ์นั้น เพื่อการตรวจสอบหรือเป็นการศึกษานำร่องเพื่อเป็นพื้นฐานในการสร้างทฤษฎี เช่น การศึกษากรณีโรงเรียนที่มีปัญหาในการปฏิรูป การศึกษาถึงชีวิตของคนกลุ่มหนึ่งในบริบทเดียวกัน เป็นต้น

2. การวิจัยพหุกรณี (Multiple Case Study) เป็นการศึกษากรณีเฉพาะหลาย ๆ กรณีโดยสนใจทำการศึกษาในเชิงเปรียบเทียบและมุ่งหาความสัมพันธ์จากข้อมูลเชิงประจักษ์เพื่อนำไปสู่การสรุปเป็นทฤษฎี

การวิจัยพหุกรณีศึกษาเป็นการวิจัยเชิงคุณภาพที่มีลักษณะสำคัญ คือ การแสวงหาความรู้โดยการพิจารณาปรากฏการณ์สังคมจากสภาพแวดล้อมความเป็นจริงในทุกมิติ เพื่อหาความสัมพันธ์ของปรากฏการณ์กับสภาพแวดล้อมนั้น วิธีการนี้จะสนใจข้อมูลด้านความรู้สึกนึกคิด ความหมาย ค่านิยมหรืออุดมการณ์ของบุคคลนอกเหนือไปจากข้อมูลเชิงปริมาณ มักใช้เวลาในการศึกษาติดตามระยะยาว ใช้การสังเกตแบบมีส่วนร่วมและการสัมภาษณ์อย่างไม่เป็นทางการเป็นวิธีการหลักในการเก็บรวบรวมข้อมูลและเน้นการวิเคราะห์ข้อมูลโดยการตีความสร้างข้อสรุปแบบอุปนัย ซึ่งจะขยายความเป็นลักษณะสำคัญของการวิจัยเชิงคุณภาพได้ดังนี้ (สุภางค์ จันทวานิช, 2545)

1. เน้นการมองปรากฏการณ์ให้เห็นภาพรวม โดยการมองจากหลายแง่มุมศึกษา

ปรากฏการณ์นั้นจากแง่มุมหรือแนวคิดทฤษฎีที่มีความหลากหลายมากกว่ายึดแนวคิดอันใดอันหนึ่งเป็นหลัก ไม่พิจารณาปรากฏการณ์อย่างเป็นสิ่งเดียวหรือดูเพียงด้านใดด้านหนึ่งแต่ดูให้เห็นภาพเต็มรูป

2. เป็นการศึกษาติดตามระยะยาวและเจาะลึก เพื่อให้เข้าใจความหมายของปรากฏการณ์สังคมซึ่งมีความเป็นพลวัตการวิจัยจึงมักกินเวลาเป็นปี เพื่อจะให้เห็นสภาพความเปลี่ยนแปลงในระยะต่าง ๆ นอกจากนั้นก็เป็นการศึกษาเจาะลึก เช่น การศึกษาเฉพาะกรณีหรือ

การศึกษาเฉพาะบุคคลเพื่อให้ทำความเข้าใจได้อย่างลึกซึ้งและสามารถมองเห็นภาพได้จากหลายแง่มุม

3. ศึกษาปรากฏการณ์ในสภาพแวดล้อมตามธรรมชาติ เพื่อให้เข้าใจความหมายของปรากฏการณ์ในสภาพแวดล้อมตามความเป็นจริง มักมีการวิจัยสนาม (Field research) ในการวิจัยคุณภาพจะไม่มีกรอบและทดลองในห้องปฏิบัติการเพราะทำให้ผู้วิจัยไม่เห็นปรากฏการณ์ในบริบททางสังคมและวัฒนธรรม

4. คำนึงถึงความเป็นมนุษย์ของผู้ถูกวิจัยให้ความสำคัญและเคารพผู้ถูกวิจัยในฐานะที่เป็นเพื่อนมนุษย์ไม่นำข้อมูลของผู้ถูกวิจัยไปเผยแพร่ไปใช้ให้เกิดความเสียหายแก่ผู้ถูกวิจัยไม่ฝืนใจถ้าผู้ถูกวิจัยไม่เต็มใจหรือไม่ต้องการให้ความร่วมมือ

5. ใช้การพรรณนาและการคิดวิเคราะห์แบบอุปนัย ในการศึกษาชุมชนหรือการศึกษาเฉพาะกรณี เพื่อให้เห็นภาพรวมในขั้นแรกนักวิจัยเชิงคุณภาพจะให้รายละเอียดเกี่ยวกับสภาพทั่วไปของชุมชนหรือกรณีศึกษาในลักษณะของการพรรณนา ส่วนในการวิเคราะห์นักวิจัยเชิงคุณภาพจะใช้วิธีการตีความสร้างข้อสรุปแบบอุปนัย (induction) เป็นวิธีการวิเคราะห์ที่สำคัญวิธีการนี้คือการนำข้อมูลเชิงรูปธรรมย่อย ๆ หลาย ๆ กรณีมาสรุปเป็นข้อสรุปเชิงนามธรรมโดยการพิจารณาลักษณะร่วมที่พบในการวิจัยเชิงคุณภาพจะเน้นการวิเคราะห์แบบอุปนัยมากกว่าการใช้สถิติตัวเลข

6. เน้นปัจจัยหรือตัวแปรด้านความรู้สึกรู้สึกนึกคิด จิตใจ ความหมาย ในการศึกษาปรากฏการณ์ทางสังคม นักวิจัยเชิงคุณภาพเชื่อว่าองค์ประกอบด้านจิตใจ ความคิดและความหมายคือสิ่งที่อยู่เบื้องหลังพฤติกรรมมนุษย์และเป็นตัวกำหนดพฤติกรรมที่มนุษย์แสดงออกมา จำเป็นต้องทำความเข้าใจให้ชัดเจนจึงจะสามารถอธิบายปรากฏการณ์ได้

1.2 องค์ประกอบและขั้นตอนการทำวิจัยคุณภาพ

นิตา ชูโต (2545) ได้เสนอแผนภาพองค์ประกอบและขั้นตอนในการวางแผนการวิจัยคุณภาพ เพื่อให้ นักวิจัยพร้อมที่จะทำงานตามขั้นตอนต่าง ๆ ได้ดังนี้

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

การวางแผน

- ปัญหาชั่วคราว
- เลือกพื้นที่
- เวลาที่ศึกษา
- ตัวแปรต่าง ๆ ที่จะศึกษา

สมมติฐานในการทำงาน

- สมมติฐานชั่วคราว
- ได้ปัญหาวิจัย

การเก็บข้อมูล

- สัมภาษณ์ สังเกตแบบมีส่วนร่วม
- ข้อมูลเอกสาร

การวิเคราะห์ข้อมูลและแปลผล

- ลดทอนขนาดข้อมูล, จัดทำให้เป็นระบบ
- ตรวจสอบสมมติฐานและทฤษฎี
- การสรุป

การเขียนรายงาน

- รูปแบบ, การพิมพ์
- การตรวจสอบ ฯลฯ

ขั้นตอนแรกของการเริ่มงานวิจัย คือ การเตรียมตัวในสนามซึ่งเป็นขั้นตอนที่มีความสำคัญมาก “สนาม ในการวิจัยเชิงคุณภาพ คือ ปรัชญาการสังคมนักที่เราจะศึกษานั้นเกิดขึ้น”(สุภางค์ จันทวานิช, 2545) เป็นปรากฏการณ์ที่เป็นจริงโดยธรรมชาติ ปรากฏการณ์ในสนามประกอบด้วยฉาก (Setting) ทั้งทางกายภาพที่ไม่มีชีวิต เช่น สถานที่ตั้ง บ้านเรือน ถนน หมู่บ้านหรือโรงเรียนเป็นต้นและสิ่งมีชีวิตอันได้แก่ ผู้คน กลุ่มคน (ACTORS) ซึ่งจะรวมทั้งตัวหลักและตัวรองหรือตัวประกอบต่าง ๆ ซึ่งมีบทบาท (ROLE) ปฏิสัมพันธ์ (INTERACTIVE) และการแสดงออกกิจกรรมต่าง ๆ ในโอกาสและเหตุการณ์ต่าง ๆ กัน (ACTIVITIES AND EVENTS) (นิศา ชูโต, 2545)

1.3 วิธีการวิจัย : เทคนิคการวิจัยภาคสนาม

การเลือกสนามวิจัย การเลือกหรือสถานที่วิจัย ขึ้นอยู่กับองค์ประกอบหลายประการ ทั้งที่เกี่ยวกับตัวแปรที่ศึกษาว่าเหมาะสมกับสถานที่วิจัย และ/หรือนักวิจัยจะสามารถ

เข้าไปเก็บข้อมูลได้หรือไม่ รวมทั้งนักวิจัยมีความรู้เดิมคุ้นเคยเกี่ยวกับเรื่องนั้น ๆ มาก่อน การเลือกสนามในช่วงระยะเวลาแรก ๆ และการให้เหตุผลในการเลือกส่วนใหญ่จะเป็นเรื่องราวของความเหมาะสมและเหตุผลทางหลักการต่างๆ ไปและหลังจากเข้าไปสำรวจ “สนาม” แล้ว บางครั้งอาจจะเกิดการเปลี่ยนแปลงได้ ดังนั้น ประเด็นสำคัญในการเลือกสนามจึงขึ้นอยู่กับว่า

1. นักวิจัยสามารถจะเข้าไปศึกษาในสถานที่ หรือสนามที่ตั้งใจจะเข้าไปศึกษานั้นได้หรือไม่

2. บทบาทที่จะเป็น หรือบทบาทที่จะสวมเข้าไปในสถานการณ์นั้น ๆ จะช่วยให้เข้าถึงข้อมูลที่สนใจได้มากน้อยพอเพียงหรือไม่ นักวิจัยไม่มีทางรู้เกี่ยวกับเรื่องต่าง ๆ ดังกล่าวมาแล้ว จนกว่าจะได้ทดลองเข้าไปสำรวจช่องทางความเป็นไปได้ด้วยตนเองก่อน พร้อมทั้งประยุกต์ใช้วิธีการต่าง ๆ ในการเข้าถึงสนามให้ได้ (นิสา ชูโต, 2545)

การใช้เวลาในสนาม การใช้เวลาในสนาม นักวิจัยต้องหาข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับการจัดช่วงเวลาที่อยู่ในสนาม คือ จะเข้าสนามช่วงไหน ใช้เวลานานเท่าใด และจะออกจากสนามช่วงเวลาใด นักวิจัยต้องคำนึงถึงกิจกรรมของชุมชนที่ตนควรเข้าไปมีส่วนร่วม (สุภางค์ จันทวานิช, 2545)

การเตรียมตัวเข้าสู่สนาม คือการพยายามที่จะเข้าไปอยู่ในสนามอย่างดีที่สุดผสมผสานกลมกลืนที่สุด และพร้อมที่สุด สิ่งที่ต้องเตรียม คือ ภาษา ในกรณีที่ผู้วิจัยไม่ได้ใช้ภาษาเดียวกับที่ใช้ในสนาม การแต่งกายนักวิจัยควรแต่งกายให้เหมือนกับคนในสังคมที่เราจะเข้าไปศึกษา เพื่อให้คนในสังคมนั้นยอมรับ เตรียมอุปกรณ์อื่น ๆ ที่จำเป็นในการปฏิบัติงานภาคสนาม เช่น กล้องถ่ายรูป เทปบันทึกเสียง อุปกรณ์เหล่านี้ช่วยให้การเก็บบันทึกข้อมูลสมบูรณ์ขึ้น (สุภางค์ จันทวานิช, 2545)

ยุทธวิธีเข้าสู่สนาม นักวิจัยมียุทธวิธีใหญ่ๆ 2 แบบอย่างในการแสดงออกถึงสถานภาพของนักวิจัย ได้แก่ แบบเปิดเผย คือ นักวิจัยขออนุญาตเข้าไปเก็บข้อมูลในสถานที่ใดสถานที่หนึ่งโดยเปิดเผยสถานภาพการเป็นนักวิจัยและแบบปกปิดสถานภาพนักวิจัย เมื่อต้องการได้ข้อมูลสนามแบบ “ปิด” ต่อคนภายนอกกรณีดังกล่าวนักวิจัยจะสวมบทบาทเป็นคนอื่นปะปนเข้าสนามโดยไม่แจ้งให้ผู้คนในสนามบทบาทที่แท้จริงของตัวเอง (นิสา ชูโต, 2545) การเลือกบทบาทชนิดเปิดเผยหรือปกปิดขึ้นกับการคาดการณ์ว่า ถ้าคนในชุมชนทราบบทบาทของนักวิจัยแล้วจะทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงข้อมูลหรือการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของชาวบ้านหรือไม่ (สุภางค์ จันทวานิช, 2545)

การสร้างสัมพันธภาพในสนาม เมื่อนักวิจัยได้รับอนุญาตเข้าไปในสนามแล้ว สิ่งสำคัญที่จะทำให้การเก็บข้อมูลราบรื่นและได้ข้อมูลที่มีคุณภาพขึ้นอยู่กับ การสร้างสัมพันธภาพ การปฏิบัติตนให้เข้ากับบรรยากาศของสนามไม่ว่าจะเป็นเรื่องการแต่งกาย กิริยา

วจา การประพุดติ การปฏิบัติตนซึ่งไม่ควรจะมากหรือน้อยเกินมาตรฐานของบุคคลในสนามที่ศึกษาอยู่ (นิศา ชูโต, 2545)

ในวันแรก ๆ ของการเตรียมตัวทำงานภาคสนาม เทคนิคที่จะช่วยให้นักวิจัยสร้างความสัมพันธ์ได้ดีมีดังนี้ (สุกวงค์ จันทวานิช, 2545)

1. วางท่าที่สงบเสงี่ยม ไม่ทำตัวให้เด่นจนผิดสังเกต
2. หลีกเลี่ยงการถามคำถามที่จะทำให้ผู้ตอบรู้สึกอึดอัด และจำเป็นต้องปกป้องตนเอง
3. อย่าทำตัวทัดเทียมผู้นำของชุมชน
4. พยายามเข้าไปมีส่วนเกี่ยวข้องกับเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในชุมชน แต่เกี่ยวข้องอย่างสงบและพร้อมที่จะช่วยเหลือจะทำให้ได้รับการยอมรับจากชาวบ้านเร็วขึ้น
5. หาใครคนหนึ่งเป็นผู้แนะนำให้เรารู้จักกับชาวบ้าน
6. เมื่อมีความรู้สึกอึดอัดให้เข้าใจว่าเป็นความรู้สึกปกติธรรมดา เพราะเรากำลังเข้ามาอยู่ในสิ่งแวดล้อมใหม่
7. ให้ถือว่าสิ่งต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในสนาม โดยเฉพาะการกระทำของเราไม่ใช่เรื่องส่วนตัวแต่เป็นเรื่องของงาน
8. อย่าคาดหวังจะทำอะไรได้มากในวันแรก ๆ การสร้างความสัมพันธ์ใช้เวลาเป็นเดือน ๆ
9. เป็นมิตรกับทุกคน

การรวบรวมข้อมูลในสนาม ยุทธวิธีสำคัญในการเก็บรวบรวมข้อมูลในสนาม คือ การสังเกต การสัมภาษณ์แบบสุ่มลึกและการวิเคราะห์เอกสารที่เกี่ยวข้องกับสนาม

ในการวิจัยเชิงคุณภาพ การเก็บข้อมูลและการวิเคราะห์ข้อมูลจะกระทำควบคู่กันไป กล่าว คือ เมื่อได้ข้อมูลมาไม่ว่าจะได้จากเอกสาร สังเกตหรือสัมภาษณ์ นักวิจัยจะวิเคราะห์ตรวจสอบความถูกต้องจากแหล่งต่าง ๆ ในสนาม โดยการสังเกตสัมภาษณ์จากแหล่งผู้ให้ข้อมูลหลายคนด้วยวิธีการหลาย ๆ วิธีการ แล้วค่อย ๆ ปรับสมมติฐานชั่วคราวไปเรื่อย ๆ จนกระทั่งเกิดความชัดเจนในข้อมูลและการตีความหมาย (นิศา ชูโต, 2540)

การจากสนาม การจากสนามเป็นเรื่องที่นักวิจัยตัดสินใจแล้วว่าจะสิ้นสุดเมื่อใด และควรจะทำอย่างไรจึงจะเหมาะสมสำหรับนักวิจัยเองและผู้ให้ข้อมูลซึ่งเริ่มจะเบื่อหน่ายในกรณีที่ไม่พบปัญหาผิดปกติ (นิศา ชูโต, 2545)

1.4 การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลในการวิจัยเชิงคุณภาพ เป็นการจำแนกหมวดหมู่ของข้อมูลให้เป็นระบบ เพื่อทำให้เกิดความเข้าใจในความหลากหลาย ความหมายและความสัมพันธ์ของ

ข้อมูลในบริบททางสังคมและวัฒนธรรมหนึ่ง การอธิบายความหมายและความสัมพันธ์ของปรากฏการณ์ต่าง ๆ เพื่อให้เห็นความหลากหลายของปรากฏการณ์มากกว่าที่จะเสนอความสัมพันธ์และความคล้ายคลึงที่วัดได้ด้วยค่าทางสถิติ ความหลากหลายของปรากฏการณ์ต่าง ๆ ที่มีลักษณะเกี่ยวข้องกันเพราะเชื่อมโยงกัน ซึ่งเป็นความสัมพันธ์ของปรากฏการณ์ที่มีอยู่จริงในสังคมทุก ๆ ด้านเพื่อให้ได้ภาพรวม การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพอาจทำให้หลายวิธีตามลักษณะงานวิจัย

แนวการวิเคราะห์ข้อมูลสนามในการวิจัยเชิงคุณภาพนั้น ย่อมขึ้นอยู่กับวัตถุประสงค์ของการวิจัย แนวคิดทฤษฎีในการวิเคราะห์ ข้อมูลภาคสนามส่วนใหญ่ขึ้นอยู่กับพื้นฐานของแนวคิดของทฤษฎีใหญ่ ๆ ทางปรากฏการณ์วิทยา วัฒนธรรมการเรียนรู้ ดังนั้นแนวคิดในการวิเคราะห์ข้อมูลภาคสนามจึงเป็นเรื่องที่นักวิจัยจะนำรายละเอียดและประสบการณ์ในสนามมาแสดงให้เห็นความเกี่ยวข้องกับปัญหาวิจัยอย่างไรโดยวิเคราะห์ให้เห็นรายละเอียดที่ลึกซึ้งให้เห็นรูปแบบประสบการณ์วิถีคิด กรอบของวัฒนธรรมสนามหรือเพียงแค่ต้องการแสดงภาพตัวอย่างเพื่อประกอบการวิเคราะห์เชิงปริมาณ เพื่อให้เห็นเปรียบเทียบความเหมือนความแตกต่างของแต่ละกรณี และ/หรือต้องการเพื่อพัฒนาทฤษฎีเฉพาะจากข้อมูลรูปธรรม ซึ่งจะนำไปสู่การได้มาซึ่งทฤษฎีอื่น ๆ ได้คำอธิบายใหม่ ทฤษฎีใหม่ ๆ ต่อไปนี้

เมื่อตระหนักในความคิดดังกล่าวแล้วนักวิจัยก็สามารถวิเคราะห์ สังเคราะห์ สรุปลสร้างทฤษฎีจากข้อมูลรูปธรรมในสนามเป็นข้อมูลสนามธรรมได้ โดยวิธีการอุปนัยต่อไปว่าจะวิเคราะห์ข้อมูลในระดับใด ระดับอธิบายปรากฏการณ์จะเชื่อมโยงความคิดคนใน / คนนอก จะจัดทำสารบบคำ วิถีคิดจะสร้างเป็นรูปแบบหรือทฤษฎี และการเขียนรายงานการวิจัยก็เป็นผลผลิตของรูปแบบการวิเคราะห์ที่ได้คิดสร้างตามแนวที่ได้วางไว้ นั่นเอง (นิสา ชูโต, 2545)

การวิจัยเชิงคุณภาพนั้นขณะที่เก็บข้อมูลไม่ว่าจะเป็นการสังเกต การสัมภาษณ์ ข้อมูลเอกสารในสนามนั้น นักวิจัยจะใช้เวลาวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้ควบคู่กันไปและนำผลการวิเคราะห์มาใช้ในการปรับ แนวคิด ตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูล และวิธีการเก็บข้อมูลให้ครบถ้วนเพิ่มความแม่นยำตรงของการวิจัยยิ่งขึ้น

ดังนั้นช่วงการเก็บข้อมูลกับการวิเคราะห์จึงมิได้แยกออกจากกันอย่างเด็ดขาดเป็นสองช่วงแต่เป็นกระบวนการที่ควบคู่กันไป เพียงแต่ความเข้มข้นของกิจกรรมในแต่ละช่วงแตกต่างกัน (Lofland, 1971 อ้างถึงใน นิสา ชูโต, 2545)

กระบวนการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ จึงเริ่มกระทำไปเรื่อย ๆ ตั้งแต่อยู่ในสนามและหลังจากเก็บข้อมูลเสร็จก็เป็นช่วงที่นำเอาแนวคิดต่าง ๆ ที่ได้พัฒนาไว้ก่อนมาวิเคราะห์ทำเป็นระบบอีกครั้งหนึ่ง ซึ่งจะทำให้งานวิเคราะห์เป็นระบบและทำได้สะดวกไม่ยุ่งยาก

สิ่งสำคัญที่นักวิจัยพึงระมัดระวัง คือ อย่าทิ้งให้ข้อมูลกองไว้เป็นตั้ง ๆ โดยมีได้วิเคราะห์หรือแม้แต่อ่าน นักวิจัยจะต้องอ่านบันทึกต่าง ๆ ที่เขียนบันทึกไว้ในสนามไม่ว่าจะเป็นบันทึกสนามที่เขียนเองหรือบันทึกสถานที่ผู้ช่วยวิจัยหรือผู้ร่วมวิจัยเขียน ข้อมูลบันทึกสัมภาษณ์ที่พิมพ์ถ่ายทอดจากเทปบันทึกและข้อมูลจากเอกสารต่างๆ การอ่านเพื่อวิเคราะห์นั้นจะต้องอ่านแล้วอ่านอีกหลายครั้ง อ่านวิเคราะห์ เชื่อมโยงและอ่าน อาจจะเป็น 4 หรือ 5 ครั้งถ้าจำเป็น และถ้าคิดว่ายัง “สก๊ตแก่นสาระ” จากข้อมูลได้ไม่ครบถ้วน การอ่าน คิด วิเคราะห์ เชื่อมโยง สังเคราะห์หลาย ๆ ครั้งนี้เปรียบเสมือนการซักถามพูดคุยกับข้อมูลจนรู้อย่างทะลุปรุโปร่ง การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพต้องใช้เวลาและความละเอียด นักวิจัยไม่มีทางเลือกอื่น ๆ ให้อีกนอกจากจะอุทิศเวลาและพลังกำลังให้งานนี้อย่าลืมว่า “การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพเป็นกระบวนการค้นหาความคิดที่ต่อเนื่องตลอดเวลาในการวิจัย” (นิศา ชูโต, 2545)

ในขณะที่เก็บข้อมูลนักวิจัยมีเอกสารมากมาย จึงต้องจัดทำเอกสารเหล่านี้ให้เป็นระบบโดยสร้างระบบแยกเป็นหมวดหมู่ (File) เพื่อการสืบค้นได้ง่าย เมื่อแยกเป็นหลายหมวดหลายแฟ้มก็ต้องทำสำเนาหลายชุดและจะต้องเก็บต้นฉบับทุกสิ่งทุกอย่างไว้ 1 ชุด ในแฟ้มต้นฉบับเก็บไว้ในที่ปลอดภัย ต้นฉบับทุกชนิดไม่ว่าจะเป็นเอกสารหรือเทปบันทึกต่าง ๆ เมื่อนำออกไปจากแฟ้มต้นฉบับเพื่อทำสำเนาเสร็จแล้วต้องรีบเก็บทันที เมื่อมีข้อมูลใหม่ก็ต้องรีบทำสำเนาต้นฉบับเข้าแฟ้มต้นฉบับทันที แฟ้มสำคัญที่ควรจัดทำนอกจากแฟ้มต้นฉบับแล้ว ควรจัดทำแฟ้มข้อมูลดังนี้ (นิศา ชูโต, 2540)

1. หมวดเรื่องทั่ว ๆ ไป เพื่อติดตามเรื่องราวต่าง ๆ ได้สะดวกรวดเร็วควรแยกเป็นแฟ้มบุคคลสถานที่ องค์กร เอกสาร รู้ได้ว่าอะไรเกิดขึ้นกับใครที่ไหนอย่างไร

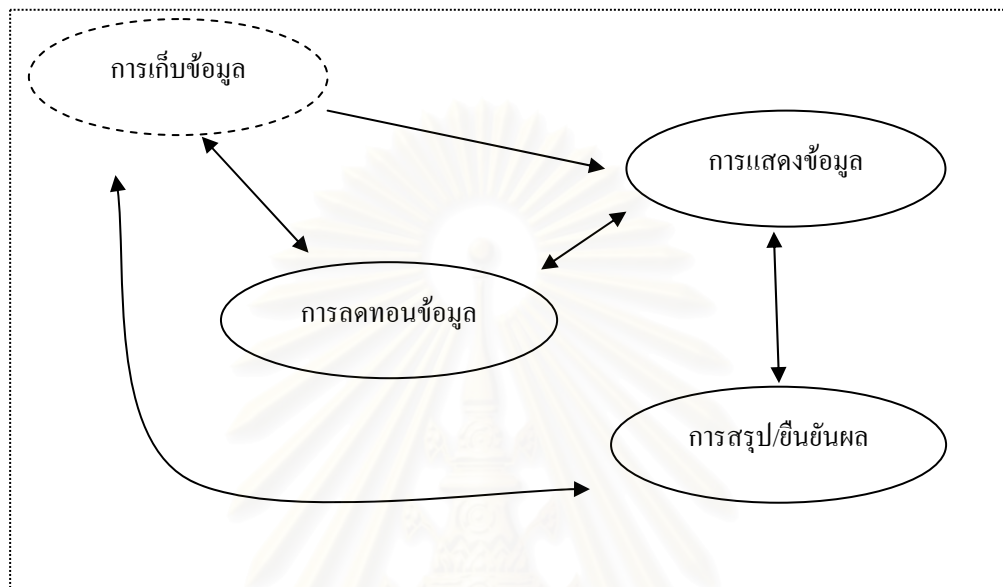
2. หมวดข้อมูลสนาม นักวิจัยควรแยกแฟ้มข้อมูลการสังเกต แฟ้มการสัมภาษณ์ และแฟ้มบันทึกเกี่ยวกับกระบวนการในการเก็บรวบรวมข้อมูลไว้โดยเฉพาะ เพื่อช่วยในการเขียนวิธีการและกระบวนการเก็บข้อมูลสำหรับรายงานการวิจัย

3. หมวดการวิเคราะห์ ในขณะที่เก็บข้อมูลและเริ่มต้นวิเคราะห์ นักวิจัยก็เริ่มจะมีแนวคิดเกี่ยวกับหัวเรื่อง หัวข้อเกิดขึ้นแล้วจึงสามารถเริ่มทำแฟ้มหัวเรื่องต่างๆ แยกเก็บเหตุการณ์และบันทึกความคิดในการวิเคราะห์ ฯลฯ เมื่อเวลาเก็บข้อมูลผ่านไปแฟ้มการวิเคราะห์ก็จะเพิ่มจำนวนเอกสารและหัวเรื่องมากขึ้น ๆ ถ้านักวิจัยมีงบประมาณเพียงพอจะทำสำเนาเรื่องต่าง ๆ เรื่องละแผ่นแยกเข้าแฟ้ม แต่ถ้างบประมาณจำกัดก็ใช้ดินสอเขียนเขียนหรือใส่หัวเรื่องไว้แล้วแยกคิด ปะติด เก็บใส่ในแต่ละแฟ้มหัวเรื่อง

กิจกรรมการวิเคราะห์ข้อมูล

กิจกรรมการวิเคราะห์นั้นประกอบด้วย กิจกรรมการลดทอนขนาดและปริมาณข้อมูล (Data Reduction) การเลือกข้อมูลเพื่อแสดงหลักฐาน (Data display) การสร้าง

ข้อสรุปและการทดสอบยืนยันผลสรุป (Conclusion and Verification) กิจกรรมทั้ง 3 นี้ ต้องต่อเนื่องและเกี่ยวข้องสัมพันธ์กัน ดังรูป (Miles and Huberman, 1967 อ้างถึงในนิสา ชูโต, 2540)

แผนภาพที่ 2 ความต่อเนื่องและเกี่ยวข้องสัมพันธ์ของการวิเคราะห์ข้อมูล

1. การลดทอนข้อมูล (Data Reduction)

การลดทอนข้อมูล หมายถึง วิธีการ “เลือกเฟ้นหาจุดที่น่าสนใจ อันจะทำให้เข้าใจง่าย สรุปย่อ ปรับข้อมูลคืนที่เก็บจากสนาม” การปรับลดทอนข้อมูลคืนนั้นนักวิจัยทำอยู่ตลอดเวลา ตั้งแต่การเลือกสนาม การตัดสินใจว่าจะเก็บข้อมูลอะไรที่จะแสดงแนวคิดและในช่วงการเก็บข้อมูลก็กระทำเช่นเดียวกัน คือ การลงรหัส กลุ่มไหนจะใช้สรุป กลุ่มไหนไม่ใช้เพราะซ้ำกับกลุ่มก่อน ฯลฯ การลดทอนข้อมูลจึงเป็นส่วนหนึ่งของการวิเคราะห์ เพื่อให้เกิดความชัดเจน เป็นพวก เป็นประเภท เป็นรูปแบบหาจุดที่น่าสนใจและปรับลด เพิ่มหาข้อมูลใหม่ จนกระทั่งได้ผลสรุปและพิสูจน์บทสรุปจนเป็นที่น่าสนใจ

2. การแสดงผลข้อมูล (Data display)

การแสดงผลข้อมูล หมายถึง “กระบวนการวิเคราะห์ การจัด เลือกเฟ้นสรรหาตัวอย่าง ข้อมูลหรือสารสนเทศ ไม่ว่าจะเป็นการสรุปจากรายงาน การสังเกต คำพูดจากการสัมภาษณ์ หรือการกระทำหรือการแสดงพฤติกรรมของ บุคคลสำคัญ ฯลฯ แสดงประกอบเป็นหลักฐานของข้อมูลสรุปชั่วคราว” เพื่อแสดงตัวอย่างให้เห็น และก่อให้เกิดความเข้าใจว่า เกิดอะไรขึ้นก่อนหลังอย่างไร และทำไม อันจะโยงไปสู่การวิเคราะห์และสรุปผลต่อไป

3. การสร้างข้อสรุปและยืนยันผลสรุป (Conclusion and Verification)

การวิเคราะห์ในส่วนนี้ หมายถึง “การสังเคราะห์ ประดิษฐ์ข้อสรุปย่อย ๆ ในช่วงแรก ๆ เข้าด้วยกันเป็นบทสรุปและตรวจสอบยืนยันเป็นผลสรุปการวิจัยในเชิงสุดท้าย” เมื่อนักวิจัยได้ข้อมูลมาในช่วงแรกและเริ่มวิเคราะห์เขาจะมองเห็นความหมาย ความคล้ายคลึง ความแตกต่าง ความอาจจะเป็นไปได้และรูปแบบต่าง ๆ ได้ชั่วคราว จึงควรต้องสรุปเก็บไว้พลาง ๆ ก่อนแล้วจึงค่อย ๆ เก็บข้อมูลต่อเนื่อง ทดสอบแนวคิดของการสรุปชั่วคราวนั้น ๆ ไปเรื่อย ๆ อีกเพราะข้อสรุปยังไม่มั่นคงหรือยังเกี่ยวไม่ตก “ตะกอน” ยังต้องการหลักฐานพิสูจน์ยืนยันให้ชัดเจน

การพัฒนาข้อสรุปย่อย ๆ ไปสู่ข้อสรุปใหญ่ ๆ เรื่อย ๆ ขึ้นไปนี้เป็นก้าวย่อย ๆ ก้าวแรกของการพัฒนาทฤษฎีการสภาพเฉพาะ ไปสู่ข้อสรุป (Generalized) ทั่ว ๆ ไป นั่นคือกระบวนการประมวลความคิดอันเกิดจากข้อมูลรูปธรรมในสนามไปสู่แบบที่เป็นนามธรรมจนเป็นแนวคิดทฤษฎี (grounded Theory) ตามวิธีการแบบอุปนัย (Inductive) นั่นเอง

จะเห็นได้ว่า กิจกรรมทั้ง 3 ประการ ในช่วงการวิเคราะห์ข้อมูลนั้นเชื่อมโยงใยซึ่งกันและกันเกี่ยวเนื่องไปยังช่วงในการเก็บข้อมูล เมื่อเก็บข้อมูลแล้วก็ต้องลดทอนลง จนได้ความคิดแล้วนำไปสู่การแสดงผลข้อมูลไปสู่การสรุปชั่วคราว พร้อมทั้งเพื่อทดสอบเก็บข้อมูลลดทอน สรุป แสดงหลักฐานอีกจนกว่าจะได้ข้อสรุปที่ชัดเจนมั่นคง

2. เทคนิคในการเก็บรวบรวมข้อมูล

การวิจัยในครั้งนี้ใช้เทคนิคในการเก็บรวบรวมข้อมูล ทั้งหมด 3 เทคนิค คือ 2.1) การสังเกต 2.2) การสัมภาษณ์ และ 2.3) การสนทนากลุ่ม ซึ่งแต่ละเทคนิคมีสาระสำคัญ ดังมีรายละเอียดต่อไปนี้

2.1 การสังเกต (Observation)

การสังเกต หรือการสังเกตการณ์ของผู้วิจัยเชิงคุณภาพ เน้นที่ความสัมพันธ์ของคนในสังคมมากกว่าสังเกตตัวคนแต่ละคน การสังเกตพฤติกรรมทางสังคม จึงต้องทำอย่างต่อเนื่องด้วยเหตุนี้ผู้วิจัยเชิงคุณภาพจึงต้องพักอยู่ในชุมชนที่ตนทำการวิจัย การสังเกตมี 2 แบบ (สุภาวงศ์ จันทวานิช, 2545) คือ

1. การสังเกตแบบมีส่วนร่วม (Participant observation) คือ การเข้าไปเกี่ยวข้องกับหรือร่วมกิจกรรมด้วย เช่น ไปร่วมในพิธีแต่งงาน ผู้วิจัยจะเห็นพฤติกรรมหรือขั้นตอนต่าง ๆ ผู้วิจัยจะพบเห็นแบบแผนพฤติกรรม ความสัมพันธ์ของบุคคลและความหมายของพฤติกรรมนั้น ๆ ในขณะเดียวกัน ผู้วิจัยก็ควรพูดคุยและสัมภาษณ์ซักถามพร้อม ๆ กันไปเช่นเดียวกัน

2. การสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม (Non-participant observation) เป็นการสังเกต โดยที่ผู้วิจัย ไม่ได้เข้าไปเกี่ยวข้องกับกิจกรรม ผู้วิจัยเป็นคนที่อยู่นอกกิจกรรมที่เกิดขึ้น จึงไม่สามารถเก็บข้อมูลได้ละเอียดเหมือนการสังเกตแบบมีส่วนร่วม การสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วมจึงเหมาะในการเข้าสู่สนามในช่วงแรก ๆ หรือขึ้นอยู่กับสถานการณ์ เช่น การสังเกตการประชุม กำหนด ผู้ใหญ่บ้าน ที่ผู้จัดไม่อนุญาตให้บุคคลอื่นเข้าร่วมประชุม เป็นต้น

การสังเกตแบบมีส่วนร่วมและไม่มีส่วนร่วมอาจเกี่ยวเนื่องกันได้ เช่น ระยะเวลาแรก ๆ ใช้วิธีการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม แต่เมื่อผู้วิจัยคุ้นเคยกับชุมชนดีแล้วอาจขออนุญาตเข้าไปสังเกตแบบมีส่วนร่วมได้ ผู้วิจัยจึงต้องตระหนักว่าจะสังเกตอะไรปฏิสัมพันธ์ของกลุ่มคนเป็นอย่างไร เพื่อให้เห็นความเป็นจริงที่เกิดขึ้น ส่วนการบันทึกนั้น ถ้าเป็นการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วมก็สามารถกระทำได้ในขณะสังเกตแต่ถ้าเป็นการสังเกตแบบมีส่วนร่วมการบันทึกอาจจะไม่สะดวก ควรบันทึกเมื่อเสร็จจากการสังเกต แล้วในขณะที่สังเกตหรือบันทึกนั้นผู้วิจัยต้องคิด (หรือตีความ) และตรวจสอบลักษณะต่าง ๆ ของกิจกรรมไปด้วย การสังเกตจะให้ประโยชน์แก่ผู้วิจัย คือ ทำให้เห็นพฤติกรรมที่เป็นธรรมชาติ ทำให้ได้ข้อมูลคนที่ไม่ยอมบอกหรือไม่อาจตอบได้และจะเป็นการตรวจสอบข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์

การสังเกต หมายถึง การดูหรือการศึกษาเหตุการณ์หรือเรื่องราวโดยละเอียด ซึ่งนักวิจัยไม่สามารถจะสังเกตทุกสิ่งทุกอย่างที่เกิดขึ้นในสนามได้หมด ดังนั้น จึงจำเป็นต้องมีศูนย์กลางของการสังเกต กรอบของปรากฏการณ์ในฉากสนาม (Social Setting) ไม่ว่าจะเป็นองค์กร โรงเรียน ชุมชน มุมถนน ฯลฯ ซึ่งสามารถแยกย่อยออกเป็นศูนย์กลางของการสังเกตตั้งแต่เล็กไปหาใหญ่ได้ ประมาณ 6 หน่วย (Lofland, 1971 อ้างถึงใน นิศา ชูโต, 2545) ดังนี้

1. การกระทำ (Acts) หมายถึง พฤติกรรมของบุคคลในสถานการณ์หนึ่งในช่วงเวลาสั้น ๆ คือ ตั้งแต่ วินาที นาที ไปจนถึงชั่วโมง

2. กิจกรรม (Activities) หรือการกระทำของหลาย ๆ คนในฉากซึ่งแสดงความสำคัญและความผูกพันการกระทำที่เกี่ยวข้องกับหลายคนมากกว่าเป็นส่วนบุคคล หรือส่วนตัวซึ่งใช้เวลาเป็นหน่วยวัน สัปดาห์ เดือนหรือเป็นช่วงฤดู ปลูก หว่านไถ เป็นต้น

3. ความหมาย (Meanings) คือการให้ความหมายของการกระทำหรือกิจกรรม โดยคำพูดที่แสดงออกของผู้ให้ข้อมูล (Actor's Verbal) อธิบายให้คำจำกัดความและทิศทางของการกระทำต่อสิ่งของเหตุการณ์และคุณลักษณะต่างๆ ของมนุษย์ เช่น ทำตาม นวัตกรรม ความเชื่อ ความเข้าใจ อุดมการณ์ ภาพตายตัวหรือภาพเหมารวม (Stereotype) อคติต่าง ๆ ทั้งทางบวกและทางลบ

4. การมีส่วนร่วม (Participation) ของบุคคลต่าง ๆ ในสถานการณ์หรือฉากที่เราศึกษา ซึ่งอาจเป็นการแสดงออกถึงการมีส่วนร่วมของบุคคลในองค์กรที่มีรูปแบบอยู่แล้ว

ในฉากเช่น ร่วมอยู่ในทีมนักกีฬา เป็นกรรมการกลุ่มอาชีพ ทำหน้าที่เป็นกรรมการทำงานในโรงงาน กลุ่มผู้ด้อยโอกาสกลุ่มผู้ใช้แรงงานหรืออาจเป็นรูปแบบอันเกิดจากการคิดสร้าง โดยคุณสมบัติอันเป็นส่วนร่วมในฉากหนึ่ง ๆ (Constructing Pattern)

5. ความสัมพันธ์ (Relationship) ของบุคคลต่าง ๆ ลักษณะของความสัมพันธ์อันเกิดขึ้นในช่วงเวลาที่มีอิทธิพลต่อกันและกัน ความสัมพันธ์ของกิจกรรมที่เชื่อมโยงในรูปแบบต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นทางแนวตั้งหรือแนวนอน ทางมิตรหรือปักษ์ ทางปกป้องหรือละเลย ฯลฯ รวมทั้งด้านความตระหนักในเรื่องราวเกี่ยวกับสถานภาพของมนุษย์ เช่น ความเจ็บป่วยในกลุ่มผู้เป็นโรคเอดส์ความตาย ฯลฯ

6. สถานที่ (Setting) รูปแบบทุกสิ่งทุกอย่างภายใต้ “สภาพศึกษา” ซึ่งถือเป็นหน่วยการวิเคราะห์ อาจเป็นสถาบันรูปแบบต่าง ๆ เช่น โรงเรียน โรงงาน โรงพยาบาล โรงแรม ฯลฯ หรืออาจเป็นระบบ เช่น ระบบราชการ ระบบเอกชน ฯลฯ ซึ่งถ้ามีหลายหน่วยงานการวิเคราะห์ ก็อาจแยกเป็นอนุระบบ (Sub Setting) เช่น การศึกษาเต็มรูปแบบของโรงเรียนราษฎร์ หรือโรงเรียนขนาดเดียวกันหรือประเภทเดียวกัน

เมื่อสามารถแตกปรากฏการณ์ทางสังคมออกเป็นหน่วยย่อย ๆ แล้ว เราก็จะสามารถบอกได้ว่า ภายใต้สภาพการณ์ศึกษาของเรา เราสังเกตคุณลักษณะใด รูปแบบใด ช่วงเวลาใด ใช้บุคคลหรือกลุ่ม หรือสถานที่ใดเป็นหน่วยการวิเคราะห์ ภายใต้หน่วยย่อยเราให้ภาพนิ่ง (Static) ณ จุดเวลาหนึ่งเหมือน “รูปถ่าย” หรือจะแสดงภาพต่อเนื่องเหมือน “ภาพยนตร์” ในช่วงระยะเวลาสั้นเท่าใด วิเคราะห์รูปแบบใด ฯลฯ ทั้งนี้ย่อมขึ้นอยู่กับวัตถุประสงค์ของการวิจัยแต่ละเรื่อง

ช่วงระยะเวลาของการสังเกต

การสังเกตสนาม อย่างมีระบบนั้น Spradley (1980 อ้างถึงใน นิศา ชูโต, 2545) แบ่งการสังเกตในสนามไว้เป็น 3 ช่วงระยะเวลาคือ

ช่วงระยะเวลา การสังเกตทั่วไป (Descriptive) ของทุกสิ่งทุกอย่างในฉาก เช่น โครงสร้างด้านกายภาพ สถานที่ต่าง ๆ บ้านเรือน การแต่งกายของบุคคล ฯลฯ ซึ่งเป็นเรื่อง ที่เห็นได้ง่ายชัดเจนในช่วงนี้ นักวิจัยจะสังเกตและจัดเตรียมทำแผนผังของเขตแผนที่ สถานที่ต่าง ๆ ของฉาก

ช่วงระยะสอง การสังเกตแบบมีศูนย์กลาง (Focused) หลังจากคุ้นเคยกับสนาม ฉากและบุคคลต่าง ๆ รวมทั้งมีโอกาสดำเนินการต่าง ๆ ทางสังคมมากขึ้นแล้ว อาจมุ่งประเด็นสังเกตเฉพาะบางกิจกรรมที่สนใจเท่านั้น ซึ่งต้องอาศัยการสัมภาษณ์ผู้รู้หรือผู้ให้ข้อมูลเข้ามาช่วยควย เพื่อตรวจสอบความสอดคล้องของเกณฑ์การสังเกต เมื่อเปรียบเทียบกับช่วงแรก แล้วช่วงนี้จะเป็นระบบมากกว่า

ช่วงระยะสาม การสังเกตแบบเลือกเฟ้น (Selective) เป็นการสังเกตต่อจากช่วงที่สอง โดยเน้นประเด็นประเภทของกิจกรรมแต่ช่วงนี้จะมุ่งประเด็นเรื่องความแตกต่างของกิจกรรม เพื่อตรวจสอบให้เกิดความชัดเจนยิ่งขึ้นนั่นเอง

ส่วนใหญ่การสังเกตจะทำคู่ไปกับการสัมภาษณ์บางกรณีอาจจะสังเกตโดยอิสระได้ เช่น พฤติกรรมหรือการกระทำที่ไม่มีภาษาเกี่ยวข้องหรือเรื่องพิเศษที่ต้องรอจังหวะช่วงเวลาของการสั่งสม การกระทำหลาย ๆ เรื่อง การเลื่อนฐานะทางสังคมของบุคคลในสนาม หรือการเปลี่ยนแปลงของบริบทของสนาม เป็นต้น

2.2 การสัมภาษณ์ (Interview)

การสัมภาษณ์เป็นวิธีการศึกษาค้นคว้าที่ใช้กันโดยทั่วไปในแขนงวิชาทางสังคมศาสตร์เป็นการสนทนาอย่างมีจุดมุ่งหมายเป็นหลัก ฉะนั้นจึงใช้ได้ทั่วไปโดยไม่จำกัดว่าผู้ให้ข้อมูลจะมีระดับการศึกษาสูงต่ำเพียงใด ลักษณะสำคัญของการสัมภาษณ์คือ มีความยืดหยุ่นผู้สัมภาษณ์มีโอกาสอธิบายขยายความหรือซักถามคำถามเพิ่มเติมต่อกัน เพื่อให้ผู้ตอบเข้าใจจุดประสงค์ของผู้สัมภาษณ์ ลักษณะสำคัญอีกประการหนึ่งคือ ในขณะที่สัมภาษณ์สามารถสังเกตพฤติกรรมต่าง ๆ ของผู้ตอบได้ ผู้สัมภาษณ์มีโอกาสสังเกตสีหน้าท่าทางความรู้สึกลึกซึ้งที่ซ่อนเร้นไว้ในใจที่แสดงออกมาในขณะที่พูดไม่พูด (สุภาวศ์ จันทวานิช, 2545)

ประเภทของการสัมภาษณ์ การสัมภาษณ์เพื่อการวิจัยอาจแบ่งออกได้เป็นประเภทต่าง ๆ ดังนี้

1. การสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง หรือการสัมภาษณ์แบบเป็นทางการ (Structured interview or formal interview) การสัมภาษณ์แบบนี้มีลักษณะคล้ายกับการใช้แบบสอบถาม และเป็นวิธีที่ใช้ได้ค่อนข้างง่ายสำหรับนักสัมภาษณ์เพราะคำถามต่าง ๆ ได้ถูกกำหนดเป็นแบบสัมภาษณ์ขึ้นไว้ประกอบกับการสัมภาษณ์ไว้ล่วงหน้า

2. การสัมภาษณ์แบบไม่เป็นทางการ (informal interview) การสัมภาษณ์แบบนี้ เป็นวิธีการที่ใช้ในการวิจัยเชิงคุณภาพและเป็นแบบที่มักจะควบคู่กับการสังเกตแบบมีส่วนร่วม มักจะใช้กับการวิจัยทางชาติพันธุ์วรรณาซึ่งต้องการข้อมูลที่ละเอียดลึกซึ้งเกี่ยวกับวัฒนธรรมของกลุ่มชนข้อมูลที่ได้อาจถูกนำมาศึกษาวิเคราะห์ เพื่อให้เห็นภาพและเข้าใจปรากฏการณ์ทางวัฒนธรรม

ขั้นตอนของการสัมภาษณ์

การเตรียมการสัมภาษณ์ ควรเลือกกลุ่มตัวอย่างที่ไปสัมภาษณ์ เตรียมงานขั้นต้นเกี่ยวกับกลุ่มตัวอย่างวางแผนการสัมภาษณ์โดยเตรียมคำถามไว้ล่วงหน้า กำหนดเวลาสัมภาษณ์ให้เหมาะสม ซ้อมสัมภาษณ์บุคคลอื่น ๆ เพื่อจะได้แก้ไขคำถามให้สมบูรณ์ถูกต้อง เตรียมอุปกรณ์จัดบันทึกให้เหมาะสมกับสถานการณ์ ติดต่อกับผู้ถูกสัมภาษณ์โดยนัดหมายไว้ล่วงหน้า

ขั้นเริ่มการสัมภาษณ์ มีขั้นตอนคือ แนะนำตนเองของผู้ถูกสัมภาษณ์ สร้างบรรยากาศให้รู้สึกเป็นกันเอง บอกวัตถุประสงค์ในการสัมภาษณ์พร้อมให้คำสัญญาว่าจะเก็บข้อมูลเป็นความลับถ้าจำเป็นต้องจับบันทึกหรือใช้เครื่องบันทึกเสียงต้องแจ้งให้ผู้ถูกสัมภาษณ์ทราบ

ขั้นสัมภาษณ์ นักวิจัยควรปฏิบัติ ดังนี้ ใช้คำถามที่เตรียมไว้ล่วงหน้า ควรเป็นนักฟังที่ตั้งใจฟังและติดตาม ใช้ภาษาที่สุภาพเข้าใจง่ายทำให้ผู้สัมภาษณ์รู้สึกว่าเรื่องที่จะเปิดเผยระหว่างการสัมภาษณ์เป็นเรื่องพิเศษเฉพาะตัว

วิธีการสัมภาษณ์มีจุดเด่นตรงที่เป็นวิธีการที่ใช้ได้กับผู้ให้ข้อมูลทุกคนไม่ว่าจะอ่านออกเขียนได้หรือไม่ เป็นวิธีที่นักวิจัยได้เผชิญหน้ากับผู้ให้สัมภาษณ์ทำให้สามารถอธิบายคำถามให้ผู้ตอบเข้าใจ ชัดเจนได้ และใช้คำถามเพิ่มเติม หรือต่อยอดถามเพื่อให้ได้คำตอบที่ชัดเจนได้มากขึ้นและสามารถสังเกตพฤติกรรมของผู้ตอบได้ด้วย

2.3 การสนทนากลุ่ม (Focus Group)

การสนทนากลุ่มเป็นวิธีการอันหนึ่งในการวิจัยเชิงคุณภาพ เป็นการวิจัยเพื่อให้เกิดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับความนึกคิด จิตใจ และพฤติกรรมของมนุษย์ รวมทั้งปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมนั้น ๆ และยังทำให้ทราบถึงปฏิกิริยาของบุคคลที่มีต่อสิ่งเร้า การสนทนากลุ่มมีลักษณะเป็นการพูดคุยแลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกันอย่างกว้างขวางของผู้เข้าร่วมสนทนากันเอง และนักวิจัย การถกประเด็นสนทนามีความเป็นอิสระในการแสดงความคิดเห็น ตลอดจนการโต้แย้งปัญหาหรือหัวข้อของการสนทนาถูกกำหนดโดยนักวิจัย (นิพนธ์ เทพวัลย์, 2530 อ้างถึงใน พริมรส นนทภักดิ์, 2547)

การสนทนากลุ่มมีวิวัฒนาการมาจากการนั่งสนทนากลุ่มย่อย (Small Group Discussion, Focused Interview) ของนักวิจัยในเชิงคุณภาพกับกลุ่มผู้ให้ข้อมูลโดยทั่วไป เพียงแต่กำหนดกลุ่มผู้ให้ข้อมูล (สมาชิกกลุ่มสนทนา) โดยมีหลักเกณฑ์ในการเลือกเข้ากลุ่ม นอกจากนี้ยังทำกำหนดเวลาของการสนทนา สถานที่ และบรรยากาศของการสนทนาให้เป็นกันเองมากที่สุด รายละเอียดเกี่ยวกับการสนทนากลุ่มจะแบ่งออกเป็น 5 ส่วนคือ ความหมายของการสนทนากลุ่ม องค์ประกอบในการจัดการวิจัยแบบสนทนากลุ่ม กรวางแผนและการออกแบบการวิจัยแบบสนทนากลุ่มบทบาทในการดำเนินการสนทนา ข้อดีและข้อจำกัดของการวิจัยแบบสนทนากลุ่ม ดังนี้

2.3.1 ความหมายของการสนทนากลุ่ม

การสนทนากลุ่ม คือ การรวบรวมข้อมูลจากการนั่งสนทนากับผู้ให้ข้อมูล (Key Informants) เป็นกลุ่มซึ่งผู้ร่วมสนทนากลุ่มนี้จะได้มาจากการเลือกสรรตามหลักเกณฑ์ที่นักวิจัยกำหนดไว้ว่าจะเป็นผู้ที่สามารถให้คำตอบตรงประเด็นและสามารถตอบวัตถุประสงค์ที่สนใจศึกษาได้มากที่สุด ขนาดของกลุ่มสนทนาควรประกอบด้วยผู้เข้าร่วมสนทนา 9-12 คน

ซึ่งนับว่าเป็นขนาดที่กำลังเหมาะสม ที่จะก่อให้เกิดการถกประเด็นปัญหาและการสนทนากลุ่ม นักวิจัย (นิพนธ์ เทพวัลย์, 2530 อ้างถึงใน พริมรส นนทภักดิ์, 2547)

การวิจัยแบบสนทนากลุ่มมีผู้นำไปใช้ในการวิจัยได้หลายสาขาและเป็นที่ยอมรับ เนื่องจากสามารถช่วยประหยัดเวลาได้มากกว่าการสัมภาษณ์รายบุคคล มีความยืดหยุ่นในการนำไปใช้สูง เช่น ใช้เพื่อสำรวจความคิดเห็น ทศนคติ หรืออธิบายปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้น การทดสอบแนวคิดหาข้อยุติหรือ การทำนาย การประเมินการวิจัยหรือโครงการอบรม ประเมินความต้องการจำเป็นทดสอบแบบสอบถาม ค้นหาคำตอบที่ยังคลุมเครือไม่ชัดเจน โดยการเชื่อมโยงกับระเบียบวิธีวิจัยอื่น ๆ การศึกษานำร่อง เพื่อเป็นแนวทางในการศึกษาต่อไป เป็นต้น ซึ่งมีการปรับปรุงและนำไปประยุกต์ใช้ในงานวิจัยต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นการโฆษณา การแพทย์ การศึกษา การกีฬา การบริหาร ฯลฯ โดยมีวัตถุประสงค์แตกต่างกันไป นอกจากนี้ยังพบเห็นการนำการวิจัยแบบสนทนากลุ่มมาบูรณาการกับการวิจัยเชิงปริมาณ ซึ่งข้อมูลทั้งสองประเภทมีประโยชน์และสามารถใช้สนับสนุนซึ่งกันและกันได้ดี และเมื่อนำมาใช้ร่วมกันเพื่อวิเคราะห์สิ่งใดสิ่งหนึ่ง ก็สามารถให้ภาพที่สมบูรณ์กว่าที่จะใช้ข้อมูลดังกล่าวแยกออกมาจากกัน ในขณะที่ข้อมูลการวิจัยเชิงคุณภาพให้ข้อมูลที่เรารู้สึกแก่ผู้วิจัย และความรู้สึกนั้นจะเป็นที่เข้าใจได้ดียิ่งขึ้นเมื่อนำมาพิจารณาพร้อมกับความรู้สึกอันหนักแน่นที่ได้จากข้อมูลเชิงปริมาณ

2.3.2 องค์ประกอบในการจัดการวิจัยแบบสนทนากลุ่ม

การวิจัยแบบสนทนากลุ่มเป็นวิธีวิทยาการวิจัย ซึ่งประกอบด้วยเทคนิคและวิธีการศึกษาค้นคว้าข้อมูลเพื่อนำมาตอบสนองการวิจัย คือมีการกำหนดประเด็นการศึกษาที่ชัดเจนและการได้มาซึ่งข้อมูลที่ตรงกับประเด็นที่ต้องการศึกษานั้น การจัดการวิจัยแบบสนทนากลุ่มที่ทำให้เกิดประสิทธิผลก็พบว่าต้องมีองค์ประกอบที่สอดคล้องกันหลายอย่าง จากการศึกษาที่มีผู้แบ่งองค์ประกอบได้ดังต่อไปนี้ 1) กำหนดประเด็นหรือตัวแปร 2) แนวคำถามหรือกรอบคำถาม 3) ผู้เข้าร่วมสนทนา 4) บุคลากรในการจัดสนทนากลุ่ม 5) อุปกรณ์ที่ใช้ในการจัดสนทนากลุ่ม 6) สถานที่ 7) เวลาที่ใช้ 8) ของที่ระลึกนักวิจัย (นิพนธ์ เทพวัลย์, 2530 อ้างถึงใน พริมรส นนทภักดิ์, 2547)

1. กำหนดประเด็นหรือตัวแปร หัวข้อเรื่องที่จะทำการศึกษาอาจจะเกิดมาจากสภาพปัญหาต่าง ๆ ในสังคมขณะนั้นหรือเรื่องที่ผู้วิจัยสนใจตลอดจนแนวคิดและทฤษฎีสำหรับตัวแปรหรือประเด็นสามารถหาได้จากการแยกแยะวัตถุประสงค์ของการศึกษา โดยวัตถุประสงค์ที่ต้องการทราบสามารถกำหนดประเด็นหรือสมมติฐานและตัวแปรออกมาแล้วนำมาสร้างเป็นแนวคำถามวิจัย ข้อเสนอสำหรับหัวข้อเรื่องที่ใช้ในการสนทนากลุ่มควรจะเป็นเรื่องเกี่ยวข้องกับกลุ่มหรือสาธารณชนมากกว่าเรื่องส่วนบุคคลหรือเรื่องที่เกิดความรู้สึกอับอาย

2. แนวคำถามหรือกรอบคำถาม หลักเกณฑ์ของคำถามแต่ละคำถามต้องตั้งอยู่บนสมมติฐานย่อยหรือข้อคิดทางทฤษฎีเป็นคำถามในเชิงเป็นเหตุเป็นผล ทำไม เพราะอะไร อย่างไร เป็นต้น วิธีการสร้างแนวคำถามสามารถทำได้หลายวิธี เช่น อาจกำหนดประเด็นนั้นจากย่อยออกเป็นหลาย ๆ คำถาม หรืออาจจะทำโดยการกำหนดตัวแปรและตั้งสมมติฐานแล้วจึงนำมาสร้างเป็นคำถามที่จะนำคำตอบไปสรุปให้ตรงกับแต่ละประเด็นนั้นได้

ประวิต เอราวรรณ์ (2539 อ้างถึงใน พริมรส นนทภักดิ์, 2547) แบ่งประเภทของคำถามว่ามี 9 ประเภทได้แก่ 1)คำถามหลัก 2)คำถามนำ 3)คำถามตรวจสอบ 4)คำถามเข้าสู่ประเด็น 5)คำถามแบบชื่อ ๆ 6)คำถามในข้อเท็จจริง ๆ 7)คำถามความรู้สึก 8)คำถามลับ 9)คำถามโดยใช้ความเงียบ

การจัดเรียงแนวคำถามควรจะมีการเรียงคำถามที่เป็นเรื่องทั่ว ๆ ไป ที่มีลักษณะง่ายต่อความเข้าใจก่อน เพื่อสร้างบรรยากาศให้คุ้นเคยกันระหว่างนักวิจัยกับผู้เข้าร่วมสนทนา จากนั้นจึงเข้าสู่คำถามหลักหรือคำถามในประเด็นที่ต้องการศึกษาแล้วจบลงที่คำถามเบา ๆ อีกครั้งหนึ่ง เพื่อผ่อนคลายบรรยากาศผ่อนคลายความคิดหรือในช่วงท้ายนี้อาจเติมคำถามเสริมเข้าไปอาจเป็นคำถามที่ไม่ได้เตรียมมาก่อนเป็นคำถามที่ปรากฏขึ้นมาระหว่างการสนทนา หรือคำถามที่ผู้ดำเนินการสนทนาเห็นว่าถ้าถามก็จะทำให้คำตอบชัดเจนมากยิ่งขึ้นแต่ไม่ควรเป็นคำตอบที่ยาวเกินไปนัก

3. ผู้เข้าร่วมสนทนา ผู้เข้าร่วมสนทนาถือว่าเป็นบุคคลที่สามารถให้คำตอบได้ตรงตามวัตถุประสงค์ของการศึกษามากที่สุด กรคัดเลือกลองทำเป็นบันทึกข้อมูลส่วนบุคคลแบบสอบถามย่อย ๆ หรือเป็นตารางคัดเลือกก็ได้ขึ้นอยู่กับหลักการที่ผู้วิจัยกำหนด เมื่อใช้แล้วในแต่ละครั้งควรเก็บไว้เพราะสามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้ต่อไปในช่วงของการวิเคราะห์ข้อมูล

ประวิต เอราวรรณ์ (2539 อ้างถึงใน พริมรส นนทภักดิ์, 2547) กล่าวว่า การคัดเลือกผู้เข้าร่วมสนทนาสามารถทำได้ 3 ประการคือ

3.1 ลักษณะที่ใช้แบ่งกลุ่ม (Break characteristic) เป็นลักษณะของผู้เข้าร่วมสนทนาที่จะใช้แบ่งกลุ่มสนทนาในแต่ละกลุ่มมีความแตกต่างกัน เช่น ต้องการศึกษารื่องค่านิยมในการส่งลูกเรียนต่อของผู้ปกครองในภูมิภาคต่าง ๆ ของประเทศไทยก็อาจใช้ภูมิภาคและลักษณะท้องถิ่นเมื่อและชนบทเป็นคุณลักษณะในการแบ่งกลุ่มศึกษา ซึ่งในกรณีนี้อาจแบ่งเป็นกลุ่มผู้ปกครองในภาคเหนือ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ภาคกลาง ภาคตะวันออก และภาคใต้ ซึ่งแต่ละภูมิภาคก็จะแบ่งเป็นผู้ปกครองที่อยู่ในเขตเมืองและชนบท ซึ่งแบ่งได้เป็น 10 กลุ่ม เป็นต้น

3.2 ลักษณะควบคุมให้ภายในกลุ่มเหมือนกัน (Uniform control characteristic) เป็นลักษณะที่แต่ละกลุ่มต้องควบคุมให้มีเหมือนกัน เช่น ต้องนับถือศาสนาพุทธ ใช้ภาษาไทย จบการศึกษาไม่ต่ำกว่า ม. 6 เป็นต้น

3.3 ลักษณะควบคุมให้องค์ประกอบของกลุ่มเหมือนกัน (composition control characteristic) เป็นลักษณะที่เป็นองค์ประกอบที่ทุกกลุ่มสนทนาจะต้องมีเหมือนกัน เช่น การใช้คุณลักษณะเรื่องเพศ และสถานภาพสมรสเป็นองค์ประกอบของกลุ่ม ดังนั้นทุกกลุ่มสนทนาต้องมีเพศชายและเพศหญิง และมีทั้งคนที่สมรสและยังไม่สมรส เป็นต้น

4. บุคลากรในการจัดสนทนากลุ่ม มีดังต่อไปนี้

4.1 ผู้ดำเนินการสนทนา (Moderator) เป็นผู้ถามคำถามและเป็นผู้นำการสนทนาตลอดจนกำกับการสนทนาของกลุ่มให้เป็นไปตามแนวทางของหัวข้อการศึกษา เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ชัดเจนละเอียดที่สุดภายในเวลาที่กำหนด

4.2 ผู้จดบันทึกคำสนทนา (Note - taker) เป็นผู้ที่คอยจดบันทึกคำสนทนา จะทำหน้าที่จดทุกคำพูดที่จดทัน รวมทั้งการจดกิริยาท่าทางของสมาชิกผู้เข้าร่วมด้วย เพราะการไม่พูดและการนั่งอยู่เฉยๆ อาจไม่ใช่การไม่มีความเห็น แหวด่า ท่าทางก็อาจแสดงความคิดเห็นด้วยหรือคำตอบการพยักหน้า การส่ายหน้า และสีหน้านั้น เป็นการแสดงออกถึงคำตอบได้ ผู้จดบันทึกการสนทนาจะช่วยจดบันทึกแล้วบางครั้งยังมีหน้าที่สะกิดเตือนหรือบอกผู้ดำเนินการสนทนา ในกรณีที่ผู้ดำเนินการสนทนาลืมถามหรือข้ามคำถามและสิ่งสำคัญที่ผู้จดบันทึกต้องทำคือ เมื่อการสนทนาจะเริ่มสนทนาจะต้องเขียนผังการนั่งสนทนากลุ่มให้ผู้ดำเนินการสนทนาด้วย เพราะจะช่วยให้ผู้ดำเนินการสนทนาทราบว่าในกลุ่มมีใครบ้าง ชื่ออะไร นั่งอยู่ตรงไหน ซึ่งช่วยให้บันทึกง่ายขึ้น

4.3 เจ้าหน้าที่บริการทั่วไป (Provider) เป็นบุคคลที่คอยเอื้ออำนวยความสะดวกให้ผู้ที่อยู่ในกลุ่มสนทนา มีหน้าที่คอยบริการ น้ำดื่ม ขนม บันทึกเทป ตลอดจนคอยกันผู้ที่ไม่เกี่ยวข้องในวงสนทนากลุ่มเข้าไปเสนอความคิดในกลุ่ม หรือเข้าไปรบกวนสมาธิของสมาชิกกลุ่ม

5. อุปกรณ์ที่ใช้ในการจัดสนทนากลุ่ม

5.1 อุปกรณ์ในการรวบรวมข้อมูลที่สำคัญ คือ เทปบันทึกเสียงเพราะในการสนทนากลุ่มจะมีการถกประเด็นปัญหา การโต้แย้งบางครั้งจะเป็นการแสดงความคิดเห็นที่พร้อมกันหรือแย้งกันพูดซึ่งจะมีเสียงหลายเสียงของบุคคลในเวลาเดียวกันหรืออาจจะเป็นเสียงพูดเสริมหรือพูดแทรกของผู้ร่วมสนทนา ซึ่งเป็นข้อมูลที่เป็นประโยชน์ ผู้ดำเนินการสนทนาอาจฟังไม่ทัน เทปบันทึกเสียงจะเป็นอุปกรณ์บันทึก ข้อมูลที่ดีที่สุดที่สามารถเก็บเหตุผลรายละเอียดและข้อคำตอบต่าง ๆ ได้ทั้งหมด ซึ่งเป็นข้อมูลที่สำคัญและจำเป็นที่สุดอีกทั้งช่วยในการวิเคราะห์ ศึกษาข้อมูลเหลื่อมเวลากันประมาณ 5-10 นาที เพราะระหว่างการ

เปลี่ยนเทพจะมีเสียงขาดหายไป และเป็นประโยชน์ในการป้องกันการบันทึกข้อมูลถ้าหาก เครื่องใดเครื่องหนึ่งเกิดขัดข้อง

5.2 อุปกรณ์เสริมในการจัดการสนทนา ได้แก่ ป้ายชื่อผู้เข้าร่วมสนทนา ซึ่งช่วยให้ผู้ดำเนินการสนทนาจำบุคคลดังกล่าวได้รวดเร็วขึ้น ในการสร้างความคุ้นเคย บรรยากาศแบบเป็นกันเอง “การนั่งจับเข่าคุยกัน” โดยการมีเครื่องดื่ม อาหารว่าง ของขบเคี้ยว เล็ก ๆ น้อย ๆ ทำให้การสนทนาไม่ตึงเครียดจนเกินไป แนะนำว่าไม่ควรให้อาหารที่กรอบเพราะ เสียงอาจเข้าไปในขณะที่อัดเทปได้นอกจากนั้น อุปกรณ์ที่ช่วยเสริมคำอธิบายได้ชัดเจนมากยิ่งขึ้น ได้แก่ รูปภาพ แผ่นผัง เป็นต้น

6. สถานที่ที่ใช้ในการสนทนากลุ่ม

ควรมีการกำหนดให้แน่นอน เป็นสถานที่ที่ผู้เข้าร่วมสนทนาทุกคนรู้จัก และคุ้นเคยเป็นอย่างดี อาจจัดในห้องดิน หมูบ้านเพื่อให้สะดวกแก่ผู้มาร่วมสนทนากลุ่มมากที่สุด บรรยากาศเงียบสงบ อากาศถ่ายเทได้สะดวก ไม่เป็นสถานที่ที่ครอบงำความคิดของผู้เข้าร่วมสนทนาอันจะทำให้ผู้ร่วมสนทนาไม่กล้าแสดงความรู้สึกรู้สึกหรือความคิดเห็น ฉะนั้น สถานที่ที่จัดสนทนาควรเป็นสถานที่ที่ทุกคนรู้สึกสบายใจ ที่จะพูดถึงความคิดเห็นหรือทัศนวิสัยของตนได้อย่างปลอดภัย

7. เวลาที่ใช้ในการสนทนา

Popham (1993 อ้างถึงใน พริมรศ นนทภักดิ์, 2547) กล่าวว่า การสนทนากลุ่มแต่ละครั้งควรใช้เวลาประมาณ 1.30 – 2.30 ชั่วโมง แต่ Vaughn (1996) ให้ข้อเสนอแนะว่าเวลาที่เหมาะสม คือ 90 นาที หรือ 1.30 ชั่วโมง

8. ของที่ระลึก

เป็นสิ่งที่ผู้จัดสนทนากลุ่มควรเตรียมมอบให้กับผู้เข้าร่วมสนทนา เพื่อเป็นการขอบคุณที่ได้สละเวลาอันมีค่ามาแสดงความคิดเห็นทำให้ได้ข้อมูลที่เป็นประโยชน์ต่อการวิจัย ซึ่งไม่ใช่เป็นของมีค่ามากหรือค่าจ้าง แต่เป็นสิ่งที่มอบให้เพียงเพื่อระลึกว่าครั้งหนึ่งตนได้มานั่งถกประเด็นปัญหา และร่วมแสดงความคิดเห็นไว้ในเรื่องนี้

2.3.3 การวางแผนและการออกแบบการวิจัยแบบสนทนากลุ่ม

ขั้นตอนการออกแบบการวิจัยแบบสนทนากลุ่มมีลักษณะเหมือนการวิจัย โดยทั่วไปที่เริ่มต้นจากประเด็นปัญหาวิจัยและจบลงที่รายงานการสรุปผลการวิจัย เพียงแต่การวิจัยแบบสนทนากลุ่มมีวิธีการเฉพาะบางอย่างที่แตกต่างกันของแต่ละขั้นตอนบ้างเท่านั้น

Vaughn (1996 อ้างถึงใน พริมรศ นนทภักดิ์, 2547) มีขั้นตอนการออกแบบในลักษณะที่ให้ผู้ดำเนินการสนทนาจะเข้ามามีบทบาทในการวิจัยตลอดทั้งกระบวนการโดยถือเป็นทีมผู้วิจัยคนหนึ่ง แบ่งขั้นตอนการทำสนทนากลุ่มออกเป็น 9 ขั้นตอน คือ 1)การกำหนดวัตถุประสงค์ทั่วไป 2)การกำหนดผู้ดำเนินการสนทนา 3)การค้นหาเป้าหมายของการวิจัย 4)

การคัดเลือกผู้เข้ากลุ่มสนทนา 5)การกำหนดจำนวนกลุ่มในการสนทนา 6)การจัดเตรียมความสะดวกต่าง ๆ ในการสนทนากลุ่ม 7)การพัฒนาแนวการสัมภาษณ์ 8)การดำเนินการสนทนากลุ่ม 9)การวิเคราะห์ข้อมูลจากการสนทนากลุ่ม

1. การกำหนดวัตถุประสงค์ทั่วไป เป็นการทำความเข้าใจกับวัตถุประสงค์ทั่วไป ซึ่งโครงสร้างของวัตถุประสงค์นี้จะรวมถึงหัวข้อของงานวิจัยและวัตถุประสงค์เฉพาะของโครงการที่เหมาะสม

2. การกำหนดผู้ดำเนินการสนทนา ผู้ดำเนินการสนทนาเป็นผู้ที่ทำให้กลุ่มเกิดปฏิสัมพันธ์กันระหว่างผู้เข้าร่วมสนทนา มีหน้าที่คอยกำกับติดตามให้สนทนาไปตามประเด็นของการศึกษา คอยรักษาสบรรยากาศของการสนทนาให้ดำเนินไปอย่างราบรื่นมีความเป็นกลาง นอกจากนี้ยังมีส่วนเกี่ยวข้องกับการเตรียมกลุ่มสนทนาและรวมถึงการวิเคราะห์ข้อมูล

ทั้งนี้ผู้ดำเนินการอาจเป็นสมาชิกของทีมงานหรือเป็นมืออาชีพที่ถูกจ้างมาเพื่อดำเนินการสนทนากลุ่มโดยเฉพาะ ผู้ดำเนินการสนทนาจะต้องมีทักษะการสัมภาษณ์ เพื่อก่อให้เกิดประสิทธิผล ทักษะในกระบวนการของกลุ่ม และที่สำคัญจะต้องมีความรู้อย่างดีในวัตถุประสงค์ของงานวิจัย

3. การค้นหาเป้าหมายของการวิจัย หลังจากที่ได้ทำการวางโครงร่างวัตถุประสงค์ทั่วไปแล้ว จำเป็นที่จะต้องค้นหาให้ลึกลงไปอีก ถึงจุดที่สนใจจริง ๆ ซึ่งอาจจะมีเพียงจุดเดียวหรือหลายจุด เริ่มต้นโดยการสร้างรายการของข้อมูลเฉพาะ ชนิดของข้อมูลที่ผู้วิจัยต้องการและไม่ต้องการจากการสนทนากลุ่ม มีการรวมข้อวิจารณ์ก่อนการวิจัย ซึ่งจะเป็นการศึกษาทั้งหมดหรือส่วนใดส่วนหนึ่งของการศึกษานั้น ๆ ความสำเร็จของการสนทนากลุ่มสามารถวัดได้จากรายการหรือข้อมูลที่เรากำลังต้องการในขั้นตอนนี้

4. การคัดเลือกผู้เข้ากลุ่มสนทนา

ผู้ร่วมสนทนาต้องเป็นผู้มีความรู้ความเข้าใจหรือมีประสบการณ์ในเรื่องที่จะศึกษาและสามารถให้ข้อมูล (Key information) ที่เป็นประโยชน์ในเรื่องที่ต้องการศึกษาได้ ผู้ร่วมสนทนาจะถูกเลือกตามวัตถุประสงค์ทั่วไปของการวิจัย จำนวนผู้เข้าร่วมสนทนาควรอยู่ระหว่าง 6-12 คน เพราะถ้ามากกว่านี้แล้วจะทำให้ควบคุมประเด็นและดำเนินการสนทนาลำบาก การมีส่วนร่วมในการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นได้น้อย ทำให้ไม่ได้ข้อมูลเท่าที่ควรจะเป็น แต่ถ้าหากน้อยกว่า 6 คน อาจทำให้ปฏิสัมพันธ์หรือการเคลื่อนไหวในกลุ่มมีน้อยเกินไป

สิ่งสำคัญในการคัดเลือกผู้เข้าร่วมสนทนา คือ ภายในกลุ่มแต่ละกลุ่มจะมีภูมิหลังคล้ายคลึงกัน มิฉะนั้นอาจทำให้การสนทนาดำเนินไปอย่างไม่ราบรื่น กล่าวคือ ผู้ร่วมสนทนาแต่ละกลุ่มควรมีสถานภาพสังคมใกล้เคียงกันและไม่มีทัศนคติ

3. งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการวิจัยพหุกรณีศึกษา มีทั้งหมด 5 เรื่องดังนี้

ชุตินธร ปานะดิษฐ์ (2545) ได้ศึกษาความต้องการการพัฒนาครูเรื่องการใช้หลักสูตร กลุ่มสาระการเรียนรู้สุขศึกษาและพลศึกษา ในโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักการศึกษา กรุงเทพมหานคร : พหุกรณีศึกษา โดยวิธีวิจัยเชิงคุณภาพที่ประกอบไปด้วย การสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญวิชาการ หัวหน้าหมวดกลุ่มสาระการเรียนรู้สุขศึกษาและพลศึกษา ครูผู้สอนสุขศึกษาหรือครูผู้สอนพลศึกษานักเรียนในระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1-3 การสังเกตพฤติกรรมการสอนของครูผู้สอนสุขศึกษาหรือครูผู้สอนพลศึกษา ในโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา 6 แห่ง ผลการวิจัยพบว่า 1. ความต้องการพัฒนาครูด้านการใช้หลักสูตร กลุ่มสาระการเรียนรู้สุขศึกษาและพลศึกษา พบว่า ครูส่วนใหญ่มีความต้องการการอบรมการจัดทำหลักสูตรเพิ่ม ในรูปแบบการอบรมเชิงปฏิบัติการ โดยใช้วิทยากรของ กรมวิชาการ และมีความต้องการแบบฟอร์มการเขียนหลักสูตรที่แน่นอน 2. ความต้องการพัฒนาครูด้านการเตรียมการสอน พบว่า ทุกโรงเรียนมีความต้องการเอกสารตำราวิชาการใหม่เพื่อใช้ในการศึกษาหน้า มีความต้องการให้ศึกษานิเทศก์แนะนำการวิเคราะห์หลักสูตร และการจัดทำแผนการสอนเพื่อให้ได้ตามเกณฑ์มาตรฐาน 3. ความต้องการพัฒนาครูด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน พบว่า ทุกโรงเรียนมีความต้องการพัฒนารูปแบบ การจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ 4. ความต้องการพัฒนาครูด้านการใช้สื่อการสอน พบว่า ทุกโรงเรียนมีความต้องการสื่อประเภทของจริงหุ่นจำลอง วัสดุทัศน หนังสือแบบเรียนและหนังสือในการค้นคว้า 5. ความต้องการพัฒนาครูด้านวัดและประเมินผลพบว่า ส่วนใหญ่มีความต้องการการอบรม และคู่มือแนวทางการวัดและประเมินผล ที่สอดคล้องกับหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544

อัญชลี ทองคำ (2546) ได้ศึกษาการวิเคราะห์ลักษณะการเรียนรู้ของตำรวจตระเวนชายแดนในบทบาทการพัฒนาชุมชน : กรณีศึกษาโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดน อำเภอสนามชัยเขต จังหวัดฉะเชิงเทรา การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) วิเคราะห์ลักษณะการเรียนรู้ของตำรวจตระเวนชายแดนในบทบาทการพัฒนาชุมชน 2) วิเคราะห์เส้นทางการเรียนรู้ของตำรวจตระเวนชายแดนในบทบาทการพัฒนาชุมชน 3) นำเสนอแนวทางการพัฒนาการเรียนรู้ของตำรวจตระเวนชายแดนในบทบาทการพัฒนาชุมชน วิธีดำเนินการวิจัยใช้วิธีวิจัยเชิงคุณภาพ และใช้วิธีการศึกษาแบบพหุกรณีศึกษา ประกอบด้วยการศึกษาเอกสาร การสังเกตแบบมีส่วนร่วม การสัมภาษณ์อย่างไม่เป็นทางการการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก และการทำสนทนากลุ่ม จากกรณีศึกษา 6 คน ดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยการวิเคราะห์เนื้อหาการลดทอนข้อมูล และการสร้างข้อสรุปแบบอุปนัย ผลการวิจัยพบว่า ลักษณะการเรียนรู้ของตำรวจตระเวนชายแดนในบทบาทการพัฒนาชุมชนมีทั้งหมด 7 ลักษณะ ได้แก่ 1) การเรียนรู้จากการปฏิบัติงานตามคำสั่ง

2) การเรียนรู้จากนายโคยนายเป็นต้นแบบในการเรียนรู้ 3) การเรียนรู้จากการอ่านการค้นคว้าด้วยตนเอง 4) การเรียนรู้จากเพื่อนร่วมงาน 5) การเรียนรู้จากชาวบ้านและภูมิปัญญาท้องถิ่น 6) การเรียนรู้จากการแก้ปัญหา 7) การเรียนรู้จากประสบการณ์ ส่วนเส้นทางการเรียนรู้ของตำรวจตระเวนชายแดนในบทบาทการพัฒนาชุมชนแบ่งออกเป็น 4 ช่วง ได้แก่ ช่วงที่ 1 ตั้งแต่ 1-3 ปี ของการทำงาน ซึ่งเรียกว่าช่วงพร้อมรับปรับปรุง มีลักษณะการเรียนรู้ 4 ลักษณะคือ 1) การเรียนรู้จากการปฏิบัติงานตามคำสั่ง 2) การเรียนรู้จากนายโคยนายเป็นต้นแบบในการเรียนรู้ 3) การเรียนรู้จากการอ่านการค้นคว้าด้วยตนเอง 4) การเรียนรู้จากเพื่อนร่วมงาน ส่วนช่วงที่ 2 ตั้งแต่ 4-6 ปี ของการทำงาน ซึ่งเรียกว่าช่วงมุ่งมั่นพัฒนา มีลักษณะการเรียนรู้ 5 ลักษณะ โดยที่ 4 ลักษณะแรกยังคงเหมือนกับช่วงที่ 1 แล้วเพิ่มลักษณะที่ 5 เข้ามาคือ การเรียนรู้จากชาวบ้านและภูมิปัญญาท้องถิ่น สำหรับช่วงที่ 3 ตั้งแต่ 7-9 ปีของการทำงาน ซึ่งเรียกว่าช่วงเกิดการพัฒนามีลักษณะการเรียนรู้ 6 ลักษณะ โดยที่ 5 ลักษณะแรกยังคงเหมือนกับช่วงที่ 2 แล้วเพิ่มลักษณะที่ 6 เข้ามาคือ การเรียนรู้จากการแก้ปัญหา และช่วงที่ 4 คือ 10 ปีขึ้นไป จนกระทั่งเกษียณอายุราชการ ซึ่งเรียกว่าช่วงสู่มืออาชีพ มีลักษณะการเรียนรู้ทั้งหมด 7 ลักษณะ โดยที่ 6 ลักษณะแรกยังคงเหมือนกับช่วงที่ 3 แล้วเพิ่มลักษณะที่ 7 เข้ามาคือ การเรียนรู้จากประสบการณ์ ส่วนแนวทางการพัฒนาการเรียนรู้ของตำรวจตระเวนชายแดนในบทบาทการพัฒนาชุมชน นั้น แบ่งออกเป็น 2 แนวทาง ได้แก่ แนวทางที่ 1 คือ แนวทางที่เกิดขึ้นภายในตนเองเพื่อเสริมสร้างความใฝ่เรียนใฝ่รู้ และความพร้อมที่จะพัฒนาตนเองในทุกๆ ด้าน ส่วนแนวทางที่ 2 คือ แนวทางที่เกิดจากภายนอกคือหน่วยงานต้นสังกัด เพื่อสนับสนุนและส่งเสริมด้วยกิจกรรมการจัดอบรม การจัดทัศนศึกษา และการสร้างขวัญและกำลังใจ

พริมรส นนทภักดิ์ (2547) ได้ศึกษาการวิจัยพหุกรณีเพื่อศึกษาการดำเนินงานของโครงการโรงเรียนสองภาษา ศึกษา 1) การดำเนินงานของโครงการโรงเรียนสองภาษา 2) ปัจจัยสนับสนุนและปัจจัยที่เป็นอุปสรรคในการดำเนินงานโครงการโรงเรียนสองภาษา 3) เปรียบเทียบการดำเนินงาน ปัจจัยสนับสนุนและปัจจัยที่เป็นอุปสรรคของโรงเรียน ที่เข้าร่วมโครงการโรงเรียนสองภาษาในเขตกรุงเทพมหานครและส่วนภูมิภาค ใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพแบบพหุกรณีศึกษา 2 โรงเรียนคือ โรงเรียนเบญจมราชูทิศและโรงเรียนมัธยมวัดนายโรง เก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้วิธีวิเคราะห์เอกสารที่เกี่ยวข้อง การสังเกตแบบมีส่วนร่วมและไม่มีส่วนร่วม การสัมภาษณ์และการสนทนากลุ่ม วิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์เนื้อหา สร้างข้อสรุปแบบอุปนัยและเปรียบเทียบ ผลการวิจัยพบว่า การดำเนินงานของกรณีศึกษาทั้ง 2 โรงเรียนเป็นดังนี้ 1. การวางแผนงาน ทั้ง 2 โรงเรียนมีการวางแผนงานอย่างเป็นระบบ โรงเรียนเบญจมราชูทิศใช้เวลาในการวางแผนเปิดโครงการ 10 เดือน โรงเรียนมัธยมวัดนายโรงใช้เวลา 4 เดือนและมีโรงเรียนพี่เลี้ยงช่วยดูแล 2. การกำหนดโครงสร้างการทำงาน โรงเรียนเบญจมราชูทิศกำหนดโครงสร้างเป็นฝ่ายต่างๆ โดยโครงการหลักสูตรภาคภาษาอังกฤษมีโครงสร้างการบริหารเป็น

ของตนเอง ขณะที่โรงเรียนมัธยมวัดนายโรงไม่ได้แยกโครงสร้างบริหาร โครงการ จากหลักสูตร ปกติเพราะนักเรียนในโครงการเป็นนักเรียนส่วนใหญ่ของโรงเรียน 3. การปฏิบัติงาน โรงเรียนเบญจมราชูทิศสอนเป็นภาษาอังกฤษ 4. สารการเรียนรู้ อาจารย์ในโครงการมีทั้งชาวไทยและต่างชาติ มีการทำสัญญาปีต่อปี ค่าจ้างมีอัตราเดียว มีสวัสดิการ มีความพร้อมด้านอาคารสถานที่ และสื่ออุปกรณ์ มีการจัดสรรงบประมาณอย่างโปร่งใส ความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนดีมาก การสอนใช้เฉพาะภาษาอังกฤษ สำหรับโรงเรียนมัธยมวัดนายโรงสอนเป็นภาษาอังกฤษ 6. สารการเรียนรู้ อาจารย์ในโครงการมีอาจารย์ประจำเป็นชาวต่างชาติและอาจารย์พิเศษเป็นชาวไทย มีการทำสัญญาปีต่อปี ค่าจ้างมีอัตราหลายอัตราขึ้นอยู่กับเชื้อชาติ ไม่มีสวัสดิการ มีอาคารสถานที่ค่อนข้างพร้อมแต่สื่อและอุปกรณ์ยังไม่พร้อมเท่าที่ควร มีการจัดสรรงบประมาณอย่างโปร่งใส ความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนในระยะเริ่มต้นของโครงการยังไม่มี แต่ต่อมามีการพัฒนาดีขึ้น การสอนใช้ภาษาอังกฤษเป็นหลักและใช้ภาษาไทยเสริม 4. การประเมินผลโครงการ ทั้ง 2 โรงเรียน มีการประเมินผลโครงการจากนักเรียนและผู้ปกครองทุกปีการศึกษา 5. ปัจจัยสนับสนุนที่เหมือนกันทั้ง 2 โรงเรียน ประกอบด้วย ขนาดชั้นเรียนที่เหมาะสม การจัดการด้านการเงินอย่างเป็นระบบ พื้นฐานครอบครัวของนักเรียนและการเข้ามามีส่วนร่วมของผู้ปกครอง ปัจจัยสนับสนุนที่ต่างกัน สำหรับโรงเรียนเบญจมราชูทิศ ได้แก่ ชื่อเสียงโรงเรียน ความพร้อมด้านสื่ออุปกรณ์ ผลสอบศึกษาต่อ การพัฒนาคุณภาพอาจารย์คุณภาพของนักเรียน ส่วนโรงเรียนมัธยมวัดนายโรง ได้แก่ ระบบจัดการของโรงเรียน ประชาสัมพันธ์โครงการ ความเชี่ยวชาญของอาจารย์พิเศษ 6. ปัจจัยที่เป็นอุปสรรคที่เหมือนกันทั้ง 2 โรงเรียน ประกอบด้วย การไม่ปฏิบัติตามสัญญาจ้างของอาจารย์ อาจารย์ไม่ได้จบทางการศึกษา ความไม่พร้อมด้านภาษาของนักเรียนและความคาดหวังของผู้ปกครอง ปัจจัยอุปสรรคที่ต่างกัน สำหรับโรงเรียนเบญจมราชูทิศ ได้แก่ เวลาที่เสียไประหว่างเปลี่ยนคาบเรียน ความยากลำบากในการสรรหาอาจารย์ ส่วนโรงเรียนมัธยมวัดนายโรง ได้แก่ เวลาของอาจารย์พิเศษที่มีให้กับนักเรียนค่อนข้างน้อย

ศุภมาส ลิมาวัฒนชัย (2547) ได้ศึกษากระบวนการและผลของการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาของโรงเรียนนาร่อง : พหุกรณีศึกษาหลายพื้นที่ การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษากระบวนการและผลของการพัฒนาหลักสูตร รวมทั้งปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาของโรงเรียนนาร่องจำนวน 6 โรงเรียน โดยใช้การวิจัยเชิงคุณภาพในลักษณะการวิจัยพหุกรณีศึกษาหลายพื้นที่ (Multisite studies) ผู้วิจัยใช้ระยะเวลาอยู่ในสนามนาน 4 เดือน เก็บรวบรวมข้อมูลโดยการสังเกตแบบมีส่วนร่วมและไม่มีส่วนร่วม สัมภาษณ์แบบไม่เป็นทางการและแบบเจาะลึก และการวิเคราะห์เอกสาร การวิเคราะห์ข้อมูลใช้การวิเคราะห์แบบอุปนัย จำแนกชนิดของข้อมูล และเปรียบเทียบข้อมูลโดยใช้โปรแกรมการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ ATLAS.ti และนำเสนอข้อมูลโดยการพรรณนา ผลการวิจัยพบว่า 1.

กระบวนการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา มี 3 ขั้นตอน คือ 1) การเตรียมความพร้อม 2) การจัดทำสาระหลักสูตร และ 3) การนำหลักสูตรไปใช้ จากการศึกษา พบว่า โรงเรียนนำร่องทุกโรงเรียนมีกระบวนการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาทั้ง 3 ขั้นตอนคล้ายคลึงกันในภาพรวม แต่มีความแตกต่างกันในตัวแปรพื้นที่และขนาด เมื่อพิจารณาในแต่ละขั้นตอน พบว่า โรงเรียนที่ตั้งอยู่ในพื้นที่ต่างกันมีการจัดทำหลักสูตรท้องถิ่นต่างกัน และโรงเรียนที่มีขนาดต่างกันมีกิจกรรมในการพัฒนาหลักสูตรในแต่ละขั้นตอนที่แตกต่างกันซึ่งได้แก่ ขั้นตอนที่ 1 ในกิจกรรมการพัฒนาบุคลากร ขั้นตอนที่ 2 กิจกรรมการขยายผลการจัดทำหลักสูตร และขั้นตอนที่ 3 การบูรณาการการเรียนรู้ การจัดสื่อการเรียนรู้ และการนิเทศ กำกับ ติดตาม 2. ผลของการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาส่งผลต่อผู้เรียนและผู้สอน ดังนี้ ด้านผู้เรียน พบว่าผู้เรียนทุกโรงเรียนมีทักษะกระบวนการ ได้แก่ มีการทำงานเป็นทีม มีการค้นคว้าจากแหล่งเรียนรู้ท้องถิ่นและมีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ได้แก่ ผู้เรียนมีความสุขในการเรียนและกล้าแสดงออกมากขึ้น ส่วนด้านครูผู้สอน พบว่า ครูทุกโรงเรียนมีความรู้ในการพัฒนาหลักสูตร มีพฤติกรรมการทำงานและมีการพัฒนาตนเองดีขึ้น เมื่อพิจารณาตามขนาด พบว่า การพัฒนาหลักสูตรในโรงเรียนที่มีขนาดต่างกันทำให้ผู้เรียนมีการใช้อินเตอร์เน็ตเป็นเครื่องมือในการสืบค้น มีทักษะอาชีพและมีการใฝ่เรียนใฝ่รู้ที่แตกต่างกัน แต่ตัวแปรด้านขนาดไม่ส่งผลต่อครูผู้สอน และเมื่อพิจารณาตามพื้นที่ พบว่า ตัวแปรพื้นที่ไม่ส่งผลให้เกิดความแตกต่างทั้งต่อผู้เรียนและผู้สอน 3. ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา มี 6 ปัจจัย ได้แก่ พฤติกรรมการเรียนรู้ที่เหมาะสมของนักเรียน การมีส่วนร่วมของผู้ปกครองและชุมชน รูปแบบการบริหารงานที่เหมาะสม การมีส่วนร่วมในการสนับสนุนให้กำลังใจจากหน่วยงานต้นสังกัด งบประมาณที่เพียงพอ และความเพียงพอของอัตรากำลังครู

ศิรินันท์ สามัญ (2547) ได้ศึกษาการพัฒนาระบบการส่งเสริมความสามารถในการเรียนรู้แบบนำตนเองของครู : การวิจัยแบบพหุกรณีศึกษา การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อพัฒนาระบบการส่งเสริมความสามารถในการเรียนรู้แบบนำตนเองของครูและเพื่อประเมินกระบวนการที่สร้างขึ้น การพัฒนาระบบการส่งเสริมความสามารถในการเรียนรู้แบบนำตนเองของครูดำเนินการโดยวิจัยพัฒนาระบบการ (ฉบับร่าง) ขึ้น จากการศึกษาทฤษฎีหลักการ และงานวิจัย ที่เกี่ยวข้อง และนำกระบวนการไปใช้กับกรณีศึกษา 9 คน เก็บรวบรวมข้อมูลปรับปรุงกระบวนการมาเป็นระยะๆ เป็นเวลา 14 สัปดาห์ จนกระทั่งได้กระบวนการฉบับสมบูรณ์ กรณีศึกษาเป็นครูผู้สอนระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานใน 5 กลุ่มสาระการเรียนรู้ คือ วิทยาศาสตร์ คณิตศาสตร์ ภาษาไทย ภาษาอังกฤษ และสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ในโรงเรียนประถมศึกษา มัธยมศึกษา และโรงเรียนเอกชนขยายโอกาส ในจังหวัดสมุทรปราการ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสมุทรปราการ เขต 1 เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ แบบวัดคุณลักษณะการเรียนรู้แบบนำตนเอง แบบวัดความสามารถในการเรียนรู้

แบบนำตนเอง แบบสอบถามความคิดเห็นของครู แบบสัมภาษณ์ แบบสังเกตการสอน การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณใช้การหาค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และความถี่ การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพใช้การวิเคราะห์เนื้อหา การอุปนัย และการบรรยาย ผลวิจัยมีดังนี้ 1. กระบวนการส่งเสริมความสามารถในการเรียนรู้แบบนำตนเองของครู ประกอบด้วยหลักการ 4 ประการ คือ 1) ความมีอิสระ 2) การมีส่วนร่วม 3) การเน้นประสบการณ์ตรง และ 4) การนิเทศเพื่อพัฒนา และกระบวนการ 7 ขั้นตอน ได้แก่ 1) การเตรียมความพร้อมในการเรียนรู้ของครู 2) การช่วยให้ครูวิเคราะห์สภาพปัญหา 3) การสร้างความตระหนักและแรงจูงใจในการนำตนเอง 4) การกระตุ้นส่งเสริมให้ครู วิเคราะห์ความต้องการของตนเอง กำหนดเป้าหมายและวางแผน 5) การกระตุ้นส่งเสริมให้ครูปฏิบัติตามแผน 6) การนิเทศกำกับ ติดตาม ให้ความช่วยเหลือและสนับสนุนครูอย่างต่อเนื่อง 7) การประเมินผล และให้ข้อมูลป้อนกลับแก่ครู 2. ผลการส่งเสริมครูให้มีความสามารถในการนำตนเองในการเรียนรู้ด้วยกระบวนการส่งเสริมความสามารถในการเรียนรู้แบบนำตนเอง พบว่า 2.1 คะแนนเฉลี่ยของความสามารถในการเรียนรู้แบบนำตนเองของครูทุกคนสูงขึ้นในทุกด้านหลังการดำเนินการตามกระบวนการที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้น และสูงขึ้นเฉลี่ยรวมร้อยละ 38.00 2.2 คะแนนเฉลี่ยของคุณลักษณะการเรียนรู้แบบนำตนเองของครูทุกคนสูงขึ้นในทุกด้าน หลังการดำเนินการตามกระบวนการที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้น และสูงขึ้นเฉลี่ยรวมร้อยละ 15.72 2.3 ผลงานโครงการที่เกิดจากการเรียนรู้แบบนำตนเองของครู 7 คน อยู่ในเกณฑ์ดีมากและของครู 2 คน อยู่ในเกณฑ์ดี

จากการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้อง พบว่างานวิจัยในลักษณะพหุกรณีศึกษานั้นสิ่งสำคัญที่จะช่วยให้ได้ข้อมูลในเชิงลึก คือ ตัวผู้วิจัยซึ่งเป็นที่ทำหน้าที่เสมือนเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล ต้องมีเทคนิคในการสร้างความสัมพันธ์กับแหล่งข้อมูล มีการจดบันทึก และช่างสังเกต และนักวิจัยควรใช้เวลาวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้ควบคู่กันไปและนำผลการวิเคราะห์มาใช้ในการปรับ แนวคิด ตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูล เพื่อให้ได้งานวิจัยที่สมบูรณ์และครบถ้วน

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

กรอบแนวคิดในการวิจัย

จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ผู้วิจัยได้สร้างกรอบแนวคิดรูปแบบการดำเนินงานในโรงเรียนต้นแบบตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงตามแนวคิดในการพัฒนาวิชาการผสมผสานแบบประเมินการติดตามและประเมินผลการขับเคลื่อนปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่สถานศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการ เนื่องจากมีรายละเอียดการดำเนินงานที่ละเอียดและครอบคลุมทุกด้าน โดยการวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษารายงานดำเนินงานในโรงเรียนต้นแบบตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงซึ่งแบ่งออกเป็น 4 ด้านดังนี้

1. **ด้านการบริหารจัดการสถานศึกษา** ประกอบด้วย ด้านการวางแผนขับเคลื่อนปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่สถานศึกษา
ด้านวิชาการ ด้านอาคารสถานที่ ด้านงบประมาณ และด้านความสัมพันธ์กับชุมชน
2. **ด้านหลักสูตรและการจัดการเรียนการสอน** ประกอบด้วย การบูรณาการปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่การเรียนการสอน สื่อและแหล่งเรียนรู้ และการวัดและประเมินผล
3. **ด้านการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน** ประกอบด้วย การแนะแนวและระบบดูแลผู้เรียน
โครงการ ชุมนุม/ชมรม
4. **ด้านการพัฒนาบุคลากร** ประกอบด้วย การส่งเสริมให้มีการพัฒนาบุคลากรตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง และการปรับเปลี่ยนวิถีชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง

นอกจากนี้ยังศึกษาปัจจัยสนับสนุนและปัจจัยที่เป็นอุปสรรคของโรงเรียนต้นแบบตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงซึ่งสามารถสรุปเป็นแผนภาพได้ดังนี้

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

แผนภาพที่ 3 กรอบแนวคิดในการวิจัย

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษารูปแบบการดำเนินงานในโรงเรียนต้นแบบตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงโดยใช้วิธีการเชิงคุณภาพศึกษาในลักษณะแบบพหุกรณีศึกษา (Multicase study) เก็บรวบรวมข้อมูลโดยการสัมภาษณ์อย่างเป็นทางการ (Formal Interview) การสัมภาษณ์อย่างไม่เป็นทางการ (Informal Interview) การสัมภาษณ์เชิงลึก (Indept Interview) การสังเกตแบบมีส่วนร่วม (Participant Observation) การสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม (Nonparticipant Observation) การสนทนากลุ่ม (Focus Group) และการวิเคราะห์เอกสาร (Document Analysis) โดยมีขั้นตอนการดำเนินการวิจัยดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาเอกสาร แนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้าข้อมูลเกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียง โดยติดตามข้อมูลข่าวสารผ่านทางเว็บไซต์ในอินเทอร์เน็ต หนังสือพิมพ์ เอกสาร วารสารการศึกษาเป็นระยะ ๆ อย่างต่อเนื่อง และศึกษาเอกสาร แนวคิดทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ขั้นตอนที่ 2 การศึกษาภาคสนาม

ในการศึกษาภาคสนามมีจุดมุ่งหมายเพื่อศึกษารูปแบบการดำเนินงานในโรงเรียนต้นแบบตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง แนวทางการแก้ไขปัญหที่เกิดขึ้น ปัจจัยสนับสนุนและปัจจัยที่เป็นอุปสรรคในการดำเนินงาน และศึกษาความคิดเห็นของบุคลากรที่อยู่ในโรงเรียนแกนนำตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง โดยศึกษาจากกรณีศึกษาจำนวน 2 โรงเรียน

การเลือกกรณีศึกษา

เกณฑ์ในการคัดเลือกกรณีศึกษามีดังนี้

1. เป็นโรงเรียนต้นแบบตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงที่ผ่านการประเมินจากกระทรวงศึกษาธิการรุ่นที่ 1
2. เป็นโรงเรียนประถมศึกษาที่ตั้งอยู่ในเขตในเมือง 1 โรงเรียนและนอกเมือง 1 โรงเรียน

3. คัดเลือกโดยพิจารณาข้อมูลที่ได้รับคำแนะนำจากเจ้าหน้าที่สำนักพัฒนากิจการนักเรียน นักศึกษาและกิจการพิเศษ สังกัดกระทรวงศึกษาธิการ
4. เป็นโรงเรียนที่ผู้วิจัยสะดวกต่อการเดินทางและยินดีให้ความร่วมมือต่อการทำวิจัยครั้งนี้

เมื่อพิจารณาจากเกณฑ์ดังกล่าวประกอบกับข้อมูลที่ได้รับคำแนะนำเจ้าหน้าที่สำนักพัฒนา กิจการนักเรียนนักศึกษาและกิจการพิเศษ สังกัดกระทรวงศึกษาธิการ ผู้วิจัยจึงทำการคัดเลือก โรงเรียนที่ผ่านการประเมินเป็นโรงเรียนต้นแบบรุ่นที่ 1 จำนวน 135 โรงเรียน ได้โรงเรียนที่อยู่ใน เมือง 1 โรงเรียน และนอกเมือง 1 โรงเรียน

แหล่งข้อมูลในการศึกษา

แหล่งข้อมูลในการศึกษาประกอบด้วย 2 แหล่งดังนี้

1. แหล่งข้อมูลบุคคล

- 1) ผู้บริหาร โรงเรียนต้นแบบตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง 2 โรงเรียนให้ข้อมูลโดยการ สัมภาษณ์แบบเป็นทางการ
- 2) ครู โรงเรียนต้นแบบตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงให้ข้อมูลโดยการสัมภาษณ์แบบเป็น ทางการ และไม่เป็นทางการ โรงเรียนละ 16 คน จากช่วงชั้นที่ 1 และช่วงชั้นที่ 2 ได้ครูช่วงชั้นละ 8 คน รวมทั้งสิ้น 32 คน
- 3) นักเรียนในโรงเรียนต้นแบบตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงจากช่วงชั้นที่ 1 และช่วงชั้น ที่ 2 ให้ข้อมูลด้วยการสนทนากลุ่ม แบ่งกลุ่มตามช่วงชั้นได้ช่วงชั้นละ 1 กลุ่ม ได้โรงเรียนละ 2 กลุ่มๆละ 6 คน รวมทั้งสิ้น 24 คน
- 4) นักเรียนในโรงเรียนต้นแบบตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงจากช่วงชั้นที่ 1 จำนวน 5 คน และช่วงชั้นที่ 2 จำนวน 5 คน ซึ่งเป็นนักเรียนคนละกลุ่มที่มาให้ข้อมูลด้วยการสนทนากลุ่ม ให้ ข้อมูลโดยการสัมภาษณ์แบบไม่เป็นทางการ จากทั้ง 2 โรงเรียนอีกโรงเรียนละ 10 คน รวมทั้งสิ้น 20 คน
- 5) ผู้ปกครองของนักเรียน โรงเรียนต้นแบบตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงจากช่วงชั้นที่ 1 และช่วงชั้นที่ 2 ให้ข้อมูลโดยการสัมภาษณ์แบบไม่เป็นทางการ โดยแต่ละโรงเรียนแบ่งกลุ่มตาม ช่วงชั้น ได้โรงเรียนละ 2 ช่วงชั้น ช่วงชั้นละ 5 คน รวมทั้งสิ้น 20 คน จากข้อมูลแหล่งข้อมูลบุคคล ข้างต้นนำมาสรุปเป็นตารางดังนี้

ตารางที่ 1 แหล่งข้อมูลบุคคล

แหล่งข้อมูล	วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล	จำนวนคน		รวม
		โรงเรียนในเมือง	โรงเรียนนอกเมือง	
1. ผู้บริหาร	การสัมภาษณ์แบบเป็นทางการ	1	1	2
2. ครู				
2.1 ครูช่วงชั้นที่ 1	การสัมภาษณ์แบบเป็นทางการ และไม่ใช่เป็นทางการ	8	8	16
2.2 ครูช่วงชั้นที่ 2	เป็นทางการ	8	8	16
3. นักเรียน				
3.1 นักเรียนช่วงชั้นที่ 1	การสนทนากลุ่ม	6	6	12
3.2 นักเรียนช่วงชั้นที่ 2		6	6	12
4. นักเรียน				
4.1 นักเรียนช่วงชั้นที่ 1	การสัมภาษณ์แบบไม่เป็นทางการ	5	5	10
4.2 นักเรียนช่วงชั้นที่ 2		5	5	10
5. ผู้ปกครอง				
5.1 ผู้ปกครองช่วงชั้นที่ 1	การสัมภาษณ์แบบไม่เป็นทางการ	5	5	10
5.2 ผู้ปกครองช่วงชั้นที่ 2		5	5	10

2. แหล่งข้อมูลเอกสาร

ประกอบด้วยข้อมูลที่เป็นเอกสาร ได้แก่ ประวัติโรงเรียน หลักสูตรโรงเรียน แผนการบริหารจัดการ แผนงบประมาณ เอกสารประชาสัมพันธ์ เอกสารการปฏิบัติงานของครู แผนการสอน แบบประเมินการเรียนการสอน แบบแสดงผลการเรียนรู้ของนักเรียน รายงานการประชุม ผลงานของโรงเรียน

วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล

เพื่อให้ได้ข้อมูลที่สมบูรณ์ชัดเจน ผู้วิจัยใช้วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยถือว่าผู้วิจัยเป็นเครื่องมือที่สำคัญในการวิจัย และเพื่อให้ข้อมูลมีความแม่นยำมากขึ้นผู้วิจัยจึงใช้เครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลหลายวิธี

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

1.การสัมภาษณ์ (Interview) ผู้วิจัยเก็บข้อมูลจากบุคคลหลายกลุ่มและต่างสถานภาพกันซึ่งเครื่องมือที่ใช้ประกอบด้วย

1.1 แบบสัมภาษณ์ผู้บริหาร เป็นการสัมภาษณ์แบบเป็นทางการและมีโครงสร้างที่มุ่งสัมภาษณ์เกี่ยวกับการดำเนินงาน ด้านการบริหารจัดการสถานศึกษา ด้านหลักสูตรและการเรียนการสอน ด้านกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน และด้านการพัฒนาบุคลากรของสถานศึกษา รวมถึงปัจจัยสนับสนุน ปัจจัยที่เป็นอุปสรรค แนวทางการแก้ไขปัญหาการดำเนินงานของโรงเรียน ตัวอย่างแนวการสัมภาษณ์ มีดังนี้

1. ด้านการบริหารจัดการสถานศึกษา
  - 1) ด้านการวางแผนขับเคลื่อนปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่สถานศึกษา
  - 2) เทคนิคการบริหารจัดการของโรงเรียนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง
  - 3) ความสัมพันธ์ระหว่างผู้บริหาร ครู นักเรียน และผู้ปกครอง
  - 4) การจัดแหล่งการเรียนรู้ที่ส่งเสริมสนับสนุนการเรียนรู้เกี่ยวกับปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในสถานศึกษา
2. ด้านหลักสูตรและการจัดการเรียนการสอน
  - 1) การส่งเสริมบูรณาการของเศรษฐกิจพอเพียงสู่การจัดการเรียนการสอน
  - 2) การส่งเสริมการวิจัยหรือนิเทศเพื่อขับเคลื่อนปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่สถานศึกษา
  - 3) การติดตามประเมินผลการดำเนินงาน
3. ด้านกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน
  - 1) กิจกรรมให้ผู้เรียนรู้จักศักยภาพของตนเองตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง
  - 2) กิจกรรมส่งเสริมการปรับปรุงหรือพัฒนาการศึกษาและการประกอบอาชีพตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง
4. ด้านการพัฒนาบุคลากรของสถานศึกษา
  - 1) การสร้างความตระหนักและเข้าใจในเรื่อง เกี่ยวกับหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง
  - 2) กิจกรรม/โครงการพัฒนาบุคลากรเพื่อส่งเสริมให้บุคลากรในสถานศึกษานำหลัก

ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปประยุกต์ใช้

- 3) การติดตามประเมินผลการพัฒนาบุคลากรตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเป็นระยะ ๆ
5. ปัจจัยที่สนับสนุนและปัจจัยที่เป็นอุปสรรคในการดำเนินงาน

1.2 แบบสัมภาษณ์ครู เป็นการสัมภาษณ์ทั้งแบบเป็นทางการและไม่เป็นทางการ มีโครงสร้างคำถามที่มุ่งสัมภาษณ์เกี่ยวกับรูปแบบการดำเนินงาน ด้านหลักสูตรและการเรียนการสอน ด้านกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน และด้านการพัฒนาบุคลากรของสถานศึกษา รวมถึงปัจจัยสนับสนุน ปัจจัยที่เป็นอุปสรรค แนวทางการแก้ไขปัญหาการดำเนินงานของโรงเรียน ตัวอย่างแนวการสัมภาษณ์ มีดังนี้

1. ด้านหลักสูตรและการจัดการเรียนการสอน
  - 1) การจัดแผนการเรียนรู้ที่บูรณาการปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง
  - 2) การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง
  - 3) การมีส่วนร่วมของนักเรียน
  - 4) วิธีการวัดและประเมินผล
2. ด้านกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน
  - 1) การแนะแนวการศึกษาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง
  - 2) การจัดกิจกรรมให้ผู้เรียนได้วางแผนอนาคตของตนเองที่สอดคล้องกับหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง
  - 3) การจัดกิจกรรม/โครงการที่เน้นการมีส่วนร่วมระหว่าง ครู นักเรียน ผู้ปกครอง ชุมชน เพื่อให้ผลของกิจกรรมมีความยั่งยืนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง
3. ด้านการพัฒนาบุคลากรของสถานศึกษา
  - 1) การจัดประชุม /อบรม /สัมมนาเพื่อสร้างความรู้ ความเข้าใจ และความตระหนักในคุณค่าของหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง
  - 2) การศึกษาดูงานแหล่งเรียนรู้เพื่อส่งเสริมการประยุกต์ใช้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง
  - 3) การปรับเปลี่ยนวิถีชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง
4. ปัจจัยที่สนับสนุนและปัจจัยที่เป็นอุปสรรคในการดำเนินงานของครู

1.3 แบบสัมภาษณ์นักเรียน เป็นการสัมภาษณ์แบบไม่เป็นทางการที่มุ่งสัมภาษณ์เกี่ยวกับรูปแบบการดำเนินงานของโรงเรียนในด้านหลักสูตรและการจัดการเรียนการสอน และด้านกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน ตัวอย่างแนว การสัมภาษณ์ มีดังนี้

1. ด้านหลักสูตรและการจัดการเรียนการสอน
  - 1) รูปแบบและวิธีการสอนของครู

2) การใช้อุปกรณ์และสื่อการสอนของครู

- 3) ความเข้าใจเรื่องปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของนักเรียน
- 4) ปัญหาในการเรียน
- 5) การบ้านและการให้งานของครู
- 6) ปฏิสัมพันธ์ระหว่างครูและนักเรียน

2. ด้านกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน

- 1) กิจกรรมหรือโครงการต่างๆ ที่ส่งเสริมการเรียนรู้เกี่ยวกับปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง เช่น ชุมนุม ชมรม
- 2) การศึกษานอกสถานที่

1.4 แบบสัมภาษณ์ผู้ปกครอง เป็นการสัมภาษณ์แบบไม่เป็นทางการที่มุ่งสัมภาษณ์เกี่ยวกับรูปแบบการดำเนินงานของโรงเรียนด้านการบริหารจัดการสถานศึกษา และด้านหลักสูตรและการจัดการเรียนการสอน ตัวอย่างแนวการสัมภาษณ์ มีดังนี้

1. ด้านการบริหารจัดการสถานศึกษา

- 1) การมีส่วนร่วมกับสถานศึกษาในการวางแผนเพื่อขับเคลื่อนปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง
- 2) สถานศึกษาให้บริการสถานที่แก่ชุมชนเพื่อใช้เป็นแหล่งเรียนรู้เกี่ยวกับปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง
- 3) สถานศึกษาร่วมมือกับชุมชนจัดกิจกรรมพัฒนาสิ่งแวดล้อมหรือสังคมหรือเศรษฐกิจหรือวัฒนธรรมตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

2. ด้านหลักสูตรและการจัดการเรียนการสอน

- 1) พฤติกรรมด้านการเรียนของนักเรียน
- 2) คุณภาพของครู
- 3) การส่งเสริมและสนับสนุนทางการเรียนด้านอื่นๆ
- 4) ความคาดหวังของผู้ปกครองต่อผลการศึกษานักเรียน

2.การสังเกต (Observation) ผู้วิจัยใช้การสังเกตแบบมีส่วนร่วมและไม่มีส่วนร่วม โดย สังเกตสภาพทั่วไปและเอกสารของโรงเรียน สังเกตการปฏิบัติงานของบุคคลฝ่ายต่าง ๆ ในโรงเรียนต้นแบบ เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูลประกอบด้วย

2.1 แบบสังเกตสภาพทั่วไปของโรงเรียน การจัดสภาพแวดล้อมทางด้านกายภาพ

2.2 แบบสังเกตพฤติกรรมผู้บริหาร สังเกตพฤติกรรมการบริหารจัดการ การมีมนุษยสัมพันธ์กับฝ่ายต่าง ๆ ในโรงเรียน

2.3 แบบสังเกตพฤติกรรมครู สังเกตเกี่ยวกับพฤติกรรมจัดการเรียนรู้ บุคลิกลักษณะความสัมพันธ์ระหว่างครูและนักเรียน ความสัมพันธ์ระหว่างครูและผู้บริหาร ความสัมพันธ์ระหว่างครูและเพื่อนครู พฤติกรรมการใช้วัสดุ และพัฒนาความสามารถของตนเอง

2.4 แบบสังเกตพฤติกรรมนักเรียน สังเกตเกี่ยวกับพฤติกรรมเรียน การปฏิบัติตนเมื่ออยู่ในโรงเรียน

3.การสนทนากลุ่ม (Focus Group) ผู้วิจัยใช้การสนทนากลุ่มเป็นเทคนิคในการเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อศึกษาความคิดเห็นของนักเรียนโรงเรียนแก่นนำตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงประกอบด้วยประเด็นเกี่ยวกับรูปแบบการดำเนินงานของโรงเรียนในด้านหลักสูตรและการจัดการเรียนการสอน ด้านกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน ตัวอย่างแนวการสนทนากลุ่มมีดังนี้

1. ด้านหลักสูตรและการจัดการเรียนการสอน
  - 1) รูปแบบและวิธีการสอนของครู
  - 2) การใช้อุปกรณ์และสื่อการสอนของครู
  - 3) ความเข้าใจเรื่องปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของนักเรียน
  - 4) ปัญหาในการเรียน
  - 5) การบ้านและการให้งานของครู
  - 6) ปฏิสัมพันธ์ระหว่างครูและนักเรียน
2. ด้านกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน
  - 1) กิจกรรมหรือโครงการต่างๆ ที่ส่งเสริมการเรียนรู้เกี่ยวกับปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง เช่น ชุมนุม ชมรม
  - 2) การศึกษานอกสถานที่

4.การวิเคราะห์เอกสาร (Document Analysis) ศึกษาจากเอกสารของโรงเรียนแล้วนำข้อมูลมาจัดหมวดหมู่ ตรวจสอบข้อมูลและวิเคราะห์ข้อมูลประกอบที่ได้จากการสัมภาษณ์ การสังเกต และการสนทนากลุ่ม ในแบบวิเคราะห์เอกสารที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยใช้วิธีการเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพ โดยเข้าไปแฝงตัวอยู่ในโรงเรียนใช้วิธีการสัมภาษณ์ สังเกต และวิเคราะห์เอกสาร มีอุปกรณ์ที่ใช้ในการเก็บข้อมูล ดังนี้ สมุดบันทึก เทปบันทึกเสียง แบบบันทึกข้อมูลการสังเกต แบบวิเคราะห์เอกสาร กล้องถ่ายรูป

เริ่มต้นศึกษาภาคสนามผู้วิจัยติดต่อโรงเรียนที่เป็นกรณีศึกษาทั้ง 2 โรงเรียนด้วยตนเอง ในเบื้องต้นผู้วิจัยได้แนะนำตนเอง แจ้งวัตถุประสงค์การวิจัย และวิธีดำเนินการวิจัย โดยโรงเรียนทั้ง 2

โรงเรียน ได้ให้ความร่วมมือเป็นอย่างดี จากนั้นผู้วิจัยจึงนำหนังสือขอความอนุเคราะห์ในการเก็บข้อมูลจากคณะครูศาสตร์ให้แก่ผู้บริหารโรงเรียน เพื่อขอความร่วมมือในการเข้าไปศึกษาและเก็บรวบรวมข้อมูลอย่างเป็นทางการ ใช้เวลาในการเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนามโรงเรียนนอกเมืองประมาณ 1 เดือน ตั้งแต่วันที่ 14 กรกฎาคม 2551 ถึงวันที่ 11 สิงหาคม 2551 กรณีที่ 2 ที่เก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนามเป็น โรงเรียนที่ตั้งอยู่ในเขตในเมืองใช้เวลาในการเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนามประมาณ 1 เดือน ตั้งแต่วันที่ 13 สิงหาคม 2551 ถึงวันที่ 8 กันยายน 2551

การสร้างความสัมพันธ์

ผู้วิจัยเข้าสู่สนามโดยการเปิดเผยสถานภาพของตนเองมีบทบาทเป็นนิสิตปริญญาโทมาเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย ผู้วิจัยได้แนะนำตัวเพื่อขออนุญาตกับฝ่ายบริหารจากนั้นก็เริ่มแนะนำตัวกับอาจารย์ภายในโรงเรียน และเข้าไปทำความรู้จักกับนักเรียนตอนเช้าก่อนเข้าแถว ตอนพักกลางวัน และหลังเลิกเรียน การเก็บข้อมูลในแต่ละโรงเรียนผู้วิจัยยึดหลักว่าจะไม่รบกวนเวลาการทำงานของครูและเวลาเรียนของนักเรียน จะขอสังเกตการณ์อย่างสงบ โดยจะขอสัมภาษณ์ครูและนักเรียนในเวลาว่าง และผู้วิจัยได้สังเกตบรรยากาศในที่ทำงาน โดยผู้วิจัยได้ทำตารางกำหนดเวลาการเก็บข้อมูลของแต่ละโรงเรียนไว้ทุกวัน รวมเวลาในการเก็บข้อมูลโรงเรียนละประมาณ 1 เดือน

ตารางการเก็บรวบรวมข้อมูล

เพื่อให้การเก็บรวบรวมข้อมูลมีช่วงเวลาที่แน่นอนและเป็นระบบ ผู้วิจัยได้วางแผนการเก็บรวบรวมข้อมูลไว้ในเบื้องต้น โดยแต่ละโรงเรียนใช้เวลาประมาณ 1 เดือน ซึ่งช่วงเวลาในการเก็บข้อมูลของโรงเรียนแต่ละแห่งได้เปลี่ยนแปลงไปตามสถานการณ์ที่เกิดขึ้นจริง บางครั้งอาจต้องมีการปรับเปลี่ยนช่วงเวลาเพื่อให้มีความเหมาะสมกับการเก็บข้อมูล และเมื่อเก็บข้อมูลจริงผู้วิจัยได้ทำการบันทึกช่วงเวลาในการเก็บรวบรวมข้อมูลไว้ดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 2 การเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนาม โรงเรียนนอกเมือง

วัน เดือน ปี	กิจกรรม	แหล่งข้อมูล
14-18 ก.ค.51	-แนะนำตัวและขอความอนุเคราะห์ในการเก็บข้อมูล -สำรวจสภาพทั่วไปของโรงเรียน และชุมชน -ศึกษาเอกสารของโรงเรียน	-โรงเรียนนอกเมือง -เอกสารโรงเรียน -ชุมชนบริเวณโรงเรียน
21-25 ก.ค.51	-สัมภาษณ์ผู้บริหาร โรงเรียน -สัมภาษณ์ครูช่วงชั้นที่ 1 และช่วงชั้นที่ 2 -สัมภาษณ์นักเรียน -สังเกตพฤติกรรมครู และนักเรียน -สังเกตการสอนวิชาภาษาไทย ชั้นป.1	-ผู้บริหาร -ครู -นักเรียน
28-31 ก.ค.51	-สัมภาษณ์ครูช่วงชั้นที่ 1และช่วงชั้นที่ 2 -สัมภาษณ์ผู้ปกครองนักเรียนช่วงชั้นที่ 1 (ป.1-ป.3) -ทำ focus group นักเรียนช่วงชั้นที่ 1 (ป.1-ป.3) -สัมภาษณ์นักเรียน -สังเกตพฤติกรรมครู และนักเรียน -สังเกตการสอนวิชาธรรม ชั้นป.4	-ครู -ผู้ปกครอง -นักเรียน
4-6 ส.ค.51	-สัมภาษณ์ครูช่วงชั้นที่ 1และช่วงชั้นที่ 2 -สัมภาษณ์ผู้ปกครองนักเรียนช่วงชั้นที่ 2 (ป.4-ป.6) -ทำ Focus group นักเรียนช่วงชั้นที่ 2 (ป.4-ป.6) -สัมภาษณ์นักเรียน -สังเกตพฤติกรรมครู และนักเรียน -สังเกตการสอนวิชาคณิตศาสตร์ ชั้นป.3	-ครู -ผู้ปกครอง -นักเรียน
7-11 ส.ค.51	-สัมภาษณ์ครูช่วงชั้นที่ 1 -สัมภาษณ์ครูช่วงชั้นที่ 2 -สัมภาษณ์นักเรียน -สังเกตพฤติกรรมครู และนักเรียน -สังเกตการสอนวิชาสังคมศึกษา ชั้นป.5	-ผู้บริหาร -ครู -นักเรียน

ตารางที่ 3 การเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนาม โรงเรียนในเมือง

วัน เดือน ปี	กิจกรรม	แหล่งข้อมูล
13-15 ส.ค.51	-แนะนำตัวและขอความอนุเคราะห์ในการเก็บข้อมูล -สำรวจสภาพทั่วไปของโรงเรียน ชุมชน -ศึกษาเอกสารของโรงเรียน	โรงเรียนในเมือง -เอกสาร โรงเรียน -ชุมชนบริเวณ โรงเรียน
18-20 ส.ค.51	-สัมภาษณ์ครูช่วงชั้นที่ 1 -สัมภาษณ์ครูช่วงชั้นที่ 2 -สัมภาษณ์นักเรียน -สังเกตพฤติกรรมครู และนักเรียน -สังเกตการสอนวิชาภาษาไทย ชั้นป.1	-ครู -นักเรียน
21-25 ส.ค.51	-สัมภาษณ์ผู้บริหาร โรงเรียน -สัมภาษณ์ครูช่วงชั้นที่ 1 -สัมภาษณ์ผู้ปกครองนักเรียนช่วงชั้นที่ 1 (ป.1-ป.3) -ทำ Focus group นักเรียนช่วงชั้นที่ 1 (ป.1-ป.3) -สัมภาษณ์นักเรียน -สังเกตพฤติกรรมครู และนักเรียน -สังเกตการสอนวิชาธรรม ชั้นป.4	-ผู้บริหาร -ครู -ผู้ปกครอง -นักเรียน
26-29 ส.ค.51	-สัมภาษณ์ครูช่วงชั้นที่ 1 -สัมภาษณ์ครูช่วงชั้นที่ 2 -สัมภาษณ์ผู้ปกครองนักเรียนช่วงชั้นที่ 2 -สังเกตการสอนวิชาคณิตศาสตร์ ชั้นป.3	-ครู -ผู้ปกครอง -นักเรียน
1-3 ก.ย. 51	-ทำ Focus group นักเรียนช่วงชั้นที่ 2 (ป.4-ป.6) -สัมภาษณ์นักเรียน -สังเกตพฤติกรรมครู และนักเรียน -สังเกตการสอนวิชาสังคมศึกษา ชั้นป.5	-ครู -นักเรียน
4-8 ก.ย.51	-สัมภาษณ์ผู้บริหาร โรงเรียน -สัมภาษณ์ครูช่วงชั้นที่ 1 และ 2 -สังเกตพฤติกรรมครู และนักเรียน	-ผู้บริหาร -ครู -นักเรียน

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) โดยเน้นที่องค์ประกอบสำคัญ 3 ประการ คือ มีความเป็นระบบ มีสภาพเป็นปรนัย และอิงกรอบแนวคิดทฤษฎี (สุภางค์ จันทวานิช, 2545)

การวิเคราะห์ข้อมูลแบบสร้างข้อสรุป แบ่งออกเป็น 3 วิธี คือ

1. การวิเคราะห์แบบอุปนัย (Analytic induction) โดยการตีความสร้างข้อสรุปจากข้อมูลต่างๆ ที่รวบรวมมาได้

2. การวิเคราะห์โดยการจำแนกชนิดของข้อมูล (Typological analysis) คือ การจำแนกข้อมูลเป็นชนิด ๆ ทั้งโดยวิธีที่ใช้แนวคิดทฤษฎีและแบบไม่ใช้แนวคิดทฤษฎี

2.1 แบบใช้แนวคิดทฤษฎี คือการจำแนกข้อมูลเป็นชนิดต่างๆ ในเหตุการณ์หนึ่งๆ แยกออกเป็น การกระทำ กิจกรรม ความหมาย ความสัมพันธ์ การมีส่วนร่วมในกิจกรรม และสภาพสังคมหรือสถานการณ์เป็นแนวทางในการจำแนกสำหรับการวิเคราะห์

2.2 แบบไม่ใช้ทฤษฎี คือ การจำแนกข้อมูลที่จะวิเคราะห์ตามความเหมาะสมกับข้อมูล อาจใช้สามัญสำนึกหรือประสบการณ์ของผู้วิจัยก็ได้

3. การวิเคราะห์โดยการเปรียบเทียบข้อมูล คือ การที่ผู้วิจัยนำเหตุการณ์หลายๆ เหตุการณ์ที่ได้จำแนกชนิดของข้อมูลนั้นแล้วมาเปรียบเทียบกัน การใช้วิธีการเปรียบเทียบหรือวิเคราะห์เช่นนี้จะนำไปสู่การสร้างข้อสรุปเชิงนามธรรมและการสร้างทฤษฎี

บทที่ 4

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษารูปแบบการดำเนินงานในโรงเรียนต้นแบบตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงโดยใช้วิธีการเชิงคุณภาพศึกษาในลักษณะแบบพหุกรณีศึกษา (Multicase study) กรณีศึกษาเป็นโรงเรียนที่ตั้งอยู่ในเขตเมือง และนอก ผู้วิจัยได้วิเคราะห์รูปแบบการดำเนินงานของโรงเรียนต้นแบบใน 4 ด้านตามกรอบการวิจัย ได้แก่ ด้านการบริหารจัดการสถานศึกษา ด้านหลักสูตรและการจัดการเรียนการสอน ด้านการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน ด้านการพัฒนาบุคลากร วิเคราะห์ปัจจัยสนับสนุนและปัจจัยที่เป็นอุปสรรคของโรงเรียนต้นแบบตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง และเปรียบเทียบรูปแบบการดำเนินงาน ปัจจัยสนับสนุนและปัจจัยที่เป็นอุปสรรคของโรงเรียนต้นแบบตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง นำเสนอทั้งหมด 4 ตอนดังต่อไปนี้

ตอนที่ 1 บริบทของโรงเรียนต้นแบบตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

ตอนที่ 2 รูปแบบการดำเนินงานของโรงเรียนต้นแบบตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของโรงเรียนในเมือง

- 2.1 การก้าวมาเป็นโรงเรียนต้นแบบตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง
- 2.2 รูปแบบการดำเนินงาน
- 2.3 ปัจจัยสนับสนุนและปัจจัยที่เป็นอุปสรรคในการดำเนินงาน

ตอนที่ 3 รูปแบบการดำเนินงานของโรงเรียนต้นแบบตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของโรงเรียนนอกเมือง

- 3.1 การก้าวมาเป็นโรงเรียนต้นแบบตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง
- 3.2 รูปแบบการดำเนินงาน
- 3.3 ปัจจัยสนับสนุนและปัจจัยที่เป็นอุปสรรคในการดำเนินงาน

ตอนที่ 4 การเปรียบเทียบรูปแบบการดำเนินงาน ปัจจัยสนับสนุนและปัจจัยที่เป็นอุปสรรคในการดำเนินงานของโรงเรียนต้นแบบตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

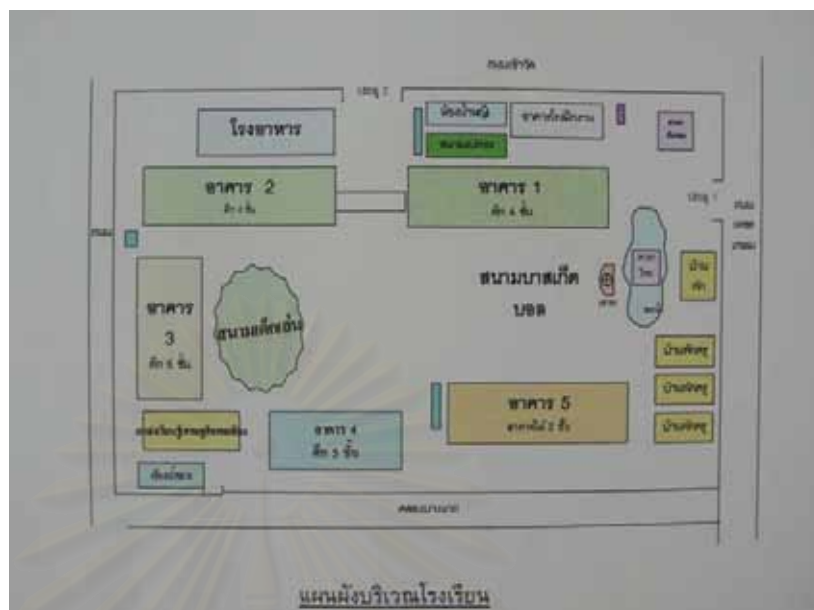
ตอนที่ 1 บริบทของโรงเรียนต้นแบบตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

กรณีศึกษาที่ 1 โรงเรียนในเมือง ขอใช้นามสมมุติว่า โรงเรียนในเมืองศึกษาสมประสงค์ เป็นโรงเรียนประถมศึกษาขนาดกลาง อยู่ในเขตกรุงเทพมหานคร เป็นโรงเรียนสังกัด กรุงเทพมหานคร มีพื้นที่ 4 ไร่ 1 งาน เริ่มแรกก่อตั้งและจัดการเรียนการสอน โดยอยู่ในที่ดินของวัด โดยอาศัยศาลาการเปรียญเป็นสถานที่เรียน รั้วด้านทิศใต้ ติดกับคลองบางแก ด้านทิศตะวันออก ติดกับถนนเพชรเกษม 48 ด้านทิศตะวันตกติดกับรั้วของวัด โรงเรียนมีบรรยากาศที่ร่มรื่นสะอาดมี ลิ่งแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ ปัจจุบัน โรงเรียนเปิดทำการสอนชั้นอนุบาล 1 ถึงชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ผ่านการประเมินเป็นโรงเรียนต้นแบบเศรษฐกิจพอเพียงเมื่อปีการศึกษา 2550 เพื่อให้เข้าใจ สภาพของโรงเรียนผู้วิจัยขอนำเสนอแผนที่ตั้งโรงเรียน แสดงไว้ดังนี้

ภาพที่ 4.1 แสดงที่ตั้งของโรงเรียนในเมือง

บริเวณรอบโรงเรียน มีลักษณะเป็นชุมชนเมือง สถานที่ตั้งโรงเรียนอยู่ใจกลางชุมชน ซึ่งประกอบด้วย บ้านเรือน ร้านค้า ตลาดสด ตึกแถว สถานีตำรวจย่อยบางเสาชง อาชีพของคนในชุมชน ได้แก่ ค้าขาย รับจ้างทั่วไป ประกอบอาชีพส่วนตัว สภาพทั่วไปของชุมชนที่โรงเรียนรับผิดชอบตามเขตพื้นที่ที่ 3 แขวง คือ แขวงบางแก แขวงบางด้วน และเขตคลองขวาง รวมทั้งหมด 33 หมู่บ้าน 18 ชุมชน นักเรียนส่วนใหญ่เดินทางมาโรงเรียนโดยใช้รถโดยสารประจำทาง รถสองแถว และรถจักรยานยนต์รับจ้าง นักเรียนที่บ้านใกล้จะเดินทางมาโรงเรียน และมีนักเรียนที่เดินทางมาโรงเรียนโดยใช้เรือซึ่งข้างหลังโรงเรียนจะมีคลองบางแก

ภาพที่ 4.2 ผังอาคารเรียนโรงเรียนในเมือง

ภายในพื้นที่ 4 ไร่ 1 งานเศษ มีสิ่งก่อสร้างที่เป็นอาคารเรียนต่างๆ รวม 5 หลัง อาคารฝึกงาน 1 หลัง โรงอาหาร 1 หลัง โรงอาหาร 1 หลัง ห้องน้ำ 2 หลัง ศาลาไทย 2 หลัง และบ้านพักครู 3 หลัง ซึ่งกำหนดการใช้พื้นที่และอาคารเรียนห้องเรียนดังนี้

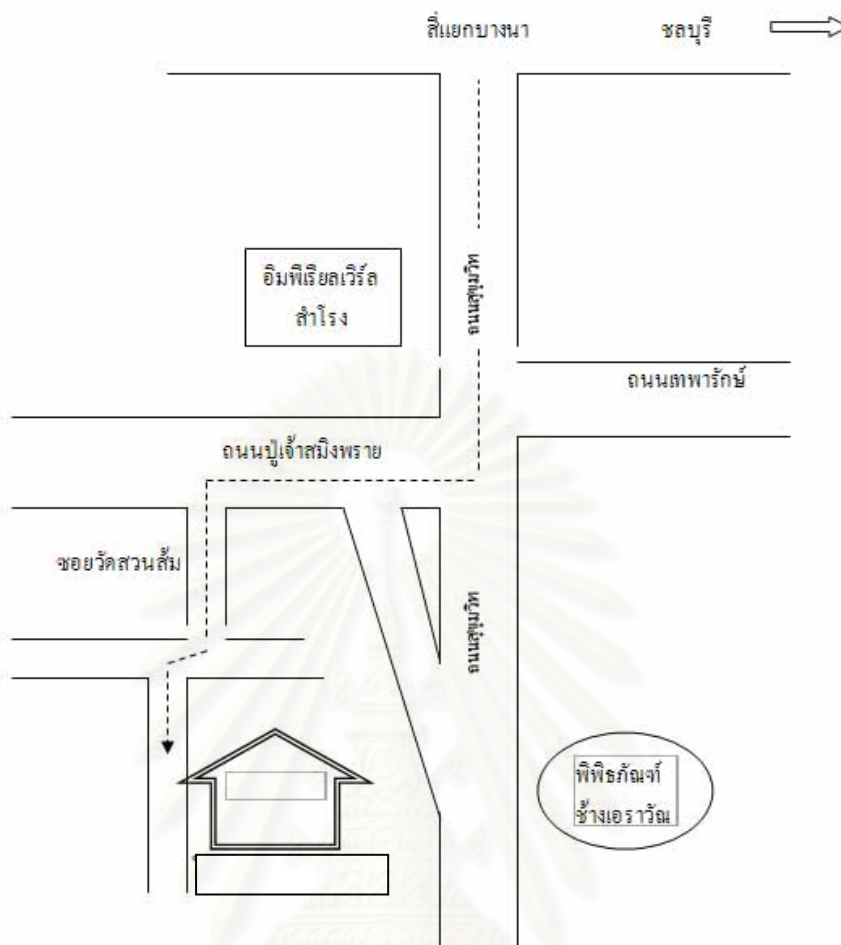
1. ห้องเรียนจำนวน 22 ห้องเรียน สำหรับชั้นอนุบาล1-ป.6
2. ห้องสนับสนุนการเรียนจำนวน13ห้องเรียน ได้แก่ ห้องปฏิบัติการวิทยาศาสตร์ ห้องเรียนจริยธรรม ห้องปฏิบัติการทางภาษา(Sound Lab) ห้องศูนย์วิทยากร ห้องเรียนภาษาไทยห้องเรียนพลศึกษา ห้องเรียนคณิตศาสตร์ ห้องเรียนศิลปศึกษา ห้องลูกเสือ ห้องสมุดห้องปฏิบัติการ ก.พ.อ.
3. ห้องสนับสนุนวิชาการ ได้แก่ ห้องผู้อำนวยการโรงเรียน ห้องปฏิบัติการทางวิชาการ ห้องประชุมครู ห้องประชุมนักเรียน ห้องเก็บพัสดุ 1 และ 2 ห้องพักครู

ภาพที่ 4.3 สภาพภายในบริเวณโรงเรียนในเมือง

กรณีศึกษาที่ 2 โรงเรียนนอกเมือง ขอใช้นามสมมุติว่าโรงเรียนนอกเมืองประเทืองปัญญา เป็นโรงเรียนประถมศึกษา ตั้งอยู่ที่ อำเภอพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ มีเนื้อที่ 10 ไร่ 2 งาน 20.5 ตารางวา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสมุทรปราการ เมื่อแรกเปิดทำการสอนตั้งแต่ชั้น ประถมศึกษาปีที่ 1 – 4 ปัจจุบัน โรงเรียนเปิดทำการสอนชั้นอนุบาล 1 ถึงชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ผ่าน การประเมินเป็นโรงเรียนต้นแบบเศรษฐกิจพอเพียงเมื่อปีการศึกษา 2550 เพื่อให้เข้าใจสภาพของ โรงเรียนผู้วิจัยขอนำเสนอแผนที่ตั้งโรงเรียน แสดงไว้ดังนี้

ภาพที่ 4.4 แสดงที่ตั้งของโรงเรียนนอกเมือง

ชอยภายในโรงเรียน ปัจจุบันมีโรงงานอุตสาหกรรมเข้าไปตั้งอยู่หลายแห่ง โรงเรียนอยู่ติดวัด มีชุมชนขนาดกลางอาศัยอยู่รอบๆ โรงเรียนประชาชนในพื้นที่ส่วนใหญ่มีรายได้จากอาชีพ ใช้แรงงาน ลูกจ้างรายวัน ผู้ประกอบการค้ารายย่อย การเดินทางสามารถใช้รถประจำทาง แล้วต่อรถโดยสารท้องถิ่น หรือสามารถนั่งรถจักรยานยนต์รับจ้าง เส้นทางไปสู่โรงเรียนสามารถไปได้ 3 เส้นทาง คือ เส้นทางเชื่อมจากถนนปู่เจ้าสมิงพราย คือ ถนนสายสวนส้ม – บางโปรง เส้นทางเชื่อมจากถนนสุขุมวิท คือ ถนนสายสวนส้ม – บางด้วน เส้นทางเชื่อมถนนรรางเก่า คือ ถนนสายสวนส้ม – ผูกมิตร โรงเรียนได้มีการปรับเปลี่ยนสภาพภูมิทัศน์ภายในโรงเรียนให้มีระเบียบและสวยงาม เช่น ทาสีอาคารเรียนใหม่ ปลูกต้นไม้ ปูพื้นด้วยตัวหนอน สถานที่ภายในโรงเรียนยังให้บริการแก่ชุมชนด้วย เช่น อาคารเอนกประสงค์ ใช้สำหรับจัดงานมงคล ลานเวทีรุ่งอรุณ สวนสุขภาพ ใช้เพื่อกิจกรรมออกกำลังกาย อาคารหอสมุดมีวัฒนธรรม ให้บริการข้อมูลข่าวสารที่ประชุมแก่ชุมชน สนาม

ภาพที่ 4.6 สภาพภายในบริเวณโรงเรียนนอกเมือง

ตอนที่ 2 รูปแบบการดำเนินงานของโรงเรียนต้นแบบตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของโรงเรียนในเมือง

ในตอนที 2 นี้ ผู้วิจัยขอนำเสนอ 3 ส่วน ดังนี้

- 2.1 การก้าวมาเป็นโรงเรียนต้นแบบตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง
- 2.2 รูปแบบการดำเนินงาน
- 2.3 ปัจจัยสนับสนุนและปัจจัยที่เป็นอุปสรรคในการดำเนินงาน

2.1 การก้าวมาเป็นโรงเรียนต้นแบบตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

จากการสัมภาษณ์ผู้บริหารโรงเรียนทำให้ทราบการก้าวเข้ามาเป็นโรงเรียนต้นแบบตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงดังคำสัมภาษณ์ว่า “ ก่อนที่ผู้อำนวยการจะย้ายมาดำรงตำแหน่งที่โรงเรียน เคยเป็นผู้อำนวยการโรงเรียนพรหมราษฎร์รังสรรค์ เขตบางบอน มาก่อน ซึ่งโรงเรียนพรหมราษฎร์รังสรรค์เป็นโรงเรียนแกนนำด้านเศรษฐกิจพอเพียง มีการจัดการเรียนการสอนเน้นแนวทางทฤษฎีใหม่ เมื่อย้ายมาดำรงตำแหน่งที่นี้จึงได้นำแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงมาปรับใช้ให้เข้ากับบริบทของโรงเรียนในเมืองที่มีข้อจำกัดเรื่องพื้นที่ ซึ่งครูและนักเรียนต่างให้ความร่วมมือเป็นอย่างดี จากนั้นเมื่อ ปีพ.ศ. 2550 ทางกระทรวงศึกษาธิการเปิดรับสมัคร โรงเรียนที่มีความพร้อม คือ มีแนวทางการจัดการเรียนการสอนตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อรับการประเมินเป็นโรงเรียนต้นแบบ ทางโรงเรียนซึ่งเพิ่งปรับเปลี่ยนโรงเรียนใหม่ตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงจึงสมัครเข้ารับการประเมิน และผ่านการประเมินเป็นโรงเรียนต้นแบบตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเมื่อปี พ.ศ. 2550 ”

2.2 รูปแบบการดำเนินงาน

รูปแบบการดำเนินงานตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของโรงเรียนในเมือง ผู้วิจัยขอนำเสนอ 4 ด้าน ตามกรอบแนวคิดในการวิจัยดังนี้

1. ด้านการบริหารจัดการสถานศึกษา
  - 1.1 ด้านการวางแผน
  - 1.2 ด้านวิชาการ
  - 1.3 ด้านอาคารสถานที่
  - 1.4 ด้านงบประมาณ
  - 1.5 ด้านความสัมพันธ์กับชุมชน

2. **ด้านหลักสูตรและการจัดการเรียนการสอน**
  - 2.1 การบูรณาการปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่การเรียนการสอน
  - 2.2 สื่อและแหล่งเรียนรู้
  - 2.3 การวัดและประเมินผล
3. **ด้านการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน**
  - 3.1 การแนะแนวและระบบดูแลผู้เรียน
  - 3.2 โครงการงาน ชุมนุม/ชมรม
4. **ด้านการพัฒนาบุคลากร**
  - 4.1 การส่งเสริมให้มีการพัฒนาบุคลากรตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง
  - 4.2 การปรับเปลี่ยนวิถีชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง

1.ด้านการบริหารจัดการสถานศึกษา

ด้านการบริหารจัดการสถานศึกษา ผู้วิจัยแบ่งการนำเสนอออกเป็น 5 ส่วน ดังนี้

- 1.1 ด้านการวางแผน
- 1.2 ด้านวิชาการ
- 1.3 ด้านอาคารสถานที่
- 1.4 ด้านงบประมาณ
- 1.5 ด้านความสัมพันธ์กับชุมชน

1.1 ด้านการวางแผน

เมื่อผู้บริหาร โรงเรียนในเมืองใช้แนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงกับโรงเรียนของตนเอง ผู้บริหารของโรงเรียนซึ่งเคยมีประสบการณ์ด้านเศรษฐกิจพอเพียงมาก่อน ได้ชี้แจงถึงนโยบายดังกล่าวแก่ครูทุกคนในโรงเรียนให้รับทราบ จากนั้นให้ครูทุกคนมีส่วนร่วมในการกำหนดแผนและนโยบายของโรงเรียน โดยในเบื้องต้นผู้บริหารเป็นผู้อบรมครูในโรงเรียนให้เกิดความรู้ในเรื่องเศรษฐกิจพอเพียง เมื่อครูเกิดความเข้าใจเพิ่มขึ้น ได้มอบหมายกระจายงานแก่ฝ่ายต่างๆ โดยครูภายในโรงเรียนได้ร่วมกันคิดกิจกรรมที่สอดคล้องกับแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง โดยมีการติดตามให้ความช่วยเหลือครู ดังคำสัมภาษณ์ต่อไปนี้

“ผมเคยเป็น ผอ. โรงเรียนพรหมราชกูรรั้งสรรค้มาก่อน ที่โน้นเป็น โรงเรียนแกนนำเศรษฐกิจพอเพียง มีพื้นที่เยอะกว่าที่นี่ ผมให้เด็กได้ทำนาจริงๆ พอย้ายมาที่นี่ก็ได้้นำแนวทางมาปรับใช้บางส่วนเพราะที่นี่มีพื้นที่จำกัด”

(ผู้บริหารร.ร. / 22 ส.ค. 51)

“ผอ. ท่านมีประสบการณ์ด้านเศรษฐกิจพอเพียง บางวันจะเห็นท่านใส่อบ ใส่รองเท้าบูท ดูแลต้นข้าวที่นักเรียนปลูกใส่ขวด ท่านทำให้โรงเรียนของเราอยู่ขึ้น”

(ครูช่วงชั้นที่ 1 / 22 ส.ค. 51)

“ครูส่วนใหญ่ให้ความร่วมมือดี ทุกคนกระตือรือร้นและมีส่วนร่วมในการกำหนดแผนและนโยบาย พวกเราทำงานแบบช่วยกันคิดช่วยกันทำ แบบพี่แบบน้อง”

(ครูช่วงชั้นที่ 1 / 22 ส.ค. 51)

จากการศึกษาเอกสารภายในโรงเรียนพบว่าการบริหารงานโรงเรียน ใช้หลักกระจายอำนาจ โดยมีผู้อำนวยการสถานศึกษาเป็นผู้รับนโยบาย และมอบต่อยังรองผู้อำนวยการซึ่งทำหน้าที่บริหารงานฝ่ายต่างๆ ไปประสานงานกับกลุ่มสาระต่างๆ และครูในโรงเรียนอีกครั้งหนึ่ง การแบ่งฝ่ายการบริหารงานเช่นนี้เพื่อช่วยให้การทำงานมีความคล่องตัว สามารถดูแลกำกับ ติดตามอย่างเป็นระบบ การบริหารงานโรงเรียนนอกจากจะเป็นหน้าที่ของบุคลากรภายในโรงเรียนแล้ว โรงเรียนยังเปิดโอกาสให้คณะกรรมการสถานศึกษาเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารงานด้วย ดังแผนผังโครงสร้างการปฏิบัติงานที่ปรากฏอยู่ในเอกสารดำเนินงานของโรงเรียน ดังนี้

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

พัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา - การพัฒนากระบวนการเรียนรู้ - การวัดผล ประเมินผล - การประกันคุณภาพและมาตรฐานการศึกษา - การพัฒนาและส่งเสริมให้มีแหล่งเรียนรู้ - การพัฒนาและใช้สื่อและเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา - การวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา - การส่งเสริมชุมชนทางวิชาการ งานบุคคล - การจัดวางอัตรากำลัง - การเลื่อนขั้นเงินเดือน - การพัฒนาข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา	งานงบประมาณ - การตั้งงบประมาณ - การจัดสรรงบประมาณ - การตรวจสอบ ติดตามและประเมินประสิทธิภาพการใช้จ่ายงบประมาณ - การระดมทรัพยากรและการลงทุนเพื่อการศึกษา - การบริหารการเงิน - การบริหารการบัญชีทรัพย์สิน - การบริหารงานพัสดุ ครุภัณฑ์ งานบริหารทั่วไป - การพัฒนาระบบและเครือข่ายข้อมูลสารสนเทศ การวางแผนการศึกษา - การพัฒนามาตรฐานการปฏิบัติงาน งานเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา

ภาพที่ 4.7 โครงสร้างการบริหารงานโรงเรียนในเมือง

1.2 ด้านวิชาการ

โรงเรียนรูปแบบ Smart School ซึ่งเป็นแนวทางของโรงเรียนสังกัด กรุงเทพมหานคร ครูมีการบูรณาการปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงสู่การเรียนการสอน โดยเน้นด้าน คุณธรรม และจริยธรรม เพื่อพัฒนาคุณลักษณะที่พึงงามและสร้างจิตสำนึกให้แก่นักเรียน โรงเรียน ส่งเสริมกิจกรรมด้านปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง โดยมีแหล่งการเรียนรู้ตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อให้ให้นักเรียนได้ฝึกปฏิบัติจริง เกิดจิตสำนึกที่พึงงามภายในตนเอง

จากการศึกษาเอกสารภายในโรงเรียนพบว่าโรงเรียนใช้รูปแบบ Smart School ซึ่งเป็น แนวทางของโรงเรียนสังกัดกรุงเทพมหานคร ในการบริหารงานโรงเรียนโดยส่งเสริมด้านกิจกรรม และโครงการพิเศษต่าง ๆ ให้เด็กเกิดความใฝ่รู้ ใฝ่จักคิด พัฒนา plugged และส่งเสริมให้ เด็กและ เยาวชนรุ่นใหม่ เกิดนิสัยรักการอ่าน ซึ่งสามารถนำแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้ได้โดย มีรายละเอียดดังนี้

S Success : การเรียนรู้คู่ความสำเร็จ มุ่งหวังเพื่อประสบความสำเร็จในชีวิตซึ่งจะเน้นเชิงวิชาการ
M Morality : การเรียนรู้คู่คุณธรรม ดำเนินชีวิตตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งเด็กยุค ใหม่ไม่ควรเก่งเพียงอย่างเดียว แต่ต้องมีคุณธรรมควบคู่กันไปด้วยดังนั้นจึงมีโครงการวิถีพุทธวิถี ธรรมขึ้นเพื่อให้เด็กใกล้ชิดกับวัดและศาสนาสถานเกิดการถ่อมถ่อมกลาทางจิตใจ

A Activity : การเรียนรู้คู่กิจกรรมที่ส่งเสริมความสุข เนื่องจากการเรียนหนังสือในห้องเรียนอย่าง เดียวไม่พอต้องทำกิจกรรมประกอบด้วย เช่น ดนตรี กีฬา ศิลปะ และต้องเรียนรู้จากประสบการณ์ จริงนอกห้องเรียน เช่น โครงการห้องเรียนธรรมชาติ ทัศนศึกษานอกสถานที่ เยี่ยมชมพิพิธภัณฑ์ โบราณสถานและการศึกษาวิถีชีวิตในชุมชน

R Relativity : การเรียนรู้คู่ชุมชน สามารถนำไปเชื่อมโยงกับวิถีชีวิตประจำวัน เช่น โครงการ กรุงเทพฯศึกษา คือ สอนให้เด็กกรุงเทพฯ รู้ว่า กรุงเทพฯ มีรากเหง้าและที่มาอย่างไร การอาศัยอยู่ใน เมืองใหญ่ต้องรับผิดชอบอะไรบ้าง เช่น ต้องมีระเบียบวินัยเรื่องวินัยจราจร ไม่ทิ้งขยะ ช่วยกันคัด แยกขยะ และประหยัด ซึ่งเด็กสามารถนำความรู้ไปประยุกต์ใช้กับชีวิตของตน ครอบครัว และ ชุมชนด้วย

T Technology : เรียนรู้คู่เทคโนโลยีเพิ่มจำนวนคอมพิวเตอร์เพื่อการเรียนรู้และพัฒนาด้าน เทคโนโลยีสมัยใหม่ เช่น Internet ความเร็วสูง E-Library E-learning ซอฟต์แวร์ และมัลติมีเดีย

จากการสัมภาษณ์ผู้บริหารและครูโรงเรียนได้ให้ข้อมูลด้านวิชาการต่อไปนี้

“โรงเรียนของเราจะเน้นเศรษฐกิจพอเพียงด้านคุณธรรม และจริยธรรมมากกว่า อยากเห็นนักเรียนมีจิตสำนึกที่ดี ประเทศชาติก็จะได้ดีด้วย”

(ผู้บริหาร / 22 ส.ค. 51)

“ตอนนี้โรงเรียนมีแหล่งการเรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงมากขึ้น จุดประสงค์ไม่ได้ต้องการให้นักเรียนไปประกอบอาชีพ ปลูกผัก เลี้ยงปลา แต่ต้องการให้เขาเกิดจิตสำนึกที่ดีว่า ถ้าชาวนาจะปลูกข้าวมาได้ต้องใช้เวลาอันแสนนาน ต้องใช้ความอดทน เวลานั้นนักเรียนกินข้าวก็เริ่มเกิดจิตสำนึกที่ดี นักเรียนทุกคนก็จะพยายามกินหมด ไม่กินทิ้งกินขว้างอีก”

(ครูช่วงชั้นที่ 1 / 22 ส.ค. 51)

1.3 ด้านอาคารสถานที่

โรงเรียนวัดชัยฉิมพลีเป็นโรงเรียนที่ตั้งอยู่ในเขตเมือง มีข้อจำกัดด้านพื้นที่ แต่ทางโรงเรียนมีการบริหารการใช้พื้นที่ได้อย่างเหมาะสม คุ่มค่า และเกิดประโยชน์สูงสุด โดยมีการจัดแหล่งการเรียนรู้ที่ส่งเสริมการเรียนรู้ด้านปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงบริเวณรอบๆ โรงเรียน มีการจัดภูมิทัศน์ภายในโรงเรียนอย่างสวยงาม สะอาด เรียบร้อย ร่มรื่น และปลอดภัย ทุกคนภายในโรงเรียนมีส่วนร่วมในการดูแลรักษาโรงเรียน ดังคำสัมภาษณ์ต่อไปนี้

“โรงเรียนมีพื้นที่จำกัด ตอนแรกทางโรงเรียนยังไม่มีแหล่งการเรียนรู้แบบนี้หรอก พอท่านผอ. ย้ายมาก็มาปรับปรุงเพิ่ม โรงเรียนดูสวยขึ้นมากเลย”

(ครูช่วงชั้นที่ 2 / 25 ส.ค. 51)

“ทุกๆ เช้านักเรียนทุกคนต้องช่วยกันเก็บขยะบริเวณโรงเรียนครับ โรงเรียนถึงสะอาดแบบนี้ ครูสอนให้นักเรียนทุกคนทิ้งขยะให้เป็นที่ สอนให้พวกเราดูแลแหล่งการเรียนรู้ของโรงเรียนให้ได้อยู่เสมอครับ”

(นักเรียนป.4 / 25 ส.ค. 51)

“โรงเรียนสวย สะอาดขึ้นมากเลย มีการปลูกผักประดับรอบๆ โรงเรียน มีบ่อเลี้ยงปลาหน้าโรงเรียน ทำนาสธิตในเขต บรรยากาศร่มรื่น ผมมาออกกำลังกายที่นี้บ้าง หากมีเวลา”

(ผู้ปกครองนักเรียนช่วงชั้นที่ 1 / 25 ส.ค. 51)

ภาพที่ 4.8 ภาพอาคารสถานที่ภายในโรงเรียนในเมือง

1.4 ด้านงบประมาณ

โรงเรียนในเมืองศึกษาสมประสงค์เป็นโรงเรียนสังกัดกรุงเทพมหานครได้รับเงินสนับสนุนจากกรุงเทพมหานครเป็นหลัก และได้เงินสนับสนุนเพิ่มเติมจากสภาวัฒนธรรมแห่งประเทศไทยเพื่อร่วมสนับสนุนกิจกรรมถ้ำแก่น้อยซึ่งเป็นกิจกรรมที่ส่งเสริมด้านปรัชญาเศรษฐกิจ

พอเพียงให้นักเรียนรู้จักการค้าขาย การวางแผนการใช้เงิน เป็นจำนวนเงิน 20,000 บาท โรงเรียนได้รับความช่วยเหลือจากชุมชนและผู้ปกครองนักเรียนค่อนข้างน้อย โรงเรียนมีการวางแผนการใช้จ่ายเงินอย่างมีระบบ ดังคำสัมภาษณ์ต่อไปนี้

“โรงเรียนของเราได้เงินสนับสนุนจาก กทม. เป็นหลักเลย เงินที่ได้ก็นำมาพัฒนาโรงเรียนด้านต่างๆ แล้วก็แบ่งให้ส่วนของเศรษฐกิจพอเพียง ผู้ปกครองและชุมชนให้ความร่วมมือด้านงบประมาณค่อนข้างน้อย เพราะเขาถือว่าโรงเรียน กทม. เรียนฟรีแล้วไง เงินส่วนอื่นๆ เขาก็ไม่อยากจะเสียอีก ”

(ผู้บริหาร / 22 ส.ค. 51)

“เงินที่มาพัฒนาโรงเรียนได้มาจาก กทม. แล้วสภากวีตมธรรมซึ่งสนับสนุนโครงการเล็กๆ น้อยๆ เงินที่ได้มาเพียงพอกับโครงการของโรงเรียน ครูก็วางแผนการใช้เงิน เงินสนับสนุนจากผู้ปกครองได้ค่อนข้างน้อย แล้วแต่ความศรัทธาของแต่ละคนว่าจะให้เท่าไร”

(ครูช่วงชั้นที่ 1 / 25 ส.ค. 51)

“เราส่งลูกมาเรียนที่โรงเรียน กทม. สาเหตุมาจากลูกได้เรียนฟรี เสื้อผ้าฟรี หนังสือฟรีหมด เราก็ไม่ค่อยอยากจ่ายเงินเพิ่มอีก ยุคนี้เศรษฐกิจฝืดเคืองด้วย ประหยัดได้ต้องประหยัด แต่ถ้าโรงเรียนต้องการให้บริจาคเงินช่วยก็ยินดีสนับสนุนตามกำลังนะ มีน้อยก็จ่ายน้อยไปตามกำลัง”

(ผู้ปกครองนักเรียนช่วงชั้นที่ 2 / 25 ส.ค. 51)

1.5 ด้านความสัมพันธ์กับชุมชน

ความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับคนภายในชุมชนเป็นไปได้ด้วยดีกล่าวคือ ผู้ปกครองและคนในชุมชนให้ความร่วมมือกับแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของโรงเรียน เช่น ผู้ปกครองที่มีจิตอาสาเข้ามาช่วยงานของโรงเรียน คอยดูแลเวลานักเรียนข้ามถนนตอนช่วงเช้า และตอนเย็นหลังเลิกเรียน คนภายในชุมชนเข้ามาใช้สถานที่ภายในโรงเรียนในการทำกิจกรรมต่างๆ และเนื่องจากโรงเรียนอยู่ใกล้วัดชัยฉิมพลี จึงมีกิจกรรมหลายอย่างที่พระสงฆ์เข้ามามีบทบาทในการช่วย

ขัดเกลาจิตใจของนักเรียนให้มีคุณธรรมและจริยธรรมไม่ว่าจะเป็นช่วงวันสำคัญทางพระพุทธศาสนานักเรียนมีโอกาสไปทำบุญ ตักบาตร ฟังเทศน์ เวียนเทียนซึ่งเป็นการสร้างภูมิคุ้มกัน ในตนเองให้แก่ตัวของนักเรียนเอง ทำให้นักเรียนมีจิตใจที่สงบและคิดดีซึ่งทำให้นักเรียนมีพื้นฐาน คุณธรรมตั้งแต่เด็กๆ บริเวณชุมชนด้านหลังโรงเรียนติดคลองบางแวกซึ่งเป็นคลองสาขาของแม่น้ำ เจ้าพระยา โรงเรียนและคนภายในชุมชนมีการจัดกิจกรรมร่วมกันเสมอ เช่น กิจกรรมพัฒนา สิ่งแวดล้อมคลองบางแวก เพื่อปลูกฝังค่านิยมการรักษาสิ่งแวดล้อม และเป็นการรักษาความสะอาด ลำคลองให้ใสสะอาดตลอดไป ดังคำสัมภาษณ์ต่อไปนี้

“ผู้ปกครองเข้ามาช่วยเหลือโรงเรียนอยู่เหมือนกัน เช่น มาช่วยดูแลนักเรียนเวลาข้ามถนน ตอนเช้าและตอนเย็น นักเรียนก็ปลอดภัย เพราะช่วงเช้าๆ หน้าโรงเรียนจะมีรถเยอะมากๆ เพราะ ถนนหน้าโรงเรียนเป็นทางผ่านไปถนนเพชรเกษม และไปถนนจรัญสนิทวงศ์ก็ได้ เลยทำให้รถ เยอะ”

(ครูช่วงชั้นที่ 1 / 25 ส.ค. 51)

“วันหยุดถ้ามีเวลาว่างก็เข้ามาใช้พื้นที่ของโรงเรียน เป็นที่พักผ่อน ออกกำลังกายบ้าง ดีกว่า ไปห้าง บริเวณนี้ไม่มีสวนสาธารณะ ก็ได้พื้นที่ของโรงเรียนภายในโรงเรียนนี้แหละเป็นที่พักผ่อน บางทีไปทำบุญที่วัดชัยฉิมพลีต่อเลย”

(ผู้ปกครองนักเรียนช่วงชั้นที่ 1 / 25 ส.ค. 51)

“โรงเรียนอยู่ติดวัด เมื่อมีโอกาสวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา เราก็นิมนต์พระสงฆ์มาที่ โรงเรียน มาให้ความรู้ วัดเป็นแหล่งการเรียนรู้ที่สำคัญของโรงเรียน นักเรียนได้ประสบการณ์ตรง เช่น โรงเรียนจะให้ไปเวียนเทียนที่วัด ให้นักเรียนได้ทำจริง”

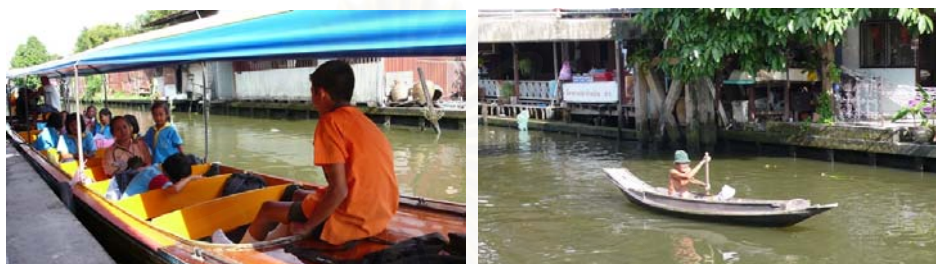
(ครูช่วงชั้นที่ 2 / 26 ส.ค. 51)

“เด็กนักเรียนบางคนต้องเดินทางมาโรงเรียนทางเรือ ใช้คลองบางแวก คนในชุมชน ด้านหลังโรงเรียนจะติดคลอง โรงเรียนก็มีกิจกรรมร่วมกับคนในชุมชน เช่น การรณรงค์ไม่ทิ้งขยะ ในลำคลอง บางทีนักเรียนก็ไปช่วยเก็บขยะรอบๆ ชุมชน คลองบางแวกยังใสแจ๋ว เห็นปลาอยู่เลย”

(ครูช่วงชั้นที่ 2 / 26 ส.ค. 51)

“ทางโรงเรียนก็มาช่วยรณรงค์ให้รักษาความสะอาดในคลอง คนแถวนี้ไม่ทิ้งขยะลงคลอง
หรือก่อกอง ทุกคนให้ความร่วมมือ คุณตอนนี้คลองบางแวกใสมากๆ ปลาตัวโตๆ ทั้งนั้น”

(คนในชุมชน/ 26 ส.ค. 51)

ภาพที่ 4.9 สภาพชุมชนบริเวณคลองหลังโรงเรียนในเมือง

2. ด้านหลักสูตรและการจัดการเรียนการสอน

ด้านหลักสูตรและการจัดการเรียนการสอนผู้วิจัยแบ่งการนำเสนอออกเป็น 3 ส่วน ดังนี้

- 2.1 การบูรณาการปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่การเรียนการสอน
- 2.2 สื่อและแหล่งเรียนรู้
- 2.3 การวัดและประเมินผล

2.1 การบูรณาการปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่การเรียนการสอน

โรงเรียนในเมืองศึกษาสมประสงค์มีการบูรณาการหลักสูตรเศรษฐกิจพอเพียงสู่รายวิชา โดยบางรายวิชาได้ใช้แผนการสอนต้นแบบจากกระทรวงศึกษาธิการที่ได้จัดทำขึ้นเป็นแนวทางให้แก่โรงเรียนทั่วไป ขณะนี้โรงเรียนอยู่ในขั้นพัฒนาหลักสูตรเศรษฐกิจพอเพียงของตนเอง โรงเรียนมีโครงสร้างกิจกรรมที่เน้นการดำเนินงานตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง 4 ด้าน คือ ด้านการเกษตร ด้านคุณธรรม ด้านระเบียบวินัย ด้านความรู้ ครูมีความพยายามปลูกฝังจิตสำนึกแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงแก่นักเรียน โดยระยะแรกโรงเรียนเน้นด้านคุณธรรมและจริยธรรม

“การบูรณาการเศรษฐกิจพอเพียงในแผนการสอนอยู่ในขั้นพัฒนาหลักสูตรของตนเอง ตอนนี้ทางโรงเรียนได้ใช้แผนต้นแบบในบางรายวิชาอยู่”

(ครูช่วงชั้นที่ 1 / 22 ส.ค. 51)

“โรงเรียนอื่นอาจจะเป็นแนวทางทฤษฎีใหม่ แต่โรงเรียนของเราเน้น 3 ห่วง 2 เงื่อนไข เน้นคุณธรรม จริยธรรมมากกว่า แหล่งการเรียนรู้ที่จัดขึ้นให้นักเรียนได้เรียนรู้เพื่อนำไปสอนให้เด็กกรุงเทพฯ เห็นในสิ่งที่ไม่เคยเห็น เช่น การปลูกข้าวในขวด เราก็สอนเรื่องจิตสำนึกมากกว่าจะให้นักเรียนไปทำนาจริงๆ เวล่านักเรียนกินข้าวพวกเขาก็จะระลึกว่ากว่าชาวนาจะปลูกข้าวออกมาเป็นข้าวให้เรากินต้องใช้ความอดทนแค่ไหน”

(ผู้บริหาร / 22 ส.ค. 51)

จะเห็นได้ว่าแม้ทางโรงเรียนจะยังมิได้บูรณาการหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงสู่ทุกรายวิชา แต่ก็มีการพัฒนาแผนการสอนของตนเอง ดังตัวอย่างแผนการจัดการเรียนรู้วิชาภาษาไทยชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ดังนี้

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตัวอย่างแผนการจัดการเรียนรู้

กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย

ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1

หน่วยที่ 8 เรื่องเงินทองเป็นของมีค่า (เศรษฐกิจพอเพียง)

แผนการเรียนรู้ที่ 6 เรื่องการฟังนิทานเกี่ยวกับการออม

- 1.มาตรฐาน ท.3.1(1) สามารถจับใจความสำคัญสิ่งที่ได้ฟังและได้ดู และเข้าใจเนื้อเรื่อง ถ้อยคำการใช้คำเสียง และกิริยาท่าทางของผู้พูด แสดงทรรศนะเรื่องที่ฟังและดูอย่างมีวิจารณญาณ
- 2.สาระสำคัญ การฟังและการสนทนาเรื่องในบทเรียนช่วยสร้างประสบการณ์ทางภาษาในการอ่านและการเขียน
- 3.ผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง
  - นักเรียนสามารถตอบคำถามจากการฟังได้
  - บอกวิธีการออมได้
4. สาระการเรียนรู้ ฟังนิทานเกี่ยวกับการออม
5. กิจกรรมการเรียนรู้
  - 5.1 ความพอประมาณ
    - สำรวจสภาพการใช้เงินของตนว่าได้เงินวันละเท่าใด และจ่ายวันละเท่าใด สมดุลกันหรือไม่
  - 5.2 ความมีเหตุผล
    - ใคร่ครวญเลือกซื้อเฉพาะสิ่งของที่จำเป็นและมีประโยชน์
  - 5.3 การมีภูมิคุ้มกันที่ดี
    - ฝึกนิสัยในการออมเพื่อประโยชน์ของตนเองและครอบครัว
  - 5.4 เงื่อนไขความรู้
    - รู้จักเงินทองที่พ่อแม่หามาด้วยความยากลำบาก ใช้อย่างมีคุณค่า
  - 5.5 เงื่อนไขคุณธรรม
    - ประหยัดอดออม มีสติในการดำเนินชีวิต คิดถึงวันข้างหน้า
6. สื่อ / อุปกรณ์
  - เพลงออมไว้ กระจุกออมสิน สมุดฝากเงินธนาคาร
7. การวัดผล / ประเมินผล
  - สังเกตจากการร่วมกิจกรรม การฟัง และการตอบคำถาม
8. เครื่องมือ
  - แบบบันทึกการสังเกตพฤติกรรม

2.2 สื่อและแหล่งการเรียนรู้

โรงเรียนในเมืองศึกษาสมประสงค์มีการใช้สื่อและแหล่งการเรียนรู้เพื่อบูรณาการปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในการจัดการเรียนการสอน ครูภายในโรงเรียนมีการผลิตสื่อการสอนขึ้นเองมีการแลกเปลี่ยนสื่อการสอนกันภายในโรงเรียน ครูมีการใช้แหล่งการเรียนรู้ภายในโรงเรียนและแหล่งการเรียนรู้ภายในชุมชนเพื่อให้นักเรียนได้รับประสบการณ์ตรง เป็นการประหยัดงบประมาณของครู ครูมีการดูแลรักษาสื่อและแหล่งการเรียนรู้อย่างสม่ำเสมอ นักเรียนมีส่วนร่วมในการสร้างแหล่งการเรียนรู้ และแบ่งหน้าที่นักเรียนในการรับผิดชอบแหล่งการเรียนรู้ภายในโรงเรียน สำหรับแหล่งการเรียนรู้ของโรงเรียนที่น่าสนใจของโรงเรียน ได้แก่ กิจกรรมการทำนาสาธิตในขบวนการโรงเรียนให้นักเรียนทุกคนมีส่วนร่วมกันปลูกต้นข้าวในขวด นักเรียนทุกคนช่วยกันดูแลต้นข้าว สังเกตการเจริญเติบโตของต้นข้าวจนกระทั่งต้นข้าวออกรวง กิจกรรมดังกล่าวเป็นการปลูกฝังลักษณะที่ดีงามแก่นักเรียนเพื่อปลูกจิตสำนึกให้รู้คุณค่าของข้าวว่ากว่าจะได้มานั้นยากลำบากเพียงใดซึ่งสอดคล้องกับแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงในเรื่องความพอประมาณกล่าวคือ นักเรียนได้รู้จักคำว่าพอดี รู้จักการใช้ที่พอประมาณกับตนเอง นักเรียนมีเหตุผลมีการทำงานที่รอบคอบ ตลอดจนได้ปลูกฝังด้านคุณธรรมแก่นักเรียนโดยนักเรียนมีความเห็นอกเห็นใจผู้ที่ลำบากกว่าตนเอง ดังคำสัมภาษณ์ต่อไปนี้

“สื่อการสอนส่วนใหญ่ครูจะผลิตขึ้นเอง หัววัสดุที่มีอยู่แล้วมาประยุกต์ ดัดแปลง เป็นการประหยัดเงิน ประหยัดค่าใช้จ่าย สื่อไหนครูยืมกันได้ก็จะยืมกันใช้”

(ครูช่วงชั้นที่ 1 / 26 ส.ค. 51)

“แหล่งการเรียนรู้ที่โรงเรียนมีอยู่แล้วตั้งหลายแหล่ง ต้องใช้ให้เกิดประโยชน์ ให้นักเรียนได้ลงมือปฏิบัติ เช่น สอนนักเรียนให้ปลูกข้าวในขวด นักเรียนก็จะต้องมีหน้าที่มาดูแลข้าวของตนเอง ฝึการเจริญเติบโต จรกระทั่งข้าวออกรวง จะได้เห็นว่ายากแค่ไหนกว่าจะปลูกข้าวออกมาให้เรากินได้”

(ครูช่วงชั้นที่ 1 / 26 ส.ค. 51)

“แหล่งการเรียนรู้ภายในชุมชนก็สำคัญ เช่น วัด นักเรียนได้ความรู้จากพระวิทยากร มีโอกาสเข้าไปดูศิลปะภายในวัด เป็นการเรียนรู้ที่เรียกว่า กรงเทพศึกษา ต้องรู้รากเหง้าของชุมชนใกล้ๆ โรงเรียนก่อน หรือแม้กระทั่งคลองบางแวกซึ่งอยู่ด้านหลังโรงเรียนสามารถนำมาเป็นสื่อการสอนที่มีชีวิตได้ สอนเรื่องน้ำขึ้น น้ำลง นำหนูน เกิดจากอะไร นำมาประยุกต์เข้ากับวิชาเลข วิชาสังคมได้ ขึ้นอยู่กับว่าครูแต่ละคนจะหยิบแหล่งการเรียนรู้ใกล้ตัวมาใช้หรือเปล่า”

(ครูช่วงชั้นที่ 1 / 26 ส.ค. 51)

“ผมชอบกิจกรรมเก็บแก่น้อย ผมเอาหนังสือที่ไม่ได้อ่านแล้วมาวางขาย เงินที่ได้จะเก็บใส่ออมสิน ผมมีเงินเก็บมากขึ้น กิจกรรมนี้สอนให้ผมรู้จักการใช้เงินครับ”

(สนทนากลุ่มนักเรียนช่วงชั้นที่ 1 / 22 ส.ค. 51)

“ครูสอนให้เราปลูกข้าวในขวด ให้พวกเราทานข้าวให้หมด เพราะชาวนาปลูกข้าวยากลำบาก ตอนนี้อเวลาหนูจะทานข้าวหนูจะพยายามทานให้หมดค่ะ”

(สนทนากลุ่มนักเรียนช่วงชั้นที่ 2 / 1 ก.ย. 51)

จากการสังเกตแหล่งการเรียนรู้ภายในโรงเรียนพบว่าทางโรงเรียนมีการจัดแหล่งการเรียนรู้ได้อย่างเหมาะสม เปิดโอกาสให้นักเรียนเข้ามามีส่วนช่วยสร้างและดูแลแหล่งการเรียนรู้ดังกล่าวอย่างภาพต่อไปนี้

กิจกรรมการปลูกผักปลอดสารพิษ เพื่อให้นักเรียนรู้วิธีการปลูกผักปลอดสารพิษตามแปลงผัก กระจายต้นไม้ และรอบบริเวณเสาธง เพื่อไว้รับประทานและจำหน่าย

กิจกรรมส่งเสริมสุขภาพและประหยัดพลังงาน ส่งเสริมให้นักเรียนออกกำลังกายด้วยการใช้ประโยชน์จากการรดน้ำต้นไม้ และปรับสภาพน้ำในบ่อปลา

กิจกรรมการทำนาสาธิตในขวด เพื่อปลูกจิตสำนึกให้รู้คุณค่าของข้าวว่ากว่าจะได้เป็นเมล็ดข้าวนั้นยากลำบากเพียงใด จึงควรรับประทานข้าวให้หมด อย่าหกเลอะเทอะ

ภาพที่ 4.10 แหล่งการเรียนรู้ภายในโรงเรียนในเมือง

2.3 การวัดและประเมินผล

การประเมินผลการเรียนรู้ของนักเรียนใช้การประเมินตามสภาพจริง โดยใช้วิธีหลากหลาย เน้นการปฏิบัติจริงให้เห็นผล ส่วนการประเมินผลของครูจะใช้การนิเทศการสอนซึ่งรับผิดชอบโดยฝ่ายวิชาการ ร่วมกับหัวหน้ากลุ่มสาระ การพิจารณาผลงานของครูจะดูทั้งกลุ่มสาระให้ครูช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ดังคำสัมภาษณ์ดังต่อไปนี้

“การประเมินผลนักเรียนเราใช้วิธีการหลากหลาย เวลามอบหมายงานให้นักเรียนทำก็จะดูความตั้งใจของนักเรียน การส่งตรงเวลา ดูหลายๆ ด้านทั้งคะแนนเก็บ คะแนนสอบ คะแนนพฤติกรรม คะแนนพฤติกรรมให้เยอะหน่อย 20 คะแนนเลย”

(ครูช่วงชั้นที่ 2 / 26 ส.ค. 51)

“เราเน้นการประเมินตามสภาพจริง คุณผลของการกระทำของนักเรียน ยิ่งโรงเรียนเน้นแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงแล้ว การประเมินจะเน้นด้านคุณธรรมจริยธรรมมากกว่าแต่ก่อน นอกจากครูประจำชั้นที่ต้องทำงานหนักแล้ว ต้องคอยบันทึกพฤติกรรมนักเรียนอย่างละเอียด ครูคนอื่นๆ ต้องมีส่วนรายงานพฤติกรรมของนักเรียนแก่ครูประจำชั้นด้วย ตรวจสอบหลายๆ ด้าน”

(ผู้บริหารร.ร. / 22 ส.ค. 51)

3. ด้านการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน

ด้านการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน ผู้วิจัยแบ่งการนำเสนอออกเป็น 2 ส่วน ดังนี้

3.1 การแนะแนวและระบบดูแลผู้เรียน

3.2 โครงการ ชุมนุม/ชมรม

3.1 การแนะแนวและระบบดูแลผู้เรียน

โรงเรียนในเมืองศึกษาสมประสงค์มีการให้การแนะแนวและให้คำปรึกษาแก่นักเรียนค่อนข้างดี มีการจัดกิจกรรมแนะแนวตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง คือให้นักเรียนรู้จักศักยภาพของตนเอง มีการจัดกิจกรรมให้นักเรียนได้รู้จักการวางแผนอนาคตตนเอง มีการเชิญวิทยากรมาให้ความรู้ในด้านอาชีพต่างๆ ดังคำสัมภาษณ์ต่อไปนี้

“โรงเรียนมีการจัดกิจกรรมให้นักเรียนวางแผนอนาคตตนเอง เช่น กิจกรรมเล่าแก่น้อย ที่นักเรียนต้องวางแผนการขายสินค้าของตนเอง นักเรียนรู้จักการเลือกซื้อสินค้าที่จะมาขาย วางแผนการโฆษณา การทำบัญชีรายรับ รายจ่าย เป็นการฝึกอาชีพแบบหนึ่ง”

(ครูช่วงชั้นที่ 2 / 27 ส.ค. 51)

“โรงเรียนมีการเชิญวิทยากรมาให้ความรู้บ้างเป็นบางครั้ง เช่น คนในชุมชนของเราบางคนมีความรู้เรื่องการทำผ้าบาติกก็จะเชิญเขามาสอนนักเรียน นักเรียนก็ชอบ บางทีนักเรียนเราก็ไปทำกิจกรรมกับโรงเรียนไชยเฉลิมพลซึ่งเป็นโรงเรียนมัธยมซึ่งอยู่ข้างๆ พี่ๆ ก็แนะนำน้องๆ ”

(ครูช่วงชั้นที่ 2 / 27 ส.ค. 51)

“ผมอยากเรียนต่อ ม.1 ครับยังไม่ได้ตัดสินใจว่าจะเรียนต่อที่ไหนดี แต่ที่แน่ๆ โรงเรียนเราสามารถไปเรียนต่อ ม.1ที่โรงเรียนข้างๆ ได้เลย โตขึ้นผมอยากเป็นตำรวจครับ ผมเห็นตำรวจที่มาพูดที่โรงเรียนแล้วอยากเป็นมั่งครับ ดูเข้มแข็ง คอยช่วยเหลือผู้อื่น ผมก็อยากเป็นมั่ง เท่ามากเลยครับ”

(สนทนากลุ่มนักเรียนช่วงชั้นที่ 2 / 1 ก.ย. 51)

“หนูคิดว่าหนูอาจเรียนต่อที่ลิ้มใหญ่ค่ะ เพราะโรงเรียนใกล้บ้านมาก แล้วก็โรงเรียนรับนักเรียนจากโรงเรียนของเราโดยตรงเลย ครูแนะนำว่าถ้าอยากไปสอบที่โรงเรียนอื่นๆ ก็ต้องเตรียมตัววางแผนการอ่านหนังสือ เพราะต้องมีคนสอบแย่งกันเข้ามา”

(สนทนากลุ่มนักเรียนช่วงชั้นที่ 2 / 1 ก.ย. 51)

3.2 โครงการ ชุมชุม/ชมรม

โรงเรียนในเมืองศึกษาสมประสงค์ได้จัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน โดยดำเนินการศึกษาและค้นหากิจกรรมที่มีคุณลักษณะที่สอดคล้องกับหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง คือ ให้พอประมาณกับศักยภาพของผู้เรียน โดยเน้นการส่งเสริมให้ผู้เรียนได้ใช้ความรู้อย่างรอบคอบ ระมัดระวัง ฝึกให้ผู้เรียนได้คิดเป็น ทำเป็น เป็นคนมีเหตุผล และมีภูมิคุ้มกันส่งเสริมให้ผู้เรียนทำงาน

ร่วมกับผู้อื่น มีความซื่อสัตย์ สุจริต รับผิดชอบ ไม่เอาใจเอาเปรียบผู้อื่น มีวินัย มีสัมมาคารวะ ปลูกจิตสำนึกให้รักษาสิ่งแวดล้อม สืบสานวัฒนธรรม พัฒนาผู้เรียนให้รู้จักทำประโยชน์ต่อสังคม เช่น กิจกรรมเล่นแก๊นน้อยเป็นกิจกรรมที่จัดขึ้นทุกๆ เช้าวันศุกร์ โดยกิจกรรมจะเริ่มตั้งแต่ 7.00 น. นักเรียนทุกคนจะนำสิ่งของที่ตนเองอยากนำมาขายมาวางขายที่หน้าสนามหน้าเสาธง กิจกรรมนี้เป็นการปลูกฝังให้นักเรียนได้รู้จักการหารายได้จากการขายของเป็นการปลูกฝังลักษณะนิสัยความพอเพียง นักเรียนฝึกการเป็นผู้ซื้อ ผู้ขายซึ่งฝึกความมีเหตุผลกล่าวคือนักเรียนฝึกการตัดสินใจและพิจารณาว่าสินค้าใดที่ควรซื้อและจำเป็นกับตัวของนักเรียนหรือไม่อย่างไร ส่วนกิจกรรมการเลี้ยงปลาสวยงามนั้นก็เป็นอีกชมรมที่นักเรียนให้ความสนใจเพราะเป็นการฝึกให้นักเรียนรู้จักการหารายได้ และปลูกฝังคุณธรรมเรื่องความรักและความเมตตาต่อสัตว์อีกด้วยด้วยดังคำสัมภาษณ์ต่อไปนี้

“โครงการ V-STAR โรงเรียนของเราร่วมกับวัดพระธรรมกาย เพื่อคั่นหานักเรียนที่มีคุณลักษณะในด้านคุณธรรมและจริยธรรมดีเด่น กิจกรรมนี้ต้องอาศัยความร่วมมือจากครู นักเรียนและผู้ปกครอง กว่าจะคัดนักเรียนได้ต้องใช้เวลาเป็นเทอม ลักษณะกิจกรรมคล้าย AF Academy Fantacia”

(ผู้บริหารร.ร. / 22 ส.ค. 51)

“โรงเรียนของเราเน้นคุณธรรมมากกว่าด้านอื่นๆ เลย นักเรียนทุกคนต้องเปลี่ยนพฤติกรรมให้ได้อาจต้องใช้เวลาในช่วงแรกๆ แต่ถ้าทำได้ผลดีจะเกิดกับนักเรียน ครูและผู้ปกครองต้องช่วยกันทุกๆ ฝ่าย”

(ครูช่วงชั้นที่ 1 / 22 ส.ค. 51)

“หนูชอบที่โรงเรียนมีกิจกรรมเล่นแก๊นน้อย หนูฝึกขายของ ทำให้หนูรู้จักการวางแผน รู้จักการใช้เงิน กิจกรรมมีทุกๆ เช้าวันศุกร์ นักเรียนจะเอาของมาขายที่สนาม ต้องจ่ายค่าเช่าสถานที่ให้โรงเรียน 2 บาท ถูกมากๆ เลยค่ะ”

(นักเรียน ป.3 / 25 ส.ค. 51)

“ตอนนี้ชั้นป.2 ต้องรับผิดชอบดูแลผักที่ปลูกในกระถางค่ะ ต้องดูแลรดน้ำ ถอนหญ้า ถ้าผักโต หนูนำมาขายวันที่มีกิจกรรมเล่นแก๊นน้อย หรือไม่ก็เอากลับบ้านไปให้แม่กินค่ะ”

(นักเรียนป.2 / 25 ส.ค. 51)

“หนูชอบชมรมเลี้ยงปลาสวยงามค่ะ เพราะครูบอกว่านอกจากเราจะมึงานอดิเรกในการเลี้ยงปลาแล้ว ครูบอกว่าคนที่เลี้ยงปลาแล้วปลาไม่ตาย แสดงว่าเราเป็นดูแลเอาใจใส่ เราจะได้มีเมตตาต่อสัตว์ แล้วถ้ามันออกลูกเราสามารถนำไปขายได้เงินอีกด้วย”

(สนทนากลุ่มนักเรียนช่วงชั้นที่ 1 / 22 ส.ค. 51)

“หนูอยู่ชมรมแม่ศรีเรือนค่ะ ครูสอนให้ทำอาหาร ชมรมนี้มีประโยชน์เพราะหนูชอบทำกับข้าวค่ะ ตอนนี้อนุทำเป็นหลายอย่างแล้ว พอกลับไปบ้านหนูก็ช่วยแม่ทำกับข้าวบ้าง ดูแลน้องบ้าง แบ่งเบาภาระที่บ้านค่ะ”

(สนทนากลุ่มนักเรียนช่วงชั้นที่ 2 / 1 ก.ย. 51)

โรงเรียนในเมืองศึกษาสมประสงค์ได้ใช้แหล่งการเรียนรู้ที่มีอยู่เปิดเป็นชมรมต่างๆ เพื่อให้ นักเรียนเข้ามามีส่วนเรียนรู้ ได้ประโยชน์จากแหล่งการเรียนรู้ต่างๆ ดังภาพต่อไปนี้

กิจกรรมเก้าแก่น้อย

ชมรมปลูกผักสวนครัว

ชมรมเลี้ยงปลาสวยงาม

ผลผลิตจากการเลี้ยงปลาสวยงาม

ภาพที่ 4.11 ชมรมของโรงเรียนในเมือง

4. ด้านการพัฒนาบุคลากร

ด้านการพัฒนาบุคลากรผู้วิจัยแบ่งการนำเสนอออกเป็น 2 ส่วน ดังนี้

- 4.1 การส่งเสริมให้มีการพัฒนาบุคลากรตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง
- 4.2 การปรับเปลี่ยนวิถีชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง

4.1 การส่งเสริมให้มีการพัฒนาบุคลากรตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

โรงเรียนมีการสร้างความตระหนักและความเข้าใจเกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียง มีการถวายสัตย์ปฏิญาณตนของครูและนักเรียนในการใช้ชีวิตตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ทางโรงเรียนมีการส่งครูไปอบรมเพื่อเพิ่มความรู้ด้านเศรษฐกิจพอเพียงสม่ำเสมอ เช่น อบรมโครงการวางรากฐานให้ชีวิต ด้วยการสร้างวินัยในการออม และการบริหารเงินออม อบรมเขียนแผนการเรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียง หากการสัมมนาจัดช่วงปิดเทอมทางโรงเรียนอาจให้ครูทุกคนไปอบรมพร้อมกันได้ แต่ถ้าเป็นช่วงเปิดเทอมอาจต้องคัดเลือกตัวแทนครูไป จะเป็นการสับเปลี่ยนหมุนเวียนครูไปอบรม ครูทุกคนมีโอกาสพัฒนาความรู้ ครูที่ไปอบรมกลับมาจะถ่ายทอดความรู้ให้ครูที่ไม่ได้อบรม ดังคำสัมภาษณ์ต่อไปนี้

“ครูได้ไปอบรมความรู้เกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียงบ่อยอยู่เหมือนกัน เราตามข่าวสารด้านนี้เสมอๆ จากกระทรวงและจาก กทม. เวลาไปก็สลับกันไปบ้าง คนที่ไปอบรมกลับมาก็จะมาเล่าและถ่ายทอดให้เพื่อนครูคนอื่นๆ”

(ครูช่วงชั้นที่ 1 / 25 ส.ค. 51)

“ก่อนที่จะเริ่มปฏิบัติตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง ครูและนักเรียนมีการปฏิญาณตนว่าจะปฏิบัติตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง เป็นคำมั่นสัญญาว่าพวกเราต้องทำให้ได้ หากทำได้จริงผลประโยชน์ไม่ได้เกิดกับใครเลย เกิดกับคนที่ปฏิบัติจริงๆ ”

(ครูช่วงชั้นที่ 1 / 25 ส.ค. 51)

“เวลาครูไปอบรมกลับมาก็จะนำแนวทางที่ได้เรียนรู้มาเล่าสู่กันฟัง แลกเปลี่ยนความรู้ซึ่งกันและกัน คนทั่วไปชอบคิดว่าเรื่องเศรษฐกิจพอเพียงเป็นเรื่องของการปลูกผัก ทำนา ถ้าคนเข้าใจก็จะรู้ว่าไม่เสมอไป แค่อธิบายเอาเสียหนึ่งใน 3 ห่วง 2 เงื่อนไข มาปรับใช้แล้วปฏิบัติจริงจัง สม่่าเสมอก็จะเป็นประโยชน์”

(ครูช่วงชั้นที่ 2 / 27 ส.ค. 51)

4.2 การปรับเปลี่ยนวิถีชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง

เมื่อโรงเรียนในเมืองศึกษาสมประสงค์ตัดสินใจใช้แนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงแล้ว บุคลากรภายในโรงเรียนมีความตระหนัก และมีความเห็นสอดคล้องกันว่า แนวทางดังกล่าวหากปฏิบัติได้จริงแล้ว ผลที่เกิดขึ้นย่อมเกิดขึ้นแก่ตนเอง อีกทั้งยังเป็นแบบอย่างแก่นักเรียน หรือผู้ที่พบเห็น ดังคำสัมภาษณ์ต่อไปนี้

“พฤติกรรมที่เปลี่ยนของครูที่เด่นชัดคือ การปรับเปลี่ยนการใช้ชีวิตของตนเอง ครูหลายคนมีการวางแผนการใช้จ่ายมากขึ้น ประหยัดมากขึ้น อะไรที่ไม่จะเป็นกับชีวิตของเราก็ไม่ต้องไปซื้อให้เปลืองเงิน ผลที่เกิดขึ้นก็คือ ความสุขใจค่ะ”

(ครูช่วงชั้นที่ 1 / 26 ส.ค. 51)

“แนวทางเศรษฐกิจพอเพียงที่นำมาปรับใช้กับชีวิต คือ ความพอประมาณ เมื่อก่อนอยากได้โน่น ได้นี่ เป็นผู้หญิงก็ต้องแต่งตัว ซื่อเสื่อผ้าใหม่ๆ ตอนนี้มี การวางแผนการใช้จ่ายอย่างรัดกุมมากขึ้น”

(ครูช่วงชั้นที่ 2 / 26 ส.ค. 51)

“ผมใช้เรื่องคุณธรรมมาก มีคุณธรรมกับนักเรียนมากขึ้น เข้าใจนักเรียนมากขึ้น ใช้เหตุผลมากขึ้น นักเรียนก็เข้าใจเราง่ายขึ้น เรื่องความประหยัดผมทำอยู่แล้ว บ้านผมอยู่ต่างจังหวัด ต้องเข้ามาทำงานในกรุงเทพฯ ก็ต้องเสียด่าใช้จ่ายเยอะ ดีที่โรงเรียนมีบ้านพักครูให้พัก ประหยัดค่าใช้จ่ายไปได้มากทีเดียว”

(ครูพลศึกษา / 28 ส.ค. 51)

จากการศึกษาการดำเนินงานของโรงเรียนต้นแบบตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของโรงเรียนในเมืองศึกษาสมประสงค์สามารถสรุปเป็นตารางรูปแบบการดำเนินงานของโรงเรียนต้นแบบตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของโรงเรียนในเมืองได้ตามตารางที่ 4 ดังนี้

ตารางที่ 4 รูปแบบการดำเนินงานของโรงเรียนต้นแบบตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของโรงเรียนในเมือง

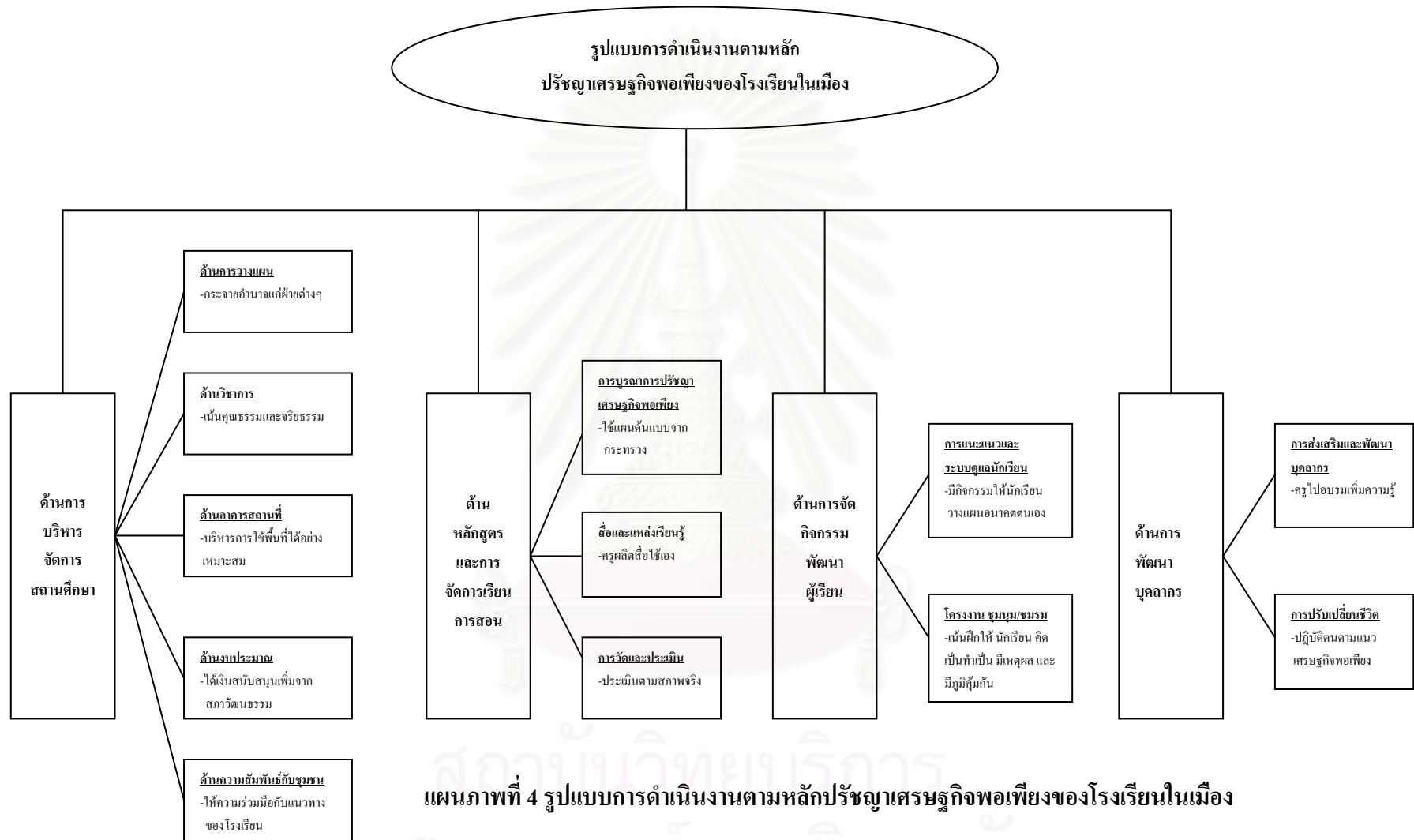
การดำเนินงาน	รายละเอียด
<p>1.ด้านการบริหารจัดการสถานศึกษา</p> <ul style="list-style-type: none"> ● ด้านการวางแผน ● ด้านวิชาการ ● ด้านอาคารสถานที่ ● ด้านงบประมาณ ● ด้านความสัมพันธ์กับชุมชน 	<ul style="list-style-type: none"> - ผู้บริหารมีประสบการณ์ด้านเศรษฐกิจพอเพียงมาก่อน มีการกระจายงานแก่ฝ่ายต่างๆ - เน้นด้านคุณธรรม และจริยธรรม เพื่อพัฒนาคุณลักษณะที่พึงงามตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง - ตั้งอยู่ในเมือง มีข้อจำกัดด้านพื้นที่ แต่มีการบริหารการใช้พื้นที่ได้เหมาะสม มีแหล่งการเรียนรู้รอบๆ โรงเรียน - ได้เงินสนับสนุนเพิ่มเติมจากสภากาชาดไทย - ผู้ปกครองและคนในชุมชนให้ความร่วมมือกับแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของโรงเรียน
<p>2.ด้านหลักสูตรและการจัดการเรียนการสอน</p> <ul style="list-style-type: none"> ● การบูรณาการปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่การเรียนการสอน ● สื่อและแหล่งเรียนรู้ 	<ul style="list-style-type: none"> -บูรณาการหลักสูตรเศรษฐกิจพอเพียงสู่บางรายวิชาได้ ใช้แผนการสอนต้นแบบจากกระทรวงศึกษาธิการ -มีแหล่งการเรียนรู้เพื่อบูรณาการปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในการจัดการเรียนการสอน

ตารางที่ 4 (ต่อ)

การดำเนินงาน	รายละเอียด
<ul style="list-style-type: none"> ● การวัดและประเมิน 	<ul style="list-style-type: none"> - ครูผลิตสื่อเพื่อไว้ใช้เอง - ประเมินตามสภาพจริง โดยใช้วิธีที่หลากหลาย เน้นการปฏิบัติจริงให้เห็นผล
<p>3.ด้านการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน</p> <ul style="list-style-type: none"> ● การแนะแนวและระบบดูแลผู้เรียน ● โครงการ ชุมนุม/ชมรม 	<ul style="list-style-type: none"> - นักเรียนรู้จักศักยภาพของตนเอง มีการจัดกิจกรรมให้นักเรียนได้รู้จักการวางแผนอนาคตตนเอง - มีการเชิญวิทยากรมาให้ความรู้ในด้านอาชีพ - มีการฝึกให้ผู้เรียนได้คิดปิ่น ทำเป็น เป็นคนมีเหตุผล และมีภูมิคุ้มกันส่งเสริมให้ผู้เรียนทำงานร่วมกับผู้อื่น มีความซื่อสัตย์ สุจริต รับผิดชอบ ไม่เอาัดเอาเปรียบผู้อื่น
<p>4.ด้านการพัฒนาบุคลากร</p> <ul style="list-style-type: none"> ● การส่งเสริมให้มีการพัฒนาบุคลากรตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ● การปรับเปลี่ยนวิถีชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง 	<ul style="list-style-type: none"> - มีการทวยสัต์ย์ปฏิญาณตนของครูและนักเรียนในการใช้ชีวิตตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง - ครูไปอบรมเพื่อเพิ่มความรู้ด้านเศรษฐกิจพอเพียงสม่ำเสมอ - บุคลากรภายในโรงเรียนมีความตระหนักและหันมาปฏิบัติตนตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมากขึ้น

จากการศึกษาการดำเนินงานของโรงเรียนต้นแบบตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของโรงเรียนในเมืองศึกษาสมประสงค์สามารถสรุปเป็นรูปแบบการดำเนินงานของโรงเรียนต้นแบบตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของโรงเรียนในเมืองได้ตามแผนภาพที่ 4 ดังนี้

แผนภาพที่ 4 รูปแบบการดำเนินงานตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของโรงเรียนในเมือง

2.3 ปัจจัยสนับสนุนและปัจจัยที่เป็นอุปสรรคในการดำเนินงาน

การดำเนินงานของโรงเรียนต้นแบบที่ผ่านมา โรงเรียนในเมืองศึกษาสมประสงค์ต้องพบกับปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินงานที่ต้องปรับปรุงแก้ไขเรื่อยมา แต่ก็มีบางปัจจัยที่ช่วยสนับสนุนการดำเนินงานให้ผลดีด้วยเช่นกัน ผู้วิจัยขอนำเสนอออกเป็น 2 ส่วน คือ ปัจจัยสนับสนุน ปัจจัยที่เป็นอุปสรรค ดังนี้

ปัจจัยสนับสนุน

การดำเนินงานของโรงเรียนประสบความสำเร็จนั้นมีสาเหตุและปัจจัยสนับสนุนหลายประการดังนี้

- ผู้บริหารมีประสบการณ์ด้านเศรษฐกิจพอเพียงมาก่อน สามารถนำประสบการณ์มาปรับใช้กับบริบทของโรงเรียนได้อย่างเหมาะสม
- ผู้บริหารมีความเป็นผู้นำ กล้าตัดสินใจที่จะเปลี่ยนแปลงสิ่งต่างๆ อยู่เสมอ
- การมีส่วนร่วมของครูในการบริหารจัดการภายในโรงเรียน แบ่งหน้าที่กันทำงาน และคอยช่วยเหลือกัน
- มีการประชุมเพื่อวางแผนงาน และมีการจัดกิจกรรมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ศึกษาดูงาน เพื่อนำมาพัฒนาโรงเรียนอย่างสม่ำเสมอ
- มีการกำกับ ติดตาม สร้างแรงจูงใจเชิงบวก ให้กำลังใจซึ่งกันและกันเสมอ ดังคำสัมภาษณ์ต่อไปนี้

“ผอ. ท่านเก่งมีประสบการณ์มาก่อน พอย้ายมาที่นี่ก็นำความรู้เรื่องเศรษฐกิจพอเพียงมาปรับใช้ให้เข้ากับโรงเรียนได้อย่างดี”

(ครูช่วงชั้นที่ 1 / 26 ส.ค. 51)

“ผอ. ท่านเป็นผู้นำ กล้าคิด กล้าตัดสินใจ กล้าเปลี่ยนแปลงสิ่งใหม่ จนโรงเรียนออกมาเป็นอย่างที่เห็น”

(ครูช่วงชั้นที่ 2 / 26 ส.ค. 51)

“ที่นี่ให้ครูมีส่วนร่วมในการทำงาน มีการวางแผนงานก่อนการทำงาน เพื่อจะได้ให้เห็นภาพกว้างๆ ก่อนลงมือทำงาน”

(ผู้บริหารร.ร. / 26 ส.ค. 51)

“โรงเรียนมีการประชุมวางแผนงานเสมอ มีการแลกเปลี่ยนความรู้ มีการไปศึกษาดูงานเพื่อนำความรู้มาพัฒนาโรงเรียน”

(ครูช่วงชั้นที่ 1 / 22 ส.ค. 51)

“พอ.ท่านใจดี มีความคิดเชิงบวกกับครู ท่านใช้วิธีชมก่อนแล้วค่อยติ ครูที่นี่ทำงานด้วยแล้วสบายใจ”

(ครูช่วงชั้นที่ 2 / 26 ส.ค. 51)

ปัจจัยที่เป็นอุปสรรค

การดำเนินงานของโรงเรียนประสบปัญหาและอุปสรรคนั้นมีสาเหตุหลายประการดังนี้

- โรงเรียนต้องใช้เวลาในการปรับเปลี่ยนแผนการสอนใหม่ให้สอดคล้องกับแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง
- งบประมาณที่ใช้ในการพัฒนาโรงเรียนมีจำกัด โรงเรียนต้องใช้อย่างประหยัด
- ผู้ปกครองไม่ค่อยมีส่วนร่วมในการสนับสนุนด้านการเงินของโรงเรียนเท่าที่ควร

“ถึงแม้ว่าโรงเรียนของเราจะได้รางวัลโรงเรียนต้นแบบ แต่เรื่องแผนการสอนของเรายังต้องพัฒนาต่อ ต้องค่อยๆ เปลี่ยน ตอนนี้วิชาไหนพอทำได้ก่อนก็ทำไป”

(ครูช่วงชั้นที่ 1 / 26 ส.ค. 51)

“โรงเรียนของเรามีงบประมาณไม่มาก ผู้ปกครองไม่ค่อยให้ความร่วมมือ เพราะเขาถือว่าโรงเรียน กทม. เรียนฟรีแล้ว เขาไม่ค่อยอยากจ่ายเพิ่ม”

(ครูช่วงชั้นที่ 2 / 26 ส.ค. 51)

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตอนที่ 3 รูปแบบการดำเนินงานของโรงเรียนต้นแบบตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของโรงเรียนนอกเมือง

ในตอนที 3 นี้ ผู้วิจัยขอนำเสนอ 3 ส่วน ดังนี้

- 3.1 การก้าวมาเป็นโรงเรียนต้นแบบตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง
- 3.2 รูปแบบการดำเนินงาน
- 3.3 ปัจจัยสนับสนุนและปัจจัยที่เป็นอุปสรรคในการดำเนินงาน

3.1 การก้าวมาเป็นโรงเรียนต้นแบบตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

จากการสัมภาษณ์ผู้บริหารโรงเรียนทำให้ทราบการก้าวเข้ามาเป็นโรงเรียนต้นแบบตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงดังคำสัมภาษณ์ว่า ในช่วงปลายปี พ.ศ. 2546 ผู้อำนวยการย้ายมารับตำแหน่งผู้อำนวยการโรงเรียนนอกเมืองประเทืองปัญญา ได้มีการพัฒนาโรงเรียนในทุกๆ ด้าน โดยเริ่มจากการกำหนดเป้าหมายที่ชัดเจนในการดำเนินงาน โดยมุ่งเน้นพัฒนาคุณภาพนักเรียน พัฒนาแหล่งการเรียนรู้ รวมทั้งการพัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษา ในช่วงแรกมีการระดมทุนจากชุมชนเพื่อนำมาพัฒนาแหล่งการเรียนรู้ ซึ่งต่อมาแหล่งการเรียนรู้ของโรงเรียนมีการพัฒนาขึ้นและมีการบูรณาการหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเข้าสู่แหล่งการเรียนรู้จนเป็นที่รู้จักแพร่หลาย จากนั้นเมื่อ ปีพ.ศ. 2550 ทางกระทรวงศึกษาธิการเปิดรับสมัครโรงเรียนที่มีความพร้อม คือ มีแนวทางการจัดการเรียนการสอนตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อรับการประเมินเป็นโรงเรียนต้นแบบ ทางโรงเรียน มีความพร้อมในด้านแหล่งการเรียนรู้ มีการจัดการเรียนการสอนตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงอยู่แล้วจึงสมัครเข้ารับการประเมิน และผ่านการประเมินเป็นโรงเรียนต้นแบบตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเมื่อปี พ.ศ. 2550

3.2 รูปแบบการดำเนินงาน

รูปแบบการดำเนินงานตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของโรงเรียนในเมือง ผู้วิจัยขอนำเสนอ 4 ด้าน ตามกรอบแนวคิดในการวิจัยดังนี้

1. ด้านการบริหารจัดการสถานศึกษา
  - 1.1 ด้านการวางแผน
  - 1.2 ด้านวิชาการ
  - 1.3 ด้านอาคารสถานที่
  - 1.4 ด้านงบประมาณ

- 1.5 ด้านความสัมพันธ์กับชุมชน
2. ด้านหลักสูตรและการจัดการเรียนการสอน
  - 2.1 การบูรณาการปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่การเรียนการสอน
  - 2.2 สื่อและแหล่งเรียนรู้
  - 2.3 การวัดและประเมินผล
3. ด้านการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน
  - 3.1 การแนะแนวและระบบดูแลผู้เรียน
  - 3.2 โครงการงาน ชุมนุม/ชมรม
4. ด้านการพัฒนาบุคลากร
  - 4.1 การส่งเสริมให้มีการพัฒนาบุคลากรตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง
  - 4.2 การปรับเปลี่ยนวิถีชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง

1.ด้านการบริหารจัดการสถานศึกษา

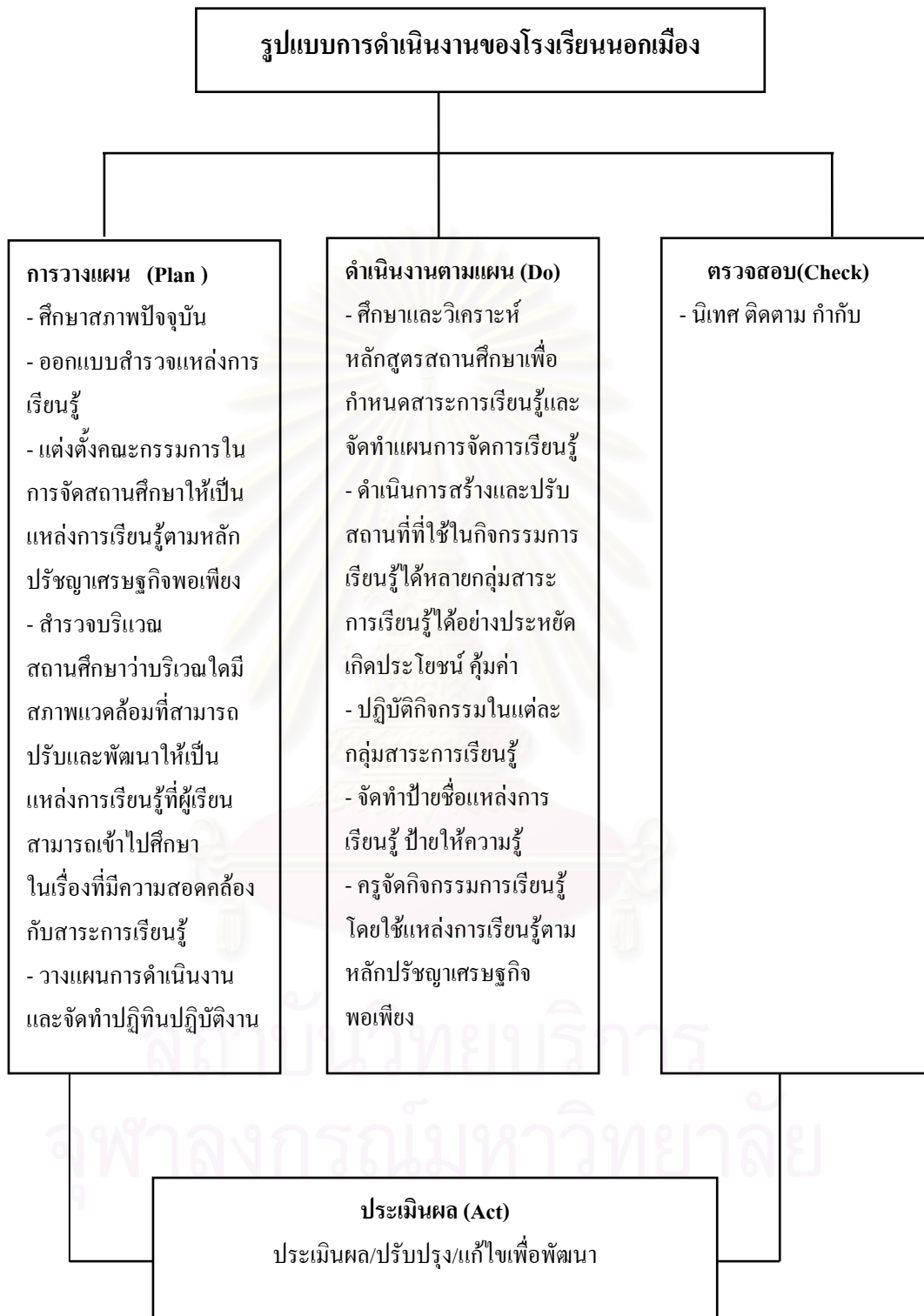
ด้านการบริหารจัดการสถานศึกษา ผู้วิจัยแบ่งการนำเสนอออกเป็น 5 ส่วน ดังนี้

- 1.1 ด้านการวางแผน
- 1.2 ด้านวิชาการ
- 1.3 ด้านอาคารสถานที่
- 1.4 ด้านงบประมาณ
- 1.5 ด้านความสัมพันธ์กับชุมชน

1.1 ด้านการวางแผน

โรงเรียนนอกเมืองประเทืองปัญญา ได้แบ่งโครงสร้างการบริหารตามข้อจำกัดและความจำเป็นของโรงเรียน ซึ่งตอบสนองภารกิจหลักและครอบคลุมทั้ง 4 กลุ่มงาน มีการวางแผนกำหนดโครงสร้างการบริหารของโรงเรียนให้มีความยืดหยุ่นและมีบรรยากาศของการมีส่วนร่วมของผู้เกี่ยวข้อง ได้แก่ คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน กำกับดูแลให้ความเห็นชอบเป็นที่ปรึกษาให้การสนับสนุนการบริหารโรงเรียน ดำเนินการโดยคณะกรรมการบริหาร ซึ่งมีผู้อำนวยการสถานศึกษาเป็นประธาน มีรองผู้อำนวยการและหัวหน้าสายชั้นเป็นคณะกรรมการวิธีการบริหารเป็นรูปแบบของการบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน (SBM) เพื่อให้เกิดความคล่องตัวในการพัฒนาการศึกษาและใช้วงจรการบริหารคุณภาพเดมมิ่ง (P-D-C-A) ดังแผนผังโครงสร้างการปฏิบัติงานที่ปรากฏอยู่ในเอกสารการดำเนินงานของโรงเรียน ดังนี้

ภาพที่ 4.12 รูปแบบการดำเนินงานโรงเรียนนอกเมือง

จากการสัมภาษณ์ผู้บริหารและครูโรงเรียน พบว่าโรงเรียนมีการวางแผนการดำเนินงาน
 อย่างเป็นระบบซึ่งสอดคล้องกับเอกสารการดำเนินงาน สำหรับข้อมูลการสัมภาษณ์ดังนี้

“การบริหารงานต้องมีระบบมีการวางแผนที่ชัดเจน มีการแจ้งให้ครูทุกคนเข้าใจตรงกัน
 เปิดโอกาสให้ทุกคนได้แสดงความคิดเห็น เสนอแนะแนวทาง ต้องเป็นแบบอย่างที่ดีแก่ครู ครูจะได้
 กระตือรือร้น จะได้เกิดการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง”

(ผู้บริหารร.ร. / 21 ก.ค. 51)

“ทุกคนมีความสุขในการทำงาน ครูทุกคนให้การช่วยเหลือเกื้อกูลกัน ยิ่งตอนนี้โรงเรียนใช้
 แนวทางเศรษฐกิจพอเพียงแล้วยิ่งทำให้โรงเรียนน่าอยู่มากขึ้น”

(ครูช่วงชั้นที่ 1 / 21 ก.ค. 51)

“ท่าน ผอ. มีวิสัยทัศน์ที่ดีเป็นนักพัฒนา ท่านไม่หยุดนิ่งที่จะคิด ยิ่งได้ท่านรองผอ. มา
 ช่วยกันทำงานแล้ว งานของโรงเรียนเสร็จเร็ว มีการปรับปรุงสิ่งใหม่ๆ ให้แก่โรงเรียนเสมอ”

(ครูช่วงชั้นที่ 2 / 22 ก.ค. 51)

1.2 ด้านวิชาการ

โรงเรียนนอกเมืองประเทืองปัญญา มีการส่งเสริมให้ครูทุกคนบูรณาการปรัชญา
 เศรษฐกิจพอเพียงสู่การเรียนการสอนทุกวิชา โดยในช่วงแรกนั้น โรงเรียนได้ใช้แนวทางแบบค่อย
 เป็นค่อยไปในการพัฒนาหลักสูตรเศรษฐกิจพอเพียง หากสาระการเรียนรู้ใดสามารถใช้แนวทาง
 เศรษฐกิจพอเพียงได้สามารถปฏิบัติและทดลองใช้ โดยครูในกลุ่มสาระการเรียนรู้เดียวกันคอย
 ช่วยเหลือให้คำแนะนำ โดยมีการติดตาม ประเมินผล และแลกเปลี่ยนความรู้จากผู้บริหาร โรงเรียน
 อย่างสม่ำเสมอ ดังคำสัมภาษณ์ต่อไปนี้

“ก่อนหน้าที่โรงเรียนจะได้รับรางวัล จะบอกครูเสมอว่าให้ค่อยๆ ปรับแผน ปรับหลักสูตร
 ทำในวิชาที่คิดว่าทำได้ก่อน ค่อยๆ ทำกันไป”

(ผู้บริหารร.ร. / 21 ก.ค. 51)

“ครูทำงานเป็นทีม กลุ่มสาระเดียวกันก็ช่วยเหลือกัน ใครมีความคิดแบบไหนนำมาแลกเปลี่ยน
 กัน ช่วยกันดู ช่วยกันปรับแก้แผนกันไป จนกระทั่งเข้าที่เข้าทางขึ้น”

(ครูช่วงชั้นที่ 1 ร.ร. / 22 ก.ค. 51)

“ทางโรงเรียนก็ต้องเข้าไปดู ให้ความช่วยเหลือ คอยติดตาม ชี้แนะ เพราะเรื่องเศรษฐกิจพอเพียง ยังเป็นเรื่องใหม่อยู่ ต้องช่วยดูว่าทำได้กันไหม เข้าไปแนะนำมากกว่า”

(ผู้บริหารร.ร. / 21 ก.ค. 51)

“จะมีคำแนะนำจากท่าน ผอ. เสมอว่าควรปรับและเพิ่มเติมอะไร เนื้อหาความรู้จะเป็นแบบไหน ท่านจะให้อิสระครูในการคิดก่อน แล้วค่อยมาแนะนำตอนหลัง”

(ครูช่วงชั้นที่ 2 / 22 ก.ค. 51)

1.3 ด้านอาคารสถานที่

โรงเรียนนอกเมืองประเทืองปัญญา เป็นโรงเรียนที่ตั้งอยู่นอกเมืองมีพื้นที่ขนาดใหญ่ โรงเรียนมีการจัดแหล่งการเรียนรู้ที่หลากหลาย มีการจัดภูมิทัศน์ ทาสีอาคาร โรงเรียนใหม่ บริเวณโรงเรียนมีต้นไม้ร่มรื่น นอกจากบุคคลภายในโรงเรียนที่สามารถใช้ประโยชน์จากอาคารสถานที่ภายในโรงเรียนแล้ว หน่วยงาน และบุคคลภายนอกยังสามารถเข้ามาใช้พื้นที่ของโรงเรียนได้ ดังคำสัมภาษณ์ต่อไปนี้

“ช่วงนี้ทางโรงเรียนกำลังปรับปรุงอาคารสถานที่ ทาสีใหม่ ปูตัวนอนใหม่ ท่านผอ. กระตือรือร้น โรงเรียนก็เลยดูแลสะอาดสวยงามขึ้น ทุกคนในชุมชนสามารถเข้ามาใช้สถานที่ภายในโรงเรียนได้”

(ครูช่วงชั้นที่ 1 / 22 ก.ค. 51)

“โรงเรียนอาจอยู่ใกล้แหล่งโรงงาน สภาพแวดล้อมไม่ค่อยดี แต่ทางโรงเรียนพยายามจัดสถานที่ภายในโรงเรียนให้น่าอยู่ เหมือนรีสอร์ท นักเรียนจะได้อยากมาโรงเรียนทุกวัน”

(ครูช่วงชั้นที่ 2 / 21 ก.ค. 51)

“โรงเรียนเป็นแหล่งบริการทางสังคม หากหน่วยงานใดต้องการเข้ามาใช้สถานที่ภายในโรงเรียนทางโรงเรียนก็อนุญาต มีหลายหน่วยงานที่เข้ามาใช้เหมือนกัน”

(ผู้บริหารร.ร. / 21 ก.ค. 51)

จากการสังเกตของผู้วิจัยพบว่าสภาพแวดล้อมภายในโรงเรียนนอกเมืองประเทืองปัญญา มีการพัฒนาเปลี่ยนแปลงสอดคล้องกับคำสัมภาษณ์ เช่น บริเวณพื้นที่โรงเรียนที่มีการปลูกด้วยอิฐตัวหนอน มีการตัดแต่งต้นไม้ ทาสีอาคารเรียนใหม่ ดังภาพต่อไปนี้

ภาพที่ 4.13 อาคารสถานที่ภายในโรงเรียนนอกเมือง

1.4 ด้านงบประมาณ

โรงเรียนนอกเมืองประเทืองปัญญาได้รับเงินสนับสนุนจากโรงงานภายในชุมชนเป็นหลัก มีการจ่ายงบประมาณตามแผนที่วางไว้ โดยงบประมาณที่ได้มาจะมีการแบ่งออกเป็น

ส่วนๆ เพื่อให้โครงการต่างๆ ของโรงเรียนใช้ในการดำเนินงาน มีการติดตามประเมินผล และตรวจสอบการใช้งบประมาณอย่างเป็นระบบ ดังคำสัมภาษณ์ต่อไปนี้

“โรงเรียนได้รับเงินสนับสนุนจากโรงงานในชุมชนบางส่วน เช่นบริษัท โตโยต้า สนับสนุนงบประมาณเพื่อสร้างเรือนฝึกกลางมุ้ง ปลอดภัย โรงไฟฟ้านครใต้สนับสนุนการเพาะเลี้ยงเห็ดฟาง เพื่อนำผลผลิตเข้าสู่โครงการอาหารกลางวัน”

(ครูช่วงชั้นที่ 1 / 22 ก.ค. 51)

“โรงเรียนมีการวางแผนงบประมาณ เช่น ถ้าครูจะทำโครงการใดขึ้นมาก็ต้องเขียนโครงการเสนอ มีรายละเอียดของโครงการ มีรายละเอียดการใช้งบ ผมก็คิดว่าที่ขอไปสมเหตุสมผลไหม จึงจะอนุมัติ”

(ผู้บริหารร.ร. / 21 ก.ค. 51)

“ก่อนจะเป็นโครงการก็ต้องมีการวางแผน ต้องเขียนโครงการเสนอไป เรื่องงบประมาณที่ขอต้องมีการติดตาม ตรวจสอบได้ ต้องมีบิลมาอ้างอิงส่งการเงินของโรงเรียน”

(ครูช่วงชั้นที่ 1 / 22 ก.ค. 51)

“ถ้าเราทำงานมีระบบตรวจสอบได้ มีเอกสารด้านการเงินว่าใช้จ่ายอะไรบ้าง ก็จะไม่มีปัญหาอะไร ส่วนใหญ่ครูก็ใช้จ่ายโครงการต่างๆ ที่ทำตามความจำเป็น”

(ครูช่วงชั้นที่ 2 / 22 ก.ค. 51)

1.5 ด้านความสัมพันธ์กับชุมชน

โรงเรียนกับคนในชุมชนที่อาศัยบริเวณรอบๆ โรงเรียน มีความสัมพันธ์ค่อนข้างดีต่อกัน คนในชุมชนบางส่วนต้องอาศัยประตูเข้าออกของโรงเรียนเพื่อใช้เป็นทางผ่าน ทางโรงเรียนได้อนุญาตให้ใช้ได้เพื่อความสะดวกของคนในชุมชน ในส่วนของโรงงานที่ตั้งอยู่รอบๆ โรงงานเข้ามามีส่วนช่วยเหลือให้เงินสนับสนุนเงินทุนและสนับสนุนกิจกรรมต่างๆ ของโรงเรียนเสมอ ดังคำสัมภาษณ์ต่อไปนี้

“โรงเรียนเรามีประตูที่คั่นระหว่างคลอง คนที่อาศัยอยู่รอบๆ ก็ได้ประโยชน์จากโรงเรียน เข้ามาใช้ประตูเป็นทางผ่านไปวัดสวนส้มบ้าง ไม่งั้นต้องเดินอ้อมไกล เราก็อนุญาตให้ใช้ได้”

(ครูช่วงชั้นที่ 1 ร.ร. วัดสวนส้ม / 22 ก.ค. 51)

“โรงเรียนวัดสวนส้มคีนะ โรงเรียนสวยขึ้นกว่าแต่ก่อน มีการนำแนวทางของในหลวงมาใช้ ป่าก็ไม่รู้รายละเอียดมากนักหรอก รู้แต่ว่าต้องประหยัด พอมีพอกิน บางทีป่าก็มาดูผักที่เด็ดๆ ปลุกน่ะ เห็นปลุกผักไว้ดิน แต่มันยังไม่โต”

(คนในชุมชน/ 25 ส.ค.51)

2. ด้านหลักสูตรและการจัดการเรียนการสอน

ด้านหลักสูตรและการจัดการเรียนการสอนผู้วิจัยแบ่งการนำเสนอออกเป็น 3 ส่วน ดังนี้

- 2.1 การบูรณาการปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่การเรียนการสอน
- 2.2 สื่อและแหล่งเรียนรู้
- 2.3 การวัดและประเมินผล

2.1 การบูรณาการปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่การเรียนการสอน

โรงเรียนนอกเมืองประเทืองปัญญา ได้มีการวิเคราะห์และการวางแผนพัฒนาหลักสูตร ตลอดจนสาระการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับเป้าหมายของสถานศึกษา มีการบูรณาการหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงสู่ทุกรายวิชา มีการกำกับ ติดตาม ประเมินการใช้หลักสูตร นำผลการประเมินไปใช้ปรับปรุงและพัฒนาการเรียนรู้นักเรียนจนได้หลักสูตรที่มีความยืดหยุ่น มีสาระและกิจกรรมการเรียนรู้ที่หลากหลายเหมาะสมกับบริบทและสภาพชุมชน มีการใช้วิธีการการเรียนรู้อิงตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงให้เป็นประโยชน์โดยนำมาบูรณาการกับกลุ่มวิชาอื่นๆ รวมทั้งมีการจัดสอนซ่อมเสริมให้แก่ผู้เรียนที่มีข้อบกพร่องทางการเรียน ดังคำสัมภาษณ์ต่อไปนี้

“ที่นี่มีแหล่งการเรียนรู้ที่หลากหลายจากรีسهอร์ทการเรียนรู้ นอกจากจะทำให้โรงเรียนสวยงามแล้ว นักเรียนยังได้รับความรู้ นักเรียนยังมีโอกาสฝึกความรับผิดชอบในการดูแลแหล่งการเรียนรู้ เช่น นักเรียนโตๆ จะคอยดูแลบ่อกบ บ่อปลา อีกด้วย”

(ครูช่วงชั้นที่ 1 / 22 ก.ค. 51)

“ตอนนี้ทางโรงเรียนได้พยายามบูรณาการหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงสู่ทุกรายวิชา แต่ที่ถือว่าเพิ่งเริ่มต้น ต้องมีการปรับ การจะฝึกให้นักเรียนมีความพอเพียงต้องอาศัยความต่อเนื่องไปตลอด ซึ่งตอนนี้โรงเรียนก็พยายามอยู่ เวลาสอนเสร็จครูต้องบันทึกคะแนนทุกคาบ”

(ครูช่วงชั้นที่ 2 / 22 ก.ค. 51)

“ผมนำเรื่องการปลูกผักไว้คิดไปเล่าให้พ่อฟัง พ่อผมสนใจมาก โตขึ้นผมก็อยากปลูกขายแต่ตอนนี้ไม่มีเงิน ต้องเก็บเงินให้มากก่อนครับ”

(สนทนากลุ่มนักเรียนช่วงชั้นที่ 2 / 25 ก.ค. 51)

“ครูสอนให้มีคุณธรรมแล้วก็มีสติบางครั้งพวกผมก็พูดคำหยาบนะ แต่ตอนนี้พยายามที่จะไม่พูด ฝึกสติ แล้วจะได้มีคุณธรรมครับ”

(สนทนากลุ่มนักเรียนช่วงชั้นที่ 2 / 25 ก.ค. 51)

2.2 สื่อและแหล่งการเรียนรู้

แม้ว่าบริเวณใกล้เคียงของโรงเรียนจะเป็นโรงงานและแหล่งอุตสาหกรรม การใช้สื่อจากวัสดุชุมชนเป็นไปได้น้อยมาก ทางโรงเรียนจึงได้มีการจัดแหล่งการเรียนรู้ที่ชื่อว่า วัสดุภัณฑ์ทางการเรียนรู้ตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงขึ้น โดยมีการส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการวางแผนจัดหาและผลิตสื่อและเทคโนโลยีเพื่อการเรียนรู้ ระหว่างสถานศึกษากับครูผู้สอน รวมทั้งผู้ปกครองในชุมชน มีการใช้และพัฒนาสื่อในการจัดการเรียนการสอน มีระบบการบริการการใช้สื่อ และบำรุงรักษาสื่อ รวมทั้งมีการขยายผลการใช้สื่อที่มีคุณภาพ และเผยแพร่แก่ผู้สนใจ ทางโรงเรียนมีการห้องรับสัญญาณทางไกลผ่านดาวเทียม จากโรงเรียนไกลกังวล สำหรับตัวอย่างแหล่งการเรียนรู้ที่เป็นจุดเด่นของโรงเรียน คือ โครงการน้ำใส ไร้มลพิษ(ปั่นจักรยานน้ำ) เป็นแหล่งการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นจากความร่วมมือจากหลายฝ่ายไม่ว่าจะเป็นครู นักเรียน ผู้ปกครอง และคนภายในชุมชน จากลักษณะปัญหาของแหล่งน้ำใกล้โรงเรียนที่ไม่ใสสะอาดเกิดจากการปล่อยน้ำเสียจากโรงงานอุตสาหกรรม มีการขยายตัวของประชากรให้ท้องถื่นสูง เกิดมลภาวะน้ำเน่าเสียจากบ้านเรือนคลองระบายน้ำตื้นเขิน ทำให้ขยะตกค้างอุดตัน ไม่สามารถระบายน้ำได้สะดวก ทำให้เกิดเนื้องูพิษฟูและดูแลรักษาแหล่งน้ำในชุมชนให้สะอาด โดยตรงรณรงค์ให้ทุกคนในชุมชนช่วยกันอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ร่วมกันรักษาความสะอาดไม่ทิ้งขยะที่ก่อมลพิษต่างๆ นักเรียนภายในโรงเรียนได้เรียนรู้ที่จะมีภูมิคุ้มกันที่ดีในตัวเพื่อเตรียมพร้อมป้องกันผลกระทบถึงสิ่งแวดล้อมภายในชุมชนซึ่งนับเป็นแหล่งเรียนรู้ที่สำคัญอีกอย่างของทางโรงเรียน

“ทางโรงเรียนได้จัดริสอร์ทการเรียนรู้หลายๆ แบบบางแห่งการเรียนรู้ผู้ปกครองให้ความสนใจ บางหน่วยงานสนใจเข้ามาศึกษาดูงาน ทางโรงเรียนมีความเต็มใจ เพราะคนที่มาดูจะได้นำไปประยุกต์ใช้ได้”

(ผู้บริหารร.ร. / 22 ก.ค. 51)

“กิจกรรมน้ำทำให้แหล่งน้ำภายในโรงเรียนใสขึ้น นอกจากโรงเรียนจะได้รับประโยชน์ คือ สิ่งแวดล้อมที่ดีขึ้นแล้ว นักเรียนยังมีจิตสำนึกในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม แล้วอีกอย่างคือ นักเรียนได้ออกกำลังกายโดยได้ปั่นจักรยานน้ำอีกด้วย”

(ครูช่วงชั้นที่ 2 / 22 ก.ค. 51)

“แหล่งการเรียนรู้ที่ทางโรงเรียนจัดให้แก่พวกเราทำให้เรามีจิตสำนึกที่ดีค่ะ เช่น การปั่นจักรยานน้ำทำให้เรารู้จักและตระหนักในการรักษาสิ่งแวดล้อมมากขึ้น”

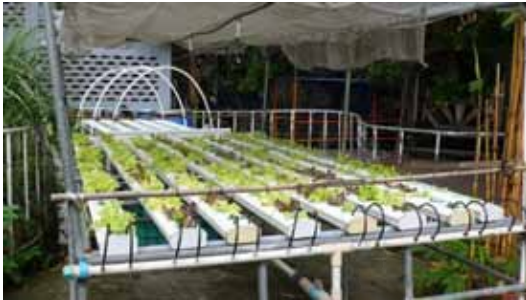
(สนทนากลุ่มนักเรียนช่วงชั้นที่ 2 / 25 ก.ค. 51)

“ตอนแรกๆ ที่มีกิจกรรมโครงการน้ำใส(ปั่นจักรยานน้ำ) ทุกคนในโรงเรียนจะสนใจมาปั่น มาแข่งกันปั่น ทะเลาะกันบ้าง ครูก็สอนพวกเราให้รู้จักการแบ่งกันปั่น ผลัดกันเล่น รุ่นพี่ต้องรู้จักเอสละให้รุ่นน้องเล็กๆ บ้าง”

(สนทนากลุ่มนักเรียนช่วงชั้นที่ 2 / 25 ก.ค. 51)

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

จากการสังเกตสภาพภายในโรงเรียนพบว่าโรงเรียนนอกเมืองประเทืองปัญญา มีการจัด
แหล่งการเรียนรู้ที่เกี่ยวข้องกับหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงดังตัวอย่างภาพต่อไปนี้

ส่งเสริมการปลูกพืชไร้ดิน เพื่อศึกษาและฝึก
ปฏิบัติวิธีการเทคนิคการปลูกพืชที่ทันสมัย
สะอาด ปลอดภัย การใช้พื้นที่ในวงจำกัดให้เกิด
ประโยชน์ คุ่มค่าการลงทุน

ส่งเสริมการปลูกพืชปลอดสารพิษ บริษัทโต
โยต้า มอเตอร์ ประเทศไทย จำกัด สนับสนุน
งบประมาณเพื่อสร้างเรือนผักกางมุ้งปลอด
สารพิษ ให้นักเรียน เรียนรู้และฝึกปฏิบัติจริง
นำผลผลิตไปบริโภค หรือนำไปจำหน่าย
เรียนรู้แบบครบวงจร

ส่งเสริมการเลี้ยงกบและปลา ส่งเสริมการ
เพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ กบ ปลาแบบครบวงจร
ตั้งแต่การขยายพันธุ์ แบบข้ามสายพันธุ์ เพื่อ
พัฒนาพันธุ์กบ การอนุบาล การดูแลและการ
จำหน่ายผลผลิต

โครงการน้ำใส แต่เดิมเป็นคลองน้ำไหลผ่าน
จากโรงงานอุตสาหกรรม เข้าสู่ชุมชน น้ำเสีย
ดำ และมีกลิ่น โรงเรียนจึงได้จัดทำโครงการน้ำ
ใสไร้มลพิษ มีกิจกรรมในโครงการ เช่น
จักรยานน้ำใส เพิ่มออกซิเจนให้กับน้ำจัดทำ
น้ำพุ เป็นต้น

ภาพที่ 4.14 แหล่งการเรียนรู้ภายในโรงเรียนนอกเมือง

2.3 การวัดและการประเมินผล

การประเมินผลผู้เรียนมีวิธีทำได้หลายแบบขึ้นอยู่กับครูผู้สอนมีทั้งให้นักเรียนประเมินตนเอง ครูเป็นผู้ประเมิน เพื่อนนักเรียนประเมิน และให้ผู้ปกครองร่วมประเมิน ส่วนใหญ่โรงเรียนจะใช้วิธีการเก็บคะแนนเก็บระหว่างภาคเรียน จะให้ความสำคัญของคะแนนสอบค่อนข้างน้อย การประเมินผลและติดตามงานของครู จะใช้วิธีแบบกัลยาณมิตร คือ คอยแนะนำแบบเพื่อนแบบพี่แบบน้อง ให้ความช่วยเหลือ แนะนำ ร่วมกันแก้ปัญหา ดังคำสัมภาษณ์ดังนี้

“ส่วนใหญ่คะแนนจะมาจากการคะแนนเก็บมากกว่าคะแนนสอบ ไม่อยากให้นักเรียนเครียด เก็บจากการนำเสนอผลงาน การส่งการบ้าน แล้วก็สอบย่อย นักเรียนจะมีเวลาปรับปรุงตัวเอง ถ้าไปเน้นที่สอบใหญ่เลย เด็กบางคนทำไม่ได้ คะแนนจะน้อยไปเลย”

(ครูช่วงชั้นที่ 1 / 22 ก.ค. 51)

“ครูขอให้ทำรายงานเพื่อเป็นคะแนนเก็บ สอนให้สั้นกว่า ห้องผมจะสอบย่อยบ่อยครับ สอบใหญ่ก็จะมิกกลางภาค กับปลายภาค ผมทำคะแนนวิชาเลขได้คะแนนดีครับ”

(สนทนากลุ่มนักเรียนช่วงชั้นที่ 1 / 28 ก.ค. 51)

“บางวิชาที่ต้องออกไปรายงานหน้านอกจากครูจะเป็นผู้ให้คะแนนแล้ว เพื่อนในห้องเดียวกันทำหน้าที่เป็นคนให้คะแนนด้วย ไม่ใช่ให้คะแนนเป็นตัวเลขอย่างเดียว ต้องบอกว่าเพื่อนมีข้อดีอย่างไร แล้วก็ต้องการให้เพื่อนปรับปรุงเรื่องใดเพิ่มเติม เป็นกลวิธีในการให้นักเรียนทุกคนต้องฟังเพื่อนรายงานไปในตัว”

(ครูช่วงชั้นที่ 2 / 25 ก.ค. 51)

3. ด้านการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน

ด้านการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนผู้วิจัยแบ่งการนำเสนอออกเป็น 2 ส่วน ดังนี้

3.1 การแนะแนวและระบบดูแลผู้เรียน

3.2 โครงการ ชุมชุม/ชมรม

3.1 การแนะแนวและระบบดูแลผู้เรียน

เนื่องจากโรงเรียนนอกเมืองประเทืองปัญญาไม่มีครูแนะแนว ครูประจำชั้นจึงทำหน้าที่เป็นครูแนะแนวไปพร้อมกับสอนในชั้นเรียน ทางโรงเรียนให้ครูประจำชั้นคอยให้คำปรึกษา ด้านต่างๆ เช่น ให้คำปรึกษาด้านสุขภาพ ด้านสุขภาพจิต การให้คำปรึกษาต่อ บางครั้งต่อ มีการเชิญ

วิทยาการมาให้ความกระจ่างในเรื่องการศึกษาต่อ มีการให้คำปรึกษาในด้านการประกอบอาชีพ รวมทั้งจัดบริการและสวัสดิการต่างๆ เพื่อช่วยเหลือแก้ปัญหาให้นักเรียน ดังคำสัมภาษณ์ต่อไปนี้

“นักเรียนที่นี้ย้ายโรงเรียนบ่อย ย้ายตามพ่อแม่ไปบ้าง ทางโรงเรียนก็ให้คำปรึกษาพ่อแม่เรื่องการเรียน อาชีพ และย้ำผู้ปกครองว่าเวลาย้ายอย่าทิ้งการเรียนของคุณ”

(ครูช่วงชั้นที่ 1 / 24 ก.ค. 51)

“เราไม่มีครูแนะแนวหรอก ครูประจำชั้นทำหน้าที่เป็นครูแนะแนวนักเรียน ให้ความรู้แก่นักเรียนไป สอนเรื่องการใช้ชีวิตเพราะนักเรียนที่เรียนที่นี้ส่วนใหญ่เป็นเด็กต่างจังหวัดย้ายตามพ่อแม่มา”

(ครูช่วงชั้นที่ 2 / 24 ก.ค. 51)

“เด็กที่นี้มาจากหลากหลายพื้นเพส่วนใหญ่พ่อแม่มาจากต่างจังหวัดมาใช้แรงงานในโรงงาน ครูต้องให้คำปรึกษาด้านต่างๆ เรื่องอาชีพ เรื่องการใช้เงิน เรื่องส่วนตัว”

(ครูช่วงชั้นที่ 2 / 24 ก.ค. 51)

“ผมอยากสอบเข้า ม.1 ครับอยากเรียนต่อ แต่ไม่รู้ว่าจะสอบได้ไหม ครูแนะนำว่าต้องตั้งใจอ่านหนังสือ แต่ที่บ้านไม่รู้จะให้เรียนต่อไหม อาจต้องกลับบ้านต่างจังหวัดไปเรียนโรงเรียนแถวบ้านครับ”

(สนทนากลุ่มนักเรียนช่วงชั้นที่ 2 / 5 ส.ค. 51)

“ครูคอยให้คำปรึกษาหนูค่ะ เรื่องการใช้จ่ายเงิน หนูนำเงินมาฝากสหกรณ์โรงเรียนค่ะ เพราะที่นี้จะไม่ให้ถอนเลย แม่บอกว่าดีเพราะจะได้มีเงินเก็บ จะถอนเงินได้ตอนจบ ป.6 แล้ว หรือถ้าจะถอนต้องมีหนังสือจากผู้ปกครองด้วย”

(สนทนากลุ่มนักเรียนช่วงชั้นที่ 2 ร.ร. / 5 ส.ค. 51)

3.2 โครงการ ชุมชุม / ชมรม

โรงเรียนนอกเมืองประเทืองปัญญา มีจุดเด่น คือ มีแหล่งการเรียนรู้ที่ชื่อว่าวิสิธอร์ทแห่งการเรียนรู้ตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง โรงเรียนมีการจัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ โดยจัดตามกลุ่มสาระการเรียนรู้ ตามความถนัด ความสนใจ ตามความต้องการของนักเรียน มีการจัดชุมนุมที่น่าสนใจ นักเรียนร่วมกิจกรรมด้วยความสนุกสนาน จัดกิจกรรมส่งเสริมคุณลักษณะอัน

พึงประสงค์ของนักเรียน มีนโยบายส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมที่พึงประสงค์ของสถานศึกษา สำหรับตัวอย่างชมรมที่น่าสนใจของโรงเรียน คือ การสอนให้นักเรียนรู้จักการปลูกพืชไร้ดิน (ไฮโดรโปนิก) ชมรมดังกล่าวจัดตั้งขึ้นตามแนวคิดเพื่อการสร้างความสมดุลของทรัพยากรธรรมชาติ โดยดำเนินตามโครงการเกษตรทฤษฎีใหม่ อันเป็นโครงการตามแนวทางพระราชดำริปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ทางโรงเรียนเห็นความสำคัญที่ต้องการปลูกฝังแนวคิดให้แก่ นักเรียนในเรื่อง การพออยู่ พอกิน พึ่งพาตนเองได้ โดยการปลูกผักไร้ดินนี้สามารถใช้พื้นที่แบบประหยัดและพอเหมาะ พืชที่ใช้สามารถปลูกได้ง่ายและเกิดผลผลิตอย่างคุ้มค่า นักเรียนได้มีโอกาสศึกษาหาความรู้ ด้วยการปฏิบัติจริง ตามลำดับขั้นตอนเพื่อเป็นประโยชน์ในการประกอบอาชีพต่อไปเป็นการเพิ่มพูนรายได้ ลดรายจ่าย ดำรงชีวิตอย่างพอควร พออยู่ พอกิน ตามอัตภาพดังกล่าวสัมภาษณ์ดังนี้

“โชคคิที่โรงเรียนของเรามีแหล่งการเรียนรู้ที่หลากหลายสอดคล้องกับหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง นักเรียนสามารถเลือกเข้าชุมนุมที่ตนเองสนใจ เป็นการฝึกประสบการณ์ให้นักเรียน”

(ครูช่วงชั้นที่ 2 / 24 ก.ค. 51)

“ผมอยู่ชุมนุมกองยาว ตอนพักกลางวันพวกเราก็ม่าซ้อม ถ้ามีงานผ้าป่าหรือกฐินที่วัดทางโรงเรียนก็ให้พวกเราไปแสดง”

(นักเรียนป.4 / 22 ก.ค. 51)

“ที่โรงเรียนสอนการปลูกผักไร้ดิน ผมคิดว่ามีประโยชน์มากๆ เลยเพราะทำให้ผมรู้วิธีการปลูกผักแบบใหม่ๆ เป็นความรู้ที่สามารถนำไปใช้จริงในอนาคตได้”

(นักเรียนป.5 / 22 ก.ค. 51)

“นักเรียนที่นี่จะถูกฝึกระเบียบและความกล้าแสดงออก ฝึกความเป็นผู้นำ เช่น โรงเรียนมีกิจกรรมหน้าเสาธงจะฝึกเด็กโตให้ออกมาพูด ฝึกการดูแลน้องๆ ”

(ครูช่วงชั้นที่ 1 / 23 ก.ค. 51)

“ชมรมของทางโรงเรียนจะเน้นให้เด็กได้ลงมือปฏิบัติจริง เพื่อให้นักเรียนเกิดทักษะการทำงาน โดยครูจะคอยเป็นที่ปรึกษาให้คำแนะนำต่างๆ ”

(ครูช่วงชั้นที่ 2 / 23 ก.ค. 51)

4. ด้านการพัฒนาบุคลากร

ด้านการพัฒนาบุคลากรผู้วิจัยแบ่งการนำเสนอออกเป็น 2 ส่วน ดังนี้

- 4.1 การส่งเสริมให้มีการพัฒนาบุคลากรตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง
- 4.2 การปรับเปลี่ยนวิถีชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง

4.1 การส่งเสริมให้มีการพัฒนาบุคลากรตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

เนื่องจากทางโรงเรียนไม่สามารถส่งครูทุกท่านไปอบรมนอกสถานที่ได้ทั้งหมด เพราะติดภาระงานสอน ดังนั้นทางโรงเรียนจึงส่งครูบางท่านไปอบรม ครูที่ได้ไปอบรมก็จะกลับมาถ่ายทอดความรู้ให้ครูในโรงเรียนอีกครั้ง ครูบางส่วนมีความสนใจศึกษาข้อมูลแนวพระราชดำริเศรษฐกิจพอเพียงจากแหล่งข้อมูลต่างๆ เอง ไม่ว่าจะเป็นสิ่งพิมพ์ หนังสือ และแหล่งข้อมูลจากอินเทอร์เน็ต ครูส่วนใหญ่มีลักษณะนิสัยที่ประหยัดเป็นแบบอย่างแก่ผู้อื่นมากขึ้น ดังคำสัมภาษณ์ต่อไปนี้

“ตัวแทนครูไปอบรมแล้วจะกลับมาถ่ายทอดแก่ครูคนอื่น ถ้าไปทั้งโรงเรียนคงไปไม่ได้ เพราะติดงานสอน”

(ครูช่วงชั้นที่ 1 / 23 ก.ค. 51)

“แหล่งข้อมูลเศรษฐกิจพอเพียงมีเยอะมาก สามารถหาอ่านได้จากหนังสือ โดยเฉพาะอินเทอร์เน็ตมีข้อมูลเยอะมาก”

(ครูช่วงชั้นที่ 2 ร.ร. วัดสวนส้ม / 23 ก.ค. 51)

4.2 การปรับเปลี่ยนวิถีชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง

บุคลากรภายในโรงเรียนนอกเมืองประเทืองปัญญา มีความสนใจที่จะปรับเปลี่ยนวิถีชีวิตตนเองตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เพราะเห็นว่ามิใช่ประโยชน์ต่อชีวิตของตนเอง แม้ว่าการปรับเปลี่ยนต้องใช้ระยะเวลาก็ตาม แต่ทุกคนก็ได้เล็งเห็นประโยชน์ที่จะเกิดขึ้น จึงมีความพยายามครูแต่ละคนคอยให้กำลังใจกัน คอยแนะนำวิธีการต่างๆ และคอยช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ดังคำสัมภาษณ์ต่อไปนี้

“ภาวะเศรษฐกิจแบบนี้ครูส่วนใหญ่ใช้จ่ายประหยัดมากขึ้น หากนำแนวทางของในหลวงมาใช้อย่างจริงจังเงินเดือนน้อยๆ ก็อยู่ได้ ครูก็สามารถเป็นแบบอย่างแก่นักเรียนและผู้ปกครองได้อีกด้วย”

(ครูช่วงชั้นที่ 1 / 25 ก.ค. 51)

“การมีภูมิคุ้มกันตนเอง คือ ป้องกันปัญหาที่จะเกิดขึ้น ตอนนี้ครูสร้างภูมิคุ้มกัน คือ คิดก่อนทำ คิดก่อนจ่าย อะไรไม่จำเป็นก็ไม่ต้องไปซื้อ ”

(ครูช่วงชั้นที่ 1 / 25 ก.ค. 51)

“ได้แง่คิดมาปรับเรื่องการใช้จ่าย คือ ตอนที่ทำอยู่คือ มีซองอยู่ 8 ซอง ใส่งินที่จะใช้แต่ละวันให้ครบ 7 วัน ส่วนซองที่ 8 เอาไว้เก็บเงินที่เหลือจากซองที่ 1-7 ซองที่ 8 จะเอาไว้ซื้อของที่อยากได้ จะได้ไม่ต้องไปรบกวนเงินที่เก็บ ลองทำดูนะ มีเงินเก็บเพิ่มขึ้นจริงๆ ”

(ครูช่วงชั้นที่ 2 / 25 ก.ค. 51)

“ผักที่เป็นผลผลิตจากไรสอร์ทของโรงเรียนบางที่ผมก็ซื้อนักเรียน แล้วนำไปทำกับข้าว ประหยัดกว่าไปซื้อกินข้างนอกบ้าน นักเรียนจะได้มีรายได้เพิ่มขึ้น ผักก็ปลอดสารพิษ”

(ครูพลศึกษา / 25 ก.ค. 51)

จากการศึกษาการดำเนินงานของโรงเรียนต้นแบบตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของโรงเรียนนอกเมืองประเทืองปัญญา สามารถสรุปเป็นตารางรูปแบบการดำเนินงานของโรงเรียนต้นแบบตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของโรงเรียนนอกเมือง ได้ตามตารางที่ 5 ดังนี้

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางที่ 5 รูปแบบการดำเนินงานของโรงเรียนต้นแบบตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของโรงเรียนนอกเมือง

การดำเนินงาน	รายละเอียด
<p>1.ด้านการบริหารจัดการสถานศึกษา</p> <ul style="list-style-type: none"> ● ด้านการวางแผน ● ด้านวิชาการ ● ด้านอาคารสถานที่ ● ด้านงบประมาณ ● ด้านความสัมพันธ์กับชุมชน 	<ul style="list-style-type: none"> - แบ่งโครงสร้างการบริหารตามข้อจำกัดและความจำเป็นของโรงเรียน - ใช้การบริหารคุณภาพเต็มมิ่ง (P-D-C-A) ในการวางแผน - มีบรรยากาศของการมีส่วนร่วมของผู้เกี่ยวข้อง - มีความยืดหยุ่นในการทำงาน - ส่งเสริมให้ครูทุกคนบูรณาการปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงสู่การเรียนการสอนทุกวิชา - ครูแลกเปลี่ยนความรู้ซึ่งกันและกัน - โรงเรียนที่ตั้งอยู่นอกเมืองมีพื้นที่ขนาดใหญ่ โรงเรียน มีการ จัด แหล่ง การ เรียน รู้ ที่ หลากหลาย - มีการจัดภูมิทัศน์ได้อย่างสวยงาม - บุคคลภายนอกยังสามารถเข้ามาใช้พื้นที่ของโรงเรียน - ได้รับเงินสนับสนุนจากโรงงานภายในชุมชนเป็นหลัก - มีความสัมพันธ์ค่อนข้างดี รอบๆ โรงงานเข้ามามีส่วนช่วยเหลือให้เงินสนับสนุนเงินทุน

ตารางที่ 5 (ต่อ)

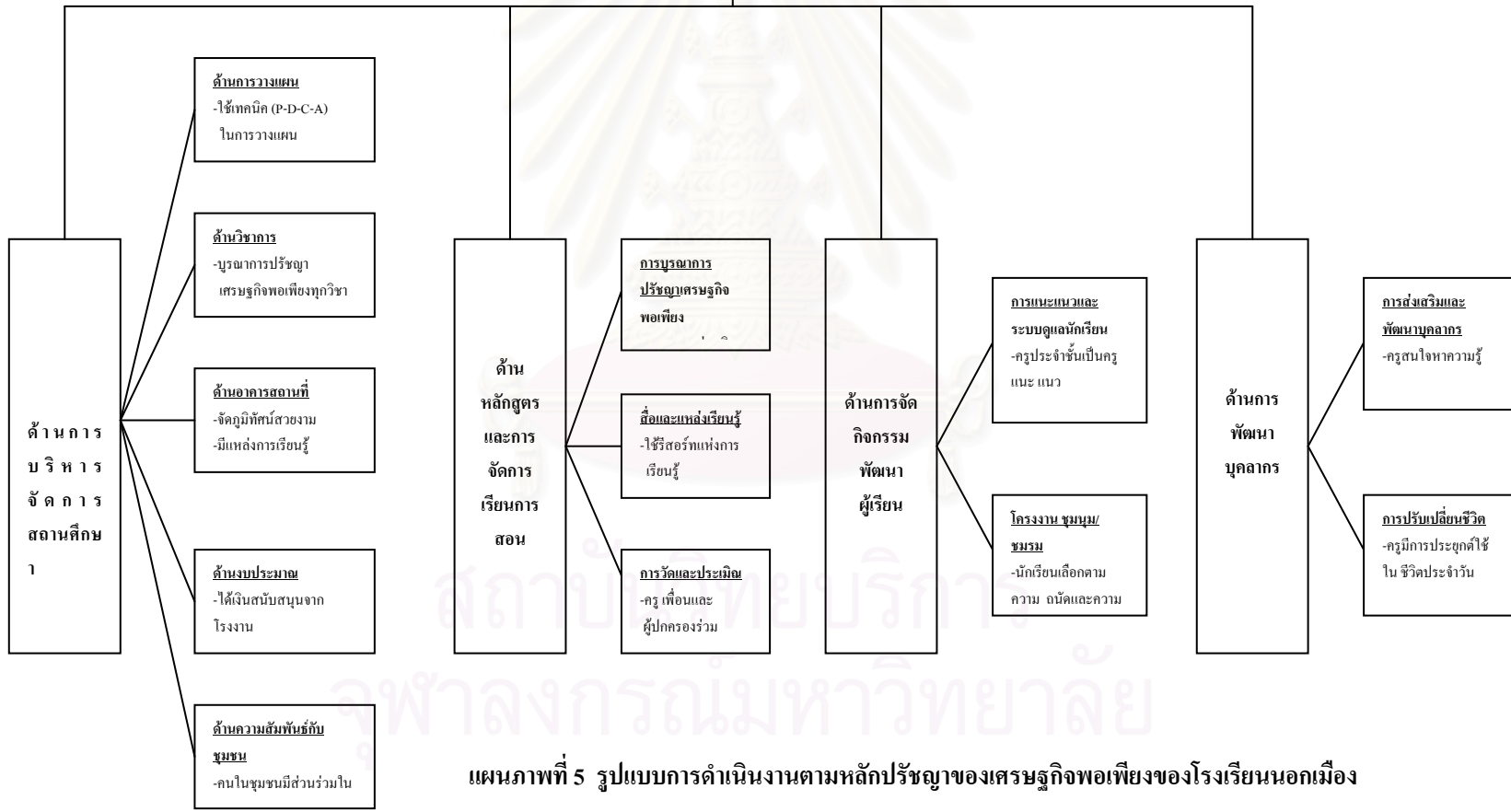
การดำเนินงาน	รายละเอียด
<p>2.ด้านหลักสูตรและการจัดการเรียนการสอน</p> <ul style="list-style-type: none"> ● การบูรณาการปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่การเรียนการสอน ● สื่อและแหล่งเรียนรู้ ● การวัดและประเมิน 	<ul style="list-style-type: none"> - มีการวิเคราะห์และ การวางแผนพัฒนาหลักสูตร - มีการบูรณาการหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงสู่ทุกรายวิชา - ชุมชน มีการใช้ริสอร์ทการเรียนรู้ตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงให้เป็นประโยชน์ - มีการจัดแหล่งการเรียนรู้ที่ชื่อว่า ริสอร์ทแห่งการเรียนรู้ตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง - มีการส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการวางแผนจัดหาและผลิตสื่อและเทคโนโลยีเพื่อการเรียนรู้ระหว่างสถานศึกษากับครูผู้สอน - การประเมินผลผู้เรียนมีวิธีทำได้หลายแบบขึ้นอยู่กับครูผู้สอนเช่น ให้นักเรียนประเมินตนเอง ครูเป็นผู้ประเมิน เพื่อนนักเรียนประเมิน และให้ผู้ปกครองร่วมประเมิน
<p>3.ด้านการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน</p> <ul style="list-style-type: none"> ● การแนะแนวและระบบดูแลผู้เรียน 	<ul style="list-style-type: none"> - ครูประจำชั้นจึงทำหน้าที่เป็นครูแนะแนวไปพร้อมกับสอนในชั้นเรียน - มีการให้คำปรึกษาในด้านการประกอบอาชีพรวมทั้งจัดบริการและสวัสดิการต่างๆ - มีการเชิญวิทยากรมาให้ความรู้ในด้านอาชีพ

ตารางที่ 4 (ต่อ)

การดำเนินงาน	รายละเอียด
<ul style="list-style-type: none"> ● โครงการ ชุมนุม/ชมรม 	<ul style="list-style-type: none"> - ใช้แหล่งการเรียนรู้ที่ชื่อว่ารีสอร์ทแห่งการเรียนรู้ตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง - ให้นักเรียนเลือกตามความถนัด ตามความสนใจ
<p>4.ด้านการพัฒนาบุคลากร</p> <ul style="list-style-type: none"> ● การส่งเสริมให้มีการพัฒนาบุคลากรตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ● การปรับเปลี่ยนวิถีชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง 	<ul style="list-style-type: none"> - ครูมีความสนใจศึกษาข้อมูลแนวพระราชดำริเศรษฐกิจพอเพียงจากแหล่งข้อมูลต่างๆ เช่น สื่อสิ่งพิมพ์ หนังสือ และแหล่งข้อมูลจากอินเทอร์เน็ต - ครูที่ได้ไปอบรมก็จะกลับมาถ่ายทอดความรู้ให้ครูในโรงเรียน - ครูมีความสนใจที่จะปรับเปลี่ยนวิถีชีวิตตนเองตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เพราะเห็นว่ามิประโยชน์ต่อชีวิตของตนเอง

จากการศึกษาการดำเนินงานของโรงเรียนต้นแบบตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของโรงเรียนนอกเมืองประเทืองปัญญา สามารถสรุปเป็นรูปแบบการดำเนินงานของโรงเรียนต้นแบบตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของโรงเรียนนอกเมือง ได้ตามแผนภาพที่ 6 ดังนี้

รูปแบบการดำเนินงานตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของโรงเรียนนอกเมือง

แผนภาพที่ 5 รูปแบบการดำเนินงานตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของโรงเรียนนอกเมือง

3.3 ปัจจัยสนับสนุนและปัจจัยที่เป็นอุปสรรคในการดำเนินงาน

การดำเนินงานของโรงเรียนต้นแบบที่ผ่านมา โรงเรียนนอกเมืองประเทืองปัญญา ต้องพบกับปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินงานที่ต้องปรับปรุงแก้ไขเรื่อยมา แต่ก็มีบางปัจจัยที่ช่วยสนับสนุนการดำเนินงานให้ผลดีด้วยเช่นกัน ผู้วิจัยขอนำเสนอออกเป็น 2 ส่วน คือ ปัจจัยสนับสนุน ปัจจัยที่เป็นอุปสรรค ดังนี้

ปัจจัยสนับสนุน

การดำเนินงานของโรงเรียนประสบความสำเร็จนั้นมีสาเหตุและปัจจัยสนับสนุนหลายประการดังนี้

- ผู้บริหารโรงเรียนมีวิสัยทัศน์ มีภาวะผู้นำ เป็นแบบอย่างที่ดีแก่บุคลากรในโรงเรียน
- มีการกระจายอำนาจให้หัวหน้าสายชั้น หัวหน้ากลุ่มงานดำเนินการ เพื่อความคล่องตัว ลดขั้นตอนการปฏิบัติงานเพื่อความสะดวกรวดเร็ว และมีประสิทธิภาพ
- มีการกำหนดเป้าหมายในการทำงานอย่างชัดเจน ดำเนินงานให้เสร็จก่อนเวลา กำหนด จะได้แก้ไขสิ่งที่ผิดพลาดได้ทันเวลา
- แหล่งการเรียนรู้ของโรงเรียนมีข้อได้เปรียบ เนื่องจากมีแหล่งการเรียนรู้ที่หลากหลายที่เรียกว่า รีสอร์ทแห่งการเรียนรู้
- โรงเรียนได้รับการสนับสนุนงบประมาณในการพัฒนาโรงเรียนอย่างเพียงพอจากโรงงานในชุมชน ดังคำสัมภาษณ์ดังนี้

“ผอ. มีวิสัยทัศน์ มีความเป็นผู้นำ และเป็นอย่างแก่ทุกๆ คน ท่านไม่ถือตัว ทุกๆ คนในโรงเรียนให้ความเคารพนับถือ”

(ครูช่วงชั้นที่ 1 / 25 ก.ค. 51)

“โรงเรียนมีนโยบายกระจายอำนาจให้หัวหน้าสายชั้น และหัวหน้ากลุ่มงาน งานจะได้คล่องตัว ลดขั้นตอนบ้าง งานจะได้เดิน”

(ผู้บริหาร.ร. / 22 ก.ค. 51)

“เวลาทำงานต้องมรแผนที่ชัดเจน ที่นี้ถือคติที่ว่า งานต้องเสร็จก่อนกำหนด จะได้มีเวลาแก้ไขความผิดพลาดได้ทันเวลา”

(ผู้บริหาร.ร. / 22 ก.ค. 51)

ปัจจัยที่เป็นอุปสรรค

การดำเนินงานของโรงเรียนประสบปัญหาและอุปสรรคนั้นมีสาเหตุหลายประการดังนี้

- การปลูกฝังแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจแก่นักเรียนเป็นเรื่องที่เห็นผลยาก ครูต้องใช้เวลาในการปลูกฝังแนวคิดต่อเนื่อง และร่วมมือกันทำอย่างจริงจัง
- ครูมีภาระงานหนักขึ้น เพราะต้องปรับเปลี่ยนหลายสิ่ง เช่น แผนการสอน วิธีการวัดประเมินผลนักเรียน
- การปลูกฝังแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงต้องอาศัยความร่วมมือจากที่โรงเรียนที่บ้าน แต่ผู้ปกครองส่วนใหญ่มีอาชีพรับจ้าง รายได้ไม่แน่นอน ฐานะค่อนข้างยากจน ไม่มีเวลาอบรมบุตรเท่าที่ควร

“การปลูกฝังแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงต้องใช้ระยะเวลาหน่อย นักเรียนยังไม่สามารถเปลี่ยนพฤติกรรมได้ทันที”

(ครูช่วงชั้นที่ 2 / 21 ก.ค. 51)

“ทุกคนต้องใจเย็นๆ การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมนักเรียนไม่ใช่เรื่องง่ายๆ ถ้าค่อยๆ ทำ ร่วมมือกันทุกระดับ ทำอย่างต่อเนื่องสักวันก็จะเห็นผลที่เกิดขึ้นแน่นอน”

(ครูช่วงชั้นที่ 1 / 21 ก.ค. 51)

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตอนที่ 4 การเปรียบเทียบรูปแบบการดำเนินงาน ปัจจัยสนับสนุนและปัจจัยที่เป็นอุปสรรคในการดำเนินงานของโรงเรียนต้นแบบตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

เมื่อเปรียบเทียบรูปแบบการดำเนินงานของโรงเรียนในเมือง และ โรงเรียนนอกเมือง นำเสนอ ดังตารางที่ 6

ตารางที่ 6 การเปรียบเทียบรูปแบบการดำเนินงาน ปัจจัยสนับสนุนและปัจจัยที่เป็นอุปสรรคในการดำเนินงานของโรงเรียนต้นแบบตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

ประเด็นวิเคราะห์	ร.ร.ในเมือง	ร.ร.นอกเมือง	ความเหมือน	ความต่าง
1. ลักษณะโรงเรียน	ประถมนขนาดกลาง	ประถมนขนาดใหญ่		
2. ลักษณะชุมชน	เมือง	นอกเมือง		
3.การดำเนินงาน 3.1ด้านการบริหาร จัดการสถานศึกษา				
● ด้านการวางแผน	<ul style="list-style-type: none"> - ผู้บริหารมีประสบการณ์ด้านเศรษฐกิจพอเพียงมาก่อน - มีการกระจายงานแก่ฝ่ายต่างๆ 	<ul style="list-style-type: none"> - แบ่งโครงสร้างการบริหารตามข้อจำกัดและความจำเป็นของโรงเรียน - ใช้การบริหารคุณภาพเต็มมี้ง (P-D-C-A) ในการวางแผน - มีบรรยากาศของการมีส่วนร่วมของผู้เกี่ยวข้อง - มีความยืดหยุ่นในการทำงาน 	<ul style="list-style-type: none"> - มีการสำรวจจุดแข็งและจุดอ่อนของโรงเรียนของตนเองก่อนเริ่มวางแผนงาน - ทำให้ง่ายต่อการการวางแผนงานขั้นต่อไป 	<ul style="list-style-type: none"> - ผู้บริหารโรงเรียนในเมืองใช้ประสบการณ์ด้านเศรษฐกิจพอเพียงที่มีนำมาถ่ายทอดแก่ครูท่านอื่นๆ
● ด้านวิชาการ	<ul style="list-style-type: none"> - เน้นด้านคุณธรรมและจริยธรรม เพื่อพัฒนาคุณลักษณะที่ดีงามตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง 	<ul style="list-style-type: none"> - ส่งเสริมให้ครูทุกคนบูรณาการปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงสู่การเรียนการสอนทุกวิชา - ครูแลกเปลี่ยนความรู้ซึ่งกันและกัน 	<ul style="list-style-type: none"> - เน้นบูรณาการปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงสู่การเรียนการสอนทุกวิชา 	<ul style="list-style-type: none"> - โรงเรียนในเมืองจะเน้นการปลูกฝังคุณธรรมและจริยธรรมแก่นักเรียนมากกว่าเนื้อหาวิชาการ

ตารางที่ 6 (ต่อ)

ประเด็นวิเคราะห์	ร.ร.ในเมือง	ร.ร.นอกเมือง	ความเหมือน	ความต่าง
● ด้านอาคารสถานที่	- ตั้งอยู่ในเมือง มีข้อจำกัดด้านพื้นที่ แต่มีการบริหารการใช้พื้นที่ได้เหมาะสม มีแหล่งการเรียนรู้รอบๆ โรงเรียน	- โรงเรียนที่ตั้งอยู่นอกเมืองมีพื้นที่ขนาดใหญ่ โรงเรียนมีการจัดแหล่งการเรียนรู้ที่หลากหลาย - มีการจัดภูมิทัศน์ได้อย่างสวยงาม	- ใช้พื้นที่ภายในโรงเรียนได้อย่างเหมาะสมและคุ้มค่า	- โรงเรียนนอกเมืองเปิดโอกาสให้นักเรียนนอกเมืองมาใช้พื้นที่ภายในโรงเรียนอย่างอิสระเป็นการให้ความร่วมมือกับชุมชน
● ด้านงบประมาณ	- ได้เงินสนับสนุนเพิ่มเติมจากสภาวัฒนธรรมแห่งประเทศไทย	- ได้รับเงินสนับสนุนจากโรงงานภายในชุมชนเป็นหลัก	- ทั้งสองโรงเรียนมีการวางแผนใช้เงินงบประมาณอย่างรอบคอบและประหยัด	- โรงเรียนนอกเมืองได้รับการช่วยเหลือเรื่องงบประมาณจากชุมชนอย่างต่อเนื่อง
● ด้านความสัมพันธ์กับชุมชน	- ผู้ปกครองและคนในชุมชนให้ความร่วมมือกับแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของโรงเรียน	- มีความสัมพันธ์ค่อนข้างดี รอบๆ โรงงานเข้ามามีส่วนช่วยเหลือให้เงินสนับสนุนเงินทุน	- คนภายในชุมชนให้ความสนใจเรื่องแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงและหันมาปฏิบัติตามแนวทาง	- เนื่องจากแหล่งการเรียนรู้ภายในโรงเรียนนอกเมืองมีหลากหลายคนในชุมชนบางส่วนสามารถมาเรียนรู้และนำไปแนวทางไปประกอบอาชีพได้
3.2 ด้านหลักสูตรและการจัดการเรียนการสอน	- บัณฑิตหลักสูตรเศรษฐกิจพอเพียงสู่บางรายวิชา - ใช้แผนการสอนต้นแบบจากกระทรวงศึกษาธิการ	- มีการวิเคราะห์และการวางแผนพัฒนาหลักสูตร - มีการบูรณาการหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงสู่ทุกรายวิชา - มีการใช้วิธีสหวิทยาการ	- เน้นการบูรณาการหลักสูตรเศรษฐกิจพอเพียงสู่ทุกรายวิชา	- ครูแต่ละสาระการเรียนรู้ของโรงเรียนวัดสวนส้มให้การช่วยเหลือและแนะนำในการจัดทำหลักสูตร

ตารางที่ 6 (ต่อ)

ประเด็นวิเคราะห์	ร.ร.ในเมือง	ร.ร.นอกเมือง	ความเหมือน	ความต่าง
<ul style="list-style-type: none"> ● สื่อและแหล่งเรียนรู้ 	<ul style="list-style-type: none"> - มีแหล่งการเรียนรู้เพื่อบูรณาการปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในการจัดการเรียนการสอนครู ผลิตสื่อเอง 	<ul style="list-style-type: none"> - มีการจัดแหล่งการเรียนรู้ที่ชื่อว่า ริสอร์ทแห่งการเรียนรู้ตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง - มีการส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการวางแผนจัดหาและผลิตสื่อและเทคโนโลยีเพื่อการเรียนรู้ ระหว่างสถานศึกษากับครูผู้สอน 	<ul style="list-style-type: none"> - มีการจัดแหล่งการเรียนรู้ ตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงภายในโรงเรียน 	<ul style="list-style-type: none"> - ใช้แหล่งการเรียนรู้ภายในโรงเรียนนำมาเป็นสื่อในการจัดการเรียนการสอนอย่างสม่ำเสมอ
<ul style="list-style-type: none"> ● การวัดและประเมิน 	<ul style="list-style-type: none"> - ประเมินตามสภาพจริง โดยใช้วิธีที่หลากหลาย เน้นการปฏิบัติจริงให้เห็นผล 	<ul style="list-style-type: none"> - การประเมินผล ผู้เรียนมีวิธีทำได้หลายแบบ ขึ้นอยู่กับครูผู้สอนเช่น ให้นักเรียนประเมินตนเอง ครูเป็นผู้ประเมิน เพื่อนนักเรียนประเมิน และให้ผู้ปกครองร่วมประเมิน 	<ul style="list-style-type: none"> - ครูต้องใช้การสังเกตและจุดบันทึกพฤติกรรมนักเรียนเพื่อช่วยในการประเมินผลนักเรียน 	<ul style="list-style-type: none"> - โรงเรียนนอกเมืองใช้วิธีการประเมินที่หลากหลายเป็นการตรวจสอบหลายทาง
<p>3.3 ด้านการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน</p> <ul style="list-style-type: none"> ● การแนะแนวและระบบดูแลผู้เรียน 	<ul style="list-style-type: none"> - นักเรียนรู้จักศักยภาพของตนเอง มีการจัดกิจกรรมให้นักเรียนได้รู้จักการวางแผนอนาคตตนเอง 	<ul style="list-style-type: none"> - ครูประจำชั้นจึงทำหน้าที่เป็นครูแนะแนวไปพร้อมกับสอนในชั้นเรียน - มีการให้คำปรึกษาในด้านการประกอบอาชีพ รวมทั้งจัดบริการและสวัสดิการต่างๆ 	<ul style="list-style-type: none"> - เน้นให้นักเรียนได้ลงมือปฏิบัติจริง 	<ul style="list-style-type: none"> - โรงเรียนในเมืองเน้นการสอดแทรกการสอนคุณธรรมและจริยธรรมอย่างสม่ำเสมอ

ตารางที่ 6 (ต่อ)

ประเด็นวิเคราะห์	ร.ร.ในเมือง	ร.ร.นอกเมือง	ความเหมือน	ความต่าง
<ul style="list-style-type: none"> โครงการชุมนุม / ชมรม 	<ul style="list-style-type: none"> -มีการฝึกให้ผู้เรียนได้คิดเป็น ทำเป็น เป็นคนมีเหตุผล และมีภูมิคุ้มกันส่งเสริมให้ผู้เรียนทำงานร่วมกับผู้อื่น มีความซื่อสัตย์ สุจริต รับผิดชอบ 	<ul style="list-style-type: none"> - ใช้แหล่งการเรียนรู้ที่ชื่อว่า รีสอร์ทแห่งการเรียนรู้ตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง - ให้นักเรียนเลือกตามความถนัด ตามความสนใจ 	<ul style="list-style-type: none"> - ฝึกให้นักเรียนได้มีทักษะในการดำเนินชีวิตโดยผ่านการลงมือปฏิบัติ 	<ul style="list-style-type: none"> - นักเรียนของโรงเรียนนอกเมืองมีทักษะในการปฏิบัติจริงที่หลากหลาย เนื่องจากโรงเรียนมีแหล่งการเรียนรู้หลากหลาย
3.4 ด้านการพัฒนาบุคลากร <ul style="list-style-type: none"> การส่งเสริมให้มีการพัฒนาบุคลากรตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง 	<ul style="list-style-type: none"> - มีการถวายสัตย์ปฏิญาณตนของครูและนักเรียนในการใช้ชีวิตตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง - ครูไปอบรมเพื่อเพิ่มความรู้ด้านเศรษฐกิจพอเพียงสม่ำเสมอ 	<ul style="list-style-type: none"> - ครูมีความสนใจศึกษาข้อมูลแนวพระราชดำริเศรษฐกิจพอเพียงจากแหล่งข้อมูลต่างๆ เช่น สื่อสิ่งพิมพ์ หนังสือ และแหล่งข้อมูลจากอินเทอร์เน็ต - ครูที่ได้ไปอบรมก็จะกลับมาถ่ายทอดความรู้ให้ครูในโรงเรียน 	<ul style="list-style-type: none"> - ครูให้ความสนใจการพัฒนาตนเองอย่างสม่ำเสมอ 	<ul style="list-style-type: none"> - ครูโรงเรียนนอกเมืองค้นคว้าข้อมูลเรื่องเศรษฐกิจพอเพียงจากแหล่งข้อมูลต่างๆ
<ul style="list-style-type: none"> การปรับเปลี่ยนวิถีชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง 	<ul style="list-style-type: none"> - บุคลากรภายในโรงเรียน มีความตระหนักและหันมาปฏิบัติตนตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมากขึ้น 	<ul style="list-style-type: none"> - ครูมีความสนใจที่จะปรับเปลี่ยนวิถีชีวิตตนเองตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เพราะเห็นว่า มีประโยชน์ต่อชีวิตของตนเอง 	<ul style="list-style-type: none"> - ทุกคนหันมาปรับเปลี่ยนชีวิตตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงมากขึ้น 	-

ตารางที่ 6 (ต่อ)

ประเด็นวิเคราะห์	ร.ร.ในเมือง	ร.ร.นอกเมือง	ความเหมือน	ความต่าง
4. ปัจจัยสนับสนุน	<ul style="list-style-type: none"> - ผู้บริหาร มีประสบการณ์ด้านเศรษฐกิจพอเพียง - ผู้บริหารมีความเป็นผู้นำกล้าตัดสินใจ - การมีส่วนร่วมของครูในการบริหารจัดการภายในโรงเรียน - ครูแบ่งหน้าที่กันทำงาน และคอยช่วยเหลือกัน - มีการประชุมเพื่อวางแผน และมีการจัดกิจกรรมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ศึกษาดูงาน 	<ul style="list-style-type: none"> -ผู้บริหารโรงเรียนมีวิสัยทัศน์ มีภาวะผู้นำ -มีการกระจายอำนาจให้หัวหน้าสายชั้น -มีการกำหนดเป้าหมายในการทำงานอย่างชัดเจน -แหล่งการเรียนรู้ของโรงเรียนมีข้อได้เปรียบ -โรงเรียนได้รับการสนับสนุนงบประมาณจากโรงงานในชุมชน 	<ul style="list-style-type: none"> - ทุกคนภายในโรงเรียนให้ความร่วมมือเป็นอย่างดี 	<ul style="list-style-type: none"> - โรงเรียนนอกเมืองมีแหล่งการเรียนรู้ที่หลากหลายทำให้นักเรียนได้รับประสบการณ์มากขึ้น
5. ปัจจัยที่เป็นอุปสรรค	<ul style="list-style-type: none"> -ต้องใช้เวลาในการปรับเปลี่ยนแผนการสอนใหม่ -ผู้ปกครองไม่ค่อยมีส่วนร่วมในการสนับสนุนด้านการเงิน 	<ul style="list-style-type: none"> -ครูต้องใช้เวลาในการปลูกฝังแนวคิดต่อเนื่อง -ครูมีภาระงานหนักขึ้น เพราะต้องปรับเปลี่ยนหลายสิ่ง -ผู้ปกครองไม่ค่อยมีเวลาอบรมนักเรียน 	<ul style="list-style-type: none"> - ผู้ปกครองบางส่วนยังไม่ค่อยให้ความร่วมมือกับทางโรงเรียน - การปลูกฝังลักษณะนิสัยตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงอาจต้องใช้ระยะอย่างต่อเนื่อง 	-

บทที่ 5

สรุปผลการวิจัย อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ

การวิจัยครั้งนี้ศึกษารูปแบบการดำเนินงานของโรงเรียนต้นแบบตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ศึกษาแบบพหุกรณีศึกษาระหว่าง โรงเรียนระดับประถมศึกษาที่ตั้งอยู่ในเขตเมือง และโรงเรียนประถมศึกษาที่ตั้งอยู่นอกเมือง โดยใช้วิจัยเชิงคุณภาพ กรณีศึกษาเป็นโรงเรียนต้นแบบที่ผ่านการประเมินจากกระทรวงศึกษาธิการจำนวน 2 โรงเรียน ผู้วิจัยในการเก็บข้อมูลภาคสนามเป็นเวลา 2 เดือน เก็บข้อมูลจากการศึกษาและวิเคราะห์เอกสาร สัมภาษณ์กลุ่มผู้ให้ข้อมูล ได้แก่ ผู้บริหารโรงเรียน ครูผู้สอน นักเรียน ผู้ปกครองและชุมชน และจากการสังเกตของผู้วิจัย การสนทนากลุ่มนักเรียน จากนั้นจึงนำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์เนื้อหา ลงข้อสรุปแบบอุปนัย และวิเคราะห์เปรียบเทียบเพื่อตอบวัตถุประสงค์ของการวิจัยดังนี้

สรุปผลการวิจัย

สรุปผลการวิจัยในการดำเนินงานของโรงเรียนต้นแบบตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ผู้วิจัยแบ่งการนำเสนอออกเป็น 2 ส่วน ดังนี้

ส่วนที่ 1 รูปแบบการดำเนินงานของโรงเรียนต้นแบบตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

- 1.1 โรงเรียนในเมืองศึกษาสมประสงค์
- 1.2 โรงเรียนนอกเมืองประเทืองปัญญา
- 1.3 เปรียบเทียบรูปแบบการดำเนินงานระหว่าง 2 โรงเรียน โรงเรียนในเมืองศึกษาสมประสงค์ และโรงเรียนนอกเมืองประเทืองปัญญา

ส่วนที่ 2 ปัจจัยสนับสนุนและปัจจัยที่เป็นอุปสรรคในการดำเนินงานของโรงเรียนต้นแบบตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

- 2.1 โรงเรียนในเมืองศึกษาสมประสงค์
- 2.2 โรงเรียนนอกเมืองประเทืองปัญญา
- 2.3 เปรียบเทียบปัจจัยสนับสนุนและปัจจัยที่เป็นอุปสรรคระหว่างโรงเรียนในเมืองศึกษาสมประสงค์ และโรงเรียนนอกเมืองประเทืองปัญญา

ส่วนที่ 1 รูปแบบการดำเนินงานของโรงเรียนต้นแบบตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

1.1 ในเมืองศึกษาสมประสงค์

1. ด้านการบริหารจัดการสถานศึกษา

ด้านการบริหารจัดการสถานศึกษา ผู้วิจัยแบ่งการนำเสนอออกเป็น 5 ส่วน ดังนี้

- 1.1 ด้านการวางแผน
- 1.2 ด้านวิชาการ
- 1.3 ด้านอาคารสถานที่
- 1.4 ด้านงบประมาณ
- 1.5 ด้านความสัมพันธ์กับชุมชน

1.1 ด้านการวางแผน

ผู้บริหารของโรงเรียนซึ่งเคยมีประสบการณ์ด้านเศรษฐกิจพอเพียงมาก่อน ได้ชี้แจงกับครูถึงการปรับเปลี่ยนโรงเรียนตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงแก่ครูทุกคนในโรงเรียนให้รับทราบ โดยครูทุกคนมีส่วนร่วมในการกำหนดแผนและนโยบายของโรงเรียน โดยในเบื้องต้นผู้บริหารเป็นผู้อบรมครูในโรงเรียนให้เกิดความรู้ในเรื่องเศรษฐกิจพอเพียง เมื่อครูเกิดความเข้าใจเพิ่มขึ้น ได้มอบหมายกระจายงานแก่ฝ่ายต่างๆ โดยมีการติดตามให้ความช่วยเหลือครู

1.2 ด้านวิชาการ

โรงเรียนใช้รูปแบบ Smart School ซึ่งเป็นแนวทางของโรงเรียนสังกัดกรุงเทพมหานคร การเรียนการสอน โดยเน้นด้านคุณธรรม และจริยธรรม เพื่อพัฒนาคุณลักษณะที่พึงงามและสร้างจิตสำนึกให้แก่นักเรียน

1.3 ด้านอาคารสถานที่

โรงเรียนโรงเรียนที่ตั้งอยู่ในเขตเมือง มีข้อจำกัดด้านพื้นที่ แต่ทางโรงเรียนมีการบริหารการใช้พื้นที่ได้อย่างเหมาะสม คุ่มค่า และเกิดประโยชน์สูงสุด โดยมีการจัดแหล่งการเรียนรู้ที่ส่งเสริมการเรียนรู้ด้านปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงบริเวณรอบๆ โรงเรียน มีการจัดภูมิทัศน์ภายในโรงเรียนอย่างสวยงาม สะอาด เรียบร้อย รมรื่น และปลอดภัย ทุกคนภายในโรงเรียนมีส่วนร่วมในการดูแลรักษาโรงเรียน

1.4 ด้านงบประมาณ

โรงเรียนเป็นโรงเรียนสังกัดกรุงเทพมหานครได้รับเงินสนับสนุนจากกรุงเทพมหานครเป็นหลัก และได้เงินสนับสนุนเพิ่มเติมจากสภาวัฒนธรรมแห่งประเทศไทยเพื่อร่วมสนับสนุนกิจกรรมเข้าแกนน้อยซึ่งเป็นกิจกรรมที่ส่งเสริมด้านปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงให้นักเรียนรู้จักการค้าขาย การวางแผนการใช้จ่ายเงิน โรงเรียนได้รับความช่วยเหลือจากชุมชนและผู้ปกครองนักเรียนค่อนข้างน้อย

1.5 ด้านความสัมพันธ์กับชุมชน

ความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับคนภายในชุมชนเป็นไปได้อย่างดี เช่น ผู้ปกครองที่มีจิตอาสาเข้ามาช่วยงานของโรงเรียน คนภายในชุมชนเข้ามาใช้สถานที่ภายในโรงเรียนในการทำกิจกรรมต่างๆ บริเวณชุมชนด้านหลังโรงเรียนติดคลองบางแวกซึ่งเป็นคลองสาขาของแม่น้ำเจ้าพระยา โรงเรียนและคนภายในชุมชนมีการจัดกิจกรรมร่วมกันเสมอ เช่น กิจกรรมพัฒนาสิ่งแวดล้อมคลองบางแวก เพื่อปลูกฝังค่านิยมการรักษาสิ่งแวดล้อม

2. ด้านหลักสูตรและการจัดการเรียนการสอน

ด้านหลักสูตรและการจัดการเรียนการสอนผู้วิจัยแบ่งการนำเสนอออกเป็น 3 ส่วน ดังนี้

- 2.1 การบูรณาการปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่การเรียนการสอน
- 2.2 สื่อและแหล่งเรียนรู้
- 2.3 การวัดและประเมินผล

2.1 การบูรณาการปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่การเรียนการสอน

บางรายวิชาได้ใช้แผนการสอนต้นแบบจากกระทรวงศึกษาธิการที่ได้จัดทำขึ้นเป็นแนวทางให้แก่โรงเรียนทั่วไป ขณะนี้โรงเรียนอยู่ในขั้นพัฒนาหลักสูตรเศรษฐกิจพอเพียงของตนเอง โรงเรียนมีโครงสร้างกิจกรรมที่เน้นการดำเนินงานตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง 4 ด้าน คือ ด้านการเกษตร ด้านคุณธรรม ด้านระเบียบวินัย ด้านความรู้ ครูมีความพยายามปลูกฝังจิตสำนึกแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงแก่นักเรียน โดยระยะแรกโรงเรียนเน้นด้านคุณธรรมและจริยธรรม

2.2 สื่อและแหล่งการเรียนรู้

ครูภายในโรงเรียนมีการผลิตสื่อการสอนขึ้นเองมีการแลกเปลี่ยนสื่อการสอนกันภายในโรงเรียน ครูมีการใช้แหล่งการเรียนรู้ภายในโรงเรียน และแหล่งการเรียนรู้ภายในชุมชน เป็นการประหยัดงบประมาณของครู ครูมีการดูแลรักษาสื่อและแหล่งการเรียนรู้อย่างสม่ำเสมอ นักเรียนแบ่งหน้าที่นักเรียนในการรับผิดชอบแหล่งการเรียนรู้ภายในโรงเรียน

2.3 การวัดและประเมินผล

การประเมินผลการเรียนรู้ของนักเรียนใช้การประเมินตามสภาพจริง โดยใช้วิธีที่หลากหลาย เน้นการปฏิบัติจริงให้เห็นผล

3. ด้านการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน

ด้านการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนผู้วิจัยแบ่งการนำเสนอออกเป็น 2 ส่วน ดังนี้

3.1 การแนะแนวและระบบดูแลผู้เรียน

3.2 โครงการงาน ชุมนุม/ชมรม

3.1 การแนะแนวและระบบดูแลผู้เรียน

มีการจัดกิจกรรมแนะแนวตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง คือให้นักเรียนรู้จักศักยภาพของตนเอง มีการจัดกิจกรรมให้นักเรียนได้รู้จักการวางแผนอนาคตตนเอง มีการเชิญวิทยากรมาให้ความรู้ในด้านอาชีพต่างๆ

3.2 โครงการงาน ชุมนุม/ชมรม

ดำเนินการศึกษาและค้นหากิจกรรมที่มีคุณลักษณะที่สอดคล้องกับหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง คือ ให้พอประมาณกับศักยภาพของผู้เรียน โดยเน้นการส่งเสริมให้ผู้เรียนได้ใช้ความรู้อย่างรอบคอบ ระมัดระวัง ฝึกให้ผู้เรียนได้คิดปิ่น ทำเป็น เป็นคนมีเหตุผล และมีภูมิคุ้มกันส่งเสริมให้ผู้เรียนทำงานร่วมกับผู้อื่น มีความซื่อสัตย์ สุจริต รับผิดชอบ ไม่เอาเปรียบผู้อื่น มีวินัย มีสัมมาคารวะ ปลูกจิตสำนึกให้รักษาสีแกวเดลิ้ม สืบสานวัฒนธรรม พัฒนาผู้เรียนให้รู้จักทำประโยชน์ต่อสังคม

4. ด้านการพัฒนาบุคลากร

ด้านการพัฒนาบุคลากรผู้วิจัยแบ่งการนำเสนอออกเป็น 2 ส่วน ดังนี้

4.1 การส่งเสริมให้มีการพัฒนาบุคลากรตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

4.2 การปรับเปลี่ยนวิถีชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง

4.1 การส่งเสริมให้มีการพัฒนาบุคลากรตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

มีการถวายสัตย์ปฏิญาณตนของครูและนักเรียนในการใช้ชีวิตตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ทางโรงเรียนมีการส่งครูไปอบรมเพื่อเพิ่มความรู้ด้านเศรษฐกิจพอเพียงสม่ำเสมอ จะมีการสับเปลี่ยนหมุนเวียนครูไปอบรม ครูทุกคนมีโอกาสพัฒนาความรู้ ครูที่ไปอบรมกลับมาจะถ่ายทอดความรู้ให้ครูที่ไม่ได้อบรม

4.2 การปรับเปลี่ยนวิถีชีวิตตามหลักของเศรษฐกิจพอเพียง

บุคลากรภายในโรงเรียนมีความตระหนัก และมีความเห็นสอดคล้องกันว่า แนวทางดังกล่าวหากปฏิบัติได้จริงแล้ว ผลที่เกิดขึ้นย่อมเกิดขึ้นแก่ตนเอง อีกทั้งยังเป็นแบบอย่างแก่นักเรียน หรือผู้ที่พบเห็น

1.2 โรงเรียนนอกเมืองระยองปัญหา

1. ด้านการบริหารจัดการสถานศึกษา

ด้านการบริหารจัดการสถานศึกษา ผู้วิจัยแบ่งการนำเสนอออกเป็น 5 ส่วน ดังนี้

- 1.1 ด้านการวางแผน
- 1.2 ด้านวิชาการ
- 1.3 ด้านอาคารสถานที่
- 1.4 ด้านงบประมาณ
- 1.5 ด้านความสัมพันธ์กับชุมชน

1.1 ด้านการวางแผน

แบ่งโครงสร้างการบริหารตามข้อจำกัดและความจำเป็นของโรงเรียน ซึ่งตอบสนองภารกิจหลักและครอบคลุมทั้ง 4 กลุ่มงาน มีการวางแผนกำหนดโครงสร้างการบริหารของโรงเรียนให้มีความยืดหยุ่นและมีบรรยากาศของการมีส่วนร่วมของผู้เกี่ยวข้อง ได้แก่ คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน กำกับดูแลให้ความเห็นชอบ เป็นที่ปรึกษาให้การสนับสนุนการบริหารโรงเรียน ดำเนินการโดยคณะกรรมการบริหาร ซึ่งมีผู้อำนวยการสถานศึกษาเป็นประธาน มีรองผู้อำนวยการ และหัวหน้าสายชั้นเป็นคณะกรรมการ วิธีการบริหารเป็นรูปแบบของการบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน (SBM) เพื่อให้เกิดความคล่องตัวในการพัฒนา

1.2 ด้านวิชาการ

มีการส่งเสริมให้ครูทุกคนบูรณาการปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงสู่การเรียนการสอนทุกวิชา โดยในช่วงแรกนั้น โรงเรียนได้ใช้แนวทางแบบค่อยเป็นค่อยไปในการพัฒนาหลักสูตรเศรษฐกิจพอเพียง หากสาระการเรียนรู้ใดสามารถใช้แนวทางเศรษฐกิจพอเพียงได้สามารถปฏิบัติและทดลองใช้ โดยครูในกลุ่มสาระการเรียนรู้เดียวกันคอยช่วยเหลือให้คำแนะนำ โดยมีการติดตาม ประเมินผล และแลกเปลี่ยนความรู้จากผู้บริหารโรงเรียนอย่างสม่ำเสมอ

1.3 ด้านอาคารสถานที่

เป็นโรงเรียนที่ตั้งอยู่นอกเมืองมีพื้นที่ขนาดใหญ่ โรงเรียนมีการจัดแหล่งการเรียนรู้ที่หลากหลาย มีการจัดภูมิทัศน์ ทาสีอาคาร โรงเรียนใหม่ บริเวณโรงเรียนมีต้นไม้ร่มรื่น

1.4 ด้านงบประมาณ

ได้รับเงินสนับสนุนจากโรงงานภายในชุมชนเป็นหลัก มีการจ่ายงบประมาณตามแผนที่วางไว้ โดยงบประมาณที่ได้มาจะมีการแบ่งออกเป็นส่วนๆ เพื่อให้โครงการต่างๆ ของโรงเรียนใช้ในการดำเนินงาน มีการติดตามประเมินผล และตรวจสอบการใช้งบประมาณอย่างเป็นระบบ

1.5 ด้านความสัมพันธ์กับชุมชน

โรงเรียนกับคนในชุมชนที่อาศัยบริเวณรอบๆ โรงเรียน มีความสัมพันธ์ค่อนข้างดีต่อกัน ทางโรงเรียนได้อนุญาตให้ใช้ได้เพื่อความสะดวกของคนในชุมชน โรงงานที่ตั้งอยู่รอบๆ โรงเรียน เข้ามามีส่วนช่วยเหลือให้เงินสนับสนุนเงินทุนและสนับสนุนกิจกรรมต่างๆ ของโรงเรียนเสมอ

2. ด้านหลักสูตรและการจัดการเรียนการสอน

ด้านหลักสูตรและการจัดการเรียนการสอนผู้วิจัยแบ่งการนำเสนอออกเป็น 3 ส่วน ดังนี้

- 2.1 การบูรณาการปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่การเรียนการสอน
- 2.2 สื่อและแหล่งเรียนรู้
- 2.3 การวัดและประเมินผล

2.1 การบูรณาการปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่การเรียนการสอน

มีการวิเคราะห์และการวางแผนพัฒนาหลักสูตร ตลอดจนสาระการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับเป้าหมายของสถานศึกษา มีการบูรณาการหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงสู่ทุกรายวิชา มีการกำกับติดตาม ประเมินการใช้หลักสูตร นำผลการประเมินไปใช้ปรับปรุงและพัฒนาการเรียนรู้นักเรียนจนได้หลักสูตรที่มีความยืดหยุ่น มีสาระและกิจกรรมการเรียนรู้ที่หลากหลายเหมาะสมกับบริบทและสภาพชุมชน มีการใช้วิธีการเรียนรู้ตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงให้เป็นประโยชน์โดยนำมาบูรณาการกับกลุ่มวิชาอื่นๆ รวมทั้งมีการจัดสอนซ่อมเสริมให้แก่ผู้เรียนที่มีข้อบกพร่องทางการเรียน

2.2 สื่อและแหล่งการเรียนรู้

ทางโรงเรียนจึงได้มีการจัดแหล่งการเรียนรู้ที่ชื่อว่า วัสดุแห่งการเรียนรู้ตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงขึ้น โดยมีกรมส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการวางแผนจัดหาและผลิตสื่อและเทคโนโลยีเพื่อการเรียนรู้ ระหว่างสถานศึกษากับครูผู้สอน รวมทั้งผู้ปกครองในชุมชน มีการใช้และพัฒนาสื่อในการจัดการเรียนการสอน มีระบบการบริการการใช้สื่อ และบำรุงรักษาสื่อ รวมทั้งมีการขยายผลการใช้สื่อที่มีคุณภาพ และเผยแพร่แก่

2.3 การวัดและการประเมินผล

การประเมินผลผู้เรียนมีวิธีทำได้หลายแบบขึ้นอยู่กับครูผู้สอนมีทั้งให้นักเรียนประเมินตนเอง ครูเป็นผู้ประเมิน เพื่อนนักเรียนประเมิน และให้ผู้ปกครองร่วมประเมิน

3. ด้านการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน

ด้านการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนผู้วิจัยแบ่งการนำเสนอออกเป็น 2 ส่วน ดังนี้

3.1 การแนะแนวและระบบดูแลผู้เรียน

3.2 โครงการ ชุมนุม/ชมรม

3.1 การแนะแนวและระบบดูแลผู้เรียน

ครูประจำชั้นจึงทำหน้าที่เป็นครูแนะแนวไปพร้อมกับสอนในชั้นเรียน มีการเชิญวิทยากรมาให้ความกระจ่างในเรื่องการศึกษาต่อ มีการให้คำปรึกษาในด้านการประกอบอาชีพ รวมทั้งจัดบริการและสวัสดิการต่างๆ เพื่อช่วยเหลือแก้ปัญหาแก่นักเรียน

3.2 โครงการ ชุมนุม / ชมรม

มีจุดเด่น คือ มีแหล่งการเรียนรู้ที่ชื่อว่าวีรสารีทแห่งการเรียนรู้ตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง โรงเรียนมีการจัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้โดยจัดตามกลุ่มสาระการเรียนรู้ ตามความถนัด ความสนใจ ตามความต้องการของนักเรียน มีการจัดชุมนุมที่น่าสนใจ นักเรียนร่วมกิจกรรมด้วยความสนุกสนาน จัดกิจกรรมส่งเสริมคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียน มีนโยบายส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมที่พึงประสงค์ของสถานศึกษา

4. ด้านการพัฒนาบุคลากร

ด้านการพัฒนาบุคลากรผู้วิจัยแบ่งการนำเสนอออกเป็น 2 ส่วน ดังนี้

4.1 การส่งเสริมให้มีการพัฒนาบุคลากรตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

4.2 การปรับเปลี่ยนวิถีชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง

4.1 การส่งเสริมให้มีการพัฒนาบุคลากรตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

ทางโรงเรียนไม่สามารถส่งครูทุกท่านไปอบรมนอกสถานที่ได้ทั้งหมด ทางโรงเรียนจึงส่งครูบางท่านไปอบรม ครูที่ได้ไปอบรมก็จะกลับมาถ่ายทอดความรู้ให้ครูในโรงเรียนอีกครั้ง ครูบางส่วนมีความสนใจศึกษาข้อมูลแนวพระราชดำริเศรษฐกิจพอเพียงจากแหล่งข้อมูลต่างๆ เอง ไม่ว่าจะเป็นสิ่งพิมพ์ หนังสือ และแหล่งข้อมูลจากอินเทอร์เน็ต

4.2 การปรับเปลี่ยนวิถีชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง

มีความสนใจที่จะปรับเปลี่ยนวิถีชีวิตตนเองตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เพราะเห็นว่ามิใช่ประโยชน์ต่อชีวิตของตนเอง แม้ว่าการปรับเปลี่ยนต้องใช้ระยะเวลาก็ตาม

1.3 เปรียบเทียบรูปแบบการดำเนินงานระหว่าง 2 โรงเรียน

ผู้วิจัยเปรียบเทียบรูปแบบการดำเนินงานของโรงเรียนต้นแบบตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงระหว่างโรงเรียนในเมืองศึกษาสมประสงค์ และโรงเรียนนอกเมืองประเทืองปัญญา เพื่อให้เห็นลักษณะการดำเนินงานที่เหมือนและแตกต่างกันในแต่ละด้าน และเนื่องจากกรณีศึกษาทั้งสองโรงเรียนมีบริบทพื้นฐานของโรงเรียนที่แตกต่างกันในหลายๆ ด้าน ลักษณะการดำเนินงานของแต่ละโรงเรียนย่อมต้องคำนึงถึงพื้นฐานที่แตกต่างกันด้วย ผู้วิจัยเปรียบเทียบการดำเนินงานตามกรอบแนวคิด 4 ด้าน ดังนี้ ด้านบริหารจัดการสถานศึกษา ด้านหลักสูตรและการจัดการเรียนการสอน ด้านการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน ด้านพัฒนาบุคลากร

1. ด้านบริหารจัดการสถานศึกษา

โรงเรียนต้นแบบตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ได้แบ่งหน้าที่ของบุคลากรในโรงเรียน ออกเป็นฝ่ายเพื่อให้การปฏิบัติมีความคล่องตัวและมีประสิทธิภาพมากขึ้น โรงเรียนในเมืองศึกษา สมประสงค์เป็น โรงเรียนขนาดกลางการบริหารงานสามารถดำเนินการได้อย่างรวดเร็ว ส่วน โรงเรียนนอกเมืองประเทืองปัญญา เป็นโรงเรียนขนาดใหญ่การประชุมมีไม่บ่อยนัก ส่วนใหญ่จะเป็น วิธีการกระจายงานให้แก่ฝ่ายต่างๆ หากมีการประชุมรวมครูทั้งโรงเรียนจนทำให้นักเรียนต้องหยุด เรียน ทางโรงเรียนจะมีการสอนชดเชยให้แก่ักเรียน สิ่งที่ทำให้นักเรียนประสบความสำเร็จ และ เกิดประสิทธิภาพในการบริหาร โรงเรียนต้องสร้างขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติงาน การ บริหารงานต้องมีการวางแผนที่ชัดเจนโดยมีการกำหนดระยะเวลาในการดำเนินงานและสามารถ ติดตามงานได้

2. ด้านหลักสูตรและการจัดการเรียนการสอน

โรงเรียนต้นแบบตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง มีการจัดทำหลักสูตรโดยบูรณาการ เศรษฐกิจพอเพียงเข้ากับกลุ่มสาระการเรียนรู้ เช่น โรงเรียนนอกเมืองประเทืองปัญญา จะเน้นแหล่ง การเรียนรู้ที่เป็นจุดเด่นของโรงเรียนตนเอง คือใช้รีสอร์ทแห่งการเรียนตามปรัชญาเศรษฐกิจ พอเพียงในการจัดการเรียนการสอน ส่วน โรงเรียนในเมืองศึกษาสมประสงค์แม้ว่าโรงเรียนจะตั้งอยู่ ในเขตเมืองมีพื้นที่จำกัดแต่สามารถใช้พื้นที่ในการจัดการเรียนรู้ได้อย่างเหมาะสม การเรียนการสอน นอกจากจะให้นักเรียนได้รับความรู้ด้านวิชาการแล้ว โรงเรียนยังปลูกฝังคุณธรรมและจริยธรรม

3. ด้านการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน

โรงเรียนต้นแบบมีการจัดกิจกรรมให้ผู้เรียนได้รู้จักศักยภาพของตนเองตามหลักปรัชญา เศรษฐกิจพอเพียง โดยเน้นให้นักเรียนได้ฝึกคิด และปฏิบัติจริง เช่น โรงเรียนในเมืองศึกษาสม ประสงค์ มีการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนที่เน้นกิจกรรม 4 ด้าน คือ ด้านเกษตร ด้านคุณธรรม ด้าน ระเบียบวินัย และด้านความรู้ โดยแต่ละกิจกรรมมีจุดมุ่งหมายให้นักเรียนได้มีส่วนร่วมในการฝึก ปฏิบัติ เพื่อให้นักเรียนได้เกิดการเรียนรู้อย่างแท้จริง ส่วน โรงเรียนนอกเมืองประเทืองปัญญา มี แหล่งการเรียนรู้ที่หลากหลาย คือ แหล่งการเรียนรู้ที่เรียกว่า รีสอร์ทแห่งการเรียนรู้อตามปรัชญา เศรษฐกิจพอเพียง นอกจากนักเรียนมีโอกาสได้ใช้แหล่งการเรียนรู้ภายในโรงเรียนแล้ว โรงเรียนยัง เปิดโอกาสให้บุคคลภายนอกโรงเรียนเข้ามาศึกษาหาความรู้และใช้แหล่งการเรียนรู้ภายในโรงเรียน เป็นการใช้ประโยชน์ที่บังเกิดผลได้อย่างกว้างขวาง

4. ด้านการพัฒนาบุคลากร

การที่โรงเรียนจะก้าวไปสู่ความสำเร็จต้องอาศัยบุคลากรทุกส่วนในโรงเรียนเป็นตัวขับเคลื่อน บุคลากรต้องมีความตระหนักที่จะพัฒนาตนเอง โดยมีการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมในการสอนนักเรียนโดยใช้แนวทางเศรษฐกิจพอเพียง ครูต้องสนใจใฝ่รู้ในการหาความรู้จากแหล่งการเรียนรู้ต่างๆ อยู่เสมอ โรงเรียนต้นแบบทั้งสองต่างก็ดำเนินงานจัดกิจกรรมเพื่อเพิ่มศักยภาพของครู โดยส่งครูไปอบรมเพื่อเพิ่มความรู้ มีการแลกเปลี่ยนระหว่างครูภายในโรงเรียน ครูมีความสนใจใฝ่รู้พัฒนาตนเองโดยศึกษาข้อมูลจากแหล่งการเรียนรู้ต่างๆ สิ่งเหล่านี้จะเป็นสิ่งที่ช่วยให้ครูพัฒนาการสอน ครูจะมีการพัฒนาตนเองตลอดเวลา และสิ่งเหล่านี้จะเป็นประโยชน์อย่างยิ่งต่อครู และนักเรียน

ส่วนที่ 2 ปัจจัยสนับสนุนและปัจจัยที่เป็นอุปสรรคในการดำเนินงานของโรงเรียนต้นแบบตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

2.1 โรงเรียนในเมืองศึกษาสมประสงค์

ปัจจัยสนับสนุน

การดำเนินงานของโรงเรียนประสบความสำเร็จนั้นมีสาเหตุและปัจจัยสนับสนุนหลายประการดังนี้

- ผู้บริหารมีประสบการณ์ด้านเศรษฐกิจพอเพียงมาก่อน สามารถนำประสบการณ์มาปรับใช้กับบริบทของโรงเรียนได้อย่างเหมาะสม
- ผู้บริหารมีความเป็นผู้นำ กล้าตัดสินใจที่จะเปลี่ยนแปลงสิ่งต่างๆ อยู่เสมอ
- การมีส่วนร่วมของครูในการบริหารจัดการภายในโรงเรียน แบ่งหน้าที่กันทำงาน และคอยช่วยเหลือกัน
- มีการประชุมเพื่อวางแผนงาน และมีการจัดกิจกรรมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ศึกษาดูงาน เพื่อนำมาพัฒนาโรงเรียนอย่างสม่ำเสมอ
- มีการกำกับ ติดตาม สร้างแรงจูงใจเชิงบวก ให้กำลังใจซึ่งกันและกันเสมอ

ปัจจัยที่เป็นอุปสรรค

การดำเนินงานของโรงเรียนประสบปัญหาและอุปสรรคนั้นมีสาเหตุหลายประการดังนี้

- โรงเรียนต้องใช้เวลาในการปรับเปลี่ยนแผนการสอนใหม่ให้สอดคล้องกับแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง
- งบประมาณที่ใช้ในการพัฒนาโรงเรียนมีจำกัด โรงเรียนต้องใช้อย่างประหยัด
- ผู้ปกครองไม่ค่อยมีส่วนร่วมในการสนับสนุนด้านการเงินของโรงเรียนเท่าที่ควร

2.2 โรงเรียนนอกเมืองประเทืองปัญญา

ปัจจัยสนับสนุน

การดำเนินงานของโรงเรียนประสบความสำเร็จนั้นมีสาเหตุและปัจจัยสนับสนุนหลายประการดังนี้

- ผู้บริหารโรงเรียนมีวิสัยทัศน์ มีภาวะผู้นำ เป็นแบบอย่างที่ดีแก่บุคลากรในโรงเรียน
- มีการกระจายอำนาจให้หัวหน้าสายชั้น หัวหน้ากลุ่มงานดำเนินการ เพื่อความคล่องตัว ลดขั้นตอนการปฏิบัติงานเพื่อความสะดวกรวดเร็ว และมีประสิทธิภาพ
- มีการกำหนดเป้าหมายในการทำงานอย่างชัดเจน ดำเนินงานให้เสร็จก่อนเวลา กำหนด จะได้แก้ไขสิ่งที่ผิดพลาดได้ทันเวลา
- แหล่งการเรียนรู้ของโรงเรียนมีข้อได้เปรียบ เนื่องจากมีแหล่งการเรียนรู้ที่หลากหลายที่เรียกว่า รีสอร์ทแห่งการเรียนรู้
- โรงเรียนได้รับการสนับสนุนงบประมาณในการพัฒนาโรงเรียนอย่างเพียงพอจากโรงงานในชุมชน

ปัจจัยที่เป็นอุปสรรค

การดำเนินงานของโรงเรียนประสบปัญหาและอุปสรรคนั้นมีสาเหตุหลายประการดังนี้

- การปลูกฝังแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจแก่นักเรียนเป็นเรื่องที่เห็นผลยาก ครูต้องใช้เวลาในการปลูกฝังแนวคิดต่อเนื่อง และร่วมมือกันทำอย่างจริงจัง
- ครูมีภาระงานหนักขึ้น เพราะต้องปรับเปลี่ยนหลายสิ่ง เช่น แผนการสอน วิธีการวัดประเมินผลนักเรียน
- การปลูกฝังแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงต้องอาศัยความร่วมมือจากที่โรงเรียนลี้ที่บ้าน แต่ผู้ปกครองส่วนใหญ่มีอาชีพรับจ้าง รายได้ไม่แน่นอน ฐานะค่อนข้างยากจน ไม่มีเวลาอบรมบุตรเท่าที่ควร

2.3 เปรียบเทียบปัจจัยสนับสนุนและปัจจัยที่เป็นอุปสรรคระหว่างโรงเรียนในเมืองศึกษาสมประสงค์และโรงเรียนนอกเมืองประเทืองปัญญา

ปัจจัยสนับสนุน

ปัจจัยสนับสนุนการดำเนินงานของโรงเรียนต้นแบบตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของโรงเรียนในเมืองศึกษาสมประสงค์และโรงเรียนนอกเมืองประเทืองปัญญาโรงเรียนทั้งสองมีปัจจัยสนับสนุนที่เหมือนกันคือ ผู้บริหารของโรงเรียนมีภาวะผู้นำ มีวิสัยทัศน์ กล้าที่จะเปลี่ยนแปลงโรงเรียนของตนเอง บุคลากรของทั้งสองโรงเรียนให้ความร่วมมือเป็นอย่างดีมีการแบ่งหน้าที่การทำงาน และคอยให้ความช่วยเหลือซึ่งกันและกัน โรงเรียนนอกเมืองประเทืองปัญญา ตั้งอยู่เขตนอกเมืองบริเวณรอบๆ โรงเรียนมีโรงงานอุตสาหกรรมหลายแห่งตั้งอยู่ทำให้โรงเรียนได้นับงบประมาณสนับสนุนจากโรงงานอุตสาหกรรมต่างๆ อย่างสม่ำเสมอ ส่วนโรงเรียนในเมืองศึกษาสมประสงค์แม้ว่าจะตั้งอยู่ในเขตเมืองมีพื้นที่ในการจัดแหล่งเรียนรู้จำกัด แต่ทางโรงเรียนสามารถบริหารจัดการเรื่องพื้นที่ภายในโรงเรียนอย่างเหมาะสม

ปัจจัยที่เป็นอุปสรรค

ปัจจัยที่เป็นอุปสรรคต่อการดำเนินงานของโรงเรียนต้นแบบตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของโรงเรียนในเมืองศึกษาสมประสงค์และโรงเรียนนอกเมืองประเทืองปัญญา

โรงเรียนในเมืองศึกษาสมประสงค์มีอุปสรรคในการดำเนินงาน คือ ครูต้องใช้เวลาในการปรับเปลี่ยนแผนการสอนใหม่ทั้งหมดเพื่อให้สอดคล้องกับหลักสูตรปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ดังนั้นในช่วงแรกครูจึงบูรณาการเศรษฐกิจพอเพียงในรายวิชาที่สามารถทำได้ก่อน ส่วนบางวิชาที่ยังไม่สามารถทำได้ก็จะเน้นด้านพฤติกรรมให้นักเรียนมีคุณธรรมและจริยธรรมส่วนโรงเรียนนอกเมืองประเทืองปัญญา นั้นครูต้องใช้เวลาในการปลูกฝังพฤติกรรมนักเรียนให้มีวิถีชีวิตและจิตสำนึกตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงซึ่งไม่สามารถปรับเปลี่ยนพฤติกรรมนักเรียนได้ทันที ครูต้องอาศัยความอดทน ทุ่มเทาใช้วิธีการค่อยๆ เป็นค่อยๆ ไป โดยต้องทำสม่ำเสมอและต่อเนื่อง

อภิปรายผลการวิจัย

อภิปรายผลการวิจัยรูปแบบการดำเนินงานในโรงเรียนที่เป็นต้นแบบตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ผู้วิจัยแบ่งการนำเสนอออกเป็น 2 ส่วน ดังนี้

ส่วนที่ 1 รูปแบบการดำเนินงานในโรงเรียนที่เป็นต้นแบบตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

ส่วนที่ 2 ปัจจัยสนับสนุนและปัจจัยที่เป็นอุปสรรคในการดำเนินงานของโรงเรียนต้นแบบตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

ส่วนที่ 1 รูปแบบการดำเนินงานในโรงเรียนที่เป็นต้นแบบตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

โรงเรียนต้นแบบตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเกิดขึ้นเพื่อให้โรงเรียนได้น้อมนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปประยุกต์ใช้ให้เกิดผล มีการปลูกฝังให้เด็กและเยาวชนรู้จักการใช้ชีวิตที่พอเพียง เห็นคุณค่าของทรัพยากรต่างๆ ฝึกร่วมอยู่กับผู้อื่นอย่างเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ การเปลี่ยนแปลงที่เห็นชัดเจนอย่างเด่นชัด โดยเฉพาะมีการจัดแหล่งการเรียนรู้ภายในโรงเรียน ปรับเปลี่ยนภูมิทัศน์ภายในโรงเรียน การจัดการเรียนการสอนของครูมีการเปลี่ยนแปลง โดยเฉพาะมีการเน้นการปลูกฝังปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงให้แก่ นักเรียน แม้กระทั่งตัวของครูเองก็ต้องปรับเปลี่ยนวิถีชีวิตเพื่อเป็นแบบอย่างแก่นักเรียน มีสถานศึกษาหลายแห่งที่สนใจเยี่ยมชมโรงเรียนมากขึ้นเพื่อนำแนวทางไปปรับใช้ ทำให้บุคลากรภายในโรงเรียนต้องกระตือรือร้นสนใจที่จะพัฒนาโรงเรียนมากขึ้นกว่าแต่ก่อน ในส่วนนี้ผู้วิจัยจะอภิปรายรูปแบบการดำเนินงานใน 4 ส่วน คือ ด้านการบริหารจัดการสถานศึกษา ด้านหลักสูตรและการจัดการเรียนการสอน ด้านการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน และด้านการพัฒนาบุคลากร

1. ด้านการบริหารจัดการสถานศึกษา

ขั้นตอนการวางแผนของกรณีศึกษาทั้ง 2 โรงเรียนโดยภาพรวมมีลักษณะคล้ายคลึงกัน ทั้งสองโรงเรียนมีการกำหนดแผนและนโยบายของโรงเรียนให้สอดคล้องกับแนวทางหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงได้อย่างเหมาะสม ผู้วิจัยมีความเห็นว่าทั้งสองโรงเรียนได้ใช้หลัก 3 ห่วง 2 เงื่อนไข มาปรับเข้ากับการบริหารงานของโรงเรียนกล่าวคือ ทางโรงเรียนมีการประเมินสภาพเบื้องต้นของโรงเรียนตนเองว่ามีจุดเด่นและจุดด้อยอย่างไรซึ่งเป็นเสมือนภูมิคุ้มกันที่คืออย่างหนึ่งให้กับโรงเรียนในการวางแผนงานขั้นต่อไป โรงเรียนทั้งสองมีการมอบหมายกระจายงานแก่ฝ่ายต่างๆ โดยครูภายในโรงเรียนได้ร่วมกันคิดร่วมกันวางแผนงาน ในส่วนด้านวิชาการที่ต้องเน้นความรู้แก่นักเรียนนั้น โรงเรียนทั้งสองสามารถสอดแทรกเนื้อหาหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในรายวิชาต่างๆ ได้ดีคือ มีการค่อยๆ ดำเนินงานอย่างเป็นขั้นเป็นตอนโดยครูท่านใดมีความรู้ก็จะแบ่งปันเพื่อนครูด้วยกันทำให้เกิดบรรยากาศที่ดีในการทำงานร่วมกัน ในส่วนด้านอาคารสถานที่แม้ว่าโรงเรียนในเมืองจะมีข้อจำกัดเรื่องพื้นที่ก็ตาม แต่ทางโรงเรียนได้ยึดหลักความพอเพียงโดยไม่เบียดเบียนหรือมีความต้องการเกินตัวในการขยายพื้นที่โรงเรียน ทางโรงเรียนได้ใช้พื้นที่ที่มีอยู่อย่างจำกัดนำมาพัฒนาให้

คุ่มค่าและเกิดประโยชน์สูงสุดโดยสร้างแหล่งการเรียนรู้ตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงรอบๆ โรงเรียน ทำให้ผู้เรียนสามารถใช้ประโยชน์ได้อย่างเต็มที่ ด้านความสัมพันธ์กับชุมชน โรงเรียนของโรงเรียนทั้งสองมีลักษณะเหมือนกัน คือ คนในชุมชนให้ความร่วมมือดี สำหรับโรงเรียนในเมืองซึ่งมีชุมชนอยู่ใกล้คลองบางแวก เป็นคลองสาขาของแม่น้ำเจ้าพระยา มีแหล่งการเรียนรู้ใกล้ตัว ผู้วิจัยคิดว่าหากโรงเรียนใช้ประโยชน์จากแหล่งการเรียนรู้รอบๆ โรงเรียนให้มากขึ้นจะทำให้ให้นักเรียนได้รับประสบการณ์ที่หลากหลายมากขึ้น อีกทั้งคนในชุมชนจะได้เข้ามามีส่วนร่วมกับโรงเรียนเพิ่มขึ้น

2. ด้านหลักสูตรและการจัดการเรียนการสอน

ด้านหลักสูตรและการจัดการเรียนการสอนตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของทั้งสองโรงเรียนนั้นกำลังพยายามปรับเปลี่ยนให้ครบทุกรายวิชา ครูบางท่านอาจมีความกังวลว่าภาระงานจะมากขึ้น ผู้วิจัยมีความเห็นว่าครูอาจแก้ปัญหาโดยใช้วิธีศึกษาจากแผ่นดินแบบจากโรงเรียนต้นแบบโรงเรียนอื่นเป็นแนวทาง สื่อและแหล่งการเรียนรู้ นักเรียนได้ใช้ประโยชน์จากแหล่งการเรียนรู้มากขึ้น ย่อมทำให้แหล่งการเรียนรู้เกิดความเสียหายไปบ้าง โรงเรียนจำเป็นต้องมีการพัฒนา ดูแล และบำรุงรักษาอย่างต่อเนื่องเพื่อให้เกิดประโยชน์อย่างยั่งยืนต่อไป ผู้วิจัยสังเกตว่าทางโรงเรียนเปิดโอกาสให้คนภายนอกมาศึกษาดูงานโรงเรียนซึ่งเป็นผลดีที่โรงเรียนจะสามารถให้ความช่วยเหลือแนะนำโรงเรียนอื่นๆ โดยเป็นแบบอย่าง สามารถให้โรงเรียนอื่นๆ ใช้เป็นแนวทางนำมาปรับใช้กับโรงเรียนของตนเอง โรงเรียนต้นแบบควรมีการส่งบุคลากรของตนเองไปศึกษาแนวทางการพัฒนาโรงเรียนจากโรงเรียนต้นแบบอื่นด้วย เพราะจะได้นำแนวทางและมุมมองด้านอื่นในการพัฒนาตนเองต่อไป โรงเรียนต้นแบบควรมีการปรับเปลี่ยนแหล่งการเรียนรู้ของตนเอง เพื่อให้ผู้เรียนได้รับความรู้ใหม่ๆ

3. ด้านการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน

ด้านการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนของทั้งสองโรงเรียนมีการจัดกิจกรรมแนะแนวตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง คือ ให้นักเรียนรู้จักศักยภาพของตนเอง ทั้งสองโรงเรียนมีการปลูกฝังลักษณะนิสัยที่ดีงามในเรื่องความพอดี การไม่เบียดเบียนผู้อื่น สอนให้นักเรียนคิดและฝึกให้นักเรียนมีเหตุผล รู้เท่าทันสิ่งรอบตัว มีการจัดกิจกรรมให้นักเรียนได้รู้จักการวางแผนอนาคตตนเอง เป็นเสมือนภูมิคุ้มกันให้นักเรียนมีความพร้อมในการวางแผนชีวิตในอนาคต มีการเชิญวิทยากรมาให้ความรู้ในด้านอาชีพต่างๆ ผู้วิจัยคิดว่าโครงการริสอร์ทแห่งการเรียนรู้ตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของโรงเรียนนอกเมืองประเทืองปัญญา มีลักษณะกิจกรรมที่หลากหลายสามารถเป็นแนวทางให้โรงเรียนอื่นๆ มาศึกษาดูงานและนำไปพัฒนาให้สอดคล้องกับบริบทของโรงเรียน

ส่วนกิจกรรมของโรงเรียนวัดชัยฉิมพลีแม้จะมีกิจกรรมไม่มากเนื่องจากมีข้อจำกัดด้านพื้นที่แต่ทางโรงเรียนสามารถจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนได้อย่างเหมาะสมเช่นกัน

4. ด้านการพัฒนาบุคลากร

ทั้งสองโรงเรียนมีการส่งครูเข้าอบรมเพื่อพัฒนาความรู้เรื่องปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงอย่างสม่ำเสมอโดยการอบรมส่วนใหญ่จะมุ่งเน้นปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในระดับโรงเรียน ผู้วิจัยคิดว่าหากลองเปลี่ยนการอบรมเป็นการหาความรู้ หรือแลกเปลี่ยนความรู้เรื่องเศรษฐกิจพอเพียงในระดับชุมชน หรือระดับอื่นๆจะทำให้โรงเรียนได้รับความรู้หรือแนวทางการพัฒนาโรงเรียนในรูปแบบใหม่ๆ สำหรับด้านการปรับเปลี่ยนวิถีชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงนั้นบุคลากรภายในโรงเรียนมีความตระหนักและตื่นตัวที่จะปรับเปลี่ยนชีวิตของตนเองอย่างเห็นได้ชัด กล่าวคือ ครูมีลักษณะนิสัยที่ประหยัดคอดออม รู้จักวางแผนการใช้จ่ายเงินมากขึ้น ในส่วนของการทำงานในโรงเรียนครูแต่ละคนก็น้อมนำแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้โดยเฉพาะเรื่องเงื่อนไขความรู้ที่ครูทุกคนต้องหมั่นแสวงหาความรู้วิชาการด้านต่างๆ ให้รอบด้านอยู่เสมอเพื่อนำมาพัฒนาการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น ครูทุกคนต่างมีความเห็นสอดคล้องกันว่า หากสามารถปฏิบัติตนตามแนวทางดังกล่าวแล้วผลที่เกิดขึ้นย่อมเป็นประโยชน์แก่ตนเอง ครอบครัวและโรงเรียนอย่างแน่นอน ซึ่งผู้วิจัยมีความเห็นว่าครูควรจะปฏิบัติเป็นแบบอย่างให้แก่นักเรียนอย่างสม่ำเสมอตลอดจนปลูกฝังนิสัยเรื่องเศรษฐกิจพอเพียงอย่างต่อเนื่องย่อมทำให้เกิดประโยชน์อย่างแท้จริง

การดำเนินงานของโรงเรียนต้นแบบที่ศึกษาประสบความสำเร็จสอดคล้องกับที่ สุรัฐ ศิลปอนันต์ (2545) กล่าวไว้ว่า ยุทธศาสตร์การสร้างเด็กยุคใหม่ให้มีคุณภาพ มี 4 ด้าน คือ 1) การกระจายอำนาจในการบริหาร ซึ่งโรงเรียนทั้งสองแห่งต่างใช้วิธีนี้ในการบริหารจัดการโรงเรียน 2) การมีส่วนร่วมของผู้มีประโยชน์ได้เสีย ซึ่งมีความสอดคล้องกับโรงเรียนต้นแบบทั้งสองที่เปิดโอกาสให้คนในชุมชนเข้ามาช่วยเหลือโรงเรียน โดยเฉพาะโรงเรียนนอกเมืองที่โรงงานอุตสาหกรรมเข้ามาสนับสนุนเงินทุนของโรงเรียน 3) การประกันคุณภาพ โรงเรียนต้นแบบทั้งสองมีการกำกับดูแลและประเมินผลทั้งภายในและภายนอกโรงเรียน และ 4) การยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง โรงเรียนทั้งสองเปิดโอกาสให้นักเรียนได้คิด ได้เรียนรู้จากแหล่งการเรียนรู้ของโรงเรียน

ส่วนที่ 2 ปัจจัยสนับสนุนและปัจจัยที่เป็นอุปสรรคในการดำเนินงานของโรงเรียนต้นแบบตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

ปัจจัยที่มีผลต่อการดำเนินงานของโรงเรียนต้นแบบจากผลการวิจัยพบว่าบุคลากร ได้แก่ ผู้บริหาร ครู นักเรียน ผู้ปกครอง และคนในชุมชน เข้ามามีส่วนร่วมในการสนับสนุนการดำเนินงานของโรงเรียนให้ประสบความสำเร็จ โดยเฉพาะผู้บริหารเป็นผู้ทำหน้าที่เป็นผู้นำในการพัฒนา มีประสบการณ์ช่วยให้การดำเนินงานเป็นไปตามแนวทางที่วางไว้ ถือเป็นปัจจัยหนึ่งที่มีส่วน

สนับสนุนให้การดำเนินงานของโรงเรียนประสบความสำเร็จได้เป็นอย่างดี จากผลการวิจัยพบว่า โรงเรียนต้นแบบทั้งสองแห่งประสบความสำเร็จเพราะมีผู้นำที่มีวิสัยทัศน์ มีการวิเคราะห์จุดแข็ง จุดอ่อนของโรงเรียนก่อนทำงาน สรุปว่าปัจจัยสนับสนุนในการดำเนินงานของโรงเรียนต้นแบบเกิดจาก ผู้บริหารมีลักษณะผู้นำ มีประสบการณ์ บุคลากรภายในโรงเรียนให้ความร่วมมือ มีการให้กำลังใจกันเสมอเป็นแรงเสริมให้ทุกคนทุ่มเทในการทำงาน ปัจจัยเหล่านี้ย่อมเป็นส่วนสำคัญที่วางรากฐานให้โรงเรียนต้นแบบเกิดการพัฒนายิ่งยืนต่อไป

จากการวิจัยพบว่าอุปสรรคที่สำคัญที่เป็นสาเหตุให้การดำเนินงานในโรงเรียนต้นแบบเป็นปัญหา คือ ครูยังไม่สามารถปรับเปลี่ยนการเรียนการสอนให้เป็นแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงได้ทุกวิชา ครูต้องใช้เวลาในการปรับเปลี่ยนพอสมควร โรงเรียนต้นแบบจึงใช้วิธีการแก้ไข โดยปรับเปลี่ยนในรายวิชาที่สามารถทำได้ก่อนแล้วค่อยๆ ทำรายวิชาอื่นต่อไป ซึ่งปัจจัยนี้ทำให้ครูมีภาระงานหนักขึ้น แต่ครูทุกคนก็มีความเต็มใจที่จะทำ อุปสรรคที่สำคัญอีกประการ คือ การปรับเปลี่ยนนิสัยของนักเรียนและบุคลากรให้มีแนวทางในการดำเนินชีวิตตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงยังอยู่ในระยะเบื้องต้นที่โรงเรียนทั้งสองทำซึ่งอาจยังมองไม่เห็นภาพที่ชัดเจนว่ามีการปรับเปลี่ยนพฤติกรรม โรงเรียนต้นแบบทั้งสองได้มีความพยายามเป็นอย่างดี โดยในเบื้องต้นทางโรงเรียนได้พยายามปลูกฝังคุณธรรมและจริยธรรม โดยต้องปฏิบัติและปลูกฝังอย่างต่อเนื่องและสม่ำเสมอจึงจะเห็นผลที่เกิดขึ้น

จากผลการวิจัยพบว่าโรงเรียนต้นแบบตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงนั้นยังมีส่วนที่ต้องพัฒนาและปรับปรุงอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้เกิดประโยชน์อย่างแท้จริง แม้ว่าโรงเรียนอยู่ในช่วงแรกของการก้าวเข้ามาเป็นโรงเรียนต้นแบบก็ตามแต่ถ้าทุกฝ่ายมีความตั้งใจที่จะพัฒนาแล้วโรงเรียนต้นแบบตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงย่อมเกิดความยั่งยืนสามารถดำเนินต่อไปอย่างแน่นอน

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

จากผลการวิจัยทำให้ทราบรายละเอียดการดำเนินงานของโรงเรียนต้นแบบตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ปัจจัยสนับสนุนและปัจจัยที่เป็นอุปสรรค ผู้วิจัยขอเสนอแนะใน 2 ส่วน สำหรับโรงเรียนต้นแบบ และโรงเรียนที่ต้องการนำผลการวิจัยไปใช้เพื่อให้โรงเรียนประสบความสำเร็จเช่นเดียวกับโรงเรียนต้นแบบ

1. ข้อเสนอแนะสำหรับโรงเรียนต้นแบบ

โรงเรียนต้นแบบทั้งสองโรงเรียนต่างมีรูปแบบการดำเนินงานด้านต่างๆ ทั้งในส่วนที่เหมือนและแตกต่างกัน เพื่อเพิ่มประสิทธิผลและประสิทธิภาพในการจัดการศึกษา ผู้วิจัยขอเสนอแนะแนวทางในการพัฒนาโรงเรียนต่อไป ดังนี้

1.1 การได้รับคัดเลือกเป็นโรงเรียนต้นแบบทำให้โรงเรียนสามารถพัฒนาในหลายด้าน จากการศึกษาในครั้งนี้พบว่า โรงเรียนมีการพัฒนาแหล่งการเรียนรู้ของโรงเรียน และมีการใช้แหล่งการเรียนรู้ให้เกิดประโยชน์แก่ตัวผู้เรียน ดังนั้นควรมีการพัฒนาแหล่งการเรียนรู้อย่างสม่ำเสมอ ปลูกฝังนักเรียนให้เกิดความตระหนัก และปลูกฝังให้นักเรียนดูแลรักษาแหล่งการเรียนรู้ และใช้แหล่งการเรียนรู้ให้คุ้มค่า

1.2 การจะปรับเปลี่ยนสิ่งใดๆ ย่อมต้องใช้ระยะเวลา การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมนักเรียนก็เช่นกัน จากการวิจัยพบว่าครูต้องทำงานหนักขึ้นเนื่องจากต้องคอยปลูกฝังแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ด้านคุณธรรมและจริยธรรมให้แก่ นักเรียน เพราะฉะนั้น โรงเรียนต้องไม่หยุดนิ่งควรพัฒนาแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงอย่างต่อเนื่อง การให้กำลังใจแก่ผู้ที่ปฏิบัติดียอมให้เกิดพลังในการขับเคลื่อน สิ่งเหล่านี้ย่อมทำให้เกิดความยั่งยืนต่อไป

1.3 โรงเรียนต้นแบบตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง จากการศึกษาพบว่ายังต้องมีการพัฒนาต่อไปในอีกหลายด้าน แม้ว่าที่ผ่านมาจะสามารถดำเนินการให้เกิดความสำเร็จในด้านต่างๆ แล้วยก็ตาม แต่ก็ต้องมีการพัฒนาต่อไปเพื่อให้เกิดความยั่งยืนตลอดไป ดังต่อไปนี้

1.3.1 ด้านการบริหารจัดการสถานศึกษา จากการศึกษาพบว่าโรงเรียนมีการกำหนดผู้รับผิดชอบโครงการต่างๆ เป็นการกระจายงานให้ทุกคนมีส่วนรับผิดชอบ การติดตามกำกับดูแลจึงเป็นสิ่งสำคัญเพื่อให้งานที่มอบหมายนั้นบรรลุเป้าหมายอย่างแท้จริง

1.3.2 ด้านหลักสูตรและการจัดการเรียนการสอน การปรับเปลี่ยนหลักสูตรโดยบูรณาการหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงให้ทำค้อยเป็นค้อยไป อาจดูแนวทางจากโรงเรียนต้นแบบอื่นๆ ที่มีความพร้อม

1.3.3 ด้านการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน กิจกรรมที่ทางโรงเรียนจัดขึ้นให้แก่ นักเรียน ไม่ว่าจะเป็นแหล่งการเรียนรู้ต่างๆ ทางโรงเรียนต้องหมั่นดูแลรักษา และคิดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนใหม่ๆ เพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้มากขึ้น

1.3.4 ด้านพัฒนาบุคลากร จากการศึกษาพบว่าครูมีปัญหาด้านการปรับเปลี่ยนแผนการสอน และขาดประสบการณ์ด้านการประเมินผลนักเรียนตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง โรงเรียนอาจขอคำแนะนำจากศึกษานิเทศก์ หรือแลกเปลี่ยนประสบการณ์จากโรงเรียนต้นแบบอื่นๆ ที่มีความพร้อม

1.4 โรงเรียนต้นแบบตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงทั้งสองโรงเรียนซึ่งเป็นโรงเรียนระดับประถมศึกษา มีแนวทางการดำเนินงานของโรงเรียน มีการจัดการเรียนการสอนที่มุ่งเพาะลักษณะนิสัยที่ดีงามของนักเรียนตามแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง ผู้วิจัยมีความเห็นว่าหากนักเรียนจบการศึกษาระดับประถมศึกษาปีที่ 6 ไปแล้วไปเข้าศึกษาต่อระดับมัธยมศึกษาซึ่งโรงเรียนอาจไม่มีการจัดการเรียนการสอนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงย่อมทำให้นักเรียนเสียโอกาสและเกิดการพัฒนาที่ไม่ต่อเนื่องดังนั้นหากทางโรงเรียนระดับประถมศึกษาที่มีแนวทางการจัดการเรียนการสอนเน้นหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงร่วมมือกับและประสานงานกับ โรงเรียนระดับมัธยมศึกษา เป็นเครือข่ายที่ต่อเนื่องย่อมเป็นประโยชน์แก่นักเรียนอย่างแท้จริง

2. ข้อเสนอแนะสำหรับโรงเรียนอื่น ที่ต้องการนำรูปแบบการดำเนินงานของโรงเรียนต้นแบบไปใช้ ควรพิจารณาในเรื่องต่อไปนี้

2.1 จากการศึกษาพบว่า สิ่งสำคัญที่ทำให้โรงเรียนต้นแบบประสบความสำเร็จเนื่องจากมีความพร้อมในการพัฒนาโรงเรียนของตนเองเป็นอย่างดี กล่าวคือ รู้จักสภาพบริบทของโรงเรียนตนเองเป็นอย่างดี ทำให้สามารถกำหนดเป้าหมายและพัฒนาไปในทิศทางที่วางไว้ หากโรงเรียนใดมีความสนใจต้องการนำแนวทางไปพัฒนาบ้าง ควรทำการศึกษาสภาพความพร้อมของโรงเรียนทั้งภายในและภายนอกโรงเรียน จากนั้นทำตามแผนการดำเนินงานด้านต่างๆ ที่วางไว้โดยมีการตรวจสอบติดตาม งานที่ทำอย่างต่อเนื่องและสม่ำเสมอ

2.2 การที่โรงเรียนจะประสบความสำเร็จนั้นต้องอาศัยการมีส่วนร่วมจากทุกฝ่ายไม่ว่าจะเป็นผู้บริหารโรงเรียน ครู นักเรียน ผู้ปกครอง และคนในชุมชน ที่มีความเสียสละทุ่มเททั้งกายใจในการพัฒนาโรงเรียนอย่างจริงจัง หากโรงเรียนมีการสร้างบรรยากาศที่เป็นมิตรระหว่างการค้าดำเนินงานแล้วย่อมให้งานที่ทำประสบผลสำเร็จ

2.3 โรงเรียนบางแห่งอาจยังไม่ตัดสินใจดำเนินการแนวทางตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เนื่องจากมีปัญหาด้านงบประมาณ หรือปัญหาด้านอื่นๆ หากลองมองหาจุดเด่นของ

โรงเรียนตนเอง หรือใช้แหล่งการเรียนรู้ที่มีอยู่แล้วพัฒนาตามศักยภาพของตนเอง โดยให้สอดคล้องกับแนวทางพระราชดำริเศรษฐกิจพอเพียงยอมทำให้เกิดประโยชน์ต่อโรงเรียนของตนเอง

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

1. การศึกษาครั้งนี้ได้ทำการศึกษารูปแบบและสภาพการดำเนินงานของโรงเรียนต้นแบบตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงที่เพิ่งผ่านการประเมินจากกระทรวงศึกษาธิการรุ่นแรก ควรมีการศึกษาติดตามความยั่งยืนของการดำเนินงานเพื่อดูความต่อเนื่องที่เกิดขึ้นต่อไป
2. การศึกษาครั้งนี้ผู้วิจัยใช้เกณฑ์รูปแบบการดำเนินงานจากแบบประเมินของกระทรวงศึกษาธิการที่นำมาใช้ประเมินโรงเรียนต่างๆ เพื่อคัดเลือกเป็นโรงเรียนต้นแบบควรมีการศึกษารูปแบบในด้านอื่นๆที่แตกต่างกันเพื่อให้ได้ข้อมูลที่หลากหลายมากยิ่งขึ้น
3. เพื่อให้ผลการวิจัยมีความครอบคลุมมากยิ่งขึ้นควรเลือกกรณีศึกษาที่มีความแตกต่างในเรื่องขนาด และสถานที่ตั้ง โรงเรียน เพื่อเป็นตัวแทนของแต่ละภูมิภาคซึ่งเป็นการวิจัยเชิงคุณภาพแบบข้ามกรณี (Cross - case studies)

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

รายการอ้างอิง

- กิติมา ปรีดีดีลิก. (2532). *การบริหารและการนิเทศการศึกษาเบื้องต้น*. กรุงเทพมหานคร: อักษราพัฒนา.
- คณะอนุกรรมการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียง. (2550). *การสร้างขบวนการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียง*. กรุงเทพฯ: ม.ป.ท.
- ชัยอนันต์ สมุทวณิช. (2541). *ทฤษฎีใหม่: มิติที่ยิ่งใหญ่ทางความคิด. เอกสารประกอบการสัมมนา โครงการปราชญ์เพื่อแผ่นดิน : ทฤษฎีใหม่ตามแนวพระ ราชาดำริ*. กรุงเทพมหานคร: สถาบันพัฒนาข้าราชการพลเรือน สถาบันนโยบายการศึกษา. (เอกสารอัดสำเนา).
- ชุตินธร ปานะดิษฐ์. (2545). *ความต้องการการพัฒนาครูเรื่องการใช้หลักสูตร กลุ่มสาระการเรียนรู้ สุขศึกษาและพลศึกษา ในโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานการศึกษา กรุงเทพมหานคร : พหุกรณีศึกษา. วิทยานิพนธ์หลักสูตรครุศาสตรมหาบัณฑิต. ภาควิชา หลักสูตร การสอนและเทคโนโลยีการศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.*
- เทพวณี วินิจำจร. (2548). *การปลูกฝังค่านิยมปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงสำหรับนักเรียนชั้น ประถมศึกษาปีที่ 5 โดยใช้กระบวนการตามแนวคิดของบลูมและแรทส์. วิทยานิพนธ์ ปริญญา มหาบัณฑิต. ภาควิชาหลักสูตร การสอนและเทคโนโลยีการศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.*
- เทวิล ศรีสองเมือง. (2551). *การพัฒนารูปแบบเครือข่ายการจัดการเรียนการสอนตามปรัชญาของ เศรษฐกิจพอเพียงในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน. วิทยานิพนธ์ปริญญา มหาบัณฑิต. ภาควิชา วิจัยและจิตวิทยาการศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.*
- ธำรง บัวศรี. (2531). *ทฤษฎีหลักสูตรการออกแบบพัฒนา*. กรุงเทพมหานคร:เอราวัณการพิมพ์.
- นิชาภา ประสพอรยา. (2543). *การศึกษาการบริหารงานบุคคลในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัด สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน กรุงเทพมหานคร. วิทยานิพนธ์ปริญญา มหาบัณฑิต. ภาควิชา นโยบาย การจัดการและความเป็นผู้นำทางการศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.*
- นิตา ชูโต. (2545). *การวิจัยเชิงคุณภาพ*. กรุงเทพมหานคร: แม่ทาส์ปอยส์.
- ประทีป สยามชัย. (2526). *สารัตถทางสังคมวิทยา*. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ชุมนุมชนสหกรณ์ การเกษตรแห่งประเทศไทย.
- ประเวศ วะสี. (2547). *การพัฒนาต้องเอาวัฒนธรรมเป็นตัวตั้ง*. กรุงเทพมหานคร : กระทรวง วัฒนธรรม ราชบัณฑิตยสถาน.
- ประเวศ วะสี. (2542). *เศรษฐกิจพอเพียงและแนวทางประชาสังคม: แนวพลิกพื้น เศรษฐกิจสังคม กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์หมอชาวบ้าน.*

- ปรีชา นิพนธ์พิทยา. 2536. “การสร้างความสัมพันธ์กับชุมชน”. *เอกสารประกอบคำบรรยาย หลักสูตรผู้บริหารระดับสูง สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ*.
กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว.
- ปรียานุช พิบูลสรวุช. (2550). *การขับเคลื่อนปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่สถานศึกษา*.
กรุงเทพมหานคร: ศูนย์ประสานงานกลางการดำเนินงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ.
- ปรียาพร วงศ์อนุโรจน์. (2535). *การบริหารงานวิชาการ*. กรุงเทพมหานคร: สหมิตรออฟเซท
- พริมรส นนทภักดิ์. (2547). *การวิจัยพหุกรณีเพื่อศึกษาการดำเนินงานของโครงการโรงเรียนสองภาษา*. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารศึกษาด้านจิต. ภาควิชาวิจัยและจิตวิทยาการศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- พิรภาว บุญเพลิง. (2550). *การพัฒนาตัวบ่งชี้ร่วมความสำเร็จในการดำเนินงานตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง*. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารศึกษาด้านจิต. ภาควิชาวิจัยและจิตวิทยาการศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ไพฑูรย์ เจริญพันธุ์วงศ์. (2529). *การบริหารการศึกษา*. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์โอเดียนสโตร์.
- วิฑูรย์ เจริญอาชาชัย. (2545). *การศึกษากำหนดงานการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาของโรงเรียนแกนนำ สังกัดกองการศึกษาสงเคราะห์ กรมสามัญศึกษา*. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารศึกษาด้านจิต. ภาควิชานโยบาย การจัดการและความเป็นผู้นำทางการศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ศิรินันท์ สามัญ . (2547). *การพัฒนากระบวนการส่งเสริมความสามารถในการเรียนรู้แบบนำตนเองของครู : การวิจัยแบบพหุกรณีศึกษา*. วิทยานิพนธ์หลักสูตรครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต. ภาควิชาหลักสูตร การสอนและเทคโนโลยีการศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ศุภมาส ลิมาวัฒน์ชัย . (2547). *การศึกษาระบบการและผลของการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาของโรงเรียนนำร่อง : พหุกรณีศึกษาหลายพื้นที่*. วิทยานิพนธ์หลักสูตรครุศาสตรมหาบัณฑิต. ภาควิชาวิจัยและจิตวิทยาการศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สหทัย พลปลัดพี. (2548). *การนำเสนอแนวทางการพัฒนาคนให้มีคุณลักษณะตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง*. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารศึกษาด้านจิต. ภาควิชานโยบาย การจัดการและความเป็นผู้นำทางการศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สิทธิชัย ถิ่นวาท. (2534). *การศึกษากำหนดงานบุคคลในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดกรุงเทพมหานคร*. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารศึกษาด้านจิต. ภาควิชานโยบาย การจัดการและความเป็นผู้นำทางการศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

- สุชีรา วิบูลย์สุข. (2551). *บทบาทของภาคหุ้นส่วนในการส่งเสริมปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา: พหุกรณีศึกษา. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต. ภาควิชาวิจัยและจิตวิทยาการศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.*
- สุเพ็ญพร นิลชัย. (2547). *การดำเนินการจัดหลักสูตรท้องถิ่น กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษาศาสตร์ และวัฒนธรรมของโรงเรียนนำร่องโครงการกองทุนหมู่บ้านสืบสานด้วยโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาร้อยเอ็ด. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต. ภาควิชานโยบาย การจัดการและความเป็นผู้นำทางการศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.*
- สุภาภรณ์ จันทวานิช. (2545). *การวิเคราะห์ข้อมูลในการวิจัยเชิงคุณภาพ. พิมพ์ครั้งที่ 5. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.*
- สุขเมธ ตันดิเวชกุล. (2544). *เศรษฐกิจพอเพียงตามแนวพระราชดำริ ใน ใต้เบื้องพระยุคลบาท. กรุงเทพมหานคร :สำนักพิมพ์มติชน.*
- โสธรราชักษ์ ชุนรักญาติ. (2546). *การศึกษาการดำเนินงานการจัดหลักสูตรของโรงเรียนวิถีพุทธ. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต. ภาควิชา นโยบายการจัดการและความเป็นผู้นำทางการศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.*
- สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ. (2532). *การบริหารงานบุคคล การบริหารงานกิจการนักเรียนชุดฝึกอบรมด้วยตนเอง เล่มที่ 5. กรุงเทพมหานคร: รุ่งศิลป์การพิมพ์.*
- สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ. (2532). *ประสิทธิภาพการบริหาร โรงเรียนประถมศึกษา. กรุงเทพมหานคร: รุ่งศิลป์การพิมพ์.*
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2549). *ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงกับบริบทการพัฒนาประเทศ. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ.*
- สำนักงานคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ. (2550). *หลักการทรงงานในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว. กรุงเทพมหานคร: เซ็นจูรี่.*
- ไสว บุญมา. (2543). *เศรษฐกิจพอเพียง: ภูมิปัญญาชาติไทย. กรุงเทพมหานคร: พี.เอ.ลีฟวิ่ง.*
- เสาวภา จันทรสังข์. (2547). *การดำเนินงานการจัดหลักสูตร English Program ในโรงเรียนสองภาษาระดับประถมศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต. ภาควิชา นโยบายการจัดการและความเป็นผู้นำทางการศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.*

- ศึกษาธิการ,กระทรวง. (2550). การขับเคลื่อนปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่สถานศึกษา [ออนไลน์].แหล่งที่มา: <http://www.sufficiencyeconomy.org/> [2550,พฤษภาคม 18]
- ศึกษาธิการ,กระทรวง. (2550). การติดตามประเมินผลการขับเคลื่อนปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่สถานศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ ปีงบประมาณ 2550 [ออนไลน์].แหล่งที่มา: <http://www.sufficiencyeconomy.org/show.php?Id=1039>[2550,กรกฎาคม 10]
- อัญชลี ทองคำ. (2546). การวิเคราะห์ลักษณะการเรียนรู้ของตำรวจตระเวนชายแดนในบทบาทการพัฒนาชุมชน : กรณีศึกษาโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดน อำเภอสนามชัยเขต จังหวัดฉะเชิงเทรา. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ. ภาควิชานโยบาย การจัดการและความเป็นผู้นำทางการศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- อำนาจ อาร. (2530). การบริหาร โรงเรียน. ฉะเชิงเทรา: สำนักส่งเสริมวิชาการวิทยาลัยครู ฉะเชิงเทรา.
- อำพล เสนาณรงค์. (2542). ทิศทางการพัฒนาชนบทตามแนวเศรษฐกิจพอเพียง. เอกสาร

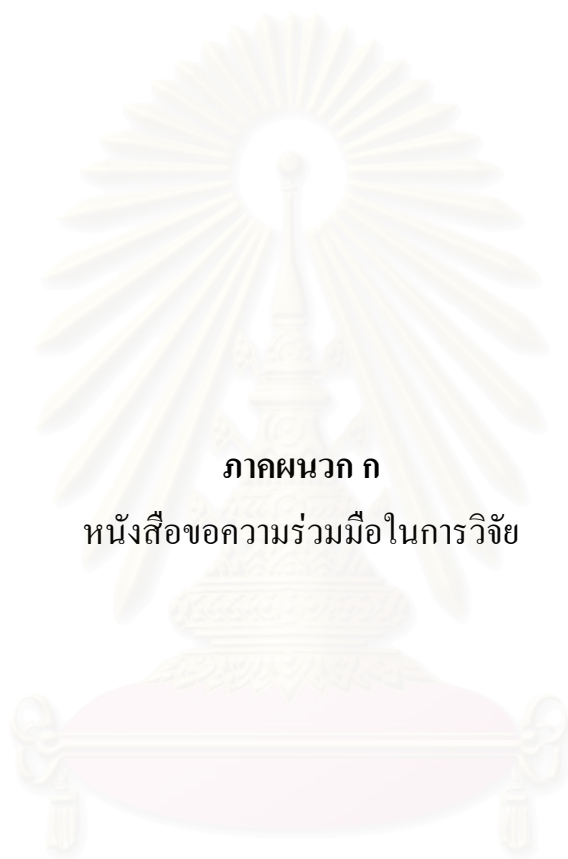

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาคผนวก

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาคผนวก ก

หนังสือขอความร่วมมือในการวิจัย

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ที่ศธ 0512.6(2755)/296

คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
 ถ. พญาไท เขตปทุมวัน กทม. 10330

14 กรกฎาคม 2551

เรื่อง ขอบความอนุเคราะห์ในการเก็บข้อมูลของนิสิต

เรียน ผู้อำนวยการโรงเรียน

เนื่องด้วย นางสาววิลาสินี พรรณรัตนศิลป์ นิสิตภาควิชาวิจัยและจิตวิทยาการศึกษา ชั้นปีที่ 3 หลักสูตรปริญญาโทบัณฑิต กำลังดำเนินการทำวิทยานิพนธ์เรื่อง “การศึกษารูปแบบการดำเนินงานในโรงเรียนต้นแบบตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง : การวิจัยพหุกรณีศึกษา” โดยมีรองศาสตราจารย์ ดร. ดวงกมล ไตรวิจิตรคุณ เป็นอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ การวิจัยในครั้งนี้ใช้วิธีวิจัยเชิงคุณภาพ กรณีศึกษาได้แก่ โรงเรียนต้นแบบตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง รวม 2 โรงเรียน คือ

จังหวัดกรุงเทพมหานคร และโรงเรียน โดยนิสิตมีความจำเป็นต้องเก็บข้อมูลภาคสนามด้วยตนเองและใช้เวลาในการศึกษาในสนามเป็นเวลา 1 เดือน จึงขอความอนุเคราะห์จากท่านให้นิสิตได้ดำเนินการเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัยในเรื่องดังกล่าว จักเป็นพระคุณอย่างยิ่ง

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์ ภาควิชาฯ หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความร่วมมือทางวิชาการจากท่านด้วยดี และขอขอบคุณล่วงหน้ามา ณ โอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

(รองศาสตราจารย์ ดร. ศิริเดช สุชีวะ)

หัวหน้าภาควิชาวิจัยและจิตวิทยาการศึกษา

ภาควิชาวิจัยและจิตวิทยาการศึกษา

โทรศัพท์ 0-2218-2578

โทรสาร 0-2218-2578

ภาคผนวก ข
เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

แบบสังเกตสภาพโรงเรียน

โรงเรียน .....

วัน-เวลา	สถานที่	สภาพ/ กิจกรรม	หมายเหตุ

แบบบันทึกการสังเกตชั้นเรียน

โรงเรียน..... ห้อง..... วิชา .....

จำนวนนักเรียน..... คน เวลา ..... ผู้สอน .....

เวลา	สื่ออุปกรณ์	พฤติกรรม	หมายเหตุ

แบบสัมภาษณ์ผู้บริหาร

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับผู้ให้สัมภาษณ์

1. ชื่อ-สกุล .....
2. วันที่ ..... เวลา .....
- สถานที่ .....
3. เพศ.....
4. วุฒิการศึกษา .....
5. ประสบการณ์การทำงานในตำแหน่งผู้บริหาร.....
6. ระยะเวลาที่ดำรงตำแหน่งในโรงเรียน.....

ตอนที่ 2 รูปแบบการดำเนินงานในโรงเรียนตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

1. ด้านการบริหารจัดการสถานศึกษา
  - 1) ด้านการวางแผนขับเคลื่อนปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่สถานศึกษา
  - 2) เทคนิคการบริหารจัดการของโรงเรียนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง
  - 3) ความสัมพันธ์ระหว่างผู้บริหาร ครู นักเรียน และผู้ปกครอง
  - 4) การจัดแหล่งการเรียนรู้ที่ส่งเสริมสนับสนุนการเรียนรู้เกี่ยวกับปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในสถานศึกษา
2. ด้านหลักสูตรและการจัดการเรียนการสอน
  - 1) การส่งเสริมบูรณาการของเศรษฐกิจพอเพียงสู่การจัดการเรียนการสอน
  - 2) การส่งเสริมการวิจัยหรือนิเทศเพื่อขับเคลื่อนปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่สถานศึกษา
  - 3) การติดตามประเมินผลการดำเนินงาน
3. ด้านกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน

- 1) กิจกรรมให้ผู้เรียนรู้จักศักยภาพของตนเองตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง
  - 2) กิจกรรมส่งเสริมการปรับปรุงหรือพัฒนาการศึกษาและการประกอบอาชีพตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง
4. ด้านการพัฒนามูลฐานของสถานศึกษา
- 1) การสร้างความตระหนักและเข้าใจในเรื่อง เกี่ยวกับหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง
  - 2) กิจกรรม/โครงการพัฒนามูลฐานเพื่อส่งเสริมให้บุคลากรในสถานศึกษานำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปประยุกต์ใช้
  - 3) การติดตามประเมินผลการพัฒนามูลฐานตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเป็นระยะ ๆ
5. ปัจจัยที่สนับสนุนและปัจจัยที่เป็นอุปสรรคในการดำเนินงาน

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

แบบสัมภาษณ์ครู

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับผู้ให้สัมภาษณ์

1. ชื่อ-สกุล .....
2. วันที่ ..... เวลา ..... สถานที่ .....
3. เพศ.....
4. วุฒิการศึกษา .....
5. ประสบการณ์การทำงาน.....
6. ระยะเวลาที่ทำงานในโรงเรียน.....

ตอนที่ 2 รูปแบบการดำเนินงานในโรงเรียนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

1. ด้านหลักสูตรและการจัดการเรียนการสอน

- 1) การจัดการเรียนรู้ที่บูรณาการปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง
- 2) การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง
- 3) การมีส่วนร่วมของนักเรียน 4) วิธีการวัดและประเมินผล

2. ด้านกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน

- 1) การแนะแนวการศึกษาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง
- 2) การจัดกิจกรรมให้ผู้เรียนได้วางแผนอนาคตของตนเองที่สอดคล้องกับหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง
- 3) จัดกิจกรรม/โครงการที่เน้นการมีส่วนร่วมระหว่าง ครู นักเรียน ผู้ปกครอง ชุมชน เพื่อให้ผลของกิจกรรมมีความยั่งยืนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

3. ด้านการพัฒนาบุคลากรของสถานศึกษา

- 1) การจัดประชุม /อบรม /สัมมนาเพื่อสร้างความรู้ ความเข้าใจ และความตระหนักในคุณค่าของหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง
- 2) การศึกษาดูงานแหล่งเรียนรู้เพื่อส่งเสริมการประยุกต์ใช้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง
- 3) การปรับเปลี่ยนวิถีชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง
4. ปัจจัยที่สนับสนุนและปัจจัยที่เป็นอุปสรรคในการดำเนินงานของ

แบบสัมภาษณ์ผู้ประกอบการ

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับผู้ให้สัมภาษณ์

1. ชื่อ-สกุล .....
2. วันที่ ..... เวลา .....
- สถานที่ .....
3. เพศ.....
4. ผู้ปกครองของนักเรียนชั้น .....

ตอนที่ 2 รูปแบบการดำเนินงานในโรงเรียนตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

1. ด้านการบริหารจัดการสถานศึกษา

- 1) การมีส่วนร่วมกับสถานศึกษาในการวางแผนเพื่อขับเคลื่อนปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง
- 2) สถานศึกษาให้บริการสถานที่แก่ชุมชนเพื่อใช้เป็นแหล่งเรียนรู้เกี่ยวกับปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง
- 3) สถานศึกษาร่วมมือกับชุมชนจัดกิจกรรมพัฒนาสิ่งแวดล้อมหรือสังคมหรือเศรษฐกิจหรือวัฒนธรรมตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

2. ด้านหลักสูตรและการจัดการเรียนการสอน

- 1) พฤติกรรมด้านการเรียนของนักเรียน
- 2) คุณภาพของครู
- 3) การส่งเสริมและสนับสนุนทางการเรียนด้านอื่นๆ
- 4) ความคาดหวังของผู้ปกครองต่อผลการศึกษานักเรียน

แบบสัมภาษณ์นักเรียน

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับผู้ให้สัมภาษณ์

1. ชื่อ-สกุล .....
2. ระดับชั้น .....
3. วันที่ ..... เวลา .....
- สถานที่ .....
4. เพศ.....

ตอนที่ 2 รูปแบบการดำเนินงานในโรงเรียนตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

1. ด้านหลักสูตรและการจัดการเรียนการสอน

- 1) รูปแบบและวิธีการสอนของครู
- 2) การใช้อุปกรณ์และสื่อการสอนของครู
- 3) ความเข้าใจเรื่องปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของนักเรียน
- 4) ปัญหาในการเรียน
- 5) การบ้านและการให้งานของครู
- 6) ปฏิสัมพันธ์ระหว่างครูและนักเรียน

2. ด้านกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน

- 1) กิจกรรมหรือโครงการต่างๆ ที่ส่งเสริมการเรียนรู้เกี่ยวกับปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง เช่น ชุมนุม ชมรม
- 2) การศึกษานอกสถานที่

แบบสนทนากลุ่มของนักเรียน

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับผู้เข้าร่วมสนทนากลุ่ม

1. ชื่อ-สกุล 1..... 2.....
- 3..... 4.....
- 5..... 6.....
2. วันที่ ..... เวลา .....
3. สถานที่ .....
4. ช่วงชั้นที่ .....

ตอนที่ 2 รูปแบบการดำเนินงานในโรงเรียนตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

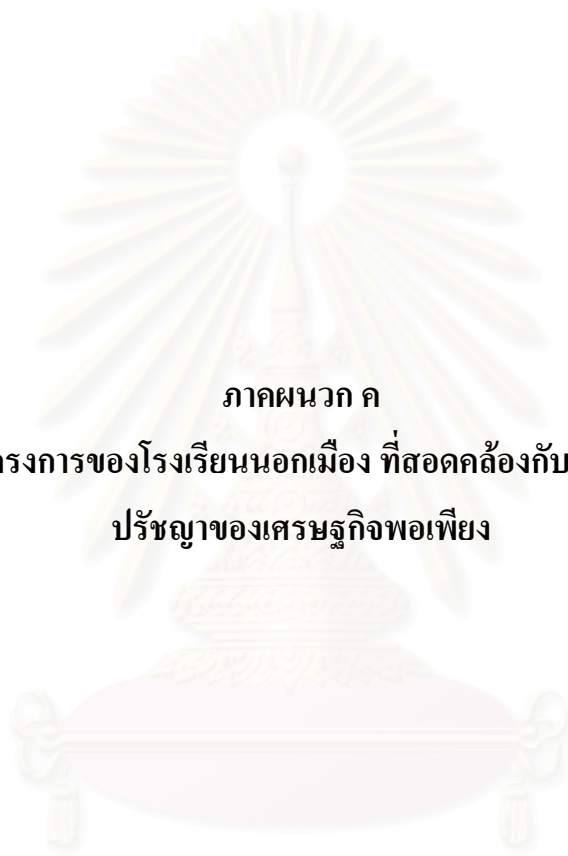
1. ด้านหลักสูตรและการจัดการเรียนการสอน

- 1) รูปแบบและวิธีการสอนของครู
- 2) การใช้อุปกรณ์และสื่อการสอนของครู
- 3) ความเข้าใจเรื่องปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของนักเรียน
- 4) ปัญหาในการเรียน
- 5) การบ้านและการให้งานของครู
- 6) ปฏิสัมพันธ์ระหว่างครูและนักเรียน

2. ด้านกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน

- 1) กิจกรรมหรือโครงการต่างๆ ที่ส่งเสริมการเรียนรู้เกี่ยวกับปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง เช่น ชุมนุม ชมรม
- 2) การศึกษานอกสถานที่

ภาคผนวก ค

ตัวอย่างโครงการของโรงเรียนนอกเมือง ที่สอดคล้องกับแนวทางของ
ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

โครงการน้ำใสทั่วไทย ดูน้ำพระทัยพระราชินี (โครงการน้ำใส ไร่มลพิษ)

การผลิตพื้นที่แหล่งน้ำธรรมชาติให้กลับมีชีวิตชีวาและคงสภาพอย่างยั่งยืน เพื่อเป็นการเทิดพระเกียรติแด่องค์สมเด็จพระเจ้าสิริกิติ์พระบรมราชินีนาถ เนื่องในวโรกาสที่ทรงมีพระชนพรรษา 72 พรรษา และเป็นการสำนึกในพระมหากรุณาธิคุณที่ห่วงใยในสิ่งแวดล้อม ป่า น้ำ ลำธารที่มีความสำคัญและเกี่ยวพันกับวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของปวงชนชาวไทย ในการถนอมธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมให้มากที่สุด โดยเน้นวิธีการปรับปรุงสภาพทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมให้ดีขึ้น เพื่อส่งเสริมให้นักเรียนรักและหวงแหน ดูแลพัฒนาสิ่งแวดล้อมในท้องถิ่น มีจิตสำนึกที่จะอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมให้มากที่สุด

วัตถุประสงค์ของโครงการ

1. เพื่อฟื้นฟูและดูแลรักษาแหล่งน้ำในชุมชนให้สะอาด
2. การรณรงค์ให้เยาวชนของชาติช่วยกันอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ร่วมกันรักษาความสะอาดไม่ทิ้งขยะที่ก่อมลพิษต่างๆ
3. ตระหนักถึงคุณค่าของทรัพยากรธรรมชาติ ก่อให้เกิดความรักความภูมิใจในท้องถิ่น

ลักษณะปัญหาของแหล่งน้ำ

1. การปล่อยน้ำเสียจากโรงงานอุตสาหกรรม บ่อบำบัดน้ำเสีย และจัดสารพิษ
2. การขยายตัวของประชากรให้ท้องถิ่นสูง เกิดมลภาวะน้ำเน่าเสียจากบ้านเรือน
3. คลองระบายน้ำตื้นเขิน ทำให้ขยะตกค้างอุดตัน ไม่สามารถระบายน้ำได้สะดวก

ขั้นตอนการดำเนินงาน

การส่งเสริมให้นักเรียนซึ่งจะเติบโตไปเป็นผู้ใหญ่ในอนาคต รักปละหวงแหน ดูแลพัฒนาสิ่งแวดล้อมในท้องถิ่น มีจิตสำนึกที่อนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ฟื้นฟูพัฒนาคุณภาพ แหล่งน้ำธรรมชาติให้ชุมชนกลับมีชีวิตชีวาเป็นการฝึกโดยการใช้ความรู้ กระบวนการคิด การฝึกปฏิบัติจริง ในกระบวนการแก้ปัญหาอย่างมีระบบ อันเป็นการบำบัดปรับสภาพน้ำเน่าเสีย ทำให้สภาพแวดล้อมภายในท้องถิ่น สะอาดสวยงามน่าอยู่ จึงได้ประชุมคณะทำงานวางแผน ดำเนินการลำดับตามดังนี้คือ

1. เติมนรณรงค์และประชาสัมพันธ์ ในชุมชนและบริเวณใกล้เคียง เพื่อเป็นการสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมในท้องถิ่น โดยการเขียนป้ายคำขวัญเชิญชวนและแจกเอกสาร
2. ดำเนินการกำจัดขยะ โดยการเก็บขยะ ตักขยะ บริเวณแหล่งน้ำโดยใช้แรงงานคนและตระแกรงตักขยะ

3. ดำเนินการจัดทำโครงการขยะหอม โดยนำเสนอเศษอาหารกลางวันจัดทำหัวเชื้อจุลินทรีย์ ไปใช้ในการปรับสภาพน้ำให้สะอาด โดยใช้ถังหมักเศษผลไม้
4. ดำเนินการจัดทำ “จักรยานน้ำใส” บริเวณจุดต่างๆ เพื่อเพิ่มออกซิเจนในน้ำ
5. ดำเนินการจัดทำ “น้ำตกพลังแขน” โดยใช้ปั่นน้ำแรงคน เพื่อเป็นการปรับสภาพน้ำ และให้ทุกคนมีส่วนร่วมช่วยในการพัฒนา
6. จัดนักเรียนผู้รับผิดชอบออกเป็นสายชั้นๆ ละ 20 คน รับผิดชอบดูแลทุกวัน โดยกำหนดเวลาและจุดต่างๆ

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

- 1.เยาวชนมีจิตสำนึกที่ดีในการพัฒนาท้องถิ่นของตน
2. โรงเรียนมีผลงานเป็นแบบอย่างที่ชุมชนยอมรับ
3. ครู นักเรียน บุคลากรในโรงเรียน และท้องถิ่นเห็นความสำคัญและร่วมกันพัฒนาแหล่งน้ำ

โครงการตามแนวพระราชดำริ กิจกรรมธนาคารออมทรัพย์

หลักการและเหตุผล

“ส่วนการถือหลักที่จะส่งเสริมความเจริญ ให้ค่อยเป็นไปตามลำดับด้วยความรอบคอบระมัดระวังและประหยัดนั้น ก็เพื่อป้องกันความผิดพลาดล้มเหลว และเพื่อให้บรรลุผลสำเร็จได้แน่นอนบริบูรณ์ เพราะหากไม่กระทำด้วยความระมัดระวัง ย่อมจะหวังผลเต็มเม็ดเต็มหน่วยได้โดยยาก...” (พระบรมราโชวาทในพิธีพระราชทานปริญญาบัตรของมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ณ หอประชุมมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ วันศุกร์ที่ 19 กรกฎาคม 2517)

สืบเนื่องจากโรงเรียนวัดสวนส้มได้จัดโครงการ สหกรณ์ออมทรัพย์กิจกรรม “กระปุกออมสิน” ขึ้นเพื่อส่งเสริมและสร้างนิสัยให้นักเรียนรู้จักการประหยัดและรักการออมทรัพย์ ตลอดจนได้ทำกิจกรรมร่วมกับครูและเพื่อน ซึ่งจะทำให้นักเรียนมีส่วนร่วม รู้จักการทำงานเป็นทีมและเกิดความรักสามัคคี ในหมู่คณะ

วัตถุประสงค์

1. เพื่อสนองพระราชดำริสของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวในด้านชีวิตพอเพียง
2. เพื่อให้ออมทรัพย์ของสมาชิกในโครงการกระปุกออมสิน ระยะที่ 1 เกิดประโยชน์สูงสุด จึงเห็นสมควรให้นำเงินออม ฯ ดังกล่าวมาใช้หมุนเวียน โดยมีรายละเอียดดังนี้

วิธีการดำเนินการ

1. การฝากเงินและถอนเงิน

นักเรียนช่วงชั้นที่ 1 ป. 1 – ป. 3 รับฝากทุกวันอังคาร เวลา 12.00 น.

นักเรียนช่วงชั้นที่ 2 ป. 4 – ป. 6 รับฝากทุกวันพุธเวลา 12.00 น.

2. เงินกู้เพื่อสนับสนุนการลงทุน ฯ

เงินกู้เพื่อการลงทุน	ใช้เพื่อประกอบกิจกรรมหรือลงทุนในโครงการสหกรณ์ออมทรัพย์หรือภายใต้โครงการอื่นใดของโรงเรียนวัดสวนส้ม
วงเงินกู้ ฯ	- ไม่เกิน 20,000 บาท (สองหมื่นบาทถ้วน) - ค่าธรรมเนียม ร้อยละ 1 บาทต่อเดือน - หักค่าธรรมเนียม ฯ ไว้ ณ วันจ่ายเงินกู้ล่วงหน้า 1 เดือน
การยื่นกู้เงินเพื่อการลงทุน	เปิดให้ยื่นเอกสาร เพื่อขอกู้ทุกวันพุธ เวลา 12.00 – 12.30 น.
คุณสมบัติผู้กู้	- ข้าราชการครู/อาจารย์ ที่เป็นสมาชิก ฯ และฝากเงินกับกิจกรรม “กระปุกออมสิน” ปฏิบัติงานมาแล้ว 1 ปี อายุไม่เกิน 57 ปี - กรณีที่เคยกู้เงิน ฯ ไว้แล้ว จะขอกู้เงินได้อีกต่อเมื่อได้ชำระหนี้เงินกู้ตามสัญญาฉบับเดิมเสร็จสิ้นแล้วเท่านั้น
คุณสมบัติผู้ค้ำประกัน	ข้าราชการสังกัด โรงเรียนวัดสวนส้ม ระดับ 3 ขึ้นไป
จำนวนเงินที่จะต้องส่งคืน เมื่อโครงการที่ขอกู้ได้รับผลตอบแทนจากกิจกรรมนั้น	เงินต้น + ค่าธรรมเนียม ร้อยละ 1 บาทต่อเดือน (มีเศษสตางค์ให้ปัดขึ้นเป็นหนึ่งบาท)
ชำระคืนเงินกู้ทั้งหมด	เมื่อกิจกรรมนั้นลุล่วงแล้ว หรือไม่เกิน 6 เดือน
เอกสารประกอบแบบคำขอกู้เงิน (1 ชุด)	แบบคำขอยืมเงินกู้เพื่อการลงทุน ที่กรอกรายละเอียดสมบูรณ์ครบถ้วนชัดเจน

ประโยชน์ที่จะได้รับ

1. เพื่อส่งเสริมและสร้างนิสัยให้นักเรียนรู้จักการประหยัดและรักการออมทรัพย์ให้ภายในหน้าได้เป็นพลเมืองที่รู้จักพอเพียง
2. เพื่อให้นักเรียนรู้จักความพอกินพอใช้ในภายในหน้า ทำให้ประเทศชาติมีความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจและสังคม

สัปดาห์การออม

หลักการและเหตุผล

เนื่องจากโรงเรียนวัดสวนส้มได้จัดโครงการสหกรณ์ออมทรัพย์กิจกรรม “กระปุกออมสิน” ขึ้นเพื่อส่งเสริมและสร้างนิสัยให้นักเรียนรู้จักการประหยัดและรักการออมทรัพย์ ซึ่งทำให้ครูและนักเรียนได้ทำกิจกรรมร่วมกัน

วัตถุประสงค์

1. เพื่อสนองพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว
2. เพื่อเป็นการเตรียมพร้อมในการเป็นพลเมืองดีของนักเรียน
3. เน้นคุณธรรม จริยธรรม ด้านประหยัด และซื่อสัตย์

วิธีการดำเนินการ

การฝากเงินและถอนเงิน แบ่งเป็น 2 ช่วงชั้นในหนึ่งสัปดาห์

1. นักเรียนช่วงชั้นที่ 1 ป. 1 – ป. 3 ฝากทุกวันอังคาร เวลา 12.00 น.
2. นักเรียนช่วงชั้นที่ 2 ป. 4 – ป. 6 ฝากทุกวันพุธ เวลา 12.00 น.

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. นักเรียนมีความตระหนักถึงความสำคัญในการประหยัดและรักการออมทรัพย์
2. นักเรียนเกิดแรงจูงใจในการประหยัด
3. นักเรียนได้รู้จักคุณค่าของเงิน
4. นักเรียนได้รู้ขั้นตอนฝากเงิน

การปลูกผักปลอดสารพิษ

ความสำคัญ

ในปัจจุบันมนุษยชาติ ได้รับผลกระทบจากสิ่งแวดล้อมเป็นพิษที่มีผลโดยตรงต่อชีวิตความเป็นอยู่ สุขภาพอนามัยจากการบริโภค โดยเฉพาะผัก ซึ่งเป็นอาหารที่มีความสำคัญต่อชีวิตประจำวัน เพราะเป็นแหล่งของวิตามิน เกลือแร่ ฉะนั้นจึงควรให้ความสำคัญต่อการปลูกผักปลอดสารพิษ ที่ใช้รูปแบบของเกษตรธรรมชาติ ซึ่งมุ่งเน้นในการรักษาสภาพแวดล้อม และได้ผลิตผลที่ปลอดภัยจากสารเคมี

วัตถุประสงค์

1. เพื่อทำสวนผักในโรงเรียน เป็นโรงเรียนผักกางมุ้ง สวนผักไร้ดิน เรือนเพาะเห็ด ซึ่งเป็นการวางพื้นฐานอาชีพด้านการเกษตรแก่นักเรียน ให้สามารถนำความรู้ไปปฏิบัติที่บ้านได้
2. ได้ผักที่ปลอดภัยจากสารพิษตกค้างของสารเคมี และได้คุณค่าทางอาหารตามหลักโภชนาการเพิ่มขึ้น
3. โรงเรียนประหยัดค่าใช้จ่ายในการซื้อผักมาปรุงอาหารในโครงการอาหารกลางวัน เพื่อให้นักเรียนได้บริโภคอย่างสม่ำเสมอ
4. นักเรียนได้ใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์
5. โรงเรียนมีสถานที่พักผ่อนหย่อนใจจากสวนผัก

ขั้นตอนการดำเนินงาน

1. ประชุมคณะกรรมการส่งเสริมปัจจัยการผลิต ได้แก่ บริเวณที่ดินรอบ ๆ ของโรงเรียน
  - แรงงานของบุคลากร
  - เครื่องมือการเกษตร
  - เมล็ดพันธุ์ ปุ๋ย
2. แบ่งกลุ่มนักเรียนรับผิดชอบแปลงผัก
3. วางแผนการปลูกผัก โดยกลุ่มนักเรียนจะปลูกผักต่างชนิด และหมุนเวียนกัน เพื่อให้ได้ผลผลิตต่อเนื่อง
4. นักเรียนนำผลผลิตไปขายให้ร้านสหกรณ์ และโครงการอาหารกลางวัน และทำบัญชีรับ – จ่าย

ประโยชน์ที่ได้รับ

1. การปลูกผัก เป็นกิจกรรมที่ให้ประโยชน์ทางเศรษฐกิจและโภชนาการ
2. การปลูกสวนผักเป็นการวางพื้นฐาน แนวทางการประกอบอาชีพ ให้แก่นักเรียนได้ในอนาคตเป็นอย่างดี
3. ได้ผักที่เป็นผลผลิตที่มีคุณค่าทางโภชนาการ และปลอดภัยจากสารพิษตกค้างทางเคมี
4. เป็นการรักษาและฟื้นฟูสิ่งแวดล้อม โดยใช้วิธีการทางธรรมชาติ

ผักไร้ดิน (ไฮโดรโปนิค)

ความสำคัญ

การสร้างความสุขของทรัพยากรธรรมชาติ โดยดำเนินการตามโครงการเกษตรทฤษฎีใหม่ อันเป็นโครงการตามแนวทางพระราชดำริ ตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงมีพระราชดำรัสแนวทางการดำเนินชีวิตอยู่ พอกิน พึ่งพาตนเองได้ ทรงเน้นวิธีการทำนุบำรุง ปรับปรุงทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมให้ดีขึ้นในด้านต่าง ๆ ตามแนวเกษตรกรรมแบบผสมผสาน ภายในพื้นที่แบบประหยัดและพอเหมาะ อันเป็นที่มาของการปลูกผักไร้ดิน พืชผักเศรษฐกิจปลูกง่ายได้ผลผลิตอย่างคุ้มค่า ไปเป็นพลเมืองที่ดีของชาติ “ได้มีโอกาสศึกษาหาความรู้ ด้วยการปฏิบัติจริง ตามลำดับขั้นตอนเพื่อเป็นประโยชน์ในการประกอบอาชีพต่อไปเป็นการเพิ่มพูนรายได้ ลดรายจ่าย ดำรงชีวิตอย่างพอควร พออยู่ พอกิน ตามอัตภาพ

วัตถุประสงค์

1. นักเรียนได้เรียนรู้วิธีการปลูกผักไร้ดิน
2. นักเรียนสามารถนำความรู้ไปประยุกต์ปลูกพืชไร้ดินชนิดอื่น
3. นักเรียนนำความรู้ไปเผยแพร่สู่ครอบครัวและชุมชนให้เกิดรายได้ เป็นอาชีพเสริมในการปลูกไร้ดินจำหน่าย
4. นำผลผลิตพืชผักไร้ดินจำหน่ายแก่โครงการอาหารกลางวัน
5. จัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบบูรณาการจากแหล่งเรียนรู้ผักไร้ดิน

วิธีดำเนินงาน

การปลูกผักแบบไม่ใช้ดิน เป็นวิธีการผลิตผักที่อาศัยหลักการคล้ายคลึงกับการปลูกผักธรรมดา แต่มีการพัฒนาปรับปรุงวิธีการ เพื่อให้สามารถปลูกผักในลักษณะแฉวยได้ สามารถปลูกผักได้ในบริเวณบ้านที่มีพื้นที่จำกัดหรือในบริเวณที่มีพื้นที่ดินเดิมขาดความอุดมสมบูรณ์ก็ได้

โดยไม่จำเป็นต้องปรับปรุงสภาพพื้นที่ดินเดิมเนื่องจากสภาพพื้นที่ดินที่มีการให้ธาตุอาหารในลักษณะของสารละลายผ่านระบบการปลูกพืชผักโดยที่ระบบรากพืชไม่ได้สัมผัสกับดินจริง ๆ แต่ต้นผักเจริญเติบโตและตั้งตรงอยู่บนภาชนะที่ปลูกได้ โดยระบบรากยึดอยู่แผ่นฟองน้ำ ที่วางอยู่ในรางปลูกที่ใช้ หรือใช้วัสดุปลูกเป็นก้อนดินเผาขนาดเล็กอัดเป็นเม็ด หรือใช้วัสดุประเภทเพอร์ไลต์ หรือแผ่นใยสังเคราะห์แทนดินปลูกก็ได้

ขั้นตอนการดำเนินการ

1. จัดเตรียมแปลงปลูกและสถานที่ให้พร้อม โดยต้องตั้งอยู่กลางแจ้งที่มีแสงแดด
2. เพาะต้นกล้าลงในถาดเพาะ โดยการใส่เมล็ดพันธุ์ที่ต้องการลงในฟองน้ำ 2 – 3 เม็ด และรดน้ำเปล่าให้ชุ่มแล้วนำไปตั้งไว้ในบริเวณที่ไม่มีแสงแดด
3. ใช้เวลาประมาณ 2 วัน เมล็ดจะแตกใบอ่อนให้นำมาตั้งในที่มืดอ่อน และต้องให้ความชื้นโดยการรดน้ำให้ชุ่ม (น้ำที่จะใช้รดน้ำที่ผสมธาตุอาหารแล้วจะทำให้รากงอกเร็วขึ้น โดยใช้เวลาประมาณ 3 วัน รากจะงอกจากฟองน้ำ)
4. ย้ายต้นกล้าลงในแปลงปลูก โดยใส่ต้นกล้าลงในแปลงปลูกจนครบ
5. ใส่น้ำสะอาดลงในแปลงปลูกแล้วเติมธาตุอาหาร A และ B ในอัตราอย่างละ 1 ลิตร ต่อ น้ำ 200 ลิตร
6. หลังจากนั้นประมาณ 2 สัปดาห์ ให้ทำการค้ำยันรากเพื่อเพิ่มอากาศให้กับรากของพืช เมื่อค้ำยันรากแล้วต้องดูว่ารากยาวถึงน้ำหรือไม่
7. ต้นพืชจะเจริญเติบโตอย่างรวดเร็วหลังจากการได้ทำการค้ำราก โดยใช้เวลาอีกประมาณ 10 – 15 วัน ตามชนิดของผักแล้วทำการเก็บเกี่ยวได้

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. นักเรียนได้รับความรู้เรื่องการปลูกพืชแบบไม่ใช้ดิน โดยการปฏิบัติจริง มีการแบ่งหน้าที่รับผิดชอบอย่างเป็นระบบ
2. นักเรียนและครูได้บริโภคผักปลอดสารพิษ และเกิดความภาคภูมิใจ
3. นักเรียนนำความรู้ที่ได้ไปใช้ใน ชีวิตจริงและพัฒนาเป็นอาชีพต่อไป
4. ผักไร้ดินสามารถปลูกได้ทั้งผักไทย ผักสลัดแฟนซี เช่น กรีนโอ๊ค เรดโอ๊ค หรือผักสลัดต่าง ๆ
5. ได้ผลผลิตที่ปราศจากสารพิษ จากวิธีการปลูกที่ง่าย ซึ่งเด็กและผู้สูงอายุก็สามารถทำได้

สวนสมุนไพร

ความหมาย

พืชสมุนไพร หมายถึง พืชที่มีคุณสมบัติในการรักษาโรค หรืออาการเจ็บป่วยบางอย่างได้ โดยใช้ส่วนต่าง ๆ ของพืช ได้แก่ รก ลำต้น ใบ ดอก ผล และเมล็ด

ที่มาของสวนสมุนไพร

พืชสมุนไพรเป็นที่คุ้นเคยกับคนไทยมานาน ปัจจุบันพืชสมุนไพรได้รับความสนใจเพิ่มขึ้น มีการนำพืชสมุนไพรไปใช้รักษาผู้ป่วยโรงพยาบาล นำมาเป็นอาหารเสริมสุขภาพ เครื่องดื่ม สีสผสมอาหาร ตลอดจนทำเครื่องสำอางอย่างแพร่หลาย ทั้งนี้เพื่อประโยชน์ในการบำบัด เพื่ออนุรักษ์ธรรมชาติ จึงควรมีแหล่งเรียนรู้ในเรื่องสมุนไพรให้นักเรียนและผู้สนใจไว้ศึกษาข้อมูล

จุดประสงค์

1. เพื่อจัดเป็นแหล่งเรียนรู้และผู้สนใจได้ศึกษา
2. เพื่อรวบรวมพืชสมุนไพรที่มีอยู่ในท้องถิ่นมาจัดแสดงและเป็นแนวทางในการอนุรักษ์

ต่อไป

3. เพื่อให้เกิดเจตคติที่ดี มีความรัก ห่วงแหนทรัพยากรธรรมชาติที่เป็นพืชสมุนไพรในท้องถิ่น

วิธีการดำเนินการ

1. วางแผนการจัดสวนพืชสมุนไพร โดยการกำหนดสถานที่และชนิดของพืชสมุนไพรที่ใช้จัดสวน
2. ดำเนินการก่อสร้างสถานที่สวนสมุนไพร
3. จัดเพาะ จัดหา จัดซื้อ พืชสมุนไพรมาปลูก
4. จัดทำข้อมูลชื่อ / สรรพคุณของพืชสมุนไพร เป็นป้ายความรู้ พืชสมุนไพรและพืชอื่น ๆ
5. จัดกลุ่มนักเรียนรับผิดชอบ ดูแล บำรุงรักษา ปรับปรุงสวนพืชสมุนไพร

ประโยชน์ที่ได้รับ

1. เป็นแหล่งเรียนรู้ เกี่ยวกับพืชสมุนไพรในโรงเรียนและท้องถิ่น
2. ใช้ในการศึกษาวิเคราะห์ การนำพืชสมุนไพรไปใช้ในชีวิตประจำวัน
3. ใช้พืชสมุนไพรในการตกแต่ง / ประกอบอาหารและจำหน่าย
4. เป็นตัวอย่างแนวทางให้นักเรียนคิดพัฒนาพืชสมุนไพรต่อไปในอนาคต

สวนวิทยาศาสตร์และสิ่งแวดลอม

สวนวิทยาศาสตร์และสิ่งแวดลอม เป็นแหล่งเรียนรู้ที่โรงเรียนจัดขึ้น เพื่อส่งเสริมให้นักเรียนได้เรียนรู้จากประสบการณ์จริง โดยใช้ทักษะความคิด วิเคราะห์ บูรณาการอย่างถูกต้อง สมดุล และเกิดการใฝ่รู้อย่างถูกต้องต่อเนื่อง

ภายในสวนวิทยาศาสตร์ได้บูรณาการส่วนสำคัญได้ 3 ส่วน ได้แก่

1. สวนวิทยาศาสตร์
2. สวนสมุนไพร
3. สวนหินและแร่

สวนวิทยาศาสตร์ เป็นส่วนที่จัดแสดงหุ่นจำลองของนักวิทยาศาสตร์ที่สำคัญของโลก จำนวน 10 หุ่น

สวนหิน เป็นส่วนที่จัดแสดงตัวอย่างหิน – แร่ จำนวนกว่า 10 ชนิด แต่ละชนิดมีข้อมูลเกี่ยวกับชนิดของหิน แหล่งกำเนิด การใช้ประโยชน์ และลักษณะทางธรณีวิทยา

วัตถุประสงค์

1. เพื่อเป็นแหล่งเรียนรู้ให้นักเรียนได้ศึกษาธรรมชาติของพืช สัตว์ หิน และแร่ธาตุ
2. เพื่อให้นักเรียนได้ศึกษาประวัติ ความเป็นมา ตลอดจนผลงานของนักวิทยาศาสตร์ที่สำคัญของโลก
3. เพื่อเป็นการสร้างและรักษาสภาพแวดลอมในโรงเรียนให้มีสีเขียว มีร่มเงาของธรรมชาติ
4. เพื่อประโยชน์ใช้สอย ศึกษาและฝึกปฏิบัติ
5. เพื่อให้นักเรียนมีจิตใจอ่อนโยน รักธรรมชาติ รู้จักคุณค่าของทรัพยากร

การดำเนินงาน

ดำเนินการตามผลที่กำหนดไว้ในโครงการ ดังนี้

1. ปรับพื้นที่ก่อสร้างส่วนต่าง ๆ เช่น แท่นวางหุ่นจำลอง นักวิทยาศาสตร์ และตัวอย่างหิน – แร่ต่าง ๆ
2. จัดให้มีแหล่งน้ำ จำนวน 4 แหล่ง ปลูกพืชน้ำหลายชนิด และเป็นแหล่งเลี้ยงสัตว์น้ำ
3. จัดปลูกพืชสมุนไพร พืชยืนต้น พืชล้มลุก ไม้ดอก ไม้ประดับ บริเวณสวน
4. จัดทำป้ายแสดงข้อมูล ประวัติและผลงานนักวิทยาศาสตร์ ข้อมูลพืชสมุนไพร และข้อมูลของหิน – แร่ต่าง ๆ

5. จัดแบ่งกลุ่มนักเรียนรับผิดชอบหน้าที่ ดูแล ทำความสะอาด ปรับปรุง บำรุง แนะนำ อธิบายความรู้ สวนวิทยาศาสตร์ และสิ่งแวดลอม

ประโยชน์ที่ได้รับ

1. เป็นแหล่งเรียนรู้ของนักเรียน ชุมชน ตลอดจนผู้สนใจ
2. ช่วยสร้างให้สวนวิทยาศาสตร์ มีบรรยากาศร่มรื่น เนื่องจากมีพันธุ์ไม้หลากหลาย ช่วยกรองฝุ่นละอองที่กระจายอยู่ทั่วไป
3. นักเรียนและบุคลากรในโรงเรียนมีโอกาสใกล้ชิดธรรมชาติ
4. เป็นแหล่งที่ใช้สืบค้น ตำรวจ ค้นคว้า และปฏิบัติการทดลอง

สวนคณิตศาสตร์

ความสำคัญ

คณิตศาสตร์เป็นสาระการเรียนรู้ที่มีความเกี่ยวข้องกับการดำเนินชีวิตประจำวันของเราเป็นอย่างมากไม่ว่าจะเรื่องเป็นเวลา รายรับ – รายจ่าย ค่าใช้จ่ายต่าง ๆ ระยะเวลา และอื่น ๆ อีกมากมาย ดังนั้นสถานศึกษาได้มองเห็นประโยชน์ของการจัดทำแหล่งเรียนรู้ คือ สวนคณิตศาสตร์ขึ้นมา เพื่อใช้ประกอบการเรียน การสอบคณิตศาสตร์ ในเรื่องประวัตินักคณิตศาสตร์ของโลก ฝึกทักษะการคิด การสังเกต การแก้ปัญหาด้วยเกมคณิตศาสตร์ ซึ่งความรู้ที่ได้สามารถนำไปเป็นแนวทางในการปฏิบัติ และดำเนินชีวิตที่ดีต่อไป

วัตถุประสงค์

1. เพื่อใช้เป็นแหล่งเรียนรู้ประกอบการเรียนสาระคณิตศาสตร์ หรือสาระอื่น ๆ
2. เพื่อฝึกทักษะทางคณิตศาสตร์ฝึกการคิด การสังเกต การแก้ปัญหาด้วยเกมคณิตศาสตร์
3. เพื่อให้ผู้เรียนเกิดเจตคติที่ดีต่อสาระการเรียนรู้คณิตศาสตร์
4. ฝึกนิสัยผู้เรียนให้รักการศึกษาค้นคว้าหาความรู้ทางคณิตศาสตร์ เพื่อพัฒนานตนเองให้ดีขึ้น

ยิ่งขึ้น

5. เพื่อให้ผู้เรียนได้ใช้เป็นแนวทางในการดำเนินชีวิตที่ดีต่อไป
6. เพื่อฝึกความรับผิดชอบ จิตสำนึกที่ดี ในการดูแลรักษาสวนคณิตศาสตร์

การดำเนินงาน

1. ส่งเสริมให้ผู้ที่มีความสนใจทางคณิตศาสตร์เข้าไปใช้บริการ โดยมีการประชาสัมพันธ์ จากฝ่ายประชาสัมพันธ์ของโรงเรียนในเรื่องแหล่งเรียนรู้ของสถานศึกษา

2. แต่งตั้งผู้เรียนมีหน้าที่รับผิดชอบดูแลในเรื่อง ความสะอาด สวนคณิตศาสตร์
3. ให้คำปรึกษาแนะนำการใช้สวนคณิตศาสตร์ การเล่นเกมทางคณิตศาสตร์

ขั้นตอนการดำเนินงาน

1. ประชุมคณะกรรมการครูผู้สอนคณิตศาสตร์ในแต่ละสายชั้นการนำผู้เรียนมาใช้สวนคณิตศาสตร์
2. แต่งตั้งผู้เรียนเป็นคณะกรรมการดูแลในเรื่อง ความสะอาดเรียบร้อยของสวนคณิตศาสตร์
3. ประชาสัมพันธ์ถึงคุณประโยชน์เนื้อหาสาระ เกม ที่มีในสวนคณิตศาสตร์
4. ให้คำปรึกษาและแนะนำการฝึกสวนคณิตศาสตร์ การเล่นเกมคณิตศาสตร์
5. ฝึกให้ผู้เรียนสามารถนำความรู้ที่ได้ไปใช้ในการปฏิบัติจริง หรือการดำเนินชีวิตประจำวันได้

ประโยชน์ที่ได้รับ

1. ผู้เรียนมีความเข้าใจ มีทักษะความรู้ทางคณิตศาสตร์มากขึ้น
2. ผู้เรียนได้ฝึกทักษะ การสังเกต การแก้ปัญหา โดยการใช้เกมคณิตศาสตร์
3. ผู้เรียนมีเจตคติที่ดีต่อสาระการเรียนรู้คณิตศาสตร์
4. ผู้เรียนได้ฝึกนิสัย การศึกษาค้นคว้าหาความรู้ทางคณิตศาสตร์เพื่อพัฒนาตนเอง
5. ผู้เรียนมีแนวทางที่ดีในการดำเนินชีวิตประจำวันต่อไป

สวนครัวลอยฟ้า

ความสำคัญ

สวนครัวลอยฟ้า เป็นการใช้ประโยชน์จากการปลูกพืชผักสวนครัว สำหรับผู้ที่อาศัยอยู่ในเมืองที่มีพื้นที่ปลูกต้นไม้ไม่พอ สามารถปลูกพืชผักสวนครัวได้เหมาะสม โดยปลูกผักสวนครัวลงในกระถาง แล้วนำมาห้อยแขวนไว้ในส่วนที่รับแสงแดดของบ้าน เช่น คาดฟ้า ลานตากผ้า ริมหน้าต่าง เป็นการพัฒนาการใช้พื้นที่อยู่อาศัยให้เกิดประโยชน์อย่างสูงสุด ทั้งยังเป็นประโยชน์หลายด้าน คือ ได้ใช้เวลาให้เกิดประโยชน์ในการปลูก ดูแลพืชสวนครัวเลือกเก็บกินผักที่ปลอดสารพิษได้ตามต้องการ ประหยัดค่าใช้จ่ายในการดำรงชีวิตตามนโยบายเศรษฐกิจพอเพียง

วัตถุประสงค์

1. เพื่อใช้เป็นแหล่งเรียนรู้ ในโรงเรียนและผู้สนใจได้ศึกษา เกี่ยวกับพืชผักสวนครัว

2. เพื่อเป็นแนวทาง และตัวอย่างให้นักเรียนนำไปใช้ในชีวิตประจำวัน
3. เพื่อให้เห็นคุณค่าของการปลูกผักสวนครัว
4. เพื่อให้เกิดความคิดสร้างสรรค์ และไปประยุกต์ใช้อย่างเหมาะสมกับสภาพแวดล้อม

ขั้นตอนการดำเนินงาน

1. ประชุมคณะกรรมการวางแผนการดำเนินงาน
2. กำหนดสถานที่ ชนิดของพืชผักสวนครัว อุปกรณ์ที่ใช้ในการเพาะปลูก
3. จัดปลูกพืชผักสวนครัว แขนงเป็นผักสวนครัวลอยฟ้า
4. จัดทำข้อมูล เกี่ยวกับพืชผักสวนครัว แต่ละชนิดเป็นป้ายความรู้ทุกกระถาง
5. จัดกลุ่มนักเรียนรับผิดชอบ ดูแล บำรุงรักษา สวนครัวลอยฟ้า

ประโยชน์ที่ได้รับ

1. ใช้เป็นแหล่งเรียนรู้ ศึกษา ค้นคว้า เกี่ยวกับผักสวนครัวชนิดต่าง ๆ
2. นักเรียน ผู้สนใจ สามารถนำไปเป็นแบบอย่างการเพาะปลูกไปใช้ในครัวเรือน
3. นักเรียนมีโอกาสนำผลผลิตไปใช้ประกอบ อาหารที่บ้าน
4. ใช้เป็นกิจกรรมเสริมเพื่อฝึกความรับผิดชอบ และกระบวนการกลุ่มแก่นักเรียน

สวนหย่อมแห่งการเรียนรู้

ความสำคัญ

บรรยากาศและธรรมชาติมีส่วนสำคัญที่จะทำให้การเรียนรู้มีความสุข เกิดความสนุกสนาน และมีการพัฒนาเติบโตเต็มศักยภาพ ฉะนั้นการสร้างสวนหย่อมธรรมชาติ จึงเป็นการพัฒนาและปรับเปลี่ยนภูมิทัศน์ให้เชื่อมโยงความสัมพันธ์ระหว่างผู้เรียนกับธรรมชาติ และเป็นการดำเนินรอยตามโครงการตามพระราชดำริของในหลวง พระองค์ทรงสนพระทัยในการพัฒนาสิ่งแวดล้อม อันเป็นพื้นฐานในการพัฒนาการเรียนรู้ได้อย่างดีและมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

วัตถุประสงค์

1. เพื่อสนับสนุนการเรียนการสอนให้สอดคล้องกับหลักสูตร
2. จัดการเรียนการสอนตามแนวทางปฏิรูปการศึกษาอย่างเป็นระบบ โดยใช้ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมนอกห้องเรียน เป็นสื่อในการจัดการเรียนการสอน

3. จัดการเรียนการสอนเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ โดยใช้แหล่งเรียนรู้ สวนหย่อมธรรมชาติมา

จัดกระบวนการเรียนรู้

4. เพื่อให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาตนเองอย่างยั่งยืน แก้ปัญหาอย่างมีประสิทธิภาพโดยเชื่อมโยงความสัมพันธ์ของตนเองและธรรมชาติ

5. การวางแผนของนักเรียน ครู และบุคลากรได้ปฏิบัติจริง และเรียนรู้ด้วยตนเองอย่างต่อเนื่อง

วิธีการดำเนินงาน

- ประชุมคณะกรรมการวางแผนการดำเนินงาน แต่งตั้งคณะกรรมการในการรับผิดชอบ เป็นกิจกรรมที่คณะครู นักเรียน ชุมชนในท้องถิ่นให้ความร่วมมือในการเรียนการสอน ได้แก่

1. สวนหย่อมธรรมชาติตามมุมห้องเรียน มุมอาคารต่าง ๆ เป็นแหล่งเรียนรู้ไม้ดอกไม้ประดับ หินชนิดต่าง ๆ น้ำพุธรรมชาติ นักเรียนมีส่วนร่วมในการรับผิดชอบ รักษาดูแลให้น้ำเรียนน้ามองยิ่งขึ้น

2. สวนวิถีชีวิตพอเพียง เป็นการจัดสวนหย่อมโดยการผสมผสานวิถีการดำเนินชีวิตความเป็นอยู่อย่างเรียบง่าย ใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่าและให้ประโยชน์มากที่สุด ซึ่งเป็นการสร้างจิตสำนึกที่ดีในการพัฒนาท้องถิ่น

3. สวนหิน เป็นแหล่งธรรมชาติที่แสดงตัวอย่างหินที่ปรากฏตามลักษณะธรณีวิทยา ซึ่งนักเรียนสามารถศึกษาและค้นคว้าด้วยตัวเอง

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. เป็นการสร้างบรรยากาศที่เอื้อต่อการจัดการเรียนการสอนและการเรียนรู้ทั้งภายในและภายนอกห้องเรียน

2. กระตุ้นให้นักเรียน ครู และบุคลากรภายในโรงเรียนมีความกระตือรือร้นต่อกิจกรรมในแต่ละกลุ่มสาระการเรียนรู้

3. การจัดสวนหย่อมธรรมชาติ ทุกจุด ทุกมุมภายในโรงเรียน ซึ่งเปรียบได้บ้านหลังที่สองของนักเรียน สามารถหาความรู้เพิ่มเติมได้จากสวนหย่อมต่าง ๆ ซึ่งเปรียบเสมือนห้องเรียนธรรมชาติ

4. เป็นการปลูกจิตสำนึก ในการดูแลรักษาสาธารณสมบัติของโรงเรียน

โรงเรียนได้รับการพัฒนาห้องเรียนตามสภาพแวดล้อม และนักเรียนได้เรียนรู้ในโรงเรียนอย่างมีความสุข บุคลากรและชุมชนได้มีส่วนร่วมในการพัฒนาผลงาน อาคารสวยด้วยไม้ดอกไม้ประดับ พร้อมทั้งมีการดูแลสาธารณสมบัติร่วมกัน เป็นการดูแลบำรุงรักษาอย่างต่อเนื่อง อันเป็นประโยชน์สูงสุดตามเป้าหมายของโรงเรียน

การเพาะเห็ด

ก่อนที่เรามาเพาะเห็ด เราควรศึกษาประวัติความเป็นมาของเห็ดเสียก่อน ในที่นี้จะขอเล่าประวัติของเห็ดนางฟ้าพอสังเขป เห็ดนางฟ้า เดิมทีเดิยมีชื่อว่า เห็ดแขก เพราะมีต้นกำเนิดมาจากประเทศอินเดียนั้นชอบขึ้นตามธรรมชาติ โดยเฉพาะขึ้นตามไม้เนื้ออ่อนที่กำลังผุพัง พบมากที่สุดบริเวณเชิงเขาหิมาลัย แถบเมืองแจมมู ต่อมาปี พ.ศ. 1977 กรมวิชาการเกษตร ได้นำเข้ามาทดลองเพาะในประเทศไทยครั้งแรก ผลปรากฏว่า สามารถเจริญเติบโตได้ดีในบ้านเรา เห็ดนางฟ้ามีหลายสายพันธุ์ ชอบอุณหภูมิที่แตกต่างกันออกไป เห็ดนางฟ้ามีลักษณะเห็ดนางรมและเห็ดเป๋าฮื้อ แต่เห็ดนางฟ้าจะมีสีอ่อนกว่า มีรสอร่อย กลิ่นหอม

ขั้นตอนการเตรียมการ

1. ประชุม แต่งตั้งครูผู้รับผิดชอบโครงการไปฝึกอบรมและดูงาน
2. ขยายผลและทำความเข้าใจให้กับครู บุคลากรในโรงเรียน ผู้ปกครองและนักเรียนให้รับทราบ
3. นำหลักการและเทคนิค วิธีการมาขยายผลให้กับครู และบุคลากรในโรงเรียน
4. จัดฝึกอบรม สาธิตให้กับนักเรียนแกนนำ เพื่อจะได้นำไปขยายผลต่อ
5. นำโครงการมาบูรณาการกับหลักสูตรการศึกษาของโรงเรียน
6. เตรียมวัสดุ อุปกรณ์ เพื่อดำเนินการตามขั้นตอนต่อไป

ขั้นตอนการปฏิบัติ

วัสดุที่ใช้ผลิตเห็ด 1 ถุง

1. ถุงเพาะเห็ด ขนาด 7.5×11 นิ้ว หรือขนาด 6.5×10.5 นิ้ว 1 ถุง
2. คอขวด 1 อัน
3. ยางรัดวงเล็ก 2 วง
4. สำลี่ปากคอขวด 1 จุก ใช้จุกประหยัดสำลี่ปากแทนได้
5. กระจาดปิดปากถุง ขนาด 3.5×3 นิ้ว จำนวน 1 อัน

(หากไม่ใช้กระจาดปิดปากถุง จะใช้ฝาครอบนั่งแทน 1 อัน เพื่อนำไปนั่งแล้วใช้กระจาด

ภายหลังขนาดปริมาณวัสดุเพาะเห็ดต่อหน่วย โดยประมาณ))

1. ถุงเพาะเห็ด ขนาด 7×11 นิ้ว 1 กิโลกรัม มี 220 ถุง
2. คอขวด 1 ถุง มี 1,000 อัน 1 กิโลกรัม มี 480 อัน

3. ยางรัดวงเล็ก 1 ถุง มีประมาณ 3,272 วง

4. ลำไส้สังเคราะห์ (สีเทา) กระจอบปุ๋ย ใช้กับถุงเพาะเห็ด ได้ประมาณ 2,500 ถุง (หากใช้ จุกประหยัดลำไส้ จะใช้ประมาณ 10,000 ถุง)

วิธีการผสมอาหารเห็ดตามสูตร (การผสมจี๋เดียว)

1. ชั่งจี๋เดียวหรือดวงจี๋เดียว ตามที่ต้องการ
2. แผ่กองจี๋เดียวให้แบนลง เป็นรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้า หรือรูปวงกลม
3. ชั่งรำละเอียด น้ำตาลทราย ปูนขาว (ยิปซั่ม)

ตามสูตรหว่านลงบนกองจี๋เดียวทีละชนิดเป็นแผ่นบาง ๆ ให้ทั่วกอง (ปูนขาวมีก้อนให้ร่อน เอาก้อนออกก่อน) ทำการผสมจี๋เดียวตามส่วนผสมให้เข้ากันพอประมาณ

4. ใช้ฟั่ว 2 ฟั่วจี๋เดียวและส่วนผสมบนกองให้ทั่ว (ผสมไปมา 6 ครั้ง) จนส่วนผสมเข้ากันดี

5. รดน้ำ ตรวจสอบความชื้นให้พอดี ไม่เปียก ไม่แห้งจนเกินไป (เอามือกำส่วนผสมบีบแรง ๆ ไม่มีน้ำไหลซึมออกมา แบนมือออกสาวผสมจับกันเป็นก้อนได้บ้างเล็กน้อย)

6. ทำการบรรจุจี๋เดียวลงในถุงพลาสติก ถุงละ 1 กิโลกรัม (ส่วนผสมนี้ต้องบรรจุให้หมด ภายใน 3 วัน)

7. อัดจี๋เดียวในถุงให้แน่น แต่งคอถุงให้กลมมน นูนเป็นรูปครึ่งวงกลม

8. ใส่วัตถุโดยเอาด้านกว้างกว่าลง

- ดึงปลายถุงพับหุ้มคอขวดให้ตึง และคอขวดอยู่กลางถุง
- รัดยางให้แน่น 1 ถุง
- ใช้สำลีปิดปากถุง 1 จุกให้แน่น
- ใช้กระดาษปิดปากถุง รัดยาง (อาจให้ฝาครอบนั่งแทน)
- ตรวจสอบคุณภาพดูให้แต่ละถุงสม่ำเสมอ ถุงไม่ปริแตกขาด เป็นรูทะลุถุง

การเขี่ยเชื้อเห็ดลงในถุงอาหารเห็ด

1. หลังการนั่ง 6 – 12 ชั่วโมง ในถุงอาหารเห็ดจะเริ่มเย็นพอที่จะเขี่ยเชื้อได้
2. เตรียมหัวเชื้อเห็ดในเมล็ดข้าวฟ่างตามที่ต้องการไว้ให้พอ (1 ขวด จะเขี่ยเชื้อได้ 30 – 40 ถุง) โดยตรวจสอบให้เชื้อมีอายุพอเหมาะ มีความบริสุทธิ์

3. ใช้ขวดหัวเชื้อเห็ดในเมล็ดข้าวฟ่าง ทูบกับฝ่ามือหรือยางนอกรถยนต์ ให้เมล็ดร่วนหากจับกันเป็นก้อนแข็งให้ใช้เหล็ก หรือไม้สะอาดขูดแอลกอฮอล์ฆ่าเชื้อโรค เช็ดให้สะอาดแล้วสอดเข้าไปใต้เชื้อเห็ดในขวดใหม่แตกเป็นเมล็ดร่วน
4. ล้างมือให้สะอาด เช็ดมือด้วยแอลกอฮอล์ฆ่าเชื้อโรค หรือน้ำยาเดททอลแล้วเช็ดทำความสะอาดภายนอกขวดหัวเชื้อเห็ด โดยไม่เปิดปากขวด
5. จุดตะเกียงแอลกอฮอล์
6. ใช้มือจับก้นขวด เปิดปากขวดหัวเชื้อเห็ดออก
7. ลนปากขวดให้ร้อนเพื่อฆ่าเชื้อจุลินทรีย์บริเวณปากขวด แล้วถือไว้
8. ใช้มืออีกข้างดึงกระดาษหรือฝาครอบนึ่งออก หยิบสำลีด้วยหัวแม่มือกับนิ้วชี้ โดยไม่วางสำลีสกลงพื้น
9. เทหัวเชื้อเห็ดในเมล็ดข้าวฟ่างลงปากถุง อาหารเมล็ด ประมาณ 30 – 40 เมล็ด (ประมาณ 1 – 2 ซ้อนชา)
10. รีบปิดสำลิตที่ปากขวดทันที
11. ทำถุงต่อไปจนเสร็จ โดยการลนปากขวดหัวเชื้อเห็ดอาจลน 5 – 10 ถุง ต่อครั้งก็ได้
12. หัวเชื้อเห็ดที่ไม่หมดพยายามเทให้หมดในแต่ละครั้ง หากเหลือไม่ควรเก็บไว้ให้ทิ้งให้หมด

การบ่มก้อนเชื้อเห็ด

นำถุงก้อนเชื้อเห็ดที่เขี่ยเชื้อแล้วไปวางในห้องหรือโรงบ่มไม้ให้ถูกฝน ไม่ต้องรดน้ำ รอนจนเส้นใยเห็ดสีขาวเจริญเติบโตถึงก้นถุง จะช้าหรือเร็วขึ้นอยู่กับชนิดของพันธุ์เห็ด จึงนำไปเปิดดอก ให้เห็ดออกดอกในโรงเพาะเห็ด ขณะบ่มให้คอยดูแลรักษา โดยคัดถุง ที่เสียเชื้อไม่เดิน มีราสีเขียว ราดำ ราสีส้ม ราสีเหลืองออกไปทิ้ง คอยระวังอย่าให้หนูมากัดปากถุง เพื่อกินเมล็ดข้าวฟ่าง สังเกตการณ์ระบาดของไรไข่ปลา หากมีรีบหาทางป้องกัน

การเก็บดอกเห็ด

1. เห็ดขอนขาว เห็ดบด ให้เก็บดอกยังไม่บาน หากบานดอกจะเหนียว รับประทานไม่อร่อย ขายไม่ได้ราคา ชุดแรกให้ตัดชิดโคนเล็กน้อย รอนดึ่งเห็ดไม่มีขี้เลื่อยติดออกมาจึงเก็บ โดยการดึง

2. เห็ดนางรม นางฟ้า เป้าฮื้อ เห็ดตีนแรด เห็ดโคนหลวง เห็ดหอม ให้เก็บดอกบานพอเหมาะหรือกำลังบาน ยังไม่ปล่อยสปอร์ โดยดึงออกจากปากถุงหรือตัดจากถุง หากมีก้านเห็ดขาดคอปากถุงให้ใช้ทางซ้นสะอาดแกะออก

3. เห็ดหมื่นปี เห็ดหูหนูให้เก็บดอกที่บ้านเดิมที่

4. เห็ดเข็มทอง เข็มเงิน เห็ด โคลนหลวง ให้เก็บโดยดึงเห็ดออกทั้งกระจุกในระยะดอกเห็ดกำลังจะบาน

ผลผลิตเห็ดต่อถุง

เห็ดแต่ละชนิดให้ผลผลิตไม่เท่ากัน ขึ้นอยู่กับพันธุ์เห็ด และการดูแลรักษาปกติเห็ดในถุงทั่วไปให้ผลผลิตประมาณ 250 – 300 กรัม ต่ออายุการเก็บ 4 – 6 เดือน

ประโยชน์และผลที่คาดว่าจะได้รับ

1. นักเรียนได้ลงมือปฏิบัติจริง ได้รับประสบการณ์ โดยตรงจากการทำกิจกรรม
2. โรงเรียนมีแหล่งความรู้เพิ่มขึ้น เป็นการเรียนรู้จากห้องเรียนธรรมชาติ
3. เป็นการใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ที่มีค่า ดีกว่าพึ่งยาเสพติด
4. เป็นการปูแนวทางให้นักเรียนนำความรู้ไปประกอบอาชีพได้เมื่อได้เรียนต่อ
5. นักเรียนมีรายได้หลังจากเก็บเกี่ยวผลผลิตแล้ว
6. เป็นการฝึกให้นักเรียนมีความรับผิดชอบ อดทน ขยันหมั่นเพียร สามัคคีปรองดองกัน
7. นักเรียนสามารถนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้

การสาธิตการเลี้ยงกบ

กบเป็นสัตว์ครึ่งบกครึ่งน้ำ กบพบมากบริเวณภาคกลางของประเทศไทย อาศัยอยู่ตามบริเวณที่ราบลุ่มทั่วไป กบนาเป็นกบธรรมชาติที่ถิ่นอาศัยอยู่ในประเทศไทย กบนาเป็นสัตว์ที่เป็นตัวสำคัญในการช่วยรักษาสภาพทางธรณีวิทยา เพราะเป็นสัตว์กินสัตว์เล็ก ๆ ในธรรมชาติ

ปัจจุบันพบกบนาที่มีอยู่ในธรรมชาติน้อยลงมากด้วยสาเหตุ ความเจริญของบ้านเมือง การใช้สารเคมีในการประกอบอาชีพ การเป็นอาหารของสัตว์ที่ใหญ่กว่าเป็นอาหารของมนุษย์

เราควรอนุรักษ์พันธุ์กบ ศึกษาวงจรชีวิตกบ สำหรับนักเรียนที่ได้ศึกษา การผสมพันธุ์กบระหว่างต่างพันธุ์จะได้พันธุ์ใหม่แข็งแรง อดทนต่อสภาพดินฟ้าอากาศ เช่น กบนา กบจาน กบบลูฟรูด นักเรียนศึกษาคัดเลือกพ่อพันธุ์ แม่พันธุ์กบ การเตรียมสถานที่เลี้ยงกบ การจำแนกเพศกบ โรคและวิธีป้องกันรักษาแนวโน้มการเลี้ยงกบในอนาคต กบเป็นสัตว์เศรษฐกิจชนิดหนึ่งซึ่งตลาด

นิยมบริโภค ทั้งในประเทศไทย และต่างประเทศ นักเรียนได้ศึกษาเพื่อเป็นแนวทางประกอบอาชีพได้ด้วย

วัตถุประสงค์

โครงการสาธิตการเลี้ยงกบ เป็นโครงการที่สำคัญให้นักเรียนได้ศึกษา วิธีการเลี้ยง เพื่อนำไปประกอบอาชีพ ในชีวิตประจำวันได้ ในอนาคต ในกิจกรรมการเกษตรที่ให้ประโยชน์ ผู้บริโภคและทางเศรษฐกิจดังนี้

1. เพื่อเป็นการอนุรักษ์พันธุ์กบนาของประเทศไทย
2. เพื่อเป็นพื้นฐานการประกอบอาชีพ และให้ความรู้ประชาชน ในชุมชนท้องถิ่น
3. เป็นแหล่งเรียนรู้ของนักเรียน และชุมชนในท้องถิ่น
4. เพื่อให้นักเรียนรู้วิธีและขั้นตอนการเลี้ยงกบอย่างถูกต้องตามขั้นตอน
5. เพื่อฝึกให้นักเรียนฝึกกระบวนการทำงานกลุ่ม โดยการปฏิบัติจริง
6. เพื่อฝึกให้นักเรียนมีความรับผิดชอบต่อหน้าที่และใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์

ขั้นตอนการดำเนินการ

ส่งเสริมให้โรงเรียนจัดการเลี้ยงกบ โดยปัจจัยผลิต คือ

1. ที่ดิน บ่อเลี้ยงชนิดต่าง ๆ
2. แรงงาน ได้แก่ ครู และนักเรียน นักการภารโรง
3. เครื่องมือ วัสดุ อุปกรณ์ ในการเลี้ยง
4. อาหาร
5. ยารักษาโรค

ขั้นตอนการเตรียม

1. พ่อพันธุ์ และแม่พันธุ์
2. พ่อเพาะเลี้ยง
3. อาหารสำเร็จรูป
4. อุปกรณ์ แหล่งน้ำ ยาฆ่าเชื้อ โรค

ขั้นตอนการปฏิบัติงาน

1. การเลี้ยงพ่อพันธุ์ แม่พันธุ์ ให้อยู่ในโอ่ง
2. การเพาะพันธุ์
3. การอนุบาลลูกกบ

4. การแยกกบตัวที่โตเท่า ๆ กัน

ขั้นตอนการเก็บเกี่ยวผลผลิตและการตลาด

1. จำหน่าย ผลผลิตออกสู่ตลาด
2. คัดเลือกกบที่ลักษณะดีไว้เป็นพ่อพันธุ์ แม่พันธุ์ต่อไป
3. ประเมินผลกำไร – ขาดทุน
4. ประเมินอุปสรรค และปัญหา

ประโยชน์และผลที่คาดว่าจะได้รับ

1. นักเรียนรู้วิธีและขั้นตอนการเลี้ยงกบ อย่างถูกต้องจากการปฏิบัติจริง
2. นักเรียนสามารถนำไปเป็นพื้นฐานได้
3. สามารถสร้างรายได้ ในการใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์
4. นักเรียนรู้หน้าที่ที่มีความรับผิดชอบ ต่อหน้าที่และทำงาน เป็นกลุ่มได้อย่างมีประสิทธิภาพ
5. สามารถรักษาพันธุ์กบนาของไทย และรู้จักการผสมพันธุ์กบต่างพันธุ์ได้ ได้พันธุ์ใหม่เกิดขึ้น
6. เป็นแหล่งการเรียนรู้ เผยแพร่ความรู้งานอาชีพ แก่ประชาชนในชุมชนท้องถิ่น

การสาธิตการเลี้ยงปลา

ความสำคัญ

ให้นักเรียนได้ศึกษาวิธีการเลี้ยงปลา นำไปประกอบอาชีพได้ และเผยแพร่ความรู้ให้กับชุมชนท้องถิ่น เพิ่มพูนรายได้โดยน้อมนำคำเนิรรอยตามโครงการพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวที่ทรงเป็นตัวอย่างที่ดีเยี่ยม ของความหลากหลาย และความสมดุลของชีวิต ทรงสนับสนุน “เศรษฐกิจพอเพียง” การยังชีพที่ยั่งยืน สามารถจัดกิจกรรมการเรียนการสอน โดยการใ้แผนบูรณาการ ให้เยาวชนได้มีโอกาสศึกษาหาความรู้ เพื่อประโยชน์ในการประกอบ อาชีพเหมาะสมกับตน ประพฤติปฏิบัติด้วยความพอดี

วัตถุประสงค์

1. การจัดการเรียนการสอนที่หลากหลาย เพื่อเป็นพื้นฐานอาชีพเลี้ยงสัตว์น้ำ
2. การฝึกการทำงานเป็นกลุ่ม ในการปฏิบัติจริง
3. เป็นการเพิ่มผลผลิตทางการเกษตร เลี้ยงปลา

4. เป็นแหล่งเรียนรู้ เพิ่มเติมของนักเรียนนำไปประกอบอาชีพการเลี้ยงปลา และนำความรู้ไปเผยแพร่ในชุมชนท้องถิ่น
5. เป็นการกำจัดเศษอาหารกลางวันของนักเรียนเป็นอาหารของปลา
6. ปลุกจิตสำนึกให้รู้จักอนุรักษ์ ธรรมชาติ และพัฒนาสิ่งแวดล้อมให้ดีขึ้น
7. การส่งเสริมให้รู้จักใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ต่อตนเองและครอบครัว
8. การสนับสนุนนโยบายของทางราชการและโรงเรียน

วิธีการดำเนินงาน

1. สถานที่บ่อเลี้ยงปลา (บ่อซีเมนต์)
2. การอนุบาล ลูกปลา ชนิดที่เลี้ยง
3. การให้อาหารปลา
4. การระวังรักษาโรคของปลา
5. การทำความสะอาดบ่อเลี้ยง
6. การเพาะขยายพันธุ์
7. การเก็บเกี่ยวผลผลิต และการตลาด

ขั้นตอนดำเนินงาน

1. ประชุม วางแผน
2. เสนอโครงการ
3. แต่งตั้งคณะทำงาน
4. ประเมินผลโครงการ
5. สรุปผลโครงการ/รายงานผล

ประโยชน์ที่ได้รับ

1. การใช้ทรัพยากรที่มีอยู่คุ้มค่า รู้จักวิธีการเลี้ยงปลา
2. ทุกคนมีจิตสำนึกและเห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวมเป็นการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม
3. พัฒนาการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องครบวงจร
4. โรงเรียนได้รับการยอมรับจากชุมชนและสนับสนุนร่วมมือด้วยดีจาก องค์กรท้องถิ่น

ในการเผยแพร่ความรู้ศึกษาในอาชีพการเลี้ยงปลา

สหกรณ์ร้านค้า

ความสำคัญ

การจัดกิจกรรมการเรียนรู้สหกรณ์ร้านค้าในสถานศึกษา เป็นการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ซึ่งสอดคล้องกับหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ในสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ที่ส่งเสริมศักยภาพ การเป็นพลเมืองดี ให้แก่ผู้เรียน โดยการจัดประสบการณ์ตรงจากการฝึกปฏิบัติจริง ในสหกรณ์ร้านค้าของโรงเรียนวัดสวนส้ม

วัตถุประสงค์

1. โรงเรียนมีสหกรณ์ร้านค้าที่กว้างขวางเพื่อใช้เป็นสถานที่ฝึกประสบการณ์ตรงด้วยการฝึกปฏิบัติจริง
2. เพื่อจัดหาสินค้า เครื่องอุปโภคที่จำเป็น และเป็นความต้องการของสมาชิกมาจำหน่ายในราคาถูก

ขั้นตอนการดำเนินงาน

1. ประชุมคณะกรรมการที่ได้รับแต่งตั้งเพื่อวางแผนการดำเนินงาน กำหนดเวลา
2. รับสมัครสมาชิกสหกรณ์เพื่อการลงทุน โดยเปิดขายหุ้น หุ้นละ 10 บาท
3. คณะกรรมการพิจารณา เลือกลงสินค้า จัดหาสินค้ามาจำหน่าย
4. นักเรียนลงฝึกปฏิบัติ จำหน่ายสินค้า/ทำบัญชีรับ – จ่าย
5. ครูประจำวัน ตรวจสอบและติดตาม การปฏิบัติงานของนักเรียน
6. รายงานโครงการ ประเมินผล นำเสนอผู้บริหารต่อไป

ประโยชน์ที่ได้รับ

1. นักเรียนได้รับประสบการณ์ตรงจากการฝึกปฏิบัติจริงสหกรณ์ร้านค้า
2. สมาชิกได้ซื้อสินค้าในราคาถูก และสะดวกในการซื้อ

กิจกรรมสวดมนต์

ความสำคัญ

ทางกรมการศาสนา และสำนักงานบริหารการศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์แห่งประเทศไทยวัดดอนงคาราม ได้จัดพัฒนารูปแบบของการสวดมนต์สรรเสริญพระรัตนตรัย ทำนองสรภัญญะเพื่อให้มีความถูกต้องอยู่เสมอ และเพื่อความเข้าใจวัฒนธรรม ขนบประเพณี นำไปปฏิบัติได้ถูกต้องเป็นมาตรฐานต่อไป

วัตถุประสงค์

1. เพื่อน้อมใจรำลึกถึงคุณพระรัตนตรัย
2. เพื่อมีส่วนร่วมในการรักษาสืบสานวัฒนธรรม
3. เพื่อปลูกฝังคุณธรรม วัฒนธรรม และขนบธรรมเนียมประเพณี
4. เพื่อให้เกิดปัญญา ตระหนักถึงคุณค่าของการประพฤติพระธรรมตามคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า
5. เพื่อนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาไปใช้ในการดำเนินชีวิตประจำวัน เพื่อความก้าวหน้ามั่นคงแก่ตนเอง
6. เพื่อส่งเสริมความมั่นคงทางด้านจิตใจ
7. เพื่อสร้างความรัก ความสามัคคี อันดีงามระหว่างหมู่คณะ
8. เพื่อให้เกิดความซาบซึ้งในสุนทรียรสของบทประพันธ์และภาษาไทย

การดำเนินงาน

1. ส่งเสริมให้บุคลากรที่สนใจและศรัทธาในพระพุทธศาสนาเข้าอบรมเชิงวิชาการ การสวดมนต์สรรเสริญพระรัตนตรัย ทำนองสรภัญญะ
2. ตั้งคณะกรรมการสายชั้นละ 1 – 2 คน เป็นผู้ดำเนินงาน
3. ประชุมกรรมการในการวางแผน และจัดทำปฏิทินปฏิบัติงาน

ขั้นตอนการดำเนินงาน

1. ประชุมคณะกรรมการดำเนินงาน ทำปฏิทินปฏิบัติตลอดปี
2. เชิญครูมารยาท เป็นวิทยากร เรื่องการกราบพระ การไหว้พระ การเดินเข้า การนั่ง เทพธิดา และเทพบุตร
3. เชิญครูภาษาไทยเป็นวิทยากรเรื่อง บทประพันธ์
4. จัดประชุมนักเรียน วันศุกร์สัปดาห์ ช่วงชั้นละ 1 วัน เพื่อฝึกสวดมนต์พร้อมกัน ตามเทปบันทึกเสียง หรือวีดีโอเทป ฯลฯ
5. คัดเลือกนักเรียนที่สนใจ และศรัทธาในการสวดมนต์ ผู้ซึ่งมีมารยาทดี สุภาพอ่อนโยน ชุดละ 5 คน ทั้งชายและหญิง เพื่อเป็นตัวแทนการนำสวดมนต์ของโรงเรียน
6. ฝึกสวดมนต์ตามต้นแบบ จากวีดีทัศน์ หรือเทปบันทึกเสียง

ประโยชน์ที่ได้รับ

1. นักเรียนมีความเข้าใจ รู้คุณค่าวัฒนธรรม และขนบธรรมเนียมประเพณีของไทย

2. นักเรียนมีส่วนร่วมในการรักษาสืบสานวัฒนธรรมไทย
3. นักเรียน มีความสดชื่น แจ่มใส จิตใจเบิกบาน
4. นักเรียนมีสมาธิ และมีจิตใจที่มั่นคง
5. นักเรียนมีมารยาท สุภาพอ่อนโยน

กิจกรรมโรงเรียนวิถีพุทธ

ความสำคัญ

ชาวไทยมีวิถีชีวิตและวัฒนธรรม ซึ่งได้รับการกล่อมเกลาจากคำสอนของพระสัมมาสัมพุทธเจ้าตั้งแต่ยุคแรกของประวัติศาสตร์ชาติไทย จนเป็นเอกลักษณ์ที่ทั่วโลกยอมรับ

พุทธธรรมเป็นองค์ความรู้ที่มุ่งเน้นให้ผู้ศึกษาเข้าใจธรรมชาติของโลก และชีวิตที่แท้จริง ฝึกให้สามารถดำเนินชีวิตได้อย่างถูกต้องในการดำเนินชีวิตประจำวัน คือ กิน อยู่ คู่ พัง เป็นต้น โดยยึดหลักไตรสิกขา คือ สีล สมาธิ ปัญญา ซึ่งเป็นเรื่องเบื้องต้นทั้งเด็กและผู้ใหญ่ แต่ในปัจจุบันการศึกษามีรากฐานจากประเทศตะวันตกมาเป็นแกน ทำให้พุทธธรรมเริ่มห่างจากชีวิตของคนไทยมากขึ้น กระทรวงศึกษาธิการจึงมีนโยบายส่งเสริมให้สถานศึกษาจัดโครงการ “โรงเรียนวิถีพุทธ” ขึ้น เพื่อเป็นการสนองนโยบายของหน่วยงานต้นสังกัด ดังกล่าวมาข้างต้น โรงเรียนวัดสวนส้ม ซึ่งเป็นโรงเรียนนำร่องการจัดการเรียนรู้โดยใช้แนวการจัดการเรียนรู้แบบวิถีพุทธบูรณาการการร่วมกับทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้และกิจกรรมวิถีชีวิตชาวพุทธไว้ในกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน

วัตถุประสงค์

1. จัดกิจกรรมการเรียนรู้ทุกกลุ่มสาระ โดยบูรณาการร่วมกับหลักพุทธธรรม
2. ปรับปรุงอาคารสถานที่ สภาพแวดล้อมให้มีความสงบเพื่อการบริหารจัดการจิตเจริญภาวนา
3. เพื่อการจัดกิจกรรมวิถีชีวิต ประจำวัน ประจำสัปดาห์ ตามแนววิถีพุทธ
4. เพื่อให้มีบรรยากาศที่เป็นกัลยาณมิตรต่อกัน ในหมู่นักเรียนและครู
5. ให้ชุมชนเข้าใจในหลักการ โรงเรียนวิถีพุทธและให้ความสนับสนุนช่วยเหลือได้
6. นักเรียนได้รับการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมและคุณลักษณะที่พึงประสงค์ ที่จะให้เป็น

คนดีคนเก่งและมีความสุขทุกคน

7. โรงเรียนมีสภาพแวดล้อมและบรรยากาศ ที่เหมาะสมกับการบริหารจัดการจิตเจริญปัญญา ทุก

อาคาร

8. บุคลากรในโรงเรียนทุกคน พัฒนาตนเองทั้งวิถีการทำงานและวิถีชีวิต ให้สภาพการทำงานและการเรียนมีความสุข มีคุณค่าชีวิตส่วนตัวพัฒนาสู่ความสะอาด สว่าง สงบชัดเจนด้วยความ เป็นวิถีพุทธช่วยคล่อมเคลา

9. ให้ชุมชนมีส่วนร่วมในกิจกรรมของโรงเรียนทุกกิจกรรม
ขั้นตอนการดำเนินงาน

1. ประชุมคณะกรรมการ
2. แต่งตั้งคณะทำงาน / เสนอโครงการ
3. ประชุมชี้แจงการปฏิบัติงาน
4. หางบประมาณ โดยการขอบริจาคจากผู้มีจิตศรัทธา
5. ปฏิบัติกิจกรรมตามขั้นตอนและระยะเวลาของโครงการ
  - กิจกรรมบริหารจัดการจิตเจริญปัญญา
  - กิจกรรมประกวดมารยาท / ฝึกมารยาทไทย
  - กิจกรรมสวดมนต์ประจำสัปดาห์ที่หอประชุมใหญ่
  - กิจกรรมสวดมนต์หมู่สรภัญญะ
  - กิจกรรมหน้าเสาธงเพื่อระลึกถึงชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ / ไหว้พระ แผ่

เมตตา

- กิจกรรมฝึกโยคะ (ขยับกายสบายชีวิ ด้วยวิถีพุทธ)
- กิจกรรมวันสำคัญทางศาสนา
- กิจกรรมตอบปัญหาธรรมะภายในโรงเรียนเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้พุทธศาสนา
- กิจกรรมย่องเชิดชูเกียรติผู้ทำความดี
- กิจกรรมเข้าค่ายตงประทีปแห่งชีวิต / พุทธบุตร
- กิจกรรมต้นไม้พูดได้
- กิจกรรมเดินแถวเข้าห้องเรียนอย่างมีสติ
- กิจกรรมการเรียนธรรมศึกษา / พุทธศาสนวันเสาร์ / การสอบธรรมศึกษา

สนามหลวง

- บรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อน ตอบปัญหาธรรมะทางก้าวหน้าระดับนักเรียน / ครู

อาจารย์

ประโยชน์ที่ได้รับ

1. นักเรียนได้รับการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรม และคุณลักษณะที่พึงประสงค์ ที่จะให้เป็นคนเก่งคนดี มีความสุข
2. บุคลากรในโรงเรียนทุกคน พัฒนานตนเองทั้งวิธีการทำงานและวิถีชีวิต ให้สภาพการทำงานและการเรียนมีความสุข มีคุณค่าชีวิตส่วนตัวพัฒนาสู่ความสะอาด สว่าง สงบชัดเจนด้วยความ เป็นวิถีพุทธช่วยกล่อมเกลา
3. โรงเรียนพัฒนาสู่มาตรฐานสากลได้ตามเป้าหมาย

กิจกรรมส่งเสริมสุขภาพ

ความสำคัญ

ปัญหาสุขภาพอนามัยของนักเรียนเป็นปัญหาที่สำคัญประการหนึ่งซึ่งมีผลกระทบต่อ การเรียนการสอนและการพัฒนาการเรียนรู้อันดีก่อนประถมศึกษาได้เป็นอย่างมากทางโรงเรียน ได้พบปัญหาสุขภาพบางประการของเด็ก อีกทั้งผู้ปกครองที่ใกล้ชิดกับเด็กกลางท่านขาดความรู้ ความเข้าใจในเรื่องการบำรุงรักษาสุขภาพอนามัย ซึ่งทำให้การบริการสุขภาพอนามัยแก่นักเรียนที่ ดำเนินการ โดยครูและเจ้าหน้าที่สาธารณสุขที่เกี่ยวข้องยังไม่บรรลุจุดมุ่งหมายตามเกณฑ์ที่ต้องการ อีกทั้งการจัดสิ่งแวดล้อมในโรงเรียนต้องมีการปรับปรุงอยู่เสมอ เพื่อให้การบริการด้านสุขภาพ อนามัยแก่นักเรียนและสาธารณสุขมูลฐาน ดำเนินไปอย่างมีแบบแผนและต่อเนื่องคงสภาพการมี อนามัยที่ดีของนักเรียนจึงเห็นสมควรจัดกิจกรรมโครงการนี้อย่างต่อเนื่อง เพื่อความมีสุขภาพดีทั่ว หน้าในโรงเรียน

วัตถุประสงค์

1. สามารถจัดกิจกรรมส่งเสริมสุขภาพให้กับนักเรียนอย่างทั่วถึง
2. เพื่อการประสานงานและการส่งต่อนักเรียนป่วยไปยังสถานพยาบาลใกล้เคียง
3. เพื่อปรับปรุงสภาพแวดล้อมของโรงเรียนให้ถูกสุขลักษณะ
4. เพื่อส่งเสริมความรู้ เจตคติ และทักษะในด้านอนามัยที่ถูกต้อง สามารถนำไปใช้

ประโยชน์ในชีวิตประจำวันได้

ขั้นตอนการดำเนินงาน

1. ประชุมชี้แจงขอขยายโครงการให้คณะครูและผู้ปกครองทราบ ถึงนโยบาย โรงเรียน
2. วางแผนประสานงานระหว่างคณะทำงานและครูประจำชั้น เพื่อบริหารและจัดการ

3. สำรวจปัญหาความต้องการด้านสุขภาพของนักเรียน และทางการร่วมมือกับชุมชน
4. ติดต่อประสานงานกับเจ้าหน้าที่สาธารณสุขเพื่อให้บริการ สุขภาพแก่นักเรียน และจัดอบรมให้ความรู้แก่ครูและผู้นำอนามัยนักเรียน
5. จัดบริการสุขภาพและส่งเสริมสุขภาพแก่นักเรียน เช่น
  - การตรวจสุขภาพนักเรียนและเฝ้าระวังภาวะสุขภาพ
  - การจัดบริการรักษาพยาบาลเบื้องต้น
  - การตรวจสุขภาพ การแปรงฟันหลังอาหารกลางวัน รับประทานฟลูออไรด์
  - การกำจัดลูกน้ำยุงลาย
  - การโภชนาการและอาหารที่ปลอดภัย ควบคุมและแก้ไขภาวะทุพโภชนาการ
  - การให้ภูมิคุ้มกันโรคต่าง ๆ และการป้องกันโรค
  - การจัดห้องปฐมพยาบาลให้เอื้ออำนวยต่อการให้บริการแก่นักเรียน
  - การออกกำลังกาย กีฬา และนันทนาการ
6. ปรับปรุงการสาธารณสุขมูลฐาน การจัดสิ่งแวดล้อมในโรงเรียนที่เอื้อต่อสุขภาพ
7. การให้ความรู้และการเผยแพร่ความรู้และให้คำปรึกษาปัญหาสุขภาพ
8. การส่งเสริมสุขภาพของบุคลากรในโรงเรียน
9. ประเมินผลสรุป และรายงานผลการดำเนินงาน โครงการ

ประโยชน์ที่ได้รับ

1. นักเรียนได้รับความรู้ และการดูแลสุขภาพอนามัยของตนเองและผู้อื่นได้
2. นักเรียนได้รับความรู้ในด้าน โภชนาการและอาหารที่ปลอดภัย สามารถนำไปใช้ในการดำเนินชีวิตและเผยแพร่ยังชุมชนของตนเองได้
3. โรงเรียนได้จัดสิ่งแวดล้อมให้ถูกสุขลักษณะ เพื่อเป็นแบบอย่างให้กับนักเรียนนำไปปฏิบัติและเผยแพร่ในชุมชน
4. นักเรียนได้รับการบริการด้านสุขภาพอนามัยอย่างทั่วถึงทุกคน

โครงการอยู่ค่ายพักแรมลูกเสือ – ยุวกาชาด

หลักการและเหตุผล

สภาพสังคมในปัจจุบันได้พัฒนาขึ้นมา โดยเฉพาะทางด้านเทคโนโลยีและสื่อต่าง ๆ เช่น คอมพิวเตอร์ โทรศัพท์มือถือ และสภาพทางเศรษฐกิจตกต่ำ จึงเป็นเหตุให้ผู้ปกครองต้องใช้เวลาใน

การทำงานมากขึ้น ทำให้เสมือนว่าผู้ใหญ่ไม่มีเวลาได้ดูแลลูกหลาน เพียงแต่ให้สิ่งที่อำนวยความสะดวก สะดวกสบายขาดความใกล้ชิดและเสนอแนวทางที่ถูกต้อง

ดังนั้นทางโรงเรียนตระหนักถึงความสำคัญกล่าว โดยจัดการเรียนการสอนลูกเสือ – ยุว
 กษาด ซึ่งเป็นการปลูกฝังให้เยาวชนเป็นคนดี มีคุณธรรม ดำรงความเป็นอยู่ในสังคมแบบไทย
 คือ พอยู่พอกิน (เศรษฐกิจพอเพียง) ตลอดจนได้ฝึกการปฏิบัติจริงโดยการอยู่ค่ายพักแรม

วัตถุประสงค์

1. เพื่อส่งเสริมการพัฒนาชีวิตด้วยกระบวนการของลูกเสือและยุวกษาด
2. เพื่อฝึกให้นักเรียนได้ฝึกและมีประสบการณ์ตรง
3. เพื่อฝึกให้รู้จักคิดและแก้ปัญหาอย่างมีคุณธรรม

กิจกรรมและขั้นตอนการดำเนินงาน

สาระสำคัญของกิจกรรม

- แต่งตั้งคณะกรรมการ / คณะทำงานเสนอโครงการ
- ประชุมชี้แจงการปฏิบัติงาน
- ติดต่อสถานที่ (ค่าย)
- ดำเนินงาน
- ประเมินผล / สรุป รายงาน

ผลที่คาดว่าจะได้รับ

1. คณะทำงานมีเป้าหมายที่ชัดเจน
2. ครูผู้ปฏิบัติการสอนพึงพอใจในผลงาน
3. นักเรียนสนใจกิจกรรมสูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนดไว้

โครงการห้องสมุดมีชีวิต

หลักการและเหตุผล

ห้องสมุดเป็นแหล่งรวบรวมข้อมูลสรรพคุณความรู้ด้านต่าง ๆ เพื่อให้ครู - อาจารย์นักเรียน
 และผู้สนใจได้ศึกษาหาความรู้ โดยจัดหนังสือเป็นหมวดหมู่เพื่อสะดวกในการใช้ อนึ่งห้องสมุดจะ
 จัดไว้เรียบร้อยสะดวกใช้สักเพียงใด ถ้าขาดผู้เข้าใช้บริการย่อมไม่เกิดคุณค่า

ดังนั้นห้องสมุดโรงเรียนวัดสวนส้มจึงตระหนักถึงความสำคัญ จึงจัดกิจกรรมเพื่อให้ห้องสมุดเป็นแหล่งความรู้ที่หลากหลาย มีผู้เข้าใช้บริการเพิ่มขึ้นและสม่ำเสมอ จนเกิดสภาพเคลื่อนไหวเสมือน “ห้องสมุดมีชีวิต”

วัตถุประสงค์

1. เพื่อกระตุ้นให้นักเรียนเข้าใช้ห้องสมุดจนเกิดนิสัยรักการอ่าน
2. เพื่อฝึกให้นักเรียนรู้จักใช้เวลาว่างให้เป็น
3. เพื่อเป็นแหล่งค้นคว้าที่หลากหลายและเกิดจินตนาการที่กว้างไกล
4. เพื่อนำเทคโนโลยีมาให้เกิดประโยชน์

เป้าหมาย

1. คุณภาพ นักเรียนร่วมกิจกรรมกับห้องสมุด และมีสถิติการใช้เพิ่มขึ้น
2. ปริมาณนักเรียนร้อยละ 80 รักการอ่านแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง

กิจกรรมและขั้นตอนการดำเนินงาน

สาระสำคัญของกิจกรรม

1. แต่งตั้งคณะกรรมการ / คณะทำงานเสนอโครงการ
2. ประชุมชี้แจงการปฏิบัติงาน
3. ดำเนินการ
4. ประเมินผล / สรุป รายงาน

ผลที่คาดว่าจะได้รับ

1. คณะทำงานมีเป้าหมายที่ชัดเจน
2. ครูผู้ปฏิบัติการสอนพึงพอใจในผลงาน
3. นักเรียนสนใจกิจกรรมสูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนด

E-School

ความสำคัญ

สื่อการเรียนการสอนมีหลากหลาย แต่สื่อที่สนองความต้องการ ได้อเนกประสงค์มาก คือ โพรทัศน์ที่มีรายการเพื่อการศึกษาเป็นที่น่าสนใจของนักเรียน และครูได้รู้เทคนิคการสอนใหม่ ๆ จากผู้เชี่ยวชาญที่เสนอทางโทรทัศน์ อีกทั้งยังแก้ปัญหาการขาดแคลนครูที่ไม่เพียงพอกับจำนวนนักเรียน

วัตถุประสงค์

- 1.1 เพื่อแก้ปัญหาการขาดแคลนครู
- 1.2 เพื่อพัฒนาเทคนิคการสอน
- 1.3 เพื่อให้ให้นักเรียนได้รับมีประสบการณ์จากสื่อที่หลากหลาย

กิจกรรมและขั้นตอนการดำเนินงาน

- 2.1 ประชุมคณะกรรมการ
- 2.2 แต่งตั้งคณะทำงาน/เสนอโครงการ
- 2.3 ประชุมชี้แจงการปฏิบัติงาน
- 2.4 ของบประมาณ
- 2.5 ดำเนินการจัดซื้อวัสดุอุปกรณ์
- 2.6 ติดตั้งระบบ
- 2.7 จัดการอบรม คณะครูให้มีความรู้
- 2.8 จัดหาคู่มือครูสำหรับรายการโทรทัศน์ที่เป็นปัจจุบันแก่ครู
- 2.9 ดูแลระบบให้มีประสิทธิภาพ

ประโยชน์ที่ได้รับ

- 3.1 แก้ปัญหาการขาดแคลนครูได้
- 3.2 ครูได้เทคนิคการสอนใหม่ๆ จากรายการ เช่น โรงเรียนไกลกังวล เป็นต้น
- 3.3 ครูและนักเรียนมีทางเลือกที่จะรับรู้จากสื่อที่หลากหลายขึ้น

การศึกษาทางไกลผ่านดาวเทียม

ความสำคัญ

สื่อการเรียนการสอนมีหลากหลาย แต่สื่อที่สนองความต้องการได้อเนกประสงค์มา คือ โทรทัศน์ที่มีรายการเพื่อการศึกษาเป็นที่น่าสนใจของนักเรียน และครูได้รู้เทคนิคการสอนใหม่ๆ จากผู้เชี่ยวชาญที่เสนอทางโทรทัศน์ อีกทั้งยังแก้ปัญหาการขาดแคลนครูที่ไม่เพียงพอกับจำนวนนักเรียน

ดังนั้นจึงจำเป็นต้องอย่างยิ่งที่โรงเรียน จะต้องพัฒนาระบบการศึกษาทางไกลผ่านดาวเทียมในโรงเรียนให้สามารถใช้งานได้อย่างมีประสิทธิภาพเพื่อประโยชน์ในการจัดการศึกษาต่อไป

วัตถุประสงค์

- 2.1 เพื่อแก้ปัญหาการขาดแคลนครู
- 2.2 เพื่อพัฒนาเทคนิคการสอน
- 2.3 เพื่อให้นักเรียนได้รับมีประสบการณ์จากสื่อที่หลากหลาย

กิจกรรมและขั้นตอนการดำเนินงาน

- 3.1 ประชุมคณะกรรมการ
- 3.2 แต่งตั้งคณะทำงาน/เสนอโครงการ
- 3.3 ประชุมชี้แจงการปฏิบัติงาน
- 3.4 ของงบประมาณ
- 3.5 ดำเนินการจัดซื้อวัสดุอุปกรณ์
- 3.6 ติดตั้งระบบจานรับดาวเทียมและเครื่องรับโทรทัศน์ทุกห้องเรียน
- 3.7 จัดการอบรม คณะครูให้มีความรู้ ในการใช้งานบุคลากรใช้คู่มือครู
- 3.8 จัดหาคู่มือครูสำหรับรายการโทรทัศน์ที่เป็นปัจจุบันแก่ครู
- 3.9 ดูแลระบบให้มีประสิทธิภาพ
- 3.10 ประเมินผล

ประโยชน์ที่ได้รับ

- 4.1 แก้ปัญหาการขาดแคลนครูได้
- 4.2 ครูได้เทคนิคการสอนใหม่ๆ จากรายการ เช่น โรงเรียน ไกลกังวล เป็นต้น
- 4.3 ครูและนักเรียนมีทางเลือกที่จะรับรู้จากสื่อที่หลากหลายขึ้น

กิจกรรมปลูกฝังมารยาทไทย

ความสำคัญ

มารยาทไทยถือได้ว่าเป็นเอกลักษณ์และวัฒนธรรมประจำชาติไทยอย่างหนึ่งที่สำคัญยิ่ง ซึ่งคนไทยทุกคนในชาติจะต้องดำรง และรักษาไว้เพื่อสืบสานความเป็นเอกลักษณ์ของไทยให้คงอยู่ตลอดไปชั่วลูกหลาน

การปลูกฝังมารยาทไทยให้แก่เด็ก และเยาวชนของชาติ จึงเป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่ง เพื่อให้เด็ก และเยาวชนของชาติได้มีความตระหนักและภาคภูมิใจในความเป็นไทย และสามารถประพฤติปฏิบัติตนให้เป็นผู้มีมารยาทได้อย่างถูกต้องและงดงามตามหลักของวัฒนธรรมไทย โดยเฉพาะ

อย่างยิ่ง “การไหว้” ซึ่งถือว่าเด็กและเยาวชนจึงเป็นสิ่งสำคัญยิ่ง เพื่อให้เด็กและเยาวชนของชาติเหล่านี้ เป็นผู้สืบทอดวัฒนธรรมด้านมารยาทไทยอันดีงามไว้สืบต่อไป

วัตถุประสงค์

- 2.1 เพื่อให้เด็กมีความตระหนักและภาคภูมิใจในความเป็นคนไทย
- 2.2 เพื่อให้เด็กมีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับเรื่องมารยาทไทย
- 2.3 เพื่อให้เด็กนำความรู้ที่ได้รับไปใช้ในชีวิตประจำวันได้อย่างถูกต้อง
- 2.4 เพื่อเผยแพร่วัฒนธรรมด้านมารยาทไทยให้แก่ชุมชน
- 2.5 เพื่อดำรงและรักษาไว้ซึ่งเอกลักษณ์และวัฒนธรรมไทยอันดีงาม

วิธีดำเนินงาน

- 3.1 แต่งตั้งคณะกรรมการดำเนินงานแต่ละสายชั้น
- 3.2 ให้แต่ละสายชั้นคัดเลือกตัวแทนของแต่ละห้อง ห้องเรียนละ 2 คน ชาย 1 คน หญิง 1 คน เพื่อเข้ารับการอบรม
- 3.3 ให้ตัวแทนของแต่ละห้องเข้ารับการอบรม เรื่องมารยาทไทย ซึ่งไว้ในชีวิตประจำวัน เช่น การไหว้บุคคลต่าง ๆ การกราบพระ การรับของส่งของ เป็นต้น แนะนำความที่ได้รับไปเผยแพร่ต่อไปในแต่ละสายชั้น โดยมีครูมารยาทของแต่ละสายชั้นเป็นผู้คอยกำกับดูแล และติดตามผล
- 3.4 จัดให้มีประกวดมารยาทของแต่ละสายชั้น เพื่อให้เด็กเกิดความภาคภูมิใจ

ประโยชน์ที่จะได้รับ

- 4.1 นักเรียนมีความตระหนักและภาคภูมิใจในเอกลักษณ์และวัฒนธรรมไทย
- 4.2 นักเรียนมีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับมารยาทไทย และสามารถนำไปปฏิบัติได้อย่างถูกต้องในชีวิตประจำวัน
- 4.3 นักเรียนสามารถนำความรู้ที่ได้รับไปถ่ายทอด และเผยแพร่ให้กับชุมชน โดยเริ่มจากบุคคลในครอบครัว

ประวัติผู้เขียนวิทยานิพนธ์

นางสาววิลาสินี พรรณรัตนศิลป์ เกิดเมื่อวันที่ 11 มีนาคม พ.ศ. 2522 จังหวัดบุรีรัมย์ สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาตรี (เกียรตินิยมอันดับ 2) สาขาประถมศึกษา จากคณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เมื่อปีการศึกษา 2544 เข้าศึกษาต่อในระดับปริญญาโท สาขา ศึกษาศาสตร์ สาขา ศึกษาศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เมื่อปี การศึกษา 2549

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย